Chapter Six

CHAPTER SIX

על פֵּירוֹת בְּיִרְיכִין עַל הַפִּירוֹת בּיִרְיכִין עַל הַפִּירוֹת בּיִרְיכִין עַל הַפִּירוֹת הוא אוֹמֵר – On the fruits of trees one says: פְּרִי הָעֵץ פְּרִי הָעֵץ – Blessed are You, Hashem, etc. ווֹן הוּא אוֹמֵר – Blessed are You, Hashem, etc. שְׁעַל הַיַּיִּן הוּא אוֹמֵר – בּיבִיא פְּרִי הָעָץ הוּא אוֹמֵר – except for wine, – שְׁעַל הַיַּיִן הוּא אוֹמֵר – for on wine one says: בְּיַלְי הָּיִּלְי הַ הּאַרֶץ הוּא אוֹמֵר – the One Who creates the fruit of the vine. ווֹן הַאָּרֶץ הוּא אוֹמֵר – the Gne Who creates the fruit of the ground. בּיִרָא בְּרִי הָאָרָי הַ בּיִר הָּאַרְי הַאַרָּי הַ בּיִר הָאַרָי הַ בּיִר הַּאַר הוּא אוֹמֵר – the One Who creates the fruit of the ground. בּיִר הָאַרָי הַאַרָי הַ בּיִר הָאַרָי הַ בּיר הַאַרָי הַ בּיִר הָאַר הוּא אוֹמֵר – the One Who creates the fruit of the ground. בּירָ אַרִי הְיּרָ הַאַר הַיּאַר הַי בּיִר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר בְּיִר הַיִּר בְּיִר הַיִּר בְּיִר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר בּיִר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַּיִּר הַיִּר הַיּיִר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּרְי בְּיִר הַיִּבְּיִר בּיִר הַיִּבְיִר הַיִּבְי הַבּיר הַיִּבְיִר הַיִּין עַל בּיר הַיְרָי הַבְּיִר הַיִּבְּיִר הַיּיִר הַיִּבְיִר הַיִּבְּיִר הַיִּבְי בְּיִר הַּיִר הַיִּר הַיִּר הַיִּר הַיִּבְי בּיִר הַיִּבּי בּיִר הַיִּבּי בּיר בְּיִר בְּיִר בְּיִי בְּיִבּי בְּיִבּי בְּיִר בְּיִר בְּיִר בְּיִי בַּי בּירוֹי עַל בִּיִרוּת בּיִר בּיִר בּיִר בְּיִבְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִבְיִי עַּעְּיִי בְּיִי בְּיִיּבְיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִבְיי בְּיִּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּי בְּיִבְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְּיִי בְיִי בְּיִי בְּיִי

Gemara The Gemara seeks a source for the Mishnah's underlying assumption that one must recite a blessing before eating:

קְּנָא הָנִי מְיּלֵי – From where are these things known? הְּנָג רְבָּנְץ – For the Rabbis taught in a Baraisa: "קְּלֶשׁ הְלוּלִים לָה', –
The verse And in the fourth year all its fruit shall be HOLY FOR PRAISES TO HASHEM הַּבְּשְׁ שְּׁעִוּנְים בְּרֶבָה לְּפְנֵיהֶם וּלְאָחֲרִיהֶם בְּרֶבָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרִיהָם – בּמְלַמֵּר שָׁשְּׁעוּנִים בְּרֶבָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרִיהָם – BASED ON THIS, R' AKIVA SAID: אָסוּר לְאָרֶם שֶׁיִּטְעוֹם בְּלוֹם לְוֹיִם שְׁיִּבְרֵךְ – אָסוּר לְאָרֶם שִׁיִּטְעוֹם בְּלוֹם לְוֹיְם שִׁיְבָרֵךְ – IT IS FORBIDDEN FOR A PERSON TO TASTE ANYTHING BEFORE HE RECITES A BLESSING.[11]

The Gemara challenges the use of this verse as a source for reciting a blessing on foods:

אָהָנִא פָּאָרָשׁ הַּלּוֹלִים״ לְּהָבִי הוּא דְּאָתָּא – But does this expression holy for praises come to teach this law (that a blessing is required before and after eating)? הַאִּי מִיבְּעֵי לֵּיה – Why, this double expression (hillulim) is needed to teach other laws, as follows: הַבְּלֵיה וְהָרֵר אַבְלֵיה – One expression of hillul¹²³ is needed to indicate that the Merciful One says regarding the fruit of the fourth year: Deconsecrate it and then eat it.¹³³ הַאִּירָךְ – And the other expression of hillul is needed to teach that דְּבָר הָשָּעון שִׁירָה שָעון חִלּיל – only something that requires song¹⁴¹ requires deconsecration,

NOTES

- 1. The word בּצֵיצֵר is a contraction of בְּאֵי זֶה צֶר, in what manner (Rambam, Commentary to the Mishnah).
- 2. The Mishnah's question seems to assume prior knowledge of the fundamental requirement to recite a blessing before partaking of a food. The Rishonim suggest that this fundamental requirement has indeed already been alluded to in the Mishnah above, 11a and 20b (see *Tosafos* and *Rabbeinu Yonah*).
- 3. All blessings begin with the clause: Blessed are You, Hashem, our God, King of the universe [there is an Amoraic dispute below, 40b, whether the words "King of the universe" are essential]. Our Mishnah, which details the different blessings recited for different foods, omits this opening clause because it is common to all blessings (Rambam, Commentary to the Mishnah; see also Magen Avraham 215:5 with Machatzis HaShekel).
- 4. Because of wine's special importance, the Sages instituted a separate blessing for it (Rashi).
- 5. I.e. those which grow from the ground but are not "fruit of the trees" (see Gemara below, 40a-b).
- 6. [The Hebrew words γηκ and πηπκ both mean ground. In Mishnaic Hebrew, however, the word πρηκ refers almost exclusively to soil (the material) rather than to the ground itself, which the Mishnah generally calls γηκ. Thus, the Mishnah states that "on the fruits of the aretz" (the Mishnaic word for the ground), one says the blessing: the One Who freates the fruits of the adamah (the Scriptural word for the ground—at least in the expression "fruit of the ground"—as in Deuteronomy 26:2 and Genesis 4:3). For the Mishnah refers to the fruits of the ground in its own style of Hebrew, whereas the blessings are formulated according to the Biblical expression for "fruits of the ground" (see Tos. Anshei Shem; see also Meiri and Ritva; cf. Shenos Eliyahu).]
- 7. As in the case of wine, the Rabbis instituted a separate blessing for bread, because of its special importance (Rashi).

[In this case, the blessing employs the word אָרְאָ for ground, following the Scriptural precedent of the verse (Psalms 104:14): לְּהֹצִיא לָהָוּ , to bring forth bread from the ground (Ritva; see also Meiri).]

[The commentators discuss why the Mishnah does not also mention the exclusion of those grain products whose blessing is אַנוֹי מִינִי מְינוּנוּת the One Who creates species of sustenance (see Pnei Yehoshua and Sifsei Chachamim here, and Tzlach to 35b אמר רב יהודה אמר עמואל (ב"ה ראמר רב יהודה אמר עמואל).]

8. R' Yehudah requires a higher degree of specificity with regard to blessings. Thus, he considers the blessing the One Who creates the fruits of the ground inappropriate for "herbage" (such as cabbage and other

- greens, in whose cases the plant itself is eaten as food) and for "seeds" (such as grains, legumes and the like, whose seeds are eaten, rather than the plant itself). Thus, he rules that the specific blessing the One Who creates species of herbage is recited on greens (see Rashi). [Similarly, he rules (as taught by a Baraisa below) that a specific blessing בוֹרֶא מִינִי , the One Who creates species of seeds is recited on the "seeds" subgroup (see below, 37a, with Rashi בוֹרִיה הא רבי יהודה (אור).]
- [R' Yehudah agrees, however, that the blessing the One Who creates "the fruits" of the ground is indeed the specific and appropriate blessing for "fruits" of the ground, such as turnips, gourds and melons (see Meiri, Ramban; see also Meromei Sadeh here; cf. Shaagas Aryeh \$23).
- 9. Leviticus 19:24. The preceding verse states that when one plants any tree which bears edible fruit, the fruits grown during the first three years are prohibited. [These forbidden fruits of the first three years are known as orlah.] The present verse then states that the fruits of the fourth year (revai) are to be holy [i.e. eaten in Jerusalem in the manner of masser sheni see Tosafos, who cite the derivation] for praises to Hashem. This last expression indicates that the eating of these fourth-year fruits occasions two statements of praise (i.e. blessings) to Hashem (see Rashi).
- 10. The "praises to Hashem" mentioned in the verse are the blessings occasioned by the eating of the tree's fruits, which is permitted on this year (see *Rashi*).
- 11. R' Akiva adds that from the Torah's prescription for reciting blessings when eating the fourth-year fruits, we can extrapolate that the eating of all foods occasions the recitation of blessings [see Gemara below] (Peirush HaRashbatz; cf. Tzlach).
- 12. The expression hillulim (plural) is expounded as if the word hillul (singular) is written twice.
- 14. The reference is to the psalms sung by the Leviim in the Temple during the sacrificial service (see below).

כיצד מברכין על הפירות "על פירות

חוץ כן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי

הגפן ועל יפירות הארץ הוא אומר בוראפרי

האדמה חוץ מן הפת שעל יהפת הוא אומר

המוציא לרום מן הארץ *דועל הירקות הוא

אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר

בורא מיני דשאים: גבן מגא ה"מ *רתנו

ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע

אסור לאדם שימעום כלום קודם שיברך

והאי קרש הלולים להכי הוא דאתא האי

מיבעי ליה חד דאמר רחמנא "אחליה והדר

אכליה ואידך רבר המעון שירה מעון חלול

ושאינו מעון שירה אין מעון חלול וכדר'

שמואל בר נחמני א"ר יונתן *דאמר ר'

להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח

אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים

במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא

על היין הנירוא למאן רחני [יי] נמערבעי

אלא למאן דחני כרם רבעי מאי איכא

למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי °חר

תני כרם רבעי וחד תני נמע רבעי ולכאן

דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא

ואי לא יליף גזרה שוה ברכה כנא ליה ואי

נמי יליף גורה שוה אשכחן לאחריו לפניו כנין

רא לא קשיא ידאתיא בקל ודומר *כשהוא

שבע מכרך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן

כרם שאר מינין נעין דיליף מכרם מה כרם

דבר שנהנה ומעון ברכה אף כלדכר שנהנה

מעון ברכה איכא למפרך מה לכרם שכן חייב

בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת

בחלה כרם יוכיח *וחור הרין לא ראי זה כראי

וה ולא ראי זה כראי זה הצר השוה שבהו

רבר שנהנה ומעון ברכהאף כל דבר שנהנה

מעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש

בו צד מובח ואתי נמי זית ראית ביה צד מזבח

וזית מצדמובה אתי והא בהדיא כתיב ביה

כרם זית אמר *רב פפא °כרם זית אקרי כרם

אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנדנה ומעון ברכה אף כל דבר שנהנה מעון ברכה מה לשבעת המינין שכן חייבין בבכורים ועוד החינה לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע

מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נמע רבעי הא תינח כל דבר נמיעה

האילן הוא אומר בורא פרי העין

ירכות סמג ששין כז מוש"ע או"ה סימן רב סמיף א: ב ב מיי וכתג שם פור ב"ע איה פימן רג סעיף א: ג נמיי פיג שם פלי ב סמג בס מוב"ם ח"ח סיי קפו פעיף ב: ד מיי פית בס סמג שם טוש"ע ה'ת סימן רה כעיף א: [ד] מיי פ'ג מהל' כלי מקדש הלכה ב [ה] מייי פ"ע מהלסת מעשר שני מושיפ

[ועיי מוסי כ"ק כע: דיה קדש וכו'כימר ביאור ותוי קדושין כר: דים נמר]

פיתן כי סעיף ה:

(ועיי כיעל מום' קרושין נ: ד"כ אמרוג]

לקמן מה: ע"ש פירש"י ד"ה כשהוא שבע וכוי וד"ם כשהות רשב וכוין

(וע"ע תוסי יומה פען.

ותום' כוכה כו: ומום' תולין קו. ד'ה ולה]

גליון השים גבר אחלים והדר אכלים בירושלתי פיין דפאכ המר אכך דרשם דכנא לא מתמתני רבע כין כי לא . וכן כוא בירושלתי פ"ה דכנת של דרשה דחלה הדברים חלו ליש מלאכום:שום חד חני כרס ברבים יונה ובש"ע וחמור

מברכין. לא שייך להקשות תנא היכא קאי דקתני כילד א אמיי פית מהלי כדפריך בריש מכילתין (ד' ב.) משום דהכא סברא הוא לברך כדמסיק בגמרא דאסור ליהנוח מן העולם הזה בלא ברכה אי נמיי"ל דקאי אמחני׳ דמי שמחו (ד׳ כ:) דקחני בעל קרי מברך לאחריו ואיט מברך לפניו והכי נמי שייך הכא לברך

של כל דבר ודבר ע"כ קאמר הכא כילד מברכין: אחליה וסדר אכליה י מימה למה לי קרא הא בפ"ב דקדושין (ד' נד:) גמריכן קדש קדש ממעשר שני א"כ נילף ממעשר שני וי"ל אי לאו הרא דהלולים הוה אמינא ייד סימן רוד סמיף ז זכהנים שם : דאדרבה נילף לחומרא קדש קדש ה הו מיי פיח שם כלי משביעית ואין לו פריון. עוד פי׳ רבינו חיים כהן אי מהתם הוה אמינא כי מעשר שני ממש ודוקה בזמן שמעשר שני נוהג כמו בשנה ראשונה ושניה ורביעית וחמישית לשמעה ניהג חלול אכל שלישית וששית שמעשר

> לים אין אומרים שירה אלא על היין. פירוש אין אומרים שירה על שום אכילת מזבח. כגון זריקת דמים וכסוך המים כי אם על היין אבל ודאי מצינו שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פסחים (המיד נשחם ד' מדי) [ע"ם בתוספות]:

> עני דוקא אימא לא קמ"ל הלולים":

ולמאן דתני כרם רבעי וכו׳. ועתה קיימא לן דרבעי נוהג אף בח"ל מיהו בכרם נוהג ולא בשאר אילנות דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל *וכרם רבעי בותן הוה מחלליועל "שוה פרוט' ושוחקו ומטילו לנהר וכן מפורש בשאלחות דרב אחאי

[סרטת קדושים סיתן ק]: ואתי נמי זים במה הלד. וא"ת איכא למפרך מה להלד השוה שכן חייבים בלקט דפרט בכרם הייטו לקט משא"כ בזית דאין בו לקט וי"ל דניחא ליה למפרך פירכא אפי' יהא הלד השוה חשוב למיתי זית מיניה מ"מ קאמר דשאר מינים לא ידע מיניה: תינה לחחריו - דעיקר ברכה לאחריו כדכתיב ואכלת

ושבעת וכרכת: לפנין לכש לאו ק"ו הוא דאם כן מהא ברכה דלפניו מדאורייתא ולעיל פרק מי שתתו (דף כהי) משמע גבי בעל קרי דלתו דאורייתא הוא ואפי׳ רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאן כהלכות

דרך ארן (שם ד' כני *): דבר שאין גדונו מן הקרקע.כנון בשר וחלב. וא"ת מאי איריא בשר אפינו ירקות נמי לא אתיא ליה וי"ל דאיכא למימר קמה חוכיה ולפי' רש" ניחא דגרים דנאו בר נטיעה מכין וליכא למימר דאמא משאר אילטת דאיכא למפרך, מה להגך שק חייבים בפיאה : אלא סברא הוא אסור לאדם שיהנה כו׳. וקרא דנסיב לעיל אסמכחא בעלמא והגמרא היה

דלאו בר נפיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לארם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ר יאסור לו לאדם שיהנה מן מיי העוה"ן בלא ברכה *וכל הנהנה כן העוה"ו בלא ברכה מעל כאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם כאי עביד ליההא עביר ליה איסוראאלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה פאים כד אמר רב ידודה אמר שמואל כל הנדגה מן העוה"ו בלא ברכה באילו נדגה מקדשי שמים שנא" לה' הארץ ומלואה ני כיון דיופים חול ש קמו ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב °השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה 🕊 ונו שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה 🕏 ונו שמים שמים לה'

מכרכין וכו׳ חוץ מן היין. שמחוך חשיבוחו קבעו לו ברכה לעלמו וכן הפת: **כורה מיני דשחים** . לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים וזרעים כגון קטניות ורבי יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין : במ׳ קדש הטלים. בנסע רבעי כחיב ומשמע שני הלולים

מעון באכילתו כשתאכלט בשנה תורה אור הרביעית שהוא מותר באכילה :האי מיכעי ליה. הלולים לשון חלולים חד מינייהו אתא לאורויי אחליה והדר אכליה הוליאהו לחולין ע"י פדיון אם באת לאוכלו חוץ לירושלים וחד ללמדך שלא נאמרה חורת רבעי אלא בכרם [לקשו לו.] שנא' קדש הלולים דבר שמהללין בו פעון חלול וזהו יין : שאין אומרים. פינפי קרושים הלוים שיר של קרבן במקדש אלא על פינ פין כשממסכון נסכי מזכח: היחל ויתי חבר פרש הלולים לה' כולמד שפעונים למ"ד פר. כולה סיומה דפרכלהות " למ"ד כו'. כולה סיומא דפרכא הוא וה"ק הניחא הא דילפת ברכה מהכא למאן דחני נטע רבעי דאית ליה כל פירות החילן בתורת רבעי ולח דרים מהכא דבר דמעון הלול מעון חלול אייחר ליה חד הלול לברכה:מאי איכא למימר. הא מיבפי ליה למדרש שאין פרכן ית יב. חלול חלח במקום הלול: חד חני כרם רכעי . ככל מקום שים במשנה נמע שבואל בר נחבצי א"ד יונתן כצין [י] שאין רכעי מני איהו כרס: הציחה אי ילים שפוי אוברים שירה אלא על היין שנאבר יותאבד ביו לאוברים שירה אלא על היין שנאבר יותאבד כג"ש. דריש למלחיה בג"ש ואייחר ליה חד הלול לברכה: אשכחו לאחריו. כדאשכחן בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח): חייכ כשללות.וכרמדלא תעולל (ויקראים) איזהו עולנות כלשאין להן פסיגין לא כתף ולא נטף אלא שורה יחידית של מנבים: המה תוכיה . דחשכחן דאנרכה רחמנא ברכה דכחיב תאכל כה לחס וגו' (זכרים ח) וסמיך ליה ויקוחר אומר נאמר כאן "להוסיף לכם תבואתו ואכלת ושבעת וברכת : לד מזכה יין יש די אושו ברים בה להלן כרם ואכלת ושבעת וברים בה להלן כרם מי אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה האמורים בארץ חטה ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כחיב ואכלת ושבעת וברכת: שכן טעונים בכורים - דהכי אמרינן במנחות (פ"ם ד' פד:) נאמר

ל כאן ארן יכי באתי אל הארץ (דברים פירכא למאן דתני כרם ויליף ברכה לאחר מרכה . הרי היא לבני אדם: חירו שנו שיבו יהי מגדיש ועד קמה ועד לאחר מרכה . הרי היא לבני אדם:

כי)ונאמר להלוארץ חטה ושעורה מה להלן שבח הארץ אף כאן שבח הארץ: אלא סכרא הוא דלתרווייהו אית להו

מז' המינים איכא פירכא שכן טעונים בכורים ולמאן דתני נטע רבעי איכא למפרך החינה מידי דבר נטיעה דלאו בר נטיעה מנלן אלא סברא הוא דכיון

דנהנה לריך להודות למי שבראם: מעל . כנהנה מן ההקדש דכחיב לה' הארץ ומלואה כדאמריכן לקמן:

אין טעון חלול – but something that does not require song does not require deconsecration. That is, the sanctity of the fourthyear fruits applies only to grapes, which are the only fruits over which the Leviim in the Temple sing songs of praise to God.[15] וכדרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתז – And this is as stated by R' Shmuel bar Nachmani in the name of R' Yonasan: דאמר רבי יוֹנַתָּן – for R' Shmuel bar Nachmani said in the name of R' Yonasan: מנין שאין אומרים שירה אלא על - From where do we know that we (i.e. the Leviim in the Temple) do not utter song[16] except over wine? ותאמר להם הגפו. . – For it is stated: And the vine said to them: החדלתי את-תירושי המשמח אלהים ואנשיםיי - Shall I withhold my wine which gladdens God and men?[17] אם אנשים משמח אלהים – במה משמח – Now, if we indeed understand that [wine] gladdens men, in what way does it gladden God? מְבָאן שָאֵין אוֹמְרִים שירה אלא על היין – From here we derive that we [the Leviim in the Temple] do not utter songs of praise to God except over wine.[18] Thus, the two hillul expressions are needed for something else! How can one be used to teach the blessing requirement?

The Gemara narrows the scope of its challenge: רבעי בעני נטע רבעי – Now, this word hillulim is an acceptable source for the blessing on foods according to the one who teaches the Mishnaic texts that deal with the fourth-year fruits as reading THE FOURTH-YEAR fruit of a SAPLING,[19] and whose view, therefore, is that the law of the fourth-year fruit applies to all fruit trees. Obviously, he does not expound the word hillulim as teaching that this law applies only to "something that requires song" (i.e. the vineyard); thus, there is one "hillul" available to teach that a blessing must be recited on food.[20] אַלָא דמאן דתני ברם רבעי – But according to the one who teaches these Mishnaic texts as reading: THE FOURTH-YEAR fruit of a VINEYARD, and whose view, therefore, is that the law of the fourth-year fruit applies only to the fruits of the vine - something he apparently derives from the word hillulim^[21] – מאי איבא שומר - what is there to say? Neither of the two mentions of hillul is available to teach the requirement to recite a blessing on food![22] The Gemara now documents the different readings of the Mishnaic texts referred to above: רְאַתְּמֶּר – For it was stated: רְבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי – R' Chiya and R' Shimon the son of Rebbi teach different versions of the Mishnaic texts regarding the law of the fourth-year fruit: רְּבָי יִבְּיִי – One teaches the texts as reading: The Fourth-year fruits of a Vineyard, יְחֵי רְבָעִי – whereas one teaches the texts as reading: The Fourth-year fruits of a Sapling.

The Gemara further narrows the scope of its challenge: רבעי ברם רבעי – And even according to the one who teaches the Mishnaic texts as reading: THE FOURTH-YEAR fruits of a VINEYARD, הניחא אי יליף גורה שוה – this word hillulim is still an acceptable source for the blessing on foods, if he derives that the law of the fourth-year fruit is limited to the fruit of the vine through the gezeirah shavah detailed in the following Baraisa: רְתַנָיָא – For it was taught in a Baraisa: רָבָּי אומֵר – REBBI עמר כאן ,,להוסיף לכם תבואתויי – IT IS STATED HERE, regarding the fruits of the fourth year: TO INCREASE FOR YOU ITS "PRODUCE," [23] וְגַאֲמֵר לְהַלָּן ,,וֹתְבוּאַת הַבֶּרֵם – AND IT IS STATED THERE, in the passage regarding mixed species in a vineyard: AND THE "PRODUCE" OF THE VINEYARD. [24] מה להלן כרם – JUST AS THERE, "produce" refers specifically to the fruit of A VINEYARD, אָף כָּאן כֵּרֶם – so too here, in the passage concerning the fourthyear fruit, "produce" refers specifically to the fruit of A VINEYARD. אַניתַר לֵיה חֶר הַלּוּל לְבַרֶבָה – According to this opinion, one mention of hillul remains available to teach about the blessing on food. ואי לא יַלִיף גוֵרָה שָׁוָה – But if he does not derive it through a gezeirah shavah but rather through expounding the word hillul to indicate that "only something that requires song requires deconsecration,"[25] בַּרֶכָה מְנָא לֵיה – from where is the requirement to recite a blessing on food known to him?[26]

The Gemara reconsiders its last narrowing of the scope of the challenge:

יואי נַמּי יָלִיף גְּזְרָה שָׁנָה — And even if he does derive that the law of the fourth-year fruit applies only to grapes through a gezeirah shavah, leaving one hillul available to teach the law of blessings, (מוֹ לְאַחָרָי – granted that we have found a source for the blessing recited after eating [the food], (29) – לְפָנִיוּ מִנִּיוִן

NOTES

16. See preceding note.

- 17. Judges 9:13. This verse is part of a parable in which the trees of the forest ask the vine to serve as their king. The vine declines, for as a king he would have to stop working to produce his wine, which gladdens both God and man.
- 18. The "gladdening of God" (so to speak) mentioned in the verse is an allusion to the praises sung by the Leviim when the wine libation is poured on the Altar.
- 19. The Gemara below cites a dispute regarding the text of the Mishnahs dealing with the laws of the fourth-year fruits. According to some, the texts of all the these Mishnahs read בְּרֶשׁ בְּּלֶשׁ, the fourth-year vineyard. According to this reading, the law of the fourth-year fruits applies only to grapes. According to others, the texts of all the Mishnahs read בְּעֵשׁ בְּלֵשׁי the fourth-year sapling. According to this reading, the law of the fourth-year fruits applies to the fruits of all trees (see Rashi

here, and below ר״ה חר תני).

- 20. [He agrees, though, that the other mention of "hillul" (see above, note 12) is needed to teach the law of deconsecration. And though the extra mention of hillul apparently indicates only one of the two blessings occasioned by eating, the Gemara below will explain how the second blessing, too, can be derived from a single mention of hillul, without the need for a second such expression. See, however, references cited at end of note 30.]
- 21. As above, note 15.
- 22. For one mention of *hillul* is needed to teach "deconsecrate and then eat," and the other is needed to teach that the *revai* laws apply only to grapes.
- 23. Leviticus 19:25.
- 24. Deuteronomy 22:9.
- 25. For if he derives that *revai* applies specifically to grapes from the *gezeirah shavah*, he does not have to derive it again from the word *hillul*.

 26. [It was known that some adherents of the view that the law of fourth-year fruit applies only to grapes derived this from the word *hillul*, for this exposition is cited by the Gemara above in the initial part of its challenge.]
- 27. See above, note 22.
- 28. We just said above that according to this view there was no difficulty. But the matter is not quite so simple, as the Gemara proceeds to point out.
- 29. If we have only one *hillul* available to teach about only one blessing on food, we will apply it to the blessing *after* eating, since this is the type of blessing found elsewhere in the Torah namely, with regard to the blessing after meals, where the Torah states (Deuteronomy~8:10): And

ביצד מברכין על הפירות "על פירות

חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי

הנפן ועל יפירות הארץ הוא אומר בוראפרי

הארמה חוץ מן הפת שעל יהפת הוא אומר

המוציא להם מז הארץ *יועל הירקות הוא

אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר

בודא מיני דשאים: גבו מגא ה"מ "דתנו

ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע

אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך

והאי קדש הלולים להכי הוא דאתא האי

מיבעי ליה חד ראמר רחמנא "אחליה והדר

אכליה ואידך דבר המעון שירה מעון חלול

ושאינו מעון שירה אין מעון חלול וכדר'

שמואל בר נחמני א"ר יונתן *דאמר ר'

להם הגפן ההדלתי את תירושי המשמח

אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים

במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא

על היין הנירוא למאן דרוני ["] נפערבעי

אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא

למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי °חד

תני כרם רבעי וחד תני נמע רבעי ולמאן

דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא

ואי לא יליף גזרה שוה ברכה כנא ליה ואי

נמי יליף גורה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין

הא לא קשיא יראתיא בקל ודוכר *כשהוא

שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן

כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם

דבר שנהנה ומעון ברכה אף כלדבר שנהנה

מעון ברכה איכא למפרך מהלכרם שכן חייב

בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת

בחלה כרם יוכיח *וחור הריו לא ראי זה כראי

זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן

דבר שנהנה ומעון ברכה אף כל דבר שנהנה

מעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש

בו צד מובח ואתי נמי זית ראית ביה צד מובח

וזית מצרמובה אתי והא בהדיא כתיב ביה

כרם זית אמר *רב פפא "כרם זית אקרי כרם

שמי כרם דכתיב °ויבער מגדיש ועד קמה ועד

האילן הוא אומר בורא פרי העין

ביצד מכרכין וכו׳ חוץ מן היין. שמחוך חשיבוחו קבעו לו ברכה

לעלמו וכן הפת: **פורה מיני דשחים** . לפי שיש בכלל פרי החדמה דשאים וזרעים כגון הטניות ורבי יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין: בכן קדש הלולים. בנסע רבעי כחיב ומשמע שני הלולים מעון באכילתו כשתאכלט בשנה תורה אור

מיבעי ליה. הלולים לשון חלולים חד מינייהו אתא לאורויי אחליה והדר אכליה הוליאהו לחולין ע"י פדיון אם באת לאוכט חוץ לירושלים וחד ללמדד שלא נאמרה חורת רבעי אלא בכרם [למש לי.] שנא' קדש הלולים דבר שמהללין בו טעון חלול חהו יין : שאין אומרים. פרכי קדושים הלוים שיר של קרבן במקדש אלא על היין כשמנסכין נסכי מזכח: הניתל ויתולרבנן "קרש הלולים לה" כולמד שמעונים למ"ד כי כולה סיומא דפרכא הוא וה"ק הניחא הא דילפת ברכה מהכא למאן דחני נטע רבעי דאית ליה כל פירות האילן בתורת רבעי ולא דריש מהכא דבר דמעון הטל מעון חלול איימר ליה חד הלול לברכה:מאי איכא למימר. הא מיבפי ליה למדרש שאין שביו יה. יב. חלול אלא במהום הלול: מד מני כרם

הרביעית שהוא מותר באכילה :האי

ממורת

העיים

רכעי. ככל מקום שיש במשנה נעש שבואל בר נחבעי א"ר יונתן כעין [י] שאין רכעי תני איהו כרס: הניחה אי יליף שפיי אוכרים שירה אלא על היין שנאבר "ותאבר" מרכבי או שנאבר "ותאבר" מרכבי או או או היין שנאבר "ותאבר" מרכבי או או היין שנאבר מרכבי מרכבי או היין שנאבר מרכבי מ כנ"ש. דריש למלחיה בג"ש ואייחר ליה חד הלול לברכה: אשכחן לאחריו. כדאשכחן בברכת המזון דכתיב ואללת ושבעת וברכת (דברים ח): חייב **בעוללות.וכרמרלא תעולל (ויקראים)** איזהו עוללות כל שאין להן פסיגין לא כחף ולא נטף אלא שורה יחידית של מנבים: קמה תוכיח . דחשכחו דאלרכה רחמנא ברכה דכתיב תאכל

בה לחס ונו' (דנרים ח) וסמיך ליה ויקראר' אומר נאמר כאן "להומיף לכם תבואתו מינונאבו לויקו וויינור ליה חד הלול לברכה האמורים בארן חטה ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כתיב ואכלת ושבעת וברכת: שכן טעונים כטרים - דהכי אמרינן במנחות (פ"ם ד' פד:) נאמר בד פנים כחן ארן יכי באחי אל הארן (דנרים כי)ונאמר להלוארץ חטה ושעורה מה להלן שבח החרך חף כחן שבח החרץ: אלא פכרא הוא דלתרווייהו אית להו פירכא למאן דחני כרם ויליף ברכה מז' המינים איכא פירכא שכן טעונים בכורים ולמאן דתני נשע רבעי איכא למפרך החינח מידי דבר נטיעה דלאו בר נטיעה מגלן אלא סברא הוא דכיון דנהנה לריך להודות למי שבראם: מעל . כנהנה מן ההקדש דכתיב לה' הארץ ומלואה כדאמרינן לקמן:

לאחר כרכה . הרי היא לבני אדם : בחל

סתמא לא אקרי מ"ם קשיא מה להצר השוה שבהן שכן יש בהן צר מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנדנה ומעון ברכה אף כל דבר שנהנה מעון ברכה מה לשבעת המינין שכן חייבין בככורים ועור התינח לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מכרך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נמע רבעי הא תינח כל דבר נמיעה

רלאו בר נמיעה כנון בשר ביצים ודנים מנא ליה אלא סברא הוא אמור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ר 'אסור לו לאדם שיהנה מן

מי העוה"ז כלא ברכה *וכל הנדנה כון העוה"ז בלא ברכה מעל כאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם כאי עביד ליה עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה שלים עד אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ו בלא ברכה כאילו נהנה מקרשי שמים שנא" לה' הארץ ומלואה ש קסו ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב °השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה 🕊 זנו שמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה 🕏 זנו שמים שמים לה'

ביצד מברכין. לא שייך להקשות תנא היכא קאי דקתני כילד א א מיי שיח שאלי כדפריך בריש מכילתין (ד' ב.) משום דהכא סברא הוא לברך

כדמסיק בגמרא דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה אי נמי י"ל דקאי אמחני' דמי שמחו (ד' כ:) דקחני בעל קרי מברך לאחריו ואיט

מברך לפניו והכי נמי שיים היה וכמג שם מדי מים מים מני מברך לפניו והכי נמי שייך הכא לברך משף א:

על כל דבר ודבר ע"כ קאמר הכא ב נייי פיג שם מלי כ כילד מברכין:

אחליה והדר אכליה . הימה למיט לי קרח הח בפ"ב רב ספף 6: דקדושין (ד' נד:) נמרינן קדש קדש (דן מיי פ'ג מסל כלי למה לי קרא הא בפ"ב ממעשר שני ח"ל נילף ממעשר שני

וי"ל אי לאו קרא דהלולים הוה אמינא דאדרבה נילף לחומרא קדש קדש משביעית וחין לו פדיון. עוד פי׳ ה הומיי פיחבם כלי רבינו חיים כהן אי מהתם הוה אמינא כי מעשר שני ממש ודוקה כזמן שמעשר שני נוהג כמו בשנה רחשונה ושניה ורביעית וחמישית לשמטה נוהג חלול אבל שלישית וששית שמעשר עני דוקא אימא לא קמ"ל חלולים*: לים אותרים שירה אלא על היין. פירוש אין אותרים שירה על

שום אכילת מזבח. כנוז זריהת דמים ונסוך המים כי אם על היין אבל ודאי מליט שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פסחים (המיד נשחם ד'

מדי) [ע"ם נחוספוח]: ולמאל דחני כרם רבעי וכו׳. נוהג אף בח"ל מיהו בכרם נוהג ולא בשאר אילנות דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל "וכרם רבעי בזמן הזה מחלליועל "שוה פרוט' ושוחהו ומטילו לנהר וכן מפורש בשאלחות דרב אחאי

[פרשח קדושים סימן ק] : ואתו נמי זית במה הלד. וח"ת איכא למפרך מה להלד השוה שכן חייבים בלקט דפרט בכרם היינו לקט משא"כ בזית דאין בו לקט וי"ל דניחא ליה למפרך פירכא אפי' יהא הלד השוה חשוב למיתי זיח מיניה מ"מ קאמר דשאר מינים לא ידע מיניה: תינה לאחריו • דעיקר ברכה

לאחריו כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת: לפנין לכ"ם י לחו ק"ו הוא דאם כן מהא ברכה דלפניו מדאורייתא ולעיל פרק מי שמחו (דף כה-) משמע גבי בעל קרי דלאו דאוריימא הוא ואפי׳ רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאן כהלכום

דרך ארן (שם ד' כב. *): דבר שאין גדולו מן הקרקע.כגון בשר וחלב. וא"ת מאי חיריה בשר אפינו ירקום נמי לא אתיא ליה וי"ל דאיכא למימר המה חוכיח ולפי" רש" ניחא דגרים דלאו בר נטיעה מכין וליכא למימר דאתא משאר אינטח דאיכא למפרך, מה להגך שכן חייבים בפיאה : ארא סברא הוא אסור לאדם שיהנה כו' . וקרא דנסיב לפיל אסמכחא בעלמא והגמרא היה

ב ב תיי וכמג שם פור סיי קפו פעיף נ: ד ד מיי פיח כם סמג בס מוש"ע איח פימן

עין משפם

ור מצוה

א א מיי שי זו שר גל ברכות פתב עשין כז פוש" פוש" מוש"ע או"ח פיתן רב

כתקדם כלכה ג: [ה] תייי סיט מכלכות מעשר שני טושיע ייד סימן רוד סעיף ו וכהג'ים שם : כימן כי סעים ה:

(ועי׳ חוס׳ כ״ק כם: ד״ה קדש וכו׳ כיחר כיחור סדושיו כד: דים נמר !

(ועי כיעל מוסי קרושין נ: ד"ה אמצוג]

[לקמן מח: ע"ש פירש"י ד"ה כשהוא שגע וכרי וד"ה כשהוא רעב וכרי

[וע"ע תוסי יומא שמ. ותוס' טוכה כו: ותוסי תולין קו. ד"ה ולא]

גליון השים גבר אחליה וכדר אכליה. כירושלמי פיז דפאם כירובנתי סיודקהה אתר אסך דרשה דהכא לא מתחומי רכק כין כי לח', וכן כוא כירובלתי פרה דבכם פל דרשה דאלם כדנרים אלו לים מלאכום:שם חד תני כרם כרכים יונה וכשים וחמוה

but from where do we know that a blessing must be recited before eating it? $^{(30)}$

The Gemara addresses the last question:

קא לא קשָיָא – This is not a difficulty, קארָנא בָּקל וְחוֹמֶּר – for once we know that a blessing must be recited afterwards, it can be derived through the following *kal vachomer* that a blessing must be recited beforehand as well: בְּשֶׁהוּא שֶׁבֵעְ מִבְּרֵךְ – For if when he is satiated, he recites a blessing, בְּשֶׁהוּא רָעֵב לֹא כָּל שָׁבֵּן – is it not certain that he must do so when he is hungry? The Gemara thus defends its assertion that *hillul* is an acceptable source for the blessings on food even according to the one who teaches "the fourth-year vineyard" but derives it through a *gezeirah shavah*.

Still, the Gemara objects to this assertion:

אַשְּכְּחָן כֶּרֶת Granted that **we have found** a source for reciting a blessing before and after eating the fruits of **the vineyard,**^[32] but **from where** do we know that a blessing must be recited when eating **other species as well?**

The Gemara answers:

קילִיף מְבֶּרֶם — For one derives it from the requirement found with regard to the vineyard, as follows: מָה בֶּרֶם דְּבֶּר שֶּנְהֶנֶּה וְטָעוּן בְּרֶכָה

– Just as the fruit of the vineyard is something from which one derives benefit and the law is that it requires a blessing when partaking of it and deriving the benefit (as derived from the word hillul), אַךְּבֶּר שֻּנְהֶנְה שָעוּן בְּרֶכָה - so too, any other thing from which one derives benefit requires a blessing when partaking of it and deriving the benefit. [33]

The Gemara objects:

אָיכָּא לְמְפְרֵךְ – It is possible to refute this extending of the law, as follows: מְה לְּכֶּרְם שֶׁבֵּן חַיָּיב בְּעוּלֵלוּת – What comparison can you make to a vineyard, which is unique in that it is subject to the obligation of oleilos?⁽³⁴⁾

The Gemara answers:

CHAPTER SIX

בְּיֵה תּוֹבִיהַ – Let standing grain demonstrate that the obligation to recite a blessing is not tied to the law of oleilos. [35]

The Gemara objects:

בה לְּקְמָה שֶׁבֶּן חַיֶּיבֶּת בְּחַלָּה – What comparison can you make to standing grain, which is subject to the obligation of challah? [36]

The Gemara answers:

בּרֶת יוֹבִית – Let the vineyard demonstrate that the obligation to recite a blessing is not tied to the law of challah. [37] – קחָר הַדִּין – And the argument repeats. [38] לא רָאִי זֶה בֶּרְאִי זֶה – In the final analysis, the nature of this one is not like the nature of that one, – מַצֵּר הַשְּנֶהְ שְּבֶּהֶנְ הְיַלִי וְיִם – and the nature of this one is not like the nature of that one. [39] – הַצֵּר הַשְּנֶהְ שְּבֶּהֶנְ הְיִלְיִר שְּנֶהְנֶה וְטְעוֹן בְּרֶכָה – הַצֵּר הַשְּנֶהְ שְׁבֶּהֶנְ הְיָלִי וְלָה – Their common characteristic is that it is something from which one derives benefit and it requires a blessing when partaking of it. אף בָּלְרָבְר שְּנֶהֲנָה טְעוֹן בְּרָבָה which one derives benefit requires a blessing when partaking of if

The Gemara still objects:

בּה לְּהֵצֵּר הַשְּׁנָה שֶׁבָּהֶן שֶׁבּן יֵשׁ בּוֹ צֵּד מִוְבֵּח – What comparison can you make to the stated cases sharing the common characteristic, each of which has in it an Altar aspect? בְּהִים נַיִּמִי נַיִּמִי נַיִּמִי נַיִּמִי נַיִּמִי נַיִּמִי נַיִּמִי נַיִּמִי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַמִּי בַּמִי בַּמִּי בַּמִּי בַּמִי בַּמִי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַּמִי בַּמִי בַּמִי בַּמִי בַּמִי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַּמִּי בַּמִי בַּמִי בַּמִּי בְּמִי בַּמְי בַּיִּי בַּמְי בַּמְי בַּמְי בַּיּי בַּמִי בְּמִי בַּמִי בְּיִי בַּמְי בְּיִי בַּמִי בְּיִי בַּמִי בְּיִי בַּיּי בַּיִּי בַּיִּי בַּמִי בְּיִי בְּיִי בְּיִּי בְּיִּי בְּיִּי בַּיְי בַּיְי בַּיִּי בְּיִי בְּיִּי בְּיי בַּיי בְּיִי בְּיי בַּיי בְּיבְיי בַּיי בְּיבְּי בְּיי בַּיי בְּיבְיי בְּיי בַּיי בְּיבְּיי בְּיי בַּיי בְּיי בַּיי בְּיבְיי בְּיי בַּיי בְּיבְיי בַּיי בְּיבְיי בְּיבְּי בְּיבְּי בְּיבְּיי בְּיי בְּיבְּיבְיי בְּיי בְּיבְיי בְּיבְיי בְ

NOTES

you will eat and be satiated and bless Hashem your $God \dots$ (see Rashi; see also note 35 below).

- 30. Thus, the Gemara challenges the assertion that *hillulim* is an acceptable source for the blessings recited both before and after eating according to the one who teaches "the fourth-year vineyard" but derives it through a *gezeirah shavah*. [The Gemara apparently could also have asked this question above, according to the one who teaches "the fourth-year sapling." See *Tzlach*, who addresses this issue; see also *Hagahos R' Elazar Moshe Horowitz*.]
- 31. If when he is satiated he is commanded to recite a blessing to thank Hashem for his satiety [as derived from one mention of hillul], is it not certain that he must thank Hashem when he is about to assuage his hunger with a creation that Hashem has prepared for him? (Rashi below, 48b). [The Rishonim note that elsewhere the Gemara adopts an opposite line of reasoning see Tosafos, Rashba and Ritva.]
- 32. Which is what the verse containing the word *hillul* refers to, according to this master, who teaches "the fourth-year vineyard."
- 33. This type of derivation is called a מָה מְצִינוּ, mah matzinu [literally: just as we find . . .]. In the absence of any contrary indication, a specific case mentioned in the verse is taken to be a model for all other cases having the same essential characteristics.
- 34. Oleilos are underdeveloped grape clusters hike an york, immature youth], which the Torah commands the vineyard owner to leave for the poor (Leviticus 19:10). The Mishnah in Pe'ah (7:4) defines oleilos as grape clusters possessing neither a kaseif (shoulder) nor a nateif (drooping part), but which consist rather of a single row of grapes (Rashi).

[Rashi apparently understands "kaseif" and "nateif" in the manner of Raavad (to Toras Kohanim ad loc.), who explains that the developed cluster has secondary branches growing along the entire length of the central branch. At the top of the cluster, the high concentration of secondary branches causes the grapes to bulge outward like shoulders. Towards the bottom of the cluster, the secondary branches are less concentrated, so that the grapes droop down. Thus, the secondary branches toward the top of the cluster are called kaseif and those toward the bottom are called nateif. By defining oleilos as clusters with neither kaseif nor nateif, the Mishnah refers to a central branch that bears grapes without generating any secondary branches — neither towards the top nor towards the bottom. (See, however, commentators to Pe'ah ad loc. for several different explanations.)]

Once we have found a unique feature of grapes — viz. that they are subject to the mitzvah of oleilos — we can no longer derive the law that

other foods require a blessing by comparing them to grapes. For it may be that the Torah requires one to recite a blessing when eating grapes only because they are subject to the mitzvah of *oleilos*, but it does not require one to recite a blessing when eating other foods, which are not subject to the mitzvah of *oleilos*.

35. For there is no obligation of oleilos associated with standing grain, yet one must recite a blessing when eating bread [made from one of the five grains: wheat, barley, spelt, oats or rye], as it is written (Deuteronomy 8:9-10): A land where you will eat bread without poverty...you will eat and be satiated and bless Hashem, your God (see Rashi). Thus, we can derive the law concerning other foods from the law that bread (which is not subject to oleilos) requires a blessing.

[Perhaps, the Gemara here uses the expression npp, standing grain, to refer to bread, because of the parallel discussion in Bava Metzia 87b, where standing grain is indeed the subject of the verse cited there.]

- 36. [Challah is the portion that must be separated and given to the Kohen from doughs made of the five species of grain (see Numbers 15:20, Challah 1:1).] Perhaps, the blessing the Torah mandates when one eats bread is related to the challah obligation, which does not apply to other foods. How, then, can we derive the blessing requirement with regard to other foods by comparing them to bread?
- 37. For a blessing is required when eating grapes, though they are not subject to the *challah* obligation.
- 38. I.e. you could object again that the case of the vineyard is unique in that it is subject to *oleilos* and thereby begin the cycle of arguments and counterarguments all over.
- 39. The expression "the nature of this one is not like the nature of that one" introduces the derivation of אַר הַשְּׁרִם, tzad hashaveh, the common characteristic. This derivation presumes that a law found in two contexts results from characteristics common to both rather than from characteristics unique to each. Therefore, once we isolate the characteristics common to the two contexts, we can conclude that any other context possessing these characteristics is also subject to the common law, even if this third context differs from the first two in regard to their unique features.

Thus, the Gemara will proceed to isolate the characteristics common to the two contexts in which the Torah states the requirement to recite a blessing when eating — the cases of vineyard and standing grain.

40. The vineyard yields wine for libations, and standing grain [i.e. wheat and sometimes barley] yields flour for meal offerings (Rashi). It might

ביצד מברכין על הפירות "על פירות

חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי

הגפן ועל יפירות הארץ הוא אומר בוראפרי

הארכה חוץ כן הפת שעל יהפת הוא אומר

המוציא להם מן הארץ * יועל הירקות הוא

אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר

בורא מיני דשאים: גב" מנא ה"מ "דתנו

אסור לאדם שימעום כלום קודם שיברך

והאי קדש הלולים להכי הוא דאתא האי

מיבעי ליה חד ראמר רחמנא "אחליה והדר

אכליה ואידך דבר המעון שירה מעון חלול

ושאינו מעון שירה אין מעון חלול וכדר׳

שמואל בר נחמני א"ר יונחן *דאמר ר'

שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין [י] שאין

במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא

על היין הנידא למאן רחני ["] נפערבעי

אלא למאו דתני כרם רבעי מאי איכא

למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי °חד

תני כרם רבעי וחד תני נמע רבעי ולמאן

דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא

כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם

מעון ברכה איכא למפרך מה לכרם שכן חייב

בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת

בחלה כרם יוכיח "וחזר הדין לא ראי זה כראי

וה ולא ראי זה כראי זה הצר השוה שבהן

דבר שנהנה ומעון ברכה אף כל דבר שנהנה

מעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש

בו צד מזבח ואתי נמי זית דאית ביה צד מזבח

האילן הוא אומר בורא פרי העין

עין משפם

ור מצוה

ס" קפו כמיף ב: ד ד מיי פיח שם פתג שם מוש"ע ה'ה פיתן

ייד סיתן רוד סעיף ז ונהג'ה שם : ה חומיים מל בם כלי ב סמג בם מור

כימן רי סעיף ח:

קרש וכו'כיפר ביחור ותוי קדושיו מד: ד"ם נמרו

(ועיי כיסב מום' מרושיו

[לקמן מח: ע"ם פירש"י ד"ה כשהוא שבע וכוי וד"ה כשהוא רעב וכו']

[וע"ע תוכי יומא עק. וקום סוכה מו: ומום׳

גליון השם גבר אחליה והדר אכליה כירובלמי פ"ו דפחם אמר אסך דרשה דככא לא מחמתני רכם כין כ׳ לח'. וכן כוח כירושלמי ס"ק דשנת על דרשה דאלה הדברים אנו נים מלאטת:שם חד תני כרם רכעי. עיי פועה מג עייב רש"י ד"ה קלא ולעיג: עום כרם זיח איקרי. וכפין זה הולין קלם פיב וש"נ: תום ד"ה ולמחן

מברכין. לא שייך להקשות תנא היכא קאי דקהני כילד א א מייי שיה שהלי כדפריך בריש מכילחין (ד' ב-) משום דהכא סברא הוא לברך

כדמסיק בגמרא דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה אי נמי י"ל דקחי אמחני׳ דמי שמהו (ד׳ כ:) דקחני בעל קרי מברך לאחריו ואינו

של כל דבר ודבר ש"כ קאמר הכא ב נמיי פינ שם פלי כ על כל דבר ודבר ש"כ קאמר הכא ב נמיי פינ שם פלי כ כילד מברכין: אחליה והדר אכליה . מימה

למה לי קרא הא בפ"ב נמה ני קרח הח בפ"ב הה סמיף 6: דקדושין (ד' נד:) גמרינן קדש קדש [ד] מיי פיג מהל כלי ממעשר שני א"כ נילף ממעשר שני [ה] מייי פיש מכלכת כ: וי"ל אי לאו קרא דהלולים הוה אמינא מששר שני שש"ש וי"ל אי לאו קרא דהלולים הוה אמינא דאדרבה נילף לחומרא קדש קדש משביעית ואין לו פדיון. עוד פי׳ רבינו חיים כהן אי מהחם הוה אמינא כי מעשר שני ממש ודוקה בזמן שמעשר שני נוהג כמו בשנה מחשונה ושניה ורביעית וחמישית לשמעה נוהג חלול אבל שלישית וששית שמעשר עני דוקא אימא לא קמ"ל חלולים*: [ופייפוסי ביק ספ: דים לים אין אומרים שירה אלא על היין. פירוש אין אומרים שירה על

שום אכילת מזבח. כגון זריקת דמים ונסוך המים כי אם על היין אבל ודאי מלינו שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פבחים (המיד נשחם ד' מדי) [ע"ם בחוספוח]:

ולכואן דחני כרס רבשי וכו׳. נוהג אף בח"ל מיהו בכרם נוהג ולא בשאר אילנות דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל "וכרם רבעי בזמן הזה מחללין על "שוה פרום" ושוחקו ומטילו לנהר וכן מפורש בשחלחות דרב אחחי

[סרשת קדושים סיתן ק]: ראתי נמי זית במה הלד. וא"ת איכא למפרך מה להלד השוה שכן חייבים בלקט דפרט בכרם הייט לקט משא"כ בזית דאין בו לקט וי"ל דניחא ליה למפרך פירכא אפי׳ יהא הלד השוה חשוב למיתי זים מיניה מ"מ קאמר דשאר מינים לא ידע מיניה: תינה לחחריו - דעיקר ברכה

לאחריו כדכמיב ואכלת ושבעת וברכת: לפנין לכ"ם • לאו ק"ו הוא דאם כן מהא ברכה דלפניו מדאורייתא ולעיל פרק מי שמחו (דף כת-) משמע גבי בעל קרי דלתו דאורייתא הוא ואפי׳ רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאו כהלכות דרך ארן (שם ד' כב. *):

דבר שאין גדולו מן הקרקע כנון בשר וחלב. וא"ת מאי איריא בשר אפינו ירקום נמי לא אחיא ליה וי"ל דאיכא למימר קמה חוכים ולפי" רש"י ניחה דגרים דלהו בר נטיעה מנין וליכא למימר דאתא משאר אילטת דאיכא לתפרך, מה להנך שמן חייבים בפיאה : אלא סברא הוא אסור לאדם שיהנה כו'. וקרא דנסיב לעיל אסמכתא בעלמא והגמרא היה

סבור מתחלה דלמוד גמור הוא :

מכרכין וכו׳ חוץ מן היין. שמחוך חשיבוחו קבעו לו ברכה לעלמו וכן הפת: בורא מיני דשאים . לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים וזרעים כגון קטניות ורבי יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין: במי הדש הלולים. בנטע רבעי כחיב ומשמע שני הלולים

טעון באכילתו כשתאכלט בשנה תורה אור הרביעית שהוא מוחר באכילה: האי מיכעי ליה. הלולים לשון חלולים חד מינייהו אתא לאורויי אחליה והדר אכליה הוליאהו לחולין ע"י פדיון אם באת לאוכנו חוד לירושלים וחד ללמדד שלא נאמרה תורת רבעי אלא בכרם [לפתו לו.] שנא' קדש הלולים דבר שמהללין בו טעון חלול וזהו יין: שאין אומרים. פינפי קרושים הלוים שיר של קרבן במקדש אלא על פינ פין כשמנסכין נסכי מזכח: הניחל ויקים רבנן "קדש הלולים לה' מלמד שמעונים למ"ד כו'. כולה סיומא דפרכא הוא ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע וה"ק הניחא הא דילפת ברכה מהכא למאן דתני נטע רבעי דאית ליה כל פירות החילן בתורת רבעי ולח דרים מהכא דבר דסעון הלול סעון חלול אייתר ליה חד הלול לברכה:מאי איכא למימר. הא מיבפי ליה למדרש שאין פרכין יא. יב. חלול אלא במקום הלול: חד חני כרם רכעי . בכל מקום שיש במשנה נטע רכעי חני איהו כרס: הניחל אי יליף שוספי אומרים שירה אלא על היין שנאמר °ותאמר כג"ש. דריש למלחיה בג"ש ואייחר י להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח ליה חד הלול לברכה: אשכחן לאחריו. אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים כדאשכחן בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת (דנרים ח): חייב כעולטת.וכרמדלא תעולל (ויקראים) איזהו עוללות כל שאין להן פסיגין לא כחף ולא נטף אלא שורה יחידים של מנבים: קמה תוכיה . דאשכחן דאלרכה רחמנא ברכה דכתיב תאכל בה לחס וגו' (דברים ח) וסמיך ליה ויקה'ר אומר נאמר כאן "להוסיף לכם תבואתו ואכלת ושבעת וכרכת: לד מזכח.יין יש די אוש באבי ביין ואכלת ושבעת וכרכת: לד מזכח.יין יש דיניים ונאמר להלן "ותבואת דברם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה האמורים בארן חטה ושעורה וגו' ואי לא יליף נזרה שוה ברכה כנא ליה ואי (שם ח) ובחרייהו כחיב וחכלת ושבעת וברכת: שכן טשונים כטרים - דהכי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו כנין הא לא קשיא "ראתיא בקל ורומר *כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן אמרינן במנחות (פ"פד' פד:) נאמר כאן ארן *כי באתי אל הארן (דנרים כי) ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה מה דבר שנהנה ומעון ברכה אף כלדבר שנהנה

ווית מצדמובה אתי והא בהדיא כתיב ביה לאחר כרכה . הרי היא לכני אדם: חירת שצו שום ותר מגדיש ועד קמה ועד לאחר כרכה . הרי היא לכני אדם: כרם זית אכור *רב פפא "כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צר מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה ומעון ברכה אף כל דבר שנהנה מעון ברכה מה לשבעת המינין שכן חייבין בבכורים ועוד התינח לאחריו לפניו כנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מכרך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נמע רבעי הא תינח כל דבר נמיעה רלאו בר נפיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו

לאדם שירנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ר 'אמור לו לאדם שירנה מן מי העוה"ו בלא ברכה יוכל הנהנה מן העוה"ו בלא ברכה מעל מאי חקנחיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמרנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה פאיס פי אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ו בלא ברכה באילו נהנה מקרשי שמים שנא' "לה' הארץ ומלואה מים מי אמר רב ידורה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא כרכה כאילו נהנה מקרשי שמים שנא" לה' הארץ ומלואה ני ניון העומים לינטי מטל בי שו ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה על זנג שלו מכו ויעב

להלן שבח הארך אף כאן שבח הארן: אלא סכרא הוא. דלמרווייהו אית להו פירכא למאן דחני כרם ויליף ברכה מז' המינים איכא פירכא שכן טעונים בכורים ולמאן דתני נטע רבעי איכא למפרך התינח מידי דבר נטיעה דלתו

בר נטיעה מכלו אלא סברא הוא דכיוו

דנהנה לריך להודות למי שבראם:

מעל . כנהנה מן ההקדש דכחיב

לה' הארץ ומלואה כדאמריכן לקמן:

of this law, since it too has an Altar aspect,[41] the obligation to recite a blessing on foods that have no Altar aspect could still not be derived. -?

Before answering the objection, the Gemara digresses to question the challenger's last statement:

ווית מצד מובח אתי – But must an olive come within the scope of this law only through its sharing the common feature of having an Altar aspect? [42] בהריא בהריא בהריא בהריא - Why, the term kerem is explicitly written with regard to [the olive], דָּבְתִיב ייִתיי וער־קַמָה וְעַר־כָּרָם וַיִּת״, – as it is written: And he burned from the the piles of produce to the standing grain to the olive kerem (grove).[43] -? -

The Gemara replies:

אָמֶר רַב פָּפָּא – Rav Pappa said: בָּרֶם זַיִּת אָקָרֵי בֶּרֶם סִתָּמָא לֹא אקרי – It [an olive grove] is called kerem zayis, but it is not called simply kerem, unmodified.[44]

Its digression complete, the Gemara returns to address the original question:

מה להצד - In anv event, it remains difficult מכל מקום קשוא הַשַּׁוָה שַׁבַּהָן שֵׁבַן נַשׁ בַּהָן צָר מִוּבַּחַ — What comparison can you make to the stated cases sharing the common characteristic, which have an Altar aspect to them? How, then, do we derive the obligation to recite a blessing on foods that do not have an Altar aspect?

The Gemara therefore suggests a different derivation for the requirement to recite a blessing when eating food:

אלא דיליף לה משבעת המינין – Rather, one derives it from the requirement to recite a blessing when eating one of the seven species.[45] מה שָׁבַעַת הַמִּינִין דָבֵר שֵׁנַהַנָה וְטַעוּן בָּרֶכָה – Just as each of the seven species is something from which one derives benefit and the law is that it requires a blessing when partaking of it and deriving the benefit,[46] אַף כַּל דָבַר שַּנְהַנָה טַעוּן - so too, any other thing from which one derives benefit requires a blessing when partaking of it and deriving the benefit.

The Gemara seeks to refute the above analogy:

בה לְשָׁבַעַת הַמִּינִין שֵׁבֵּן חַיַּיבִין בְּבְכּוּרִים - What comparison can you make to the seven species, which are subject to the obligation of bikkurim?[47] יעוד - And furthermore, even if we could

compare other foods to the seven species, התינח לאחריו granted that this would be an acceptable source for reciting a blessing after eating [the food], which is the only blessing stated by the Torah with regard to the seven species. לפניו מנין – but from where would we know that a blessing must be recited before eating [the food]?

The Gemara answers the "furthermore" question (in the same way it answered an identical question above):[48]

דאַתְיַא בָּקֵל – This, in itself, is not a difficulty, דָאַתְיָא בָּקֵל - for if it could be established that a blessing must be recited afterwards, it could be derived through the following kal vachomer that a blessing must be recited beforehand as well: קברך שבע מברך – For if when he is satiated, he recites a blessing, בשהוא רעב לא כל שבן – is it not certain that he must do so when he is hungry?[49]

The first question, however, remains unanswered: How can the law for other species be derived from that of seven species, which have the special feature of being subject to bikkurim? Furthermore, the Gemara asks:

רבעי בטע רבעי - And even according to the one who teaches the Mishnaic texts that deal with the fourth-year fruits as reading THE FOURTH-YEAR fruit of a SAPLING, and who thus has the word hillul available to teach the blessing requirement with regard to the fruit of all trees.[50] א תינח כל דבר נטיעה – granted that this is an acceptable source for reciting a blessing on anything that is subject to planting, which is the context of the passage in which the word hillul is written. דַלָאוֹ בֵּר נָטִיעָה – But foods that are not subject to planting. בגון בשר ביצים קנים – such as meat, eggs and fish, מנא ליה – from where is it known to him that they require a blessing?

Having shown that no Scriptural source - according to any view - adequately accounts for the requirement to recite a blessing on all foods, the Gemara concludes:

אלא סבר הוא – Rather, [this requirement] is based on reason, אסור לו לאָדָם שֵיָהֵנָה מִן הַעוֹלָם הַזָּה בְּלֹא בְרַכַה which dictates that it is forbidden for a person to derive benefit from this world[51] without first reciting a blessing.[52]

NOTES

be, then, that the requirement to recite a blessing applies only to those foods that are put on the Altar.

- 41. Olive oil is mixed with meal offerings (Rashi to Bava Metzia 87b).
- 42. The challenger has just stated that the blessing requirement for olives could be derived from the common characteristic. The Gemara objects that this derivation, though incontestable, would be unnecessary, as there is seemingly a more direct way to learn that the law applies to olives.
- 43. Judges 15:5. [The verse describes how Samson burned the Philistines' fields by tying torches to the tails of foxes.] Thus, since we derive through a gezeirah shavah that the "produce" referred to in the hillulim verse is "kerem produce," it is as if the verse states explicitly that the law of revai and the associated requirement of reciting a blessing when eating it applies to the fruit of the olive grove (kerem
- 44. The term kerem by itself means exclusively "vineyard." Only when the word zayis is added does it mean "olive grove." Hence, the gezeirah shavah, which is based on the words "and the produce of the kerem (unmodified)," teaches only that the laws of revai and the associated requirement of reciting a blessing apply to kerem, unmodified, i.e. a vineyard. That a blessing must be recited when eating olives, however, must be derived from the common characteristic.
- 45. There are seven species for which the Land of Israel is praised in the verse: A land of wheat, barley, grape, fig and pomegranate; a land of oil-olives and date-honey (Deuteronomy 8:8).
- 46. As the Torah states two verses later (v. 10): And you will eat and be satiated and bless Hashem, your God (Rashi). [The Gemara here follows the Tannaic view (below, 37a; 44a) that the blessing requirement

- stated in this verse refers to all seven species. See also Rashba to 44a
- 47. Bikkurim: The Torah obligates landowners in Eretz Yisrael to bring the first fruits of each year's crop to the Temple and give them to the Kohen (see Deuteronomy 26:1-11). The Gemara in Menachos 84b derives by means of a gezeirah shavah that this mitzvah applies only to the seven species for which the Torah praises Eretz Yisrael (see Rashi). Perhaps, the blessing the Torah mandates when one eats the seven species is related to the bikkurim obligation, which does not apply to other foods. How, then, can we derive the blessing requirement with regard to other foods by comparing them to the seven species
- 48. See Tzlach and Sheleimah Mishnaso, who discuss why the Gemara repeats the same question and answer.
- 49. See above, note 31.
- 50. And according to whom the Gemara above asserted that hillul is an acceptable source for the requirement to recite a blessing when eating any type of food - an assertion the Gemara will now challenge.
- 51. The reference is to bodily pleasures, such as eating, drinking and smelling, where the benefit actually enters the body (see Ramban's comments below to the eighth chapter; see also Darchei Moshe, Orach Chaim 216:1 and Magen Avraham 216:1).
- 52. Because by neglecting the blessing, one thereby violates the common-sense notion that it is only fitting to acknowledge and thank the One Who created the item from which one is about to derive pleasure

Accordingly, the verse cited above (hillulim) for the blessing prior to eating is not the true source, but rather a linkage to a Scriptural verse [אַסְמֶּכְתַּא] of the requirement based on reason (Tosafos), which has the האילן הוא אומר בורא פרי העין

חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי

הגפן ועל יפירות הארץ הוא אומר בורא פרי

הארמה חוץ מן הפת שעל יהפת הוא אומר

המוציא להם מן הארץ *יועל הירקות הוא

אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר

בורא מיני דשאים: 🔼 מנא ה"מ *דתנו

ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע

אסור לאדם שימעום כלום קודם שיברך

והאי קרש הלולים להכי הוא ראתא האי

מיבעי ליה חד ראמר רחמנא "אחליה והדר

אכליה ואידך דבר הפעון שירה פעון חלול

אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים

במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא

על היין הנירא למאן דחני [יי] גמע רבעי

אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא

למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי "חד

תני כרם רבעי וחד תני נמע רבעי ולמאו

דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא

ואי לא יליף גזרה שוה ברכה כנא ליה ואי

נמי יליף נזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין

הא לא קשיא ידאתיא בקל ורוכר *כשהוא

שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן

כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם

דבר שנהנה ומעון ברכה אף כלדבר שנהנה

מעון ברכה איכא למפרך מהלכרם שכן חייב

בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת

בחלה כרם יוכיח *וחזר הדין לא ראי זה כראי

זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהז

דבר שנהנה ומעון ברכהאף כל דבר שנהנה

מעון ברכה מה להצר השוה שבהן שכן יש

בו צד מזבח ואתי נמי זית דאית ביה צד מזבח

ווית מצד מובח אתי והא בהדיא כתיב ביה

עין משפם נר מצוה

: ה פשים

סעיף ח: גנמיי סיג שם כלי כ

ש"ע חיח סימו רג

מת בם מוב"ם ה"ח

שם טוש"ע ה'ה סימן

ב סתג בת טור איה

קרושין מר: דים נמר]

נ: ד'ה חמרונ]

ביצד מברכין. לא שייך להקשות תנא היכא קאי דקתני כילד א אמיי פיא מסלי כדפריך בריש מכילתין (ד' ב.) משום דהכא סברא הוא לברך כדמסיק בגמרא דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה אי נמי י"ל

דקחי אמחני׳ דמי שמהו (ד׳ כ:) דקחני בעל קרי מברך לאחריוואינו מברך לפניו והכי נמי שייך הכא לברך על כל דבר ודבר ע"כ קאמר הכא ביצד מברכין על הפירות "על פירות

כילד מברכין: ם" קפו כעיף כ: ד ד מיי פית כם סמג אחליה והדר אכליה : סימה

נמה ני קרח הח בפ"ב רה סמף א: דקדושין (ד' נד:) גמרינן קדש קדש [ד] מי" פ"ג מהל' כלי כמקדש הלכה כ: [ה] מייי פיט מהלכות ממעשר שלני ה"ל נילף ממעשר שני והן תיי עיש מושיע מעשר שני מושיע ייד סימן רגד סעיף ז וי"ל אי לאו הרא דהלולים הוה אמינא דאדרבה נילף לחומרא קדש קדש וכהג'ה שם : ה הומיי פיח שם כלי משביעית וחין לו פדיון. עוד פי׳ רבינו חיים כהן אי מהתם הוה אמינא כי מעשר שני ממש ודוקת בזמן שמעשר שני נוהג כמו בשלף רחשונה ושניה ורביעית וחמישית לשמעה נוהג חלול אבל שלישית וששית שמעשר (ועי' מוס' ב'ק ספ: דיה קדש וכו'כימר כיאור ומוי עני דוקה הימה לה קמ"ל חלולים": שאין אומרים שירה אלא על היין. פירוש אין אומרים שירה על

שום אכילת מזבח. כגון זריקת דמים ונסוך המים כי אם על היין אבל ודאי מלינו שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פסחים (המיד נשחם ד' םדי) [ע"ם נחוספות]:

ולכואן דתני כרס רבעי וכו׳. נוהג אף בח"ל מיהו בכרם נוהג ולא בשאר אילנות דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל *וכרם רבעי בומו הוה מחלליןעל "שוה פרוט' ושוחקו ומטילו לנהר וכן מפורש בשחלחות דרב חחתי

[סרשת קדושים סימן ק] וארתי נמי זית כמה הלד. וא"ת איכא למפרך מה להלד השוה שכן חייבים בלקט דפרט בכרם הייט לקט משא"כ בזים דאין בו לקט וי"ל דכיחה ליה למפרך פירכה אפי' יהה הלד השוה חשוב למיתי זית מיניה מ"מ [לקמן מח: ע"ש פירש"י ד"ה כשהוא שגע וכוי וד"ה כשהוא רעב וט"] קאמר דשאר מינים לא ידע מיניה: תינה לחחריו - דעיקר ברכה לאחריו כדכתיב ואכלת

ושבעת וברכת: לפנין לכ"ם . לחו ק"ו הוא דאם כן מהא ברכה דלפניו מדאורייתא ולעיל פרק מי שמתו (דף כח-) משמע גבי בעל קרי דלאו דאורייתא הוא ואפי׳ רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאן כהלכות

דרך ארן (שם ד' כנ. *): דבר שאין גדונו מן הקרקע כנון בשר וחלב. וא"ת מאי חיריא

בשר אפינו ירקות נמי לא אחיא ליה וי"ל דאיכא למימר קמה חוכים ולפי" רש" ניחא דגרים ללאו בר נטיעה מכין וליכח למימר דחתה משחר אינטת דאיכא למפרך, מה להנך שכן חייבים בפיאה : אלא סברא הוא אמור לאדם שיהנה כו' . וקרא דנסיב לעיל אסמכתא בעלמא והגמרא היה סבור מסחלה דלמוד גמור הוא:

וועיע תוסי יומל מם. מולין קו. ד"ה ולא]

גליון השרם גבר אתלים וכדר אכלים. בירושלמי פיו דפחם חמר חסך דרשה דהכח לח מתממני רבק בין כ׳ לח'. זכן כוח בירושלמי פ"ם דשבת של דרשם דחלם סדברים חלו לים המכם הדכרים חנו נים מלחכום:שום חד חני כרם רבעי . עי סוקה מג עיב רש"י ד"ה קלח ולעיב : שום כרם זית חיקרי. וכעין זה חולין קלע עיב וש"כ: תום ד"ה ולמחן ט' שה סרופה. וכן הוח

מכרכין וכו' חוץ מן היין. שמחוך חשיבותו הבעו לו ברכה לעלמו וכן הפת: כולה מיני דשחים . לפי שיש בכלל פרי

האדמה דשאים וזרעים כגון קטניות ורבי יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין: בבן הדם הלולים. בנטע רבעי כחיב ומשמע שני הלולים טעון באכילתו כשתאכלט בשנה תורה אור

הרביעית שהוא מותר באכילה: האי מיכעי ליה. הלולים לשון חלולים חד מינייהו אתא לאורויי אחליה והדר אכליה הוליאהו לחוליו ע"י פדיון אם באת לאוכלו חוץ לירושלים וחד ללמדך שלא נאמרה חורת רבעי אלא בכרם [לקתו לו.] שנא' קדש הלולים דבר שמהללין בו טעון חלול וזהו יין : שאין אומרים. פינפי קרושים הלוים שיר של קרבן במקדש אלא על היין כשמנסכין נסכי מזכה: הגיחל ויינילרבגן "קרש הלולים לה" מלמד שמעונים למ"ד כי. כולה סיומל דפרכל הול "י ררה בתוודה ולאחרידה הראו אחר ר"יי וה"ק הניחא הא דילפת ברכה מהכא למחן דחני נטע רבעי דחים ליה כל פירות האילן בתורת רבעי ולאדרים מהכא דבר דמעון הלול טעון חלול איימר ליה חד הלול לברכה:מאי איכא למימר. הא מיבפי ליה למדרש שאין

בנ"ש. דריש למלתיה בג"ש ואייסר" ⁹ להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח ליה חד הלול לברכה: אשכחן לאחריו. כדאשכחן בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת (דנרים ח): חייכ **בשללות.ו**כרמךלא תעולל (ויקראים) איזהו עוללות כל שאין להן פסיגין לא כתף ולא נטף אלא שורה יחידים של מנבים: קמה תוכיח . דחשכחן דאלרכה רחמנא ברכה דכחיב תאכל

"אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה האמורים בארץ חטה ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כתיב וחכלת ושבעת וברכת: שכן טעונים בכורים · דהכי אמריכן במנחות (פ"ם ד' פד:) נאמר כאן ארן *כי באתי אל הארץ (דברים כי) ונאמר להלןארץ חטה ושעורה מה להלן שבח הארץ אף כאן שבח הארץ: אלא סכרא הוא דלמרווייהו אית להו פירכא למאן דחני כרם ויליף ברכה מז' המינים איכא פירכא שכן טעונים בכורים ולמאן דתני נטע רבעי איכא למפרך החינה מידי דבר נטיעה דלחו בר נטיעה מנלן אלא סברא הוא דכיון דנהנה לריך להודות למי שבראם: מעל . כנהנה מן ההקדש דכחיב לה' הארץ ומלואה כדאמרינן לקמן:

כרם זית אמר *רב פפא °כרם זית אקרי כרם סחמא לא אקרי מים קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה ומעון ברכה אף כל דבר שנחנה מעון ברכה מה לשבעת המינין שכן חייבין בבכורים ועוד החינח לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נמע רבעי הא תינח כל דבר נמיעה רלאו בר נפועה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הוה בלא ברכה: ח"ר 'אסור לו לאדם שיהנה מן

פי העוה"ן בלא ברכה *וכל הנרגה מן העוה"ו בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליהדא עביד ליה איכוראאלא אמררבא ילך אצל חבם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יכא לידי מעילה פלים כד אמר רב ידודה אמר שמואל כל הנדנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנא" לה' הארץומלואה לי ניון דיפים חול

ממורת

השיים

כאן

פרכן יה יב. חלול אלא במקום הלול: חד תני כרם

ושאינו מעון שירה אין מעון חלול וכדר' שמאל בר נחמני א"ר יונחן *דאמר ר' רכעי. ככל מקום שיש במשנה נמע שבואל בר נחבני א"ר יונחן כנין [י] שאין רכעי מני חיהו כרם: הניחל אי יליף שפוי אוכרים שירה אלא על היין שנאבר "ותאמר כנ"ש. דריש למלמים בנ"ש ואיימר

בה לחם וגו' (דברים ח) וסמיך ליה ויקולרי אומר נאמר כאן "לדומיף לכם תבואתו ואכלת ושכנת וברכת : לד מוכח יין יש ו אוש באש ברון יותבואת דברם מה להלן כרם

לאחר מרכה . הרי היא לכני אדם : חירו שבו "יבער מנדיש ועד קמה ועד לאחר מרכה . הרי היא לכני אדם :

CHAPTER SIX

The Gemara cites a Baraisa that expands on the concept just mentioned:

אָסוּר לוֹ לְאָרָם הָנּוּ רְכָּנְן — The Rabbis taught in a Baraisa: אָסוּר לוֹ לְאָרָם הַנָּה בְּלֹא בְרָכָּה עוֹ הָעוֹלָם הַנָּה בְּלֹא בְרָכָּה TI IS FORBIDDEN FOR A PERSON TO DERIVE BENEFIT FROM THIS WORLD WITHOUT first reciting A DERIVES BENEFIT FROM THIS WORLD WITHOUT first reciting A BLESSING בְּאִי – HAS COMMITTED AN ACT OF ME'ILAH. [53] מְאִי – WHAT IS HIS REMEDY? בַּלְּרָ אָצֶל חָכָם — HE SHOULD GO TO A SAGE.

Gemara asks:

יַלְךְּ אֵצֶל חָכָּם — He should go to a sage? What kind of remedy is that? מַאִי עָבִיד לִּיה — What can [the sage] do for him now? — אַ עָבִיד לֵיה אָיסוּרָא — Why, he has already committed the transgression! — ? —

The Gemara answers:

יֵלֵך אַצֶּל הָכָם מֵעיִקּרָא – Rather, Rava said: יַלֵּךְ אַצֶּל הָכָם מֵעיִקּרָא – The Baraisa means that one should go to a sage initially, and [the sage] will teach him the laws of the blessings, בְּיִי מְעִילָּה – so that he should not come to commit me'ilah by deriving benefit without first reciting a proper blessing. [54]

The Gemara cites a related statement:

אָמָר שְׁמוּאָל – Rav Yehudah said in the name of Shmuel: אָמָר רֶב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאַל – Whoever derives benefit from this world without first reciting a blessing בְּאִילוּי שְׁמַוֹּשׁ – is regarded as if he has derived benefit from the consecrated property of God in Heaven. שְּנָאֵמֶר ,,לַהי – For it is stated: To Hashem belongs the earth and its fullness. [55]

The Gemara elaborates further:

רְבִּי לֵּוִי רָמֵי – R' Levi contrasted two verses, noting an apparent contradiction and presenting the resolution: בְּחִיב ,,לַה׳ הָאָרֶץ – In one verse it is written: To Hashem belongs the earth and its fullness, which implies that man's use of the earth and its fullness would constitute trespass on God's property.

- But in another verse it is written: As for the heavens – the heavens are Hashem's, but the earth He has given to mankind, [56] which implies that the earth is man's to use. How are these two verses to be reconciled?

- בְּאַרְ קּוֹרֶם בְּרָכָה – Here (in the verse which states that the earth belongs to Hashem), it refers to before one recites a blessing.

NOTES

force only of a Rabbinic directive (Rashba; see Peirush HaRashbatz, and Tzlach below ידיה אמר רב יהודה אמר (see, though, Pnei Yehoshua). 53. Me'ilah is the unauthorized use of Temple property [which is consecrated to God] (see Leviticus 5:15-16). Since to Hashem belongs the earth and its fullness (Psalms 24:1), one who derives pleasure from anything in this world without reciting a blessing has in effect made unauthorized use of God's property, a crime akin to the unauthorized use of consecrated Temple property (see Rashi, based on the Gemara below).

54. Accordingly, when the Baraisa asks: "What it his remedy?" it does

not inquire about the remedy for one who has already eaten without a blessing. Rather, it inquires about the remedy for someone who does not know the laws of the blessings. Since such a person cannot eat without committing me'ilah, what remedy is there so that he may be able to eat? To this the Baraisa replies that the remedy for him is to go to a sage and learn the laws of the blessings (Rabbeinu Yonah; see also Cheifetz Hashem and Meromei Sadeh).

55. Psalms 24:1.

56. Ibid. 115:16.

עין משפמ גר מצוה

טושיע או"ה סימן רב : ה סעיף

ב ב תייי וכמג שם פור

מתג שם מוש"ע ח"ח

ס" קפו פעיף כ: ד ר מייי סיח שם סמג

שם מוש"ע ח"ח סימן

מעשר שני מושים

ב סמג שם עור ח"ת

שימן כי סעיף א:

קדושין מד: דים נמר]

מברך לפניו והכי נמי שייך הכא לברך

על כל דבר ודבר ע"כ קאמר הכא כילד מברכין: אחליה והדר אכליה - תימה

למה לי קרא הא בפ"ב רה סעיף א: [ד] מיי פ"ג מהלי כלי דקדושין (ד' נד:) גמריכן קדש קדש למקדש כלכה ב: [ה] מייי פיש מכלכות ממעשר שני ח"כ נילף ממעשר שני וי"ל אי לאו הרא דהלולים הוה אמינא י"ד סימן רוד העיף ז ולהג"ה שם : דאדרבה נילף לחומרא קדש קדש משביעים וחין לו פדיון. עוד פי׳ ה חומיי פיא בס כלי רבינו חיים כהן אי מהתם הוה אמיכא כי מעשר שני ממש ודוקה בזמן שמעשר שני נוהג כמו בשנה רחשונה ושניה ורביעית וחמישית לשמשה נוהג חלול אבל שלישית וששית שמעשר [ועי' תוסי ב"ק ספ: דיה קדש וכו'כימר ביאור ותוי עני דוקא אימא לא קמ"ל חלולים": לשאין הומרים שירה חלח על היין. פירוש חין חומרים שירה על

שום אכילת מזבח. כגון זריקת דמים וכסוך המים כי אם על היין אבל ודאי מצינו שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פסחים (המיד ושחם ד' ם די) [ע"ם נחוספות] :

ועחה קיימת לן דרבעי וכו׳. ועחה קיימת לן דרבעי נוהג אף בח"ל מיהו בכרם נוהג ולא בשאר אילנות דכל המיקל בארך הלכה כמותו בח"ל *וכרם רבעי בזמן הזה מחללין על "שוה פרוט' ושוחקו ומטילו לנהר וכן מפורש בשאלתות דרב אחאי

[סרשת קדושים סיתן ק] ואתי נמי זים במה הלד . וא"ם איכא למפרך מה להלד השוה שכן חייבים בלקט דפרט בכרם הייט לקט משא"כ בזית דאין בו לקט וי"ל דניחא ליה למפרך פירכא אפי' יהא הלד השוה חשוב למיחי זיח מיניה מ"מ [לקמן מח: פיש פירשי קאמר דשאר מינים לא ידע מיניה: תינה נחחריו · דעיקר ברכה

לאחריו כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת: לפנין לכ"ם . לחו ק"ו הוח דחם כן תהח ברכה דלפניו מדאורייחא ולעיל פרק מי שמתו (דף כה-) משמע גבי בעל קרי דלאו דאורייתא הוא ואפי׳ רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאן כהלכות

דרך ארן (שם ד' כנ. *): דבר שחין גדונו מן הקרקע.כגון בשר וחלב. וא"ת מאי איריא בשר אפינו ירקות נמי לא אתיא ליה וי"ל דאיכא למימר קמה חוכיח ולפי' רש" ניחא דגרים דלאו בר נטיעה מכין וליכא למימר דאתא משאר אינטת דאיכא למפרך, מה להנך שכן חייבים בפיאה : ארא סברא הוא אסור לאדם שיהנה כו'. וקרא דנסיב

לעיל אסמכתא בעלמא והגמרא היה

סבור מתחלה דלמוד גמור הוא:

א א מייי פייח מכלי ביצד מברכין. לא שייך להקשות תנא היכא קאי דקתני כילד כדפריך בריש מכילתין (ד' ב-) משום דהכא סברא הוא לברך כדמסיק בגמרא דאסור ליהטתמן העולם הזה בלא ברכה אי נמי י"ל דקאי אמחני' דמי שמחו (ד' כ:) דקחני בעל קרי מברך לאחריו ואינו שום אים סימן רג סעיף א: ב נייי פינ שם פלי ב

כיצד מברכין על הפירות "על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העין חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל יפירות הארץ הוא אומר בוראפרי האדמה חוץ מן הפת שעל יהפת הוא אומר

המוציא להם כן הארץ *יועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאִים: גָבוֹ מנִא ה״מ *רחנו פיג פין היין כשמנסכין נסכי מזכח: הגיחה וייתיארבנן "קרש הלולים לה" מלמר שמעונים למ"ד כ". כולה סיומה דפרכה הוא ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיפעום כלום קודם שיברך והאי קרש הלולים להכי הוא ראתא האי מיבעי ליה חר דאמר רחמנא "אחליה והרו אכליה ואידך רבר המעון שירה מעון חלול ושאינו מעון שירה אין מעון חלול וכדר׳ שמואל בר' נחמני א"ר יונתן *דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין [י] שאין רבעי חני חיהו כרס: הניחה חי יליף שפעי אוכורים שירה אלא על היין שנאכור °ותאכור להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין הנירוא למאן דתני ["] נמערבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא

למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי "חד תני כרם רבעי וחד תני נפע רבעי ולכאו דחני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דחניא בה לחס וגו' (דנרים ח) וסמיך ליה ויקרה ר' אומר נאמר כאן "להומיף לכם תבואתו ואכלת ושכעת וברכת: לד מוכח. יין יש די אוש נהש בהן יותבואת דברם כזה לחלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה ואי לא יליף גורה שוה ברכה מגא ליה ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאדריו לפניו מנין

הא לא קשיא ידאתיא בקל ורוכר *כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם דבר שנהנה ומעון ברכה אף כל דבר שנהנה מעון ברכה איכא למפרך מהלכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח *וחור הדיו לא ראי זה כראי

זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה ומעון ברכהאף כל דבר שנהנה מעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מובח ואתי נמי זית דאית ביה צד מובח וזית מצדמובה אתי והא בהריא כתיב ביה לאחר מרכה . הרי היא לבני אדם: חדת טבו שוב יובר מגדיש ועד קמה ועד לאחר מרכה . הרי היא לבני אדם:

כרם זית אמר *רב פפא "כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"ם קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צר מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה ומעון ברכה אף כל דבר שנדנה מעון ברכה מה לשבעת המינין שכן חייבין בבכורים ועוד התינח לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע

מכרך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דחני נמע רבעי הא תינח כל דבר נמיעה רלאו בר נפיעה כגון בשר ביצים ודנים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ר 'אמור לו לאדם שיהנה מן

מיה העוה"ו בלא ברכה "וכל הנהנה מן העוה"ו בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה א עביד ליה איסוראאלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה פאיס יד אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ו בלא ברכה כאילו נדנה מקדשי שמים שנא' "לה' הארץ ומלואה 🛥 🕬 רי לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה 🖟 ונכשלי זכסו ישב

ביצד מכרכין וכו׳ חוץ מן היין. שמחוך חשיבוחו קבעו לו ברכה לפלמו וכן הפת: **כורא מיני דשאים** . לפי שיש בכלל פרי האדמה דשאים וזרעים כגון קטניות ורבי יהודה בעי היכר ברכה לכל

מין ומין: בבן קדם הטלים. בנטע רבעי כחיב ומשמע שני הלולים סעון באכילתו כשתאכלט בשנה תורה אור

הרביעית שהוא מותר באכילה: האי **מיבעי ליה**. הלולים לשון חלולים חד מינייםו אחא לאורויי אחליה והדר אכליה הוליאהו לחולין ע"י פדיון אם באת לאוכלו חוץ לירושלים וחד ללמדך שלא נאמרה חורת רבעי אלא בכרם [לקש לו.] שנה" קדש הלולים דבר שמהללין בו טעון חלול חהו יין : שאין אומרים -פיכם הושם הלוים שיר של קרבן במקדש אלא על וה"ה הניחא הא דילפת ברכה משְכא למאן דחני נטע רבעי דאית ליה כל

משורת

השים

פירות האילן בתורת רבעי ולא דריש מהכא דבר דטעון הלול טעון חלול איימר ליה חד הלול לברכה:מאי איכא למימר. הא מיבפי ליה למדרש שאין שנין יא. יב. חלול חלח במקום הלול: חד חני כרם רכעי . בכל מקום שיש במשנה נטע

פג"ש. דריש למלתיה בג"ש ואייתר ליה חד הלול לברכה: אשכחו לאחריו. כדאשכחן בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת (דנרים ח): חייב **כשלטת.וכרמדלא תעולל (ויקראים)** איזהו עוללות כל שאין להן פסיגין לא כתף ולא נטף אלא שורה יחידית של ענבים: המה תוכיה . דאשכחן דאנרכה רחמנא ברכה דכתיב תאכל

האמורים בארן הטה ושעורה וגו' (שם ח) ובתרייהו כתיב ואכלת ושבעת וברכת: שכן טעונים ככורים י דהכי אמריכן במנחות (פ"פ ד' פד:) נאמר מבים כחן חרן יכי בחתי חל החרץ (דכרים כי)ונאמר להלוארץ חטה ושעורה מה להלן שבח הארך אף כאן שבח הארץ: אלא פכרא הוא דלמרווייהו אים להו פירכא למאן דתני כרם ויליף ברכה מז' המינים איכא פירכא שכן טעונים בכורים ולמאן דחני נשע רבעי איכא למפרך החינה מידי דבר נטיעה דלתו בר נטיעה מגלן אלא סברא הוא דכיון דנהנה לריך להודות למי שבראם:

מעל . כנהנה מן ההקדש דכחיב

לה׳ הארץ ומלואה כדאמריכן לקמן:

(ועי סיטכ מוס' קרושין כ: ד"ס חמרוג]

ד"ה כשהות שכע וכוי וד"ה כשהות רעב וכוי]

וועיע מוסי יומל פמי.

ותום סונה כו: ומום תולין קו. דים ולא)

גליון השים גבר אחליה והדר אכליה. בירובלתי פיז דפהם המר הכך דרשה דככה לה מהחמני רכק כין כי לה'. וכן כה נירושלתי פ"ה דשנת של דרשה דחלה הדברים חלו לים מלאכום: עום חד מני כנים מהנטעב אם הו מני ככם רכעי. ע"י סוסף חג ע"כ רש"י ד"י קלה ונעיג: עום כרם זית איקרי. וכעין זים חולין קלע ע"כ ונש"כ: תום" ד"ים ולמא ברכים יונה וכשים וחשה

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל

הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל

בני מוסר אביך ואל תשוש תורת אמך מאי

חבר הוא לאיש משחות א"ר הנינא בר פפא

חבר הוא לירבעם בן נבמ שהשחות את

ישראל לאביהם שבשמים: ר' חגינא בר

שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן

שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר

ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן

*מרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך נגות

דרך הצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן ימן המעשר *דא"ר ינאי אין המבל

שנא יין אילימא משום ראשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן ראשתני

לעלויא ולא אשתני לברכה *ראכר רב ירודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי

נבריך נבריך בודא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי

עץ זית אלא אכור כור זופרא חכורא זיין כשחא לא זיין וכשחא לא זיין והתנן

*הנודר ימן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי

מוון האכל מילי אקרי מוון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל ראמרי אין

מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבר וא"ר הונא באומר כל הזן

עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד

*והא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה

גחל להקב"ה. את ברכתו : וכנסת ישראל. שכשחטאו הפירוח לוקין: אין פשע . ולפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמדין ממט לעשוח כן ליהנות מן העולם בלא ברכה ולכך נקרא זה המיקל חבר לאיש באן בזמן שישראל פושין רלונו של מקום שנאמר ואספת דנקך. משחית: לירכעם כן נכט . שחשא והחסיא את ישראל כך הוא חומא וא"ת והא לקמן בזמן שאין רשע . הדנן וא"ת והא לקמן בזמן שאין

שלהם וכשאין עושים ראוע עושע 🏢 ומראה להם שהוא שלו: דכרים להקב"ה וכנסת ישראל שנא' "נוול אביו בי ככתם. שלא יעסוק כדרך ארן: ואכו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משרות בת כהם . עם דברי פורם: מתב דרך ארץ. שאם תבא לידי לורך ואין אביו אלא הקב"ה שנא' "הלא הוא אביךיני" הכריות סופך ליבפל מדברי פורה: קנך ואין אבו אלא כנסת ישראל שנא' "שכוע" משפר. בתמיה הפשר כדבריך: כיומי ניכן . יתי הקציר: ביותי משרי . דריכת הגתות והבדים: דרך טרקסמון. דרך שערי החלר והבית: פני הבית . פתח כניסה ויליחה : אין פפא רמי כתיב "ולקדתי דגני בעתו וגר פים הטכל מתחייכ כמעשר . מן התורם וכתיב "ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמןיי מדרבנן: זית מקרי. והוה ליה בורא פרי הפרי שהפרי קרוי זית ואין זו בריאת שמים כי בידי אדם היא "אספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' "לא ימושים בריחה זו אבל גבי גפן הגפן היא הכן והענבים הם פרי הגפו : חמרא זיין. להכי חשיב לקבוע לו ברכה לעלמו: ואמר רב הונא. הא דקתני מותר בתים ובמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונם מזוו עלי בוכן שישו אל על אין ישראל עושין רצונו של מקום פי ומנורין וכוסמין ושכולם שועל ושיפון ישראל עושין בצונו של מקום פי ושנורין וכוסמין ושכולם שועל ושיפון דאין מזון אלא מה' מיכי דגן חסין מלאבתן נעשית ע"י עצמן שנא' "ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאבת אחרים וכנים אלה בחומר כל הזן עלי קונם וכל נעשית על ירן שנא' °ועבדת את אויביך וגו' אבר אביי דרבה עשו ברבי למ מילי נהי דלה הקרו מזון מיהו מיון זייני בר ממים ומלח אלמא משחא ויין: סעיד. חשיב טפי ממזון: והכתיב ויין ישמח לכב חנוש . וסיפח דקרא ולחם לבב אנוש יסעד משמע אבל יין אינו אלא משמח ומשני לאו כדהחמרה אלא לחם יסעד ולא ישמח אבל יין סועד ומשמח: אי הכי . דויין וסעיד מזון הוא ולבריך עליה שלש נישיו דף פת. ברכות לחתריו וחכן חמריכן לקתן בפרקין (דף לו-) כל שהוא משבעת (שיים" וחי המינין ולא מין דגן חכמים אומרים מתרדיב במעשר עד שיראה פני הבית שנא "בערתי הקדש מן הבית ור' יותנןם מוברכה לחת: לחוקי מזיק . לנופיה אמר אפי׳ חצר קובעת שנא׳ "ואבלו בשעריך ושבעו: היץ מן היין וכרי: מאי ש וחין זו אכילה שמשונה ברכה לוני ברכה ואכלת כחיב : דמני'. דלאו בר

אכילה היא: השומה שמן של תרומה. [נקמן ני.] בשוגג: משלם את הקרן . כשאמר מזיק את חבירו בממוט : ואין משלם חומש . דגבי חומש אכילה כתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כנ) פרס למזיק: ע"י הפת . משום לפתן :ע"י שמותן. ע"י הפת תפום נפתן :נפ"י פיחותן פ: אניגרון. מין מאכל הוא וטסנים ודף ל. לתוכו שמן ושטי במשנה בכמה

מקומות: דחמר רכה כר שמוחל. לח אתא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: יבלים מיא דסלקא. מים ששלקו בהן תרדין:

וניכול מצה מפי מובא גריר פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב °ויין ישמח" לכב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא רמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמחן לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה א"ל רב נרוכון בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאבר אי הויא קביעותא השתא מיהא *במלה דעתו אצל כל ארם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק (כמוס כי א"ר יוחגן ישמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אוזוקי פספס פיז דימושם מזיק ליה *דתניא 'השתחה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את הרומש "הסך שמן

של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא מפל ותגן *זה הכלל "כל שהוא עיקר ועמו מפלה מברך על העיקר ופומר את שת m -m. דכולהו

כאן לאחר ברכה . וכן בפ' כל כחבי (שנח ד' קיפ.) אחרי' כשהיו מכיחים השולחן היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו בא[נבנה] ופוש"ע ארים מסלקין השולחן היו אומרים השמים שמים לה' והארן נחן לבני ארם:

> ישראל עושין רצוט של מקום מוקמי ליה. וי"ל דמיירי ודאי שעושין רעונו אבל אין עושין רצונו כ"כ דאינם לדיקים גמורים "ועוד י"ל דפליג ליה אהא דלקמן שבא לפרש מה בין מושים וחין מושין *והכח במושים ואין פושים כי הדדי (א) נינהו : דרך מרקסמון. פירש"י הייט דאורייתא אבל מדרבנן גם חלר קובעת כדמשמע בפ' יולא דופן (נדה ד' מו:) איזהו חלר שחייב

: (·a) '7 asa) שובא גריר . מכחן משמע שחסור

לשהות יין בערב פסח מן המנח׳ ולמעלה ואם רולה לשתו' לריך לשתוח הרבה דטובא מגריר גריר: ת"ל ואספת דגנך הגהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' שמעאל ר"ש בן יוחי

ו א מיי פ"ג מכלי מלמוד מורם כלכה ו ב"ע ו"ד פיי רמו בעיף פי' קנו: ז במייי פ"ג מכלי מעשר

כלכנו ופרק ד שם סתג פשין קלנ פוש"ע י"ד פיי שלא סטיף פג: ה" ג פוש"ע י"ד פי ריו סעיף יע: מוד עום"ע חו"ה סימן מע"ח סעיף ח:

וככל משקוששון וחין ששון כי הדרי כלילופיי משון כי הדרי כלילופיי משום כפירון אי וחין משיב כלל וחילה גיכחת משוב כפירון אי וחין משום בשקום במירון אי וחין משום במירון אי החין משום במירון אי החין משום במירון אי המוכר במירון ומיישב כני כ' פכוקים רכחי קרח דועמדו זרים במעשר וכו' וכן מוכח בפ' המביח איירי כששיןומטיק מיניה יפת דגן חינם לעשות כמים לריפים (ששות פמ"ש מלחם דגן כלוש קרא ומצרו זריש ורש לאנים וכר ככר אסריכם וקרא שחשן מ"כפ"ידאין עושין שחשן מ"כפ"ידאין עושין "כר דאל"כ קשה כמאי שקחת (קרא דולקרתי דגני אכל ככא לריח כ"ם אי ס"ר דאים לים כחי סכרה למיפק מכאי קרה דושמדו זרים אפי'מלאכה אוכר אפשר אדם חורש בשעת דרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ורש בשעת רישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא דושמדן זרים הפיימנהכת הסיפת דגן למכי ליכ לכקשת כני חרי קראי מהדרי ולקחםי דגני מינים כ"ל לכקשת קרא מינים כ"ל לכקשת קרא דולקתמי דגני אקרא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' ישמעאל ועלתה בידן כר׳ שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן בממותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תמרדו במזונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר דנה א"ר יודנן משום רבי יהודה בר׳ אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים עשו חורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן דורות מיני אסדי: האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר הני אסדי: בר האחרונים שעשו מלאכתן הבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר יהומיי בר בר בר הנה אר" בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות

יה המייים משמטת ובור בר בו רבור אויי כושום ריי בון אלקאי ייבא וראה שלא כדורות בנסס מוסיפ מים הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך מסין מוסיפ מים מ רב סעיף ד: וא : מיי׳ פיי מכלכום ירומה כלכה יא :

ון ם מייי פיג מהלכות משין כו מושיע ה'ה כיי נרכות כל' כ כמג

(א) תום' ד"כ כאן כוכנן כשריכם בעלמן כם איססים את סדגן אלא שאם אין ששין נוקה

תום" ד"ה כלן כומן. ושדי"לכו". עי פשונת רשרים (חא"ה פיי (יע):

ם. וכוטשת וכן חיינשון]

קּאָחֶר בְּרָבָּה whereas here (in the verse which states that Hashem has given the earth to man), it refers to **after** one recites a **blessing.**^[1]

The Gemara cites a related statement:

בָּל הַנָּהֶנָה בּר פַפּא – R' Chanina bar Pappa said: בָּל הַנָּהֶנָה הוָה בְּלֹא בְרָכָה - Whoever derives benefit from this world without first reciting a blessing באילו גוזל להקרוש ברוך ישראל – is regarded as if he robs the Holv One. Blessed is He, and the Assembly of Israel.[2] שנאמר ,, גוול אביו יואמין מַשְּחִיתיי – For it is stated: He who robs his father and his mother and says, "It is no crime," is a companion to a destructive man.[3] וָאֵרִו״ אֵלָא הַקָּדוֹש הוד הוא – Now, his father is a reference to none other than the Holy One, Blessed is He, אָבִיךְ קַּאַבְּיי – as it is stated: Is it to Hashem that you do this . . . ? Is He not your Father, your Master . . . ? [4] אַלא כָּנְטָת יַשְׁרָאַל – And his mother is a reference to none other than the Assembly of Israel, שמע בני מוסר אביר ואַל־תטש תורת אמרי, שמע בני מוסר אביר ואַל־תטש – as it is stated: Heed, my son, the discipline of your father, and do not forsake the instruction of your mother. [5] מאי ,, חבר הוא ילאיש משחיתיי – What is the meaning of he is a companion to a destructive man? אָמֶר רָבִּי חָנִינָא בָּר פַּפָּא – R' Chanina bar Pappa said: חָבֶר הוֹא לִירֵבְעֵם בֶּן וָבֵט – It means that he is a companion to Yarovam ben Nevat, שהשחית את ישראל שבשמים – who destroyed the loyalty of Israel to their Father in Heaven.[6]

The Gemara cites another exposition of R' Chanina bar Pappa:

רְבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רְבֵּי – R' Chanina bar Pappa contrasted two verses, noting an apparent contradiction and presenting the resolution: "רְבִּי הְנִנִי בְּעָתוֹ וְגוֹי – In one verse it is written: and I will take [back] "My" grain in its time etc., [7] which indicates that the grain is God's, and not for man to use. — וּבְתִיב ,, וְאַטְפְּתָּ דְנָנֶךְ וְגוִי — But in another verse it is written: And you will gather in "your" grain etc., [8] indicating that the grain is yours (i.e. man's). How are these two verses to be reconciled?

לא קַשְּיָא – We must say that there is no contradiction: בַּאן – Here, in the verse which

states that "you will gather your grain," it refers to a time when Israel does the will of the Omnipresent, בַּאן בְּוְמֵן שָאֵין יִשְׂרָאֵל

whereas here, in the verse which states that the grain belongs to God, it refers to a time when Israel does not do the will of the Omnipresent.[9]

The Gemara cites a relevant Baraisa:

תנו רבנו – The Rabbis taught in a Baraisa: אַטְפָתַּ דְגֵנַךְיי – The verse states: AND YOU WILL GATHER IN YOUR GRAIN. הלמוד לומר – For what reason did scripture have to say this?[10] לפִּי שַׁנְאֵמֶר ,,לא־יַמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הָזֶה מִפִּיךְיי – FOR SINCE IT IS STATED: THIS BOOK OF THE TORAH SHALL NOT DEPART FROM YOUR MOUTH,[11] יכול דָּבֶרִים בְּנַתְבָן - IT WOULD BE POSSIBLE to think that THE WORDS of Scripture here are meant literally as THEY ARE WRITTEN, i.e. that one must study Torah every waking moment and would thereby be precluded from earning a liveli-"תַלְמוּד לוֹמֶר ,וְאַסְפַתְּ דְגַנָּךְ" – THE TORAH therefore STATES: AND YOU WILL GATHER IN YOUR GRAIN, which bids us to בהג בהן מנהג דרך ארץ – LEAD, together WITH [TORAH STUDY], a life CONDUCTED IN THE WAY OF THE WORLD, i.e. Torah study should be combined with the earning of a livelihood.[12] דברי רבי לשמעאל – These are THE WORDS OF R' YISHMAEL. רָבִּי שָׁמְעוֹן בָּן רוֹחֵי אוֹמֵר - R' SHIMON BEN YOCHAI SAYS: אָפָשֶׁר - CAN IT BE as you say? אַרַם חוֹרָשׁ בְּשָׁעַת חַרִישָׁה – If a man plows at the time ווורע בשעת זריעה - AND SOWS AT THE TIME OF OF PLOWING SOWING וקוצר בשעת קצירה – AND HARVESTS AT THE TIME OF HARVESTING וְדֵשׁ בִּשְׁעֵת דִּישֵׁה – AND THRESHES AT THE TIME OF THRESHING מורה בשעת הרוח – AND WINNOWS AT THE TIME OF THE blowing WIND, תוֹרָה מָה תָּהָא עלִיה — WHAT WILL BECOME OF THE study of TORAH if people will be so preoccupied with their livelihoods?! Certainly, then, the ideal situation meant by the Torah cannot be the combining of Torah study with the earning of a livelihood. אַלַא בּוְמָן שִישִׁרָאֵל עוֹשִין רצונו שֵׁל מַקום – RATHER, the literal meaning of the verse in Joshua can be reconciled with the verse in Deuteronomy as follows: AT A TIME WHEN the people of ISRAEL DO THE WILL OF THE OMNIPRESENT, מַלַאַכְתַּן נַעֲשִׁית עַל די אַחָרִים – THEIR WORK IS DONE for them BY OTHERS, יי וועמדו ורים ורעו צאנכם וגו' יי – AS IT IS STATED: AND STRANGERS WILL ARISE AND SHEPHERD YOUR FLOCKS etc., [13] and the people of Israel will thus be able to devote themselves exclusively to Torah

NOTES

- 1. Everything in the world was created for the glory of Hashem [see *Isaiah* 43:7]; thus, man may not make use of anything until he blesses Hashem for it, thereby fulfilling the function for which it was created in the first place (see *Maharsha* to end of 35a).
- 2. The person who neglects to make the blessing robs God of the blessing due Him (Rashi; see Pnei Shlomo). [Alternatively, he has stolen from God because, as the Gemara has just stated, the property from which one benefits belongs exclusively to God until the blessing is recited (Maharsha ibid.; see also Rashi to Sanhedrin 102a אביז אין אביז And he also robs the Assembly of Israel (i.e. the Jewish people) of their crops, which fail as the result of their imitation of his sin [see end of note 5] (Rashi)
- 3. Proverbs 28:24.
- 4. Deuteronomy 32:6. Thus, God is called our "father."
- 5. Proverbs 1:8. [The Torah, which Deuteronomy 33:4 calls the heritage of the Congregation of Jacob (the entire Jewish nation), is here referred to as the instruction of your mother (see Rashi to Proverbs ad loc.). Thus, mother is a metaphor for the Jewish nation, the Assembly of Israel.]

The person who treats the blessing obligation lightly (he says, "It is no crime") causes others as well to treat it lightly and neglect it. Thus, not only does he sin, but he causes many others to sin as well (see Rashi).

6. Yarovam ben Nevat was the first king of the Ten Tribes of Israel, which broke away from the Kingdom of Judeh during the reign of

6. Yarovam ben Nevat was the first king of the Ten Tribes of Israel, which broke away from the Kingdom of Judah during the reign of Rechavam, son of Solomon (see *I Kings* 12:20). Yarovam had a deep fear that his subjects would return to the rule of Rechavam if they would continue to serve God in the Temple in Jerusalem. He therefore out-

lawed the tri-annual festival pilgrimage to Jerusalem, for which he substituted pilgrimages to idolatrous centers in his own kingdom (ibid. verses 28-33; *II Kings* 17:21).

Just as Yarovam led Israel astray by inducing them to worship idols, so does one who eats without pronouncing a blessing lead others astray [see end of note 5] (Rashi).

- 7. Hosea 2:11. In this verse, God says that He will take back His grain and wine etc. from His faithless nation.
- 8. Deuteronomy 11:14.
- 9. For then God takes the grain away from them, demonstrating to them that He is its true owner (Rashi).
- 10. The verse states: And I will give the rain of your land in its time... "and you will gather in" your grain, your wine and your oil. Why does the verse not state simply: And I will give the rain of your land in its time... grain, wine and oil? Is it not obvious that one would gather in the produce of his fields? (Tzlach).
- 11. Joshua 1:8.
- 12. This verse and you will gather in your grain is evidence that one should engage in work that provides him with sustenance. For if one will rely on others for his sustenance, he will eventually abandon his Torah study [altogether] (Rashi; see Avos 2:2). [Thus, engaging in a livelihood is not at all precluded by the verse this Book of the Torah shall not depart from your mouth, for, on the contrary, this verse obligates one to do what is necessary to ensure his continued study of Torah.]
- 13. Isaiah 61:5.

אהא דלקמן שבא לפרש מה בין

(ביצה ד' להי):

לשהות יין בערב פסח מן

ף א מייי פ"ג מכלי פלמוד מורם כלכה ז אבל אין עושין רצוכו כ"כ דאינם מש"ם מייח סימן לדיקים גמורים "ועוד י"ל דפליג ליה

הלפשמתם מס כין שבין שבין כי כדרי כלילופי וככה כשבין וחין מושים וחין מושין *והכח במושים ואין עושים כי הדדי (א) נינהו : דרך מרקסמון. פירש"י היינו דאורייתא אבל מדרבנן גם ואין ששין כל כך כסנרם משין כלל ואיכא ג'יכנות דע"כ ליל דש"ל סכי כיון דע"כ ליל דש"ל סכי כיון חלר קובעת כדמשמע בפ' יולא דופן (נדה ד' מו:) איזהו חלר שחייב ימיישב כני כ' פכוקים יכחי קרא דועמדו זרים במעשר וכו' וכן מוכח בפ' המכיח מובא גריר . מכחן משמע שחסור מלאפת דגן כאוש פרא
ושמדו זרים ורש לאנם
וכר נכר אכריכם וקרא
וכר זכר אכריכם וקרא
דואפשת דגק איירי באין
שושין ש"כ ש"דאין עושין המכח׳ ולמעלה ואם רולה לשתו' לריך

ירותם כלכה יא :

תנהות הבית (א) תום' ד"ה כאן כומן וכו' כי הדדי. נ"ב בשרכם בעומן כם

תום' דים כאן כומן. ועודי לכו'. עי' משוכת רשרים (תח"ה סיי (יע):

באן לאחר ברכה . וכן בפ' כל כחבי (שבח ד' קיפ.) אחרי' כשהיו מניחים השולחן היו אוחרים לה' הארן וחלואה וכשהיו בא[פגב] ומוש"ע ארת מסלקין השולחן היו אומרים השמים שמים לה' והארץ נחן לבני אדם: מי מי מי משבר באין בזמן שישראל עושין רצוטו של מקום שנאמר ואספח דגנך . ז במיי שי משלי באן בזמן שישראל פושין רלוטו של מקום שנאמר ואספח דגנך . וא"ת והא לקמן בזמן שאין

תורה אור ומחטיה: כזמן שעושין לשנו . הדנו כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוול להקב"ה וכנסת ישראל שנא' "גוול אביו ספני ככתכו. שלא יעסוק כדרך ארן: ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' °הלא הוא אביך יני סבריום סופך לינכל מדברי פורה: ייין אבר אלא כנסת ישראל שנא' "שמע_{ים לה}מפר. בחמיה הפשר כדבריך: כיומי בני מוסר אביר ואל תמוש חורת אמך מאי חבר הוא לאיש כושחית א"ר הנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נכם שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כחיב "ולקדתי דגני בעתו וגר מש הטכל מחחיים כמעשר. מן התורם וכתיב °ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמןייני שישראל עושין רצונו של מקום כאן בומן

שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר "זאספת דגנד מה ת"ל לפי שנא' "לא ימושיקש בריחה זו אבל גבי גפן הנפן היא הען ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן

לשתות הרבה דטובא מגריר גריר: ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן כנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ורש בשעת דישה וזורה בשעת דרוח תורה מה תהא עליה אלא בומן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' יועמרו זרים ורעו צאנכם וגר ובומן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאבתן נעשית ע"י עצמן שנא' "ואספת דנגך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים מלא באומר כל הון עלי קונס וכל הושמדו היסדמסט ממיי נעשית על ידן שנא' מעברת את אייביך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי. היס ישם נסנילו מלח הדה הלמסק מידים היס מידי משמל הלל ועלתה בידן כר' שמעון כן יותי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבגן היסל מלחים למלכי מענה מלחים 1616 מענה מלחים 1616 מענה נעשית על ידן שנא' "ועברת את אייביך וגר אבר אביי הרבה עשו ברבי מילי נהי דלה הקרו מון מיהו מיון אני נאן שפון כלל תפרדו במזונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר הנה א"ר יותנן משום רבי ושפון אנו (שפון ואין פפון כיכ אין נו מס יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות הארונים דורות לחיה לחלק ניינים וכי הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו גתקיימה בידן דורות מדי יינים ומס כי כי האררונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא גתקיימה בידן ואמר האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר

*מרקסמון כדי לחייכן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן ימן המעשר *דאיר ינאי אין המבל יב השם מנכם ה ת שמיי פיג מהומם מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא' "בערתי הקדש מן הבית ור' יורנן" שנא יין אילימא משום ראשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן ראשתני לעלויא ולא אשתני לברכה *ראמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יותנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אבור בור זובורא רבורא זיין משחא לא זיין ומשחא לא זיין והתנן

*הנודר ימן המזון מיתר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מניכס מולת סס מזון הא כל מילי אקרי מזון, נימא תיתני תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין אמה מו מזון הא כל מילי אקרי מזון, נימא תיתני תיובתא דרב ושמואל האמרי אין שניה מברכין בורא מיני מוונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר דונא באומר כל הון עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיר

*ורא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה מפי מוכא גריר פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב °ויין ישמה' לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגר נהמא היא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה חרתי סעיד

ומשמח נהמא מסעד סעיר שמוחי לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה א"ל רב נחכון בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעורתיה כאי א"ל לכשיבא אליהו ויאכר אי הויא קביעותא השתא מיהא *במלה דעתו אצל כל ארם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק (פמיס מי. א"ר יותנן "שכון זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אזוקי פספס פיז ופרוסים מזיק ליה *רתניא 'השותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את הרומש "הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא

ליה פת עיקר והוא מפל ותגן *זה הכלל "כל שהוא עיקר ועמו מפלה מברך על העיקר ופופר את נחו מו. שטשו כה (יוסל שו) המפלה אלא דקא שתו ליה ע"י אניגרון ראמר רבה בר שמואל *אניגרון מיא דסלקא *אנסיגרון מיא דכולהו

כח הגרג כהם . עם דברי פורה : מנהג דרך ארץ. שאם תכא לידי לורך ניכן. ימי הקליר: ביומי תשרי דריכת הנתות והבדים: דרד טרקסמון. דרך שערי החלר והבית: פני הכית . פחח כניסה ויניחה: אין

שלהם וכשאין עושים ראט נושלו

ומראה להם שהוא שלו: דכרים

בחל להקב"ה. את ברכתו: וכנסת ישראל. שכשחטאו הפירום לוקין:

אין פשע . ולפי שהוא מיקל רואים האחרים ולחדין ממנו לעשוח כן

ליהנות מן העולם בלא ברכה ולכך נקרא זה המיקל חבר לאים

משחית: לירכעם בן נבט . שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חומא

ב אבל אכילת קבע אסור לאכול מדרבנן: זית אקרי. והוה ליה בורא פרי הפרי שהפרי קרוי זים וחין זו בריחת שמים כי בידי חדם היח

והענבים הם פרי הגפן : חמרא זיין. להכי חשיב לקבוע לו ברכה לעלמו : ואמר רב הונא. הא דקמני מותר במים ובמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונם מזון פלי דאין מזון אלא מה' מיני דגן הטין ושעורין וכוסמין ושכולת שועל ושיפון "זייכי בר ממים ומלח אלמא משחא

זיין: סעיד. חשיב ספי ממזון: והכתיב ויין ישמח לככ חנוש . וסיפה דקרא ולחם לבב אנוש יסעד משמע אבל יין אינו אלא משמח ומשני לאו כדהאמרת אלא לחם יסעד ולא ישמח אבל יין סופד ומשמח: אי הכי . דויין וסעיד מזון הוא ולבריך עליה שלש נישיו דף פא. ברכות לחתריו ואכן חמריכן לקמן בפרקין (דף לו-) כל שהוא משבעת (שיוש"י ותר המינין ולא מין דגן חכמים אומרים של וכ"מ מו: ים בו ברכה אחת: אוזוקי מזיק . לגופיה שם ואין זו אכילה שמעונה ברכה דגבי

ברכה ואכלת כתיב : דתני'. דלאו בר אכילה היא: השוחה שמן של תרומה. [נקמן ני.] בשוגג: משלם את הקרן . כשאחר מזיק את חבירו בממוט : ואין משלם חומש . דגבי חומש אכילה כתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כג) פרש למזיק: ע"י הפת . משום לפתן :ע"י למינלון. מין מאכל הוא וטומנים הף ל. למינלון. מין מאכל הוא וטומנים הף ל. לחוכו שמן ושטי במשנה בכמה

מקומות: דאמר רבה כר שמואל . לא אתא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: מיא דסלקא. מים ששלקו בהן תרדין:

דכולהו

(ג"ל אכסינרק כר מישא כיושא ש. ונבטשת וכן חיינעחן]

study. study. רוּבּן שֶׁל מָקּוֹם – BUT AT A TIME WHEN the people of ISRAEL DO NOT DO THE WILL OF THE OMNIPRESENT, מְלַאְכְּתָּן נַעֲשִׁית עַל יְדֵי עַצְמָן – THEIR WORK IS necessarily DONE personally BY THEM, ייְבָּעָבָּתְּ הָנָגְיָהְי – AS IT IS STATED: AND YOU WILL GATHER IN YOUR GRAIN. רְלֹא שִׁמְּלֶאכֶת אָחָרים נַעֲשִׂית עַל יָרָן – AND NOT ONLY THAT, עוֹד פּאָל שְׁמְלֶאכֶת אָחָרים נַעֲשִׂית עַל יָרָן – BUT even THE WORK OF OTHERS IS DONE BY THEM, שְׁנָּאֲמֶר – אִיֹּבְיִרְּ וְגוֹר יִי יִי אִיּבְיִרְּ וְגוֹר יִי יִי אִיּבְיִרְ וְגוֹר יִי יִי אִיּבְיִרְ וְגוֹר יִי יִי אִיּבְיִרְ וְגוֹר יִי בּאַבּאַר אַר. - AS IT SAYS: AND YOU WILL SERVE YOUR ENEMIES etc. (16)

The Gemara records the remarks of Abaye and Rava on this matter:

אַמָר אַפַּיִּי – Abaye said: אָמָר אָפָּיִי – Many did as R' Yishmael advocates, combining Torah study with a live-lihood, וְעָלְתָה בְּיָרָן – and were successful, רְּבִּי שִׁמְעוֹן – and were successful, רְּבִּי שִׁמְעוֹן – while others did as R' Shimon ben Yochai advocates, devoting themselves exclusively to study, and were not successful, רְבָּנְן – Rava would say to the Rabbis (his disciples): אָמֵר לְהוּ רָבָא לְרַבְּנָן – I beg of you, בְּמִינוּיְתָּי הִשְּׁרִי הִשְּׁרִי הַשְּׁרִי הַעְּתִר הַאַ הַרְבָּנִן הַיִּוֹמֵי הִשְּׁרָ – do not appear before me, בּי הַיִּכִי דְּלֹא תָשֶּׁרְדוּ בְּמִוֹנוְיִכוּ בּוּלָא שַׁתָּא שַׁתָּא – so that you will not be preoccupied with your sustenance the entire year. (21)

The Gemara cites an observation made by R' Yehudah the son of Il'ai:

אַמָּר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוֹם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִלְעֵאי - Rabbah bar bar Chanah said that R' Yochanan reported in the name of R' Yehudah the son of R' Il'ai:[22] בא וּרְאָה שֶּלא רְאַה שֶלא – Come and see that the later generations are unlike the earlier generations, i.e. the level of piety has greatly declined. יְּבָע הַרָּאַשׁוֹנִים עָשׁוּ תּוֹרְחָן קָבַע – The earlier generations made their Torah

study their main occupation and their work incidental, און און בינון – and both this [their Torah knowledge] and this [their financial means] remained with them. בּוְתַּקְוֹיְנִים בּוֹנִים בּוֹנִים בּוֹנִים – In the case of the later generations, however, who made their work their main occupation and their Torah study incidental, רוֹנִים לא נִתְּקִיִּימָה בְּנִיְן – neither this [their financial means] nor this [their Torah knowledge] remained with them.

Another observation of R' Yehudah the son of R' Il'ai: ואמר רַבָּה בָּר בָּר חַנָה אַמָר רַבִּי יוֹחַנַן מְשׁוֹם ר׳ יְהוּדָה בָּרַבִּי אַלעאי – And Rabbah bar bar Chanah said that R' Yochanan reported in the name of R' Yehudah the son of R' Il'ai: בא וראה שלא ברונים בורות הָאַחָרונִים – Come and see that the later generations are unlike the earlier generations. דָרָהְ טָרַקּסְמוֹן – The earlier הַרָאשׁוֹנִים הַיוּ מַכְנִיסִין פֵּירוֹתִיהַן דַּרֶךְ טָרַקּסְמוֹן generations, in their eagerness to fulfill mitzvos, would bring their crops into their houses via the normal route^[23] ה יְחַוּיבֶן בְּמֵעשֵׁר – in order to subject [the crops] to the obligation דּוֹרוֹת האחרונִים מַכְנִיסִין פֵּירוֹתֵיהֵן דֵּרַךְ גַּגוֹת דֶּרֶךְ דרות דֵרֶך קרְפִּיפוֹת – The later generations, however, bring their crops into into their houses via the roofs, via the courtyards^[25] and via the storage yards adjacent to their houses. rather than via the main entrance. ים בדי לפטרז מז המעשר – in order to free [the crops] from the obligation of tithes.[26]

The Gemara explains the basis of this distinction: דְּאָמֵר רְבִּי יַנְאֵי – And what is the Scriptural source for the law that the Biblical tithing obligation is activated only by normal entrance of the produce to the house? For R' Yannai said: אָין – Untithed produce does not become subject to the obligation of tithes until it "sees" the face of the house, i.e. until it is brought in via the main entrance, [27] ייִבּעֶרְהַיִּ הַקְּרֵשׁ מִן־הַבְּיִחִי – as it is

NOTES

14. [This is the ideal way of life described by the verse in Joshua — a life in which Israel does the will of God and merits that their work is done for them by others. It is only in this ideal situation — where this Book of the Torah shall not depart from your mouth literally — that true Torah scholarship can be achieved.]

15. This is the less-than-ideal situation in which Israel must personally labor for its sustenance. This preoccupation with the mundane will undoubtedly impair their ability to achieve true Torah scholarship.

[The commentators find difficulty with R' Shimon's assertion that this verse refers to a time when "they do not do the will of the Omnipresent." For the preceding verse (v. 13) states clearly: And it will be that if you will surely hearken to My commandments that I command you this day, to love Hashem, your God, and to serve Him, with all your heart and with all your soul! Ritva answers that R' Shimon means to divide v. 14 into two parts. And I will give the rain of your land in its time ... refers to the complete state of Israel's devotion described in the previous verse. And you will gather in your grain ... refers to a time when Israel fulfills the will of Hashem, but to a lesser degree, which R' Shimon characterizes as "when they do not do the will of the Omnipresent." See also Maharsha.]

- 16. Deuteronomy 28:48.
- 17. [I.e. they achieved both Torah scholarship and financial independence.]
- 18. Thus, R' Shimon bar Yochai's approach is not for the masses (see *Orach Chaim* 156:1). [Individuals, however, have succeeded by adopting his approach (see *Beur Halachah* ad loc.). See also *Chasam Sofer* here.]
- 19. The grain is harvested during Nissan, and the grapes and olives are pressed during Tishrei (*Rashi*; see *Mitzpeh Eisan*).
- 20. Tend to your work during these months and do not come before me to learn Torah.
- 21. Rava apparently meant that the opportunity to earn a livelihood presented itself during these months. Would they neglect that opportunity, they would not have the means to support themselves the rest of the year.

- Meiri, however, explains Rava's advice to be that it is better to devote a small part of the year almost exclusively to one's livelihood and thereby be free to study Torah undisturbed the rest of the year than to spread the workload over the entire year and thus be burdened constantly with the concerns of livelihood.
- 22. When an Amora's report of another Sage's view is introduced by the expression ... מָשִר רְי מִשְּׁשׁם רְּי, מֵשְׁר רְּי, מֵשְׁר רִּי, (R' So-and-so] reported in the name of [R' So-and-so], it indicates that the Amora knew the view of the second sage through tradition, but did not hear the teaching directly from him. When recording what the Amora personally heard from the second sage, the Gemara uses the expression ... אַמָּר. אַמָּרָר אַנְּעָּרָר אַנְּרָר אָרָרְבִּיה from the second sage, the Gemara uses the expression ... אַמָּרָר אַנְּרָר אַנְּרְרָבְּיִה from the second sage, the Gemara uses the expression ... אַמֶּר רַי אַמָּר אַנְּרָר אַנְּרָר אַנְּרָר אָנְרָרְיִי אַנְּרְרָבִיה from the second sage, the Gemara uses the expression ... אַמָּרָר אַנְּרָר אַנְרָר אָרָר אָנְרָר אָנְרְרָבִיה from the second sage through the second sage, the Gemara uses the expression ... אַמָּר אַנְרָר אָנְרָר אָנְרָר אָנְרְרִיךְ אַנְיִר אָנְרְיִי אַנְּרְיִי אַנְיִי אָנִיי אָנְיִי אַנְיִי אָנִי אָנִי אָנִי אָנְרְיִי אַנְיִי אָנִי אָנְי אָנִי אָנְי אָנִי אָנְי אָנִי אָנְי אָנִי אָנְי אָנִי אָנְי אָנְי אָנְי אָנְי אָנְי אָנְי אָנְי אָנְי אָנִי אָנִי אָנְי א
- 23. [Rashi to Gittin 81a; cf. Tosafos there.] I.e. through the courtyard gate and the door to the house (Rashi).
- 24. As the Gemara will soon explain, the Biblical tithing obligation (to separate *terumos* and *maasros*) applies only to produce that has been brought into the house through the main entrance.
- 25. See next note.
- 26. By bringing the produce in through an abnormal route.

The word myn, courtyards, used by the Gemara above seems out of place, since the produce is normally taken into the house via the front courtyard; moreover, R' Yochanan (who is citing this teaching) holds, in the Gemara below, that normal entry into the courtyard alone effects the Biblical tithing obligation (see Tzlach). Indeed, the word myn, courtyard, does not appear in our editions of the parallel text recorded in Gittin 81a, nor in other editions of our text here (see Dikdukei Soferim; see also Chazon Ish, Maasros 5:15). See, however, the defense of our reading offered by Tzlach.

27. The [main] entrance through which people come and go is called the "face" of the house (Rashi). Produce that entered the house through a skylight in the roof or through a back entrance, however, does not

בחל להקכ"ה. את ברכתו: וכנסת ישראל. שכשחטאו הפירוח לוקין: אין פשע . ולפי שהוא מיהל רואים האחרים ולמדין ממנו לעשוח כן ליהנות מן העולם בלא ברכה ולכך נקרא זה המיקל חבר לאיש משחית : לירבעם כן נכט . שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חוטא

תורה אור ומחטית: כזמן שעשין לטע . הדגן שלהם וכשחין עושים רלוט טשלו כאן לאחר ברכה א"ר חגינא בר פפא כל ומראה להם שהוא שלו: דכרים הנהנה מן העוה"ז כלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' ינוזל אביו ממי לכחם. שלא יעסוק בדרך חרן: כח הנהג כהם . עם דברי תורה: מנהג ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית דרך ארץ. שאם תבא לידי לירך ואין אביו אלא הקב"ה שנא' "הלא הוא אביך יני הבריות סופר ליכעל מדכרי תורה:

קבר ואין אכו אלא כנסת ישראל שנא' "שכוע הני אפשר בחמים אפשר כדכריך: כיומי בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמך מאי ניסן . ימי הקליר: כיומי חשרי . דריכת הגתות והבדים: דרך חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא טרקסמון. דרך שערי החלר והבית: חבר הוא לירבעם בן נבמ שהשחית את פני הבית . פתח כניסה ויניתה : איו ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב "ולקרתי דגני בעתו וגר משת העכל מתחייב כמעשר. מן התורה וכתיב "ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בומוינים הכל אכילם קבע אסור לאכול שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן פרי הפרי שהפרי קרוי זית ואין זו שאין ישראל עושין רצונו של מקום ח"ר בריחת שמים כי בידי חדם היח "ואספת דננך מה ת"ל לפי שנא' "לא ימושיפשי בריחה זו חבל גבי גפן הגפן היח הען ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן

והענבים הם פרי הגפן : חמרא זיין. להכי חשיב לקבוע לו ברכה לעלמו: ואמר רב הונא. הא דהתני מותר במים ובמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונם מזוו עלי דאין מזון אלא מה' מיכי דגן חסין

ויין: סעיד. חשיב ספי ממזון: והכתיכ ויין ישמח לכב חנוש . וסיפח דקרא ולחם לבב אנוש יסעד משמע אבל יין אינו אלא משמח ומשני לאו כדקחמרת חלח לחם יסעד ולח ישמח אבל יין סועד ומשמח: אי הכי . דויין וסעיד מזון הוא ולבריך עליה שלש נישו דף פא. ברכות לאחריו ואכן אמריכן לקמן בפרקין (דף לו-) כל שהוח משבעת

[עפיכש"י ופר

המינין ולא מין דגן חכמים אומרים ואין זו אכילה שטעונה ברכה דגבי ברכה ואכלת כתיב : דמני׳. דלאו בר אכילה היא: השוחה שמן של תרומה. [ניקון ני.] בשוגג: משלם את הקרן . כשאחד מזיק את חבירו בממוט: ואין משלם חומש . דגבי חומש אכילה כתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כג) פרט למזיק: ע"י הפת . משום לפחן :ע"י ייין. ש יאתו. משונים נפינון זע"י שמונין פ: אניגרון. מין מאכל הוא ונוסנים הף ל. לחוכו שמן ושטי במשנה בכמה

מקומות: דחמר רבה כר שמוחל . לח אמא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: וכלים מים דסלקה. מים ששלקו בהן תרדין: לכולהו

ומשמח נהמא מסעד סעיר שמחן לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה א"ל רב נחמן בר יצהק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הייא קביעותא השתא מיהא *במלה דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצדק ופסיס פיי א"ר יותנן "שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא 'דקא שתי ליה (משתה) אזוקי מויק ליה *רתניא 'השוחה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את הרומש "הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא מפל ותגן *זה הכלל "כל שהוא עיקר ועמו מפלה מברך על העיקר ופופר את יייי ייי. שמשת כ. (יוסף ש.) המפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אנינרון ראמר רבה בר שמואל *אנינרון מיא דסלקא *אנסינרון מיא (יל אנסיטית קיסיסיסים

דכולהו ש. וכשטשת וכן חיינערון]

לאחר ברכה . וכן בפ' כל כחבי (פנח ד' קים.) אמרי' כשהיו מניחים השולחן היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו משיע הדפי מוספיף או מניתים השונחן היו הומרים במים לה' והארץ נמנחה וכשביו משיע הדפי מוש"ע אויה מסלהין השולחן היו אומרים השמים שמים לה' והארץ נמנחה וכשביו כאן בזמן שישראל מושין רצונו של מקום שנאמר ואספת דגנך . וא"ת והא לקמן בזמן שאין

ישראל עושין רצוט של מקום מוקמי׳ ליה. וי"ל דמיירי ודחי שעושין רלוט אבל אין טושין רצונו כ"כ דאינם לדיקים גמורים שועוד י"ל דפליג ליה אהא דלקמן שבא לפרש מה בין מושים וחין עושין *והכח בעושים ואין פושים כי הדדי (א) נינהו : דרך טרקסמון. פירש"י היינו דרך דחורייחה אבל מדרבכן גם הצר קובעת כדמשמע בפ' יוצא דופן (נדה ד' מז:) איזהו חלר שחייב במעשר וכו' וכן מוכח בפ' המביח

(ביצה ד' לה-): מובא גריר. מכחן משמע שחסור לשתות יין בערב פסח מן

המנח׳ ולמעלה ואם רולה לשתו' לריך לשתות הרבה דטובא מגריר גריר:

ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' שמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר ארם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בומן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא"

יועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום שני ומוסמין וקבולת קופל וסיפון מלאבתו נעשית ע"י עצמן שנא' "ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאבת אדרים במים אות בחומר כל הון עלי קונם וכל נעשית על ידן שנא' "ועברת את אויביך וגו' אמר אביי דרבה עשו כרבי "ל מילי נהי דלה הקרו מזון מיהו מיזן ישמואל ועולתה בידן כר' שמעוז בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן " זייני כר ממיס ומלח הלמה מסחה ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן בממותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא יִנֹי תמרדו במזונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר דנה א"ר יודנן משום רבי אני לאין שפון כל! תמרדו במזונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר רגה א"ר יותגן משום רבי ומשים לל לשיון אל לשיון אל משים האחרונים דורות המשונים דורות האחרונים דורות לא משים כל אין לו שם יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות בדין דורות פרי מיכו ולי לא בתקיימה בידן דורות פרי מיכו ולא בתקיימה בידן ואמר פרי לפרי לסדי: האדרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר האדרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר יהומיי פים מכלסם רבה בר בר הנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי *בא וראה שלא כדורות יהדמיים משממת ובוד בו בנות אוי ששום וייבר אינאי בא וראה שלא כדורות מזן מושיפ פיז מי הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך *מרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גנות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן ימן המעשר *דאיר ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא 'בערתי הקדש מן הבית ור' יודנן בנכה לחת: לחוקי מזיק. לנופיה

אמר אפי חצר קובעת שנא' "ואכלו בשעריך ושבעו: חוץ מן היין וכר: מאי שנא יין אילימא משום ראשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן ראשתני לעלויא ולא אשתני לברכה *ראכור רב יהורה אכור שכואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אבר בר זופרא חברא זיין כשחא לא זיין וכשחא לא זיין והתנן *הנודר ימן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי במיכם ממום כם מזון הא כל מילי אקרי מזון נימא תיהני תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין של אין ששין נוקח מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא באומר כל הזן עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד *והא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה

וניכול מצה מפי מובא גריר פורתא סעיד ומי סעיר כלל והכתיב °ויין ישמח לכב אנוש ולחם לבב אנוש יסער וגר נהמא הוא דסעיר חמרא לא סעיר אלא חמרא אית ביה תרתי סעיר

מי קט: מי קט: מי קט: מי קט: מי קט: מי קט: מכל מבון קלני קט: מכל מבון קלני קט: מי קטי מ סעיף ים: מוד מוש"ע אר"ת סימן כעים פעיף ה:

א מייי פ"ב מכלי מלמוד מצרם כלכה ו

וככת כששיןוששין וחין ששין כי כדדי כלילוסי בשרב ליל בפיל ככר כיון משין כלל ואיכא ג'יכנות האין ששין כל כך כסכרת הלקמומאדש הכיון שין השיון כי כדרי כנילוטיי למיישכ כני כ' פסוקים רכלוי פכח דועמדו ורים דחסי' חסיפת דגן חיום זריכים לעשות כמ"ם מלחכת דגן כחותו קרח ושמדו זרים ורעו לחוכם וכר נכר הכריכם וקרה דוהספת דגבן היירי כהין משקן פ"כפ"דחן עושין כ"כ דהל"כ קשם כמלי שקמת לקכל דולקחזי דגני אכל כחל כ"ח ב"ם א" ס"ר דחית לים כאי

רכ סעיף ד: וא ו מירי פ"י מכלכום

ימה הנכה יא : ון מ מיי פינ מכלטת כרכות כל' 6 כמג עשין כו פושיע א"ח כי' כעיי יכ וכסי׳ ריכ ס'ח:

הנהות. הביה (א) תום' ד"ה כאן כומן

נליון השים משוכת רשדים (מח"ה פיי ליק):

מפספת פ"ו דמרומות

stated: I have removed the sacred from the house. [28]

The Gemara adds:

ורבי יוחנן אמר – But R' Yochanan says: אפילו חצר קובעת – Even the courtvard of the house [29] establishes the tithing obligation, שַּנְאֵמֶר ,,וְאָבָלוּ בִשְׁעַרֵיךּ וְשַׂבַעוּיי – as it is stated: and they shall eat within your gates and be sated. [30]

KEITZAD MEVARCHIN

The Gemara discusses the part of the Mishnah which states: ובי מן היין וכוי – EXCEPT FOR WINE etc. [for on wine he says: the One Who creates the fruit of the vine \.

The Gemara asks:

מאי שנא יינ – Why is wine different from other "fruits of the tree" in that it alone is assigned its own blessing, specifying the type of tree that produces the fruit? אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה – If you say that because it has changed for the better, it changes with regard to the blessing as well, והרי שמן דאשתני לעלויא – why, there is the case of olive oil, which has also changed for the better, ולא אשתני לברבה – yet it does not change with regard to the blessing! The Gemara documents this last assertion: דאמר רב יהודה אמר שמואל – For Rav Yehudah said in the name of Shmuel, וָבַן אָמֵר רַבִּי יִצְחָק אָמֵר בי יוחָנֶן – and so said R' Yitzchak in the name of R' Yochanan: שַמן זַיָּת מְבַרְבִין עַלַיו בּוֹרָא פַּרי הַעֵץ – On olive oil, one recites the blessing the One Who creates the fruit of the tree. Why, then, does wine have its own, specific blessing and not olive oil?

The Gemara answers:

אמרי – They say in answer to this question: הָחַם – There, in the case of olive oil, though it has changed for the better its blessing does not change, משום דלא אָפְשֵר – because it is not possible to formulate for it a blessing that specifies the type of - For how should we recite the specific blessing for olive oil? נבריך בורא פרי הוית – Should we recite as the blessing the One Who creates the fruit of the olive

[tree]?^[31] דות אקרי – This would not be possible because the fruit itself is also called "olive." Thus, this formulation of the blessing would be unacceptable, since it admits the interpretation that God creates the fruit of the olive fruit which is untrue, as God creates the olive, but it is man who produces the olive's "fruit" (i.e. the oil).[32]

The Gemara rejects this answer:

דובריך עליה בורא פרי עץ זית – But let us recite on [olive oil] the blessing the One Who creates the fruit of the olive tree (mentioning "tree" explicitly)![33] -?-

The Gemara therefore introduces a different factor to account for the distinction between wine and oil:

אַלָא אַמֵּר מֵר װּטָרָא – Rather, Mar Zutra said: אַלָּא אַמֵּר מֵר װּטָרָא – מרא וַיִּין מִשְׁחָא שלא היין – Wine sustains, whereas oil does not sustain.[34]

The Gemara refutes this answer as well:

שחא לא ויין – But is it so that olive oil does not sustain? התנו – Why, we have learned in a Mishnah:[35] הנובר מן הַמוון חותר במים ובמלח - ONE WHO VOWS TO ABSTAIN FROM SUSTE. NANCE IS PERMITTED to partake of WATER AND SALT. – והוינן בה And in the traditional discussion regarding this Mishnah. [36] we raise the following difficulty concerning it: מים ומלח הוא דלא אקרי מוון – The Mishnah implies that only water and salt are not called sustenance, הַא כַּל מִילֵי אָקָרי מְזוֹן – but all other [foods] are called sustenance.[37] נימא תיהוי תיובתא דרב Let us say that this is a refutation of Rav and Shmuel, דָאַמְרֵי אַין מְבָרָכִין בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת אֶלֶא בַּחָמֵשֵׁת הַמִּינִין - who say that we recite the blessing the One Who creates species of sustenance only on foods made from the five species of grain.[38] אַמֶר רֶב הונָא – And, as recorded there, Ray Huna says in answer to this question: באומר כל הזן עלי – There is no refutation, because the Mishnah is not referring to someone who vowed to abstain from that which is called "sustenance." but rather to someone who made a vow saving: "Anything that sustains is prohibited to me."[39] אַלמא משחא זיין

NOTES

require tithing on the Biblical level. See further details in Meiri here, and in Rambam, Hil. Maaser 3:1-4; 4:1-2.

R' Yannai agrees that one is Rabbinically forbidden to make a regular meal (אַכִילַת קבע) of produce brought into the house in an abnormal manner unless one first tithes the produce (Rashi; see also Tosafos' citation of Rashi). One is permitted, however, to continue to snack from such produce, or to feed it to his animal unreservedly.

28. Deuteronomy 26:13. This verse forms part of the declaration that the Torah bids a farmer in Eretz Yisrael to state after the third year and sixth years of the shemittah cycle, after fulfilling his obligation to separate and distribute the requisite tithes. The person declares before Hashem: I have removed the sacred from the house, and moreover I have given it to the Levi and to the convert, to the orphan and to the widow, in accordance with Your entire commandment that You have commanded me ... The words from the house indicate that the tithing obligation takes effect when the produce enters the house. [Actually, from this verse alone, we can derive only that the produce must "enter the house" but not that it must do so through the "main entrance." That essential component of R' Yannai's exposition is supplied by the Gemara in Bava Metzia 88a, which states that R' Yannai derives it from the preceding verse (cited by R' Yochanan below - see note 30), which makes mention of within your gates (see also Rashi to Gittin 81a ר״ה כדי ן.(לחייבו

- 29. "Courtyard" in this context refers to an enclosed area [in front of the house] with specific residential features (see Maasros 3:5; Rambam, Hil. Maaser 4:8).
- 30. Deuteronomy 26:12. The verse states: When you have finished tithing every tithe of your produce in the third year, the year of tithing, you shall give to the Levi, to the convert, to the orphan, and to the widow, and they shall eat within your gates and be sated. R' Yochanan expounds the expression "you shall give to the Levi ... within your gates" to indicate that the tithing obligation takes effect as soon as the

- produce enters "the gate" (Rashi to Bava Metzia 88a), i.e. the entrance to the courtyard in front of the house (Rambam, Hil. Maaser 4:7; Rashba, cited by Shitah Mekubetzes to Bava Metzia 88a).
- 31. The Hebrew word ny, olive, can refer either to the olive itself or to the olive tree. (see Deuteronomy 28:40 with Rashi). [The same is true of other fruit names in Hebrew – e.g. חָאֵנָה, fig [tree] (Genesis 3:7), חַפּּוּה, apple [tree] (see Shir HaShirim 2:3).]
- 32. Rashi. In the case of the blessing on wine, however, the word נָפֶן, vine (which is used in the blessing) refers specifically to the vine; the fruit of the vine is the grape, which is indeed God's creation (ibid.).
- 33. Evidently, then, it is not for lack of a suitable formulation that a specific blessing was not designated for olive oil. Thus, we return to the original question: Why was a specific blessing designated for wine (because it was changed for the better) and not for oil (which was also changed for the better)?
- 34. Since [in addition to having changed for the better (Meromei Sadeh)] wine sustains, it is significant enough to deserve a blessing that is specific to it (Rashi).
- 35. Eruvin 26b.
- 36. Ibid. 30a.
- 37. Since they are forbidden to the person as a result of his vow to abstain from "sustenance."
- 38. Wheat, barley, oats, spelt and rye. [Foods processed from these grains carry the special blessing מיני מונות, the One Who creates species of sustenance (see details in Orach Chaim 208:2 ff; see also ArtScroll's The Laws of B'rachos 8:5).]
- 39. All foods other than water and salt sustain a person to some degree and are therefore prohibited when one vows to abstain from anything that "sustains." However, only the five grains, which provide man with

ו א מיי מ"ג מכלי מלמוד מורם הלכה ז ז'ע י"ד פיי רמו פעיף

ם"י קט: ז בפייי פ"ג מכלי מעשר

לאחר ברכה . וכן בפ' כל כתבי (שבח ד' קיפי) אמרי' כשהיו מניחים השולחן היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו

> בלכם ו ומק ד שם לכל ווא"ח והא לקמן בזמן שאין ספג פשו קלם מש"ם: שראל טושין רלוט של מקום מוקמיי י"ד הי שלאסיף פג: מראל טושין רלוט של מקום מוקמיי חג טשבע "ד הי רא"ל דמיירי ודאי שטושין רלוט אבל אין עושין רצונו כ"כ דאינם אהא דלקמן שבא לפרש מה בין וחין פושים כי הדדי (ה) נינהו טרקסמון. פירש"י היינו דאוריימא אבל מדרבנן גם הלר קובעת כדמשמע בפ' יולא דופן (נדה ד' מו:) איוהו חלר שחייב

פעיף ים: מד מוש"ע מו"ת סימן לדיהים גמורים "ועוד י"ל דפליג ליה ממיח סעיף ח: מושים ואין עושין *והכא בעושים וככא נששיוששין ואין ששין כי כדדי כליל וסיי דלקמן מסכם מה בין עושין דהלה קרל דוממדו זרים המישנ כני כ' פשקים רצ"כ זיל דס"ל הכי כיון משחן כלל ואיכא ג'נבות דמישנ כפירון א' ואין דמישנ כלל האיכה דמישנ כלל האיכה דמישנ כלל האיכה דמקמומצים מה בין משין דמקמומצים מה בין משין במעשר וכו' וכן מוכח בפ' המביח איירי כששיוומטיק מינים דאפי אסיפת דגן אינם לריכים לעשת כמ"ב (בינה ד' להי): בורבא גריר . מכחן משמע שחסור מלחכת דגן בחותו קרח ועתרו זרים ורעו לחנכם לשהות יין בערב פסח מן המנח' ולמעלה ואם רולה לשחו' לריך לשתות הרבה דטובא מגריר גריר:

רב מייי פיג מהלכות כרכות כלי כ כתג עשין כו מושיע ה'יה כיי

כעיי יב וכסי׳ ריב ס׳א:

מואשפת דגנך עדיפא עינים כ"ל לכקשת קרא דולקחתי דגני אקרא

תנהות הביה כשניכם בפומן כם אנססים את סדגן אלא שאם אין עושין נוקח

נליון השים תום' ד'ה כחן כומן . ושדילכו'. עי

מוספפת פ"ו דמרומום

בחל להקב"ה. את ברכתו : וכנסת ישראל. שכשחטאו הפירוח לוקין: אין פשע . ולפי שהוא מיהל רואים האחרים ולחדין ממנו לעשוח כן מו במו שושים ארים מסלקין השולחן היו אומרים השמים שמים להי והארץ נמן לבני אדם: - ליהנוח מן העולם בלא ברכה ולכך נקרא זה המיקל חבר לאיש באן בזמן שישראל עושין רצוע של מקום שנאמר ואספת דגקר. משתית: לירכעם כן נכע . שתעא והמעיא את ישראל כך הוא חומה וא"מ והא לקמן בזמן שאין החושות האיי הריי מורה אור ומתיואי בזמו שעושות האיי הריי

שלהם וכשאין עושים רלוט נושלו ומראה להם שהוא שלו: דכרים כה הגרג כהם . עם דברי תורה: מנהג דרך ארץ. שאם חבא לידי לירך ניכן . ימי הקליר: כיומי תשרי . דריכת הגתות והבדים: דרך טרקסמון. דרך שערי החלר והבית: פני הבית . פחח כניסה ויניחה : איו פרי הפרי שהפרי קרוי זית וחין זו בריחת שמים כי בידי חדם היח והענבים הם פרי הגפן : חמרא זיין. להכי חשיב לקבוע לו ברכה לעלמו:

ואמר רב הונא. הא דהמני מותר במים ובמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונם מזון עלי דאין מזון אלא מה' מיני דגן חטין לושעוריו וכוסמין ושבולת שועל ושיפון ⁶ ברים אלא באומר כל הזו עלי קונם וכל זייני בר ממים ומלח אלמא משחא זיין: סעיד. חשיב ספי ממזון: והכתיב ויין ישמח לכב חנוש . וסיפא דקרא ולחם לבב אנוש יסעד משמע אבל יין אינו אלא משמח ומשני לאו כדקאמרת אלא לחם יסעד ולא ישמח אכל יין סועד ומשמח: אי הכי . דויין וסעיד מזון הוא ולבריך עליה שלש נישיו דף פא. ברכות לחחריו וחכן חמריכן לקמן בפרקין (דף לו-) כל שהוא משבעת [פפיתם" ופר המינין ולא מין דגן חכמים אומרים

ברכה ואכלת כחיב : דתני". דלאו בר אכילה היא: השותה שמן של תרומה. [נקמן נ.] בשוגג: משלם את הקרן . כשאחר מזיק את חבירו בממונו : ואין משלם חומש . דגבי חומש אכילה כחיב ואיש כי יאכל חדש בשגגה (ויקרא כג) פרט למזיק: ע"י הפת. משום לפחן:ע"י

לתוכו שמן ושטי במשנה בכמה מקומות: דאמר רכה כר שמואל . לא אתא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: מים דמלקה. מים ששלקו בהן חרדין:

דכולדו

דכולהו לכב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא דוא דסעיד רמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרוף סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמחי לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה א"ל רב נחבון בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאכר אי הויא קביעותא השתא מיהא *במלה דעתו אצל כל אדם: נופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יותנן ישמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אוזוקי מויק ליה *דתניא 'השוחה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את הרומש "הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא מפל ותגן *זה הכלל "כל שהוא עיקר ועמו מפלה מברך על העיקר ופומר את ייש ייה ייה שטשם כ. (יוס ש.) המפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אניגרון ראמר רבה בר שמואל *אניגרון מיא דסלקא *אנסיגרון מיא (פיל אניסים קיליסים) ביילים בריילים מיל היילים ביילים בריילים בריילים ביילים בריילים בר

וכן איי כמכון]

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ו בלא ברכה כאילו נוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' "גוול אביו מני לכחכו. שלא יעסוק בדרך ארן: "ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' "הלא הוא אביך יני"ס הבריום סופך ליכפל מדברי סורה: קנך ואין אכו אלא כנסת ישראל שנא' "שכוע הני אפשר. בסמים אפשר כדבריך: כיומי בני מוסר אביד ואל תפוש תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחות א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נכט שהשחית את

ישראל לאכיהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב "ולקרתי דגני בערו וגר מפי הטכל מחחייב כמעשר . מן התורה וכתיב "ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בומןיננים הכל אכילת קבע אסור לאכול שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר "ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' "לא יכושיפשי בריחה זו חבל גבי גפן הגפן היח הען

ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אוכר אפשר אדם חורש בשעת דרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בומן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא" יועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובומן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ייי

מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' "ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים ה נעשית על ידן שנא' "ועבדת את אויביך ונו' אמר אביי דרבה עשו כרבי ממני נסי דלה אקרו מזון מיהו מיון ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בירן א"ל רבא לרבגן בממותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תמרדו במוונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר י הומיי פים מסלמם רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי *בא וראה שלא כדורות ניסם מלפס נ מני הראשונים דורות האדרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך משין מ ששיע 6/10 ס" *מרקסמוז כדי לחייבן במעשר דורות האררונים מכניסין פירותיהן דרך גנות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן ימן המעשר "דא"ר ינאי אין המבל מתרדיב במעשר עד שיראה פני הבית שנא 'בערתי הקדש מן הבית ור' יורנוים מוכרכה אחם: אחוקי מזיק . לגופיה אמר אפי חצר קובעת שנא' סואבלו בשעריך ושבעו: הרץ מן היין וכר : מאי שם וחין זו חכילה שמשונה כרכה לגכי שנא יין אילימא משום ראשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן ראשתני

לעלויא ולא אשתני לברכה *דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אכד כור זומרא הכורא זיין כשתא לא זיין וכשתא לא זיין והתנן *הנודר ימן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מוון הא כל מילי אקרי מוון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מוונות אלא בה' המינין בלבר וא"ר דונא באומר כל הון עלי אלמא משהא זיין אלא המרא סעיד ומשהא לא סעיר והמרא מי סעיר *והא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה מפי מובא גריר פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב °ויין ישמח"

Evidently, oil does sustain.[40] -? -

The Gemara proposes another answer:

אָלָא חַמְרָא סְעִיד וּמְשְׁחָא לֹא סָעִיד הַשְּׁחָא לֹא פָעִיד Rather, the difference between wine and oil is that wine satiates, whereas oil does not satiate. [41]

The Gemara challenges this assertion:

יְהָא רָבָא הָוָה – But does wine indeed satiate? יְהָא רָבָא הָוָה – Why, Rava would drink wine all day long on Pesach eve שָׁתִי חָמְבִי בָּל מַעֲלֵי יוּמָא דְּפְּסְחָא – so that he would whet his appetite (42) – יְנֵיכוּל מַצָּה טְפֵי – and thereby eat the matzah in the evening with more relish. (43) – ? –

The Gemara answers:

ניר – A lot of wine whets the appetite, פּרְתָּא סָעִיד – whereas a little bit satiates. (44)

The Gemara persists:

קיניד בְּלֶּל – But does [wine] satiate at all (i.e. under any circumstances)? וְלָיִם לְבַב־אֲנוֹש – וֹלְיָם לְבַב־אֲנוֹש – וֹלְיָם לְבַב־אֲנוֹש – Why, it is written: And wine gladdens the heart of man ... and bread, the heart of man it does satiate etc., which implies that אַ פְעִיד חַמְרָא לֹא טָעִיד – it is only bread that satiates, but wine does not satiate. –? –

The Gemara answers:

אָלָא חַמְרָא אִית בּיה הַּרְתִּי סָעִיד וּמְשַׂמַּח No, do not infer this from the verse. Rather, the verse means that wine has two qualities – it satiates and gladdens. נְהָמָא מִסְעֵּד טָשִׁתּה – Bread, however, only satiates, but it does not gladden.

The Gemara persists:

אי הָבּי – But if so, that wine satiates, אי הָבּי – we should recite after drinking it the three blessings of Bircas HaMazon^[46] as we do after eating bread!^[47] – ? –

The Gemara answers:

הּינְשֵׁי סְעוּרְתַיְיהוּ עָלָּוֵיה – People do not establish their meal around [wine].[48]

This prompts the Gemara to inquire:

אָמֶר לְּרָבָּא – Rav Nachman bar Yitzchak said to Rava: אָי קבע עלָויה סְעוּרְתִיה מָאוּ – And if one did establish his meal around wine, what would be the law? Would he be required to recite the three blessings of Bircas HaMazon afterwards?

Rava replies:

לְבְשֶּיָבְא – He said to [Rav Nachman bar Yitzchak]: אָמֶר לִיהּ ר אָמָר לִיהָּא – When the prophet Elijah will come and tell us whether it [the establishing of a meal around wine] is considered the establishment of a meal, we will consider the issue. דּעָהוֹ אַצֶּל בֶּל אָרָם – As for now, at any rate, his attitude in establishing a full meal around wine is considered abnormal by almost any other person. And since it is not normal for people to consider the drinking of wine to be a bona-fide meal, the three blessings of Bircas HaMazon are not recited afterwards, even though the person is satiated.

The Gemara now analyzes the previously quoted ruling regarding the blessing on olive oil:

אָמֵר רַב יְהּוּדָה אָמָר – [The text] itself cited above stated: אָמֵר רַב יְהּוּדָה אָמֵר רַב יְהּוּדָה אָמֵר – Rav Yehudah said in the name of Shmuel, יְבַן אָמֵר – Rav Yehudah said in the name of Shmuel, יְבָן אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן – and so said R' Yitzchak in the name of R' Yochanan: עָמֶן זֵיִת מְבָּרְכִין עָלִיו בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ – On olive oil, one recites the blessing the One Who creates the fruit of the tree.

The Gemara analyzes the ruling:

קּיבִי דְּמֵּי – What is the circumstance referred to in this ruling? הָיבִי הָמֵּי – If we say that the ruling refers to where one is drinking the [olive oil] as is, הייב לִיה (מְשְׁתָּה – why, drinking it as is surely harms him! רַתְנָיָא – For it was taught in a Baraisa: הְשִׁיהָה שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה – one who inadvertently DRINKS OIL OF TERUMAH מְשֵׁלֵם אֶת הַקָּרָן וְאֵינוּ – PAYS THE PRINCIPAL AND DOES NOT PAY THE

NOTES

his basic sustenance, are called by the name ווא, sustenance [i.e. the primary sources of sustenance]. Therefore, the blessing of בּוֹרָא מִינֵי the One Who creates species of sustenance, is recited only on the five grains (see Rashi and Rosh Yosef; cf. Rashi to Eruvin 30a בל הון עלי

- 40. Since all foods other than water and salt are prohibited when one vows to prohibit anything that sustains, it is evident that olive oil also provides sustenance. Evidently, the reason a specific blessing was designated for wine and not for oil cannot be because only wine provides sustenance.
- 41. Although olive oil indeed sustains, it does not satisfy one's appetite as does wine (see Rashi).
- Thus, the Gemara concludes that the reason for wine's special blessing is that it has changed for the better and it also satiates (see *Meromei Sadeh*).
- 42. Literally: draw his heart.
- 43. It is a mitzvah to eat matzah on the first night of Pesach (Exodus 12:18), and the general obligation to beautify mitzvos (see Shabbos 133b, Bava Kamma 9b) applies to the mitzvah of eating matzah as well. One should therefore build up his appetite before eating the matzah so that he eat it with relish a beautification of the mitzvah (see Rashi and Rashbam to Pesachim 99b אול בייה דיה לא יאכל 6:12). It was Rava's practice to drink wine throughout the day of Erev Pesach in order to build up his appetite for eating matzah that night. Evidently, wine does not satisfy one's appetite, but on the contrary makes one hungry!
- 44. See Tosafos ארייה טובא גריי; cf. Ravyah §150, cited by Kovetz Shitos Kamai; see Orach Chaim 471 with Mishnah Berurah 6-8 and Beur Halachah רייה ויין.
- 45. Psalms 104:15.
- 46. Bircas HaMazon [the Grace After Meals] originally consisted of

- three blessings, derived by the Gemara below (48b) from Scripture. [Though the Rabbis subsequently added a fourth blessing (ibid.), *Bircas HaMazon* is still referred to as "three blessings" since only three of them are based on Scripture.]
- 47. If wine satisfies one's appetite as bread does, *Bircas HaMazon* should be recited after wine as it is after bread. The Sages in the Baraisa cited below (37a), however, rule that on wine as well an on the other seven species (see above, 35a note 44) only the one-blessing abridgment of three is recited (see *Rashi*).
- 48. [That is, they do not make wine the basis of a full meal. And the obligation to recite the three blessings of *Bircas HaMazon*, derived from the verse (*Deuteronomy* 8:10): *And you will eat and be satiated and bless Hashem your God*..., applies only to foods on which one establishes his meal, viz. the five species of grain. See Mishnah and Gemara, 44a, and Gemara 38a.]
- 49. [The principle of אַבְּל בְּל אָרָה דְּעָתוּ אָצְל בְּל אָרָה וֹי opinion is considered abnormal [literally: is nullified] by [almost] any [other] person (found throughout the Talmud), states that (in most situations) normal behavior is defined by the prevailing attitude, not by the behavior of the individual in question.]
- 50. The word הַשְּׁהֶי (enclosed by parentheses in our editions) is similar to the reading אָשְּׁהָא, which is the text found in *Rif* and *Rabbeinu Yonah*. In *Nimukei Yosef* the reading is הְשָׁתִי לְמִשְׁחָה, where he drinks the oil.
- 51. And a blessing should therefore not be recited altogether (Rashi; cf. Rambam, Hil. Berachos 8:2 with Kesef Mishneh; see also Peirush HaRashbatz to 36a). For a blessing on food is required only when one consumes food in a manner classified as "eating" (or "drinking"), as it is written (Deuteronomy 8:10): And you will "eat" ... and bless Hashem, your God. Consequently, the harmful drinking of olive oil, which cannot be classified as "drinking," does not warrant a blessing (Rashi).

ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן

סעיף יע: מן ד עום"ע חו"ת סימן

מע"א סעיף א :

וככא כששיוששין ואין ששין כי כרדי כלילופי׳

'אפר' אסיפת דגן אינם ריכים למשת כמ"ם

נחל להקכ"ה. את ברכתו : וכנסת ישראל. שכשחטאו הפירוח לוקין: אין פשע . ולפי שהוא מיהל רואים האחרים ולמדין ממנו לעשות כן ליהנות מן העולם בלא ברכה ולכך נקרא זה המיקל חבר לאים ל במיי פי משל משבר במון שישראל מושין רצוט של מקום שנאמר ואספת דגנך. משחית: לירכעם כן נכע . שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חומא במייי פי משל משבר במייי פי משל משבר ליט באל במייי פי משלים במון שאין במיי פי משבין רטע . הדגן מור אור ומחטיא: כחמן שאין השל . הדגן

שלהם וכשאין עושים רצוט טשלו כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל ומראה להם שהוא שלו: דברים הנהגה מן העוה"ו בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' °גוול אבין כלי ככתכו. שלו יעסוק כדרך תרן: מ הנהג כהם . עם דברי תורה : מנהג ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית דרך ארץ. שאם תבא לידי לירך ואין אביו אלא הקב"ה שנא' "הלא הוא אביך ינניס כניות סופך לינטל מדברי מורה: קדן ואין אמו אלא בנסת ישראל שנא' "שמע מנים מספר. בממי הפסר כדבריך: כיומי בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמך מאי ניכן . ימי הקליר: כיומי חשרי . דריכת הנתוח והבדים: דרד חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא טרקסמון. דרך שערי החלר והבית: חבר הוא לירבעם בן נבמ שהשחית את פני הכית . פחח כניסה ויניחה : אין ישראל לאכיהם שכשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב "ולקדתי דגני בעתו וגר משם הטכל מתחייכ כמעשר. מן המורם וכתיב "ואכפת דגנך וגר ליק כאן בומווינים הבל אכילם קבע אמור לאכול מדרבכן: זית אקרי. והוה ליה בורא שישראל עושין רצונו של מקום כאן בומן פרי הפרי שהפרי קרוי זית וחין זו שאין ישראל עושין רצונו של מקום ח"ר בריחת שמים כי בידי חדם היח

אואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' "לא ימושיקיי בריחה זו חבל גבי גפן הגפן היח הען והענבים הם פרי הגפן : חמרא זיין. להכי חשיב להכוע לו ברכה לעלמו: ואמר רב הונא. הא דקמני מותר במים ובמלח ואסור בשאר אוכלין ומשקין לאו באומר קונם מזון עלי דאין מזון אלא מה' מיכי דגן חמין

זייני בר ממים ומלח אלמא משחא זיין: סעיד. חשיב ספי ממזון: והכתיב ויין ישמח לבב חניש . וסיפת דקרא ולחם לבב אנוש יסעד משמע אבל יין אינו אלא משמח ומשני לאו כדקאמרת אלא לחם יסעד ולא ישמח אבל יין סועד ומשמח: אי הכי . דזיין וסעיד מזון הוא ולבריך עליה שלש נישיו דף את. ברטת לחחריו ואכן אמריכן לקמן בפרקין (דף לו-) כל שהוא משבעת המינין ולח מין דגן חכמים חומרים

שם ואין זו אכילה שמעונה ברכה דגבי ברכה ואכלת כתיב : דמני'. דלאו בר אכילה היא: השוחה שמן של חרומה. [נקמן נו.] בשוגג: משלם את הקרן . כשאחר מזיק את חבירו בממוט : ואין משלם הומש . דגבי חומש אכילה כתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כב) פרש למויק: ע"י הפת . משום לפחן :ע"י שני ין . עי יאמה מסום נפסן :ע"י פימויון ס: אניגרון. מין מאכל הוא וטסנים הף ל. לחוכו שמן ושטי במשנה בכמה

מקומות: דאמר רכה כר שמואל. לא אתא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו: ומים מיא דסלקא. מים ששלקו בסן חרדין: פסמים קו:

וניכול מצה מפי מובא גריר פורחא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב °ויין ישמח מי לכב אנוש ולחם לבב אנוש יסער וגו' נהמא הוא דסעיר המרא לא סעיור אלא המרא אית ביה תרתי סעיר ומשמח נהמא מסעד סעיד שמחי לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה מעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מיהא *במלה דעתו אצל כל אדם: נופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יותגן ישכון זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אוזוקי מויק ליה *רתניא 'השותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את הרומש יהסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את הרומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא מפל ותגן *זה הכלל "כל שהוא עיקר ועמו מפלה מברך על העיקר ופושר את יישו יים. מי.

דכולהו

ז א מ"י פ"ג מהלי לאחר ברכה . וכן בפ' כל כתבי (שבח ד' קים.) אחרי' כשהיו משש חד פי מהלי הארן וחלואה וכשהיו משש דר פי רמופשף מחסקין השולחן היו אוחרים השתים שמים לה' הארן וחלואה וכשהיו מא[במה] ומוש"ע ארם מחסלקין השולחן היו אוחרים השתים שמים לה' והארן כתן לבני אדם:

ה בלכה ו מקר הם הלים ולא"מ וכא לקמן בזמן שאין מכלה ו מיק הל משין על מקום מוקמי יד כי אוא מיף גב ווייל דמיירי ודאי שעושין רלונו אבל אין טושין רצונו כ"כ דאינם לדיהים גמורים "ועוד י"ל דפליג ליה אהא דלקמן שבא לפרש מה בין מושים וחין מושין *והכח במושים ואין פושים כי הדדי (א) נינהו : דרך טרקסמון. פירש"י היינו דאוריימא אבל מדרבכן גם חלר קובעת כדמשמע בפ' יולא דופן (נדה ד' מו:) איזהו חלר שחייב במעשר וכו' וכן מוכח בפ' המביח

(ביצה ד' להי):

ת"ל ואספת רגגך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ורש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא

בומן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' יעמרו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום שיים ומוסמין וספולם שעל ומיפון בלאבתן נעשית ע"י עצמן שנא' "ואספת דנגך ולא עוד אלא שמלאבת אחרים מהים לומר כל הזן מלי מוכם וכל נעשית על ידן שנא' יועבדת את אויביך וגו' אכר אביי דרבה עשו כרבי ל מילי נהי דלה חקרו מוון מיהו מיון ישמעאל ועלתה בירן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בירן א"ל רבא לרבנן בממותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תמרדו במזונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר תנה א"ר יותנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן דורות הארדונים שעשו מלאכתן קכע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר י הו מיי פים ממספ רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי *בא וראה שלא כדורות מספם מלפה כמה מים מושים מים מים הראשונים דורות האדרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך *מרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גנות מחונה פנכים מי דרך הצרות דרך קרפיפות כדי לפמרן יכון המעשר "רא"ר ינאי אין המבל ית ש מיי פיג מכלכות ברכית כלי כ כמג עשין כו פושיע ה"ה כיי

מתרויב במעשר עד שיראה פני הבית שנא °בערתי הקדש מן הבית ור' יורנוזם מכרכה חחם: מחוקי מזיק . לנופיה אמר אפי' חצר קובעת שנא' "ואכלו בשעריך ושבעו: הוץ כון היין וכר': מאי שנא יין אילימא משום ראשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן ראשתני לעלויא ולא אשתגי לברכה *ראכר רב יהודה אכר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך כורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אכור כור זופרא הכורא זיין כשחא לא זיין וכושהא לא זיין והתנן *הנודר ימן המזון מותר במים ובמלח והויגן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מוון הא כל מילי אקרי מוון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל האמרי אין מברכיז בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבר וא"ר הונא באומר כל הזן עלי אלמא משרוא זיין אלא חמרא סעיר ומשרוא לא סעיר ורומרא מי סעיר *והא רבא יהוה שחי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה

תנהות הביח לוקמ

בערי יכ וכסי׳ ריכ פ'א :

רב סעיף ד: רא ו מירי פ"י מכוכות

ר**ורם' ד"**ה כחן כומן. ועודי לכו'. עי

מוספסת פ"ו דמרומות

(מפיכב"י ומר

וכן חיינמון]

CHAPTER SIX

additional FIFTH. פֿפָר שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה ONE WHO inadvertently Anoints himself with oil of Terumah מְשֵׁלֵם אֶת הַקֶּרְן וּמְשֵׁלֵם Pays the Principal and Pays the additional FIFTH. אָת הַחוּמֶש Will you say, rather, that the ruling that one recites borei pri ha'eitz on olive oil refers to where one eats it by means of eating bread on which the oil is smeared as a condiment? אַי הָכִי הַוֹּיָא לֵיה פַּת עִיקָר וְהוּא טָפֵל But if so, then the bread is the primary food and [the oil] is but a subordinate food, וְחַבּי הַנְּיִלְּה עִּיקָר וְעִמִּן עִּפְל הַ בּל שָׁהוּא עִיקָר וְעִמוֹ טְפַלָּה – and we learned in a Mishnah: [64] הַל שָׁהוּא עִיקָר וְעִמוֹ טְפַלָּה – In Whatever case you have a food that is Primary and A subordinary

NATE food Is eaten with it, מְּבֶרֵךְ עֵל הָעִיקָר וּפּוֹטֵר אֶת הַשְּׁפֵּלָה חִינְיִר עַל הָעִיקָר וּפּוֹטֵר אֶת הַשְּׁפֵּלָה ONE RECITES THE BLESSING ON THE PRIMARY food AND this DISCHARGES his blessing obligation for the SUBORDINATE as well. Why, then, should any blessing be made on the oil smeared on the bread? אָלָיהְ עַל יְרֵי אַנִינְרוֹן — Rather, we must say that the ruling refers to where one drinks [the olive oil] by means of drinking anigaron into which it is mixed, [55] דְּאָמֵר — as described by Rabbah bar Shmuel, who said: אַבְּיִר שְׁמִיּאַל — Anigaron is a soup made from the water of cooked beets; אַבְּינְרוֹן מֵיָא דְּסִלְּבָּרוֹן מֵיָא – סxygaron is a soup made from the water

NOTES

52. A non-Kohen who eats terumah inadvertently must repay the terumah he has eaten plus a fifth (see Bava Metzia 54a), as it states (Leviticus 22:14): And if a man will eat of the holy [i.e. terumah] inadvertently, he shall add its fifth to it and shall repay the holy to the Kohen. The "eating" referred to here in the Torah refers to eating or drinking, as well as "anointing [in the case of oil]," which Scripture includes in the category of "drinking" (see Terumos 6:1 and Tos. Yom Tov there). The Baraisa cited here indicates that whereas a non-Kohen who anoints himself inadvertently with terumah oil is considered to have "drunk" it and thus pays the principal plus a fifth, one who actually drinks the oil does not pay the additional fifth, since the "eating" mentioned in the verse refers to the normal, beneficial act of eating, whereas the drinking of olive oil is harmful

[see Rambam, Hil. Terumos 10:8]. Rather, the one who drinks the olive oil is considered as merely destroying it, for which he is liable to the principal [Rabbinically (Tos. HaRosh)] but not the additional fifth (see Rashi).

53. Eaten in this way, the olive oil is not harmful but beneficial (Mishnah Berurah 202:28; see also Tos. HaRosh).

54. Below, 44a.

55. Anigaron, mentioned several times in Mishnaic literature (see Rashi and Hagahos Yavetz; see Rashi to Yoma 76a ר"ח, is a kind of [beet] soup [see Gemara below] into which olive oil is added (Rashi; see also Rashi to Yoma ibid.). When eaten as an ingredient in anigaron, the olive oil is not harmful but beneficial (Tos. HaRosh).

י דבולהו שלקו – of all varieties of cooked vegetables.

The Gemara objects to this answer as well:

אם כן הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל – But if so, then the anigaron is the primary food and the oil is only a supplement. יתְּנֵן – and we learned in a Mishnah: הַכָּלֶל – THIS IS THE RULE: בל שהוא עיקר ועמו טפלה – In WHATEVER case you have a food that IS PRIMARY AND A SUBORDINATE food is eaten WITH IT, מבֶרֶךְ עַל הַעִיקֵר וּפוֹטֶר אֶת הַטְפַלֹה – ONE RECITES THE BLESSING ON THE PRIMARY food AND thereby DISCHARGES his blessing obligation for THE SUBORDINATE food as well. Why, then, should the blessing the One Who creates the fruit of the tree be recited on the

The Gemara answers:

קבָא בָמָאי עָסְקֵינַן – What are we dealing with here in this ruling? We are dealing with one who feels pain in his throat, and drinks anigaron mixed with olive oil in order to soothe his sore throat.[1] דְּתְנֵא – And that which anigaron mixed with a lot of oil is drunk to soothe a sore throat is as was taught in the following Baraisa: הַחוֹשֵׁשׁ בַּנֶרוֹנוּ – ONE WHO FEELS PAIN IN HIS THROAT איערענו בשמו תחלה בשבת – MAY NOT INITIALLY BATHE [HIS THROAT] WITH OIL ON THE SABBATH,[2] שניגרון וכולע – BUT HE MAY POUR A LOT OF OIL INTO ANIGARON AND SWALLOW it.[3]

The Gemara objects:

But if Shmuel and R' Yochanan refer to where one drinks the olive oil when mixed into anigaron, then it is obvious that one recites the One Who creates the fruit of the tree when drinking this mixture, since the oil is primary. Why did Shmuel and R' Yochanan have to teach us this?[4]

The Gemara answers:

ביון – It is not obvious, for you might have said that דלרפואה קא מכנין – since his intent in drinking this mixture is for a remedy and not for pleasure, לא לבריך עליה כלל he should not recite a blessing on it altogether.[5] קמשמע לן בּנון דְאִית לֵיה הָנָאָה מִינֵיה בָּעֵי בָּרוּכֵי – Therefore, he [the one who states this ruling - i.e. Shmuel and R' Yochanan] informs us that since one derives pleasure from it, one must recite a blessing.[6]

The Gemara cites an Amoraic dispute on which the ruling cited above will be brought to bear:

רְהִיטֵּי – Regarding the blessing on wheat flour,[7] בַּ יָהוּרָה אַמֶר בּוֹרָא פָּרִי הָאַדְמָה - Rav Yehudah says one recites: the One Who creates the fruit of the ground, [8] וַרַב נַחַמָן אָמֵר שֶהַכּל נָהִיֶה הדברו – whereas Rav Nachman says one recites: that everything came into being through His word. [9] אַמֶּר לֵיה רָבָא לָרָב בחמן – Rava said to Rav Nachman: בחמן – לא תפלוג עליה דרב יהודה Do not dispute the ruling of Rav Yehudah, דַרָבִי יוֹחָנֵן וּשְׁמוּאֵל קיימי בּוּוְתִיה - for both R' Yochanan and Shmuel take the same stand as he does in this matter. דָאַמֶּר רֶב יָהוּרָה אָמֶר שִׁמוּאֵל – For Ray Yehudah said in the name of Shmuel, וכן אמר אַמֵר רַבִּי יוֹחָנָן – and so said R' Yitzchak in the name of R' Yochanan: שֶׁמֵן זַיָת מְבָרְכִין עָלַיו בּוֹרֶא פָּרִי הַעֵץ — On olive oil, one recites the blessing: the One Who creates the fruit of the tree. אלמא אף על גב דאשתני – Evidently, even though [the olivel has been changed from a solid into a liquid. במלתיה קאי – it retains its original status with regard to blessings. דָּבָא נָמִי – Here, with regard to wheat flour, too, אף על גַב דָאשָׁתְנִי – even though it has been changed from a solid to a powder, המלחיה קאי – it retains its original status with regard to blessings.

NOTES

1. Since it is the oil that produces this soothing effect, a large quantity of oil must be added to the anigaron, which makes the oil the primary food and the anigaron but a supplement (Rashi). Therefore, one recites ha'eitz on the mixture [rather than haadamah, which is usually recited on anigaron (see below, 39a)].

[Rashi's comments here suggest that he concurs with the view of HaRav Yosef (cited in Tur, Orach Chaim 202) that what makes the oil the primary food is the fact that it is present in large measure, not the fact that one needs the oil as an emollient. The Gemara mentions the fact that the person has a sore throat only because that is the usual situation in which one would add large amounts of oil to anigaron. But even if one were to drink such anigaron for non-therapeutic purposes, the oil would be considered the primary food and one would recite ha'eitz. Other Rishonim (also cited by Tur there), however, disagree and maintain that the oil is considered primary only when the mixture is drunk to relieve a sore throat. See Shulchan Aruch, Orach Chaim

- 2. That is, one may not sip oil in order to hold it on the affected area and then spit it out (Rashi, as explained by Divrei David). For since he does not swallow the oil, it is clear to all that he is engaging in a therapeutic procedure to relieve his sore throat. And the Rabbis forbade the performance of obvious therapeutic procedures on the Sabbath to relieve minor aches and pains, so that one not come to violate the Biblical prohibition against grinding in preparing medicines (Rashi).
- 3. I.e. he may drink the oil (after mixing it into anigaron see end of note), and hold it on the affected area before swallowing. For since he swallows the oil in the end, it is not apparent that he is performing a therapeutic procedure. And the Rabbis forbade on the Sabbath only procedures that are obviously intended for therapy. But procedures which are not obviously intended for therapy are permitted even when they are indeed being done for such purposes (see Rashi). By the same token, one would be permitted to drink pure oil, hold it on the affected area and then swallow it. The Baraisa mentions mixing the oil with anigaron only because that is the usual case in which one would drink the oil, because drinking pure olive oil is harmful, as mentioned in the Gemara above (Divrei David in explanation of Rashi; cf. Tosafos et al.).
- 4. Tzlach asks that perhaps the main thrust of Shmuel and R' Yocha-

nan's ruling was to teach that one recites the blessing the One Who creates the fruit of the tree rather than the more specific blessing the One Who creates the fruit of the "olive" tree suggested by the Gemara above (35b). He answers that this could not have been the purpose of their ruling, since this is already known from our Mishnah, which states that the One Who creates the fruit of the tree is recited on all fruit products with the sole exception of wine. [Accordingly, the Gemara above could have in this way proven from the Mishnah itself that no special blessing was instituted for olive oil. Nevertheless, the Gemara there chose to cite the ruling of Shmuel and R' Yochanan as proof, for reasons explained by Tzlach here.

- 5. The blessing for food or drink was instituted only when one's consumption of the food is deemed "eating" or "drinking" (see 35b note 51). Accordingly, when one takes a medicine from which he derives no pleasure whatsoever, no blessing is recited (see Tosafos ר"ה כיון). One might think, therefore, that even when one takes a medicine whose consumption is pleasurable, he still does not recite a blessing, since his main intent is for medical purposes and not for "eating" or "drinking."
- 6. Even though the person's primary purpose in drinking it is for medicinal reasons rather than for pleasure.
- 7. According to Rashi, Rif and Rav Hai Gaon, the Gemara is discussing regular wheat flour. [Tosafos and Rosh, however, maintain that since regular flour is barely edible, all would agree that shehakol is recited on it, since it is certainly not in the usable state for which it was originally planted (see below). Rather, they assert, the Gemara is referring either to coarse or toasted flour, which is more edible than regular flour. See also Rabbeinu Yonah and Rashba.]
- 8. Just as one would recite before eating raw wheat kernels, whose blessing is haadamah, as taught in a Baraisa below [37a]. The fact that the kernels have now been ground does not change their status with regard to the blessing (see Rashi). [Rashi's comments here in ד"ה דאשתני reflect a different reading in the Gemara - see Rashash.]
- 9. Rav Nachman holds that since the flour has been ground and thus changed from its original state, it is no longer classified as "the fruit of the ground," and that specific blessing is no longer appropriate. Therefore, the general shehakol blessing is recited instead.

שחיקת סמנים שהיא מלאכה:

בכנום בלכה ו חוו כב ל מיי פינ מהלי

כד ג מיי פיי מכלכות מאכלות אסורות

כלי יה כמג לחיין קמד

מוש"ם יו"ר סימן כלה בעיף עי:

יערענו . פירש"י להשהוהו וה"ה א"כ לפלוג וליחני בדידה יד א ב מיי פיח מהלי מאי איריא ע"י אניגרון אפילו בעיניה שרי לבלעו לאלחר דהא ששין ה משיע ארם כי אינו אסור אלא לערער דהיינו להשהוהו ע"כ פי' הר"י לא יערענו מילחת דלרפותה הות וחכמים גזרו על כל רפותות הנכרות משום אפי' בבליעה בלת שהייה שכל בתייה שהינה אלת לרפותה קרי ליה שו במייפרת השלםת בתייה שהינה חלח לרפוחה קרי ליה שנת הלי כד קושים ערטור ואפי' כשבולטו והיינו טעמח אייח פיי שנת פעיף לג

דמתסר משום דקא מוכחא מילחא [רג אלם שמ סים דלרפואה קא מכוין א"ג יש ליישב פו ד משים אים סיי להשהותו או בולעו (ג) בעיניה בלא ששיוע ששים איה סיי דחסחדם שומה משקין הם המשקין משף א: רעים לשתות דלית ליה הנאה מיניה יש ש משיע אוית סיי לא בעי ברוכי ואי אית ליה הנאה ב. מיי פים מהלטח מיניה, בלא הרפואה בעי ברוכי: והלבתא שלחוב בספרים לה שם מושים חדה סיי רב

מד קמחא וכו': קבורא דחיטי. מיש ומע דנעי כלכי ב סוג ששין הנו נראה דלא מיירי בקמחא ממש דאם ששיע ידד שישן כדי כן לא שייכא ביה ברכה דבורא פרי החדמה אלא מייכי בקמחא שקורין יאנו עם אונו מייני בקמחם שקורין בממה כלכם ד: אישקלא"עיר או בקמח שעושין כג מ מיי פים מהלי משבולת שועל שמייבשין בהנור: יוד סי לא סעף מו: לא נטעי אינשי אדעתא דקורא . וסבר גמ'כוותיה דשמואל וא"כ אותן לולבי גפנים דלא כטעי אינשי אדעתא דהכי מברכיכן עלייהו שהכל נהיה בדברו ואותן שקדי' כשהם רכים אוכלים קליפתם החילונה ולא נטעי להו אדעתא דהכי למיכל להו כשהן רכים כי אם לאכול הגרעינין שלהן כשיתבשלו מברך עלייהו נמי שהכל:

הליפי

לטלהו שלקי. כל מיני ירק שלוק: החושש בנרוט . ולריך לחת בו שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ואניגרון טפל: לא יערעט בשמו . בשבת דמשהי ליה בתוך גרונו ואינו בולעו וכיון דלא בלע ליה מוכחא

רכולהו שלקי א"כ "הוה ליה אניגרון עיקר ושמו מפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר המפלה הכא במאי עסקינן יבחושש בגרונו דרוניא *החושש יבגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע פשימא *מהו דתימא כיון דרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל יכיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמחא דחימן רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר ישהכל נהיה בדברו אל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר *רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצהק א"ר יורגן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג ראשתני במלחיה האי ה"נ אע"ג ראשתני במלתיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינו עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל 'אקרא חייא וקמהא דשערי מברכינו עלייהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחימי בורא פרי האדמה לא דחימי נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעינן דחימי וכ"ש דשערי אי אשמעינן דחיםי הוה אמינא ה"מ דחימי

'המלח ועל *הומית אומר שהכל נהיה בדברו אצמריך סד"א מלח וומית עביד

אינש דשדי לפומיה אבל קמרא דשערי הואיל "וקשה לקוקיאני לא לבריך

עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: *קורא רב יהודה

אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר "שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר

בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו

להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא כווחך מסתברא דהא צנון סופו

דפוגלא דקלא לא נמעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נמעי אינשי

ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נמעי אינשי

אדעתא דשותא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל

וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר

דאמר כר"ע דתנן *רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין

ר"ע אומר לאין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי ונימא

בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק

הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא

קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש

מחלה. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בא להשהותו ישהנו: דאית ליה הגאה מיניה . לבד הרפואה יש לו הנאת אבילה: והלכתא וכו' עד פטר להו לא גרסיטן ומה"ג הוא: קמחת דחטי אוכל קמח חטים כמות שהיא: בורא פרי האדמה . כשאר כוסס חטין דתניא לקמן בפרקין (ד' לו.) שמברך בורא פרי האדמה: לחשחני. וגרע הוחיל ולח חשחני לעלויא מעלייתא: במלחיה קאי . והוה ליה ככוסם חטין : הכא אית ליה עלויא אחרינא . הלכך יצא מכלל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא אבל [נפיל לה:] השמן מיד בא בשנויו לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נמעוהו הלכך פרי הוא: מאי לאו. מדאמר שערי מכלל דס"ל בחטי בפה"א נליון השים דחשיב: ומי גרע ממלח חמית . נם מחיל והיכי חיסק אדעתין דלא הכעי וקשה ברכה: זמית. שלמיר"ת (א): הוקיתני. נקקאני. ברכה: זמית. שלמיר"ת (א): הוקיתני. כראימא שכם תולטים שבמעיים: דאית ליה הנאה. ^{דף קמ:} באכילה : קורא . רך של דקל כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כל האילטית הנוסף בשנה זו רך ובשנה שניה מתקשה ונעשה ען : לעון **כופו** להקשות. שאם אינו מולשו בעתו הוא ממקשה כען : אדעתא דפוגלא. לאכלו כשהוא רך ושמו פוגלא : ללף. מין ען: אדעתא דפרחא. שם פריו: מיני נלפה. הוא ללף לפי שגדלים בו כמה מיני אכילה קרי שמכין דיכה ליה מיני: תמרות. בתוך העלים גדלים כמין תמרות ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: אביוטת. הוא הפרי: קפריסין . הוא קליפה מנג. גדולה בסביבות הפרי כעין קליפה פירובין מי. הגדילה סביב חנוזים דקים: ללף לה כיד: נטעי אינשי אדעתא דשותא. לאכול משנום יביד. את בעלים ואת התמרות שאינן מ. קידושין לב. ממעטין אם האילן בכך: דקלא לא [נג:] ביק יד. ממעטין אם האילן בכך: דקלא לא סי. טי. נישיו נטעי אינשי אדעהא. לאכול אם פח: ביכ קלג: הקורא שהאוכלו ממעט ענפי האילן: שינ מג: מנסדרין פ: ערלה כחולה לחרץ . מדברי סופרים כריפת ים: בות . בבן היא: דכל המיקל כארץ. בערלה הלכה כמוחו בחולה לארץ. דכיון דאינה מן החורה הלך אחר המיקל :

גכי מעשר. דהא דר"ע לגבי מעשר משמחם פיד איתמר דמעשר פירות האילן דבארן משנה ו גופה דרבכן שהתורה לא חייבה לעשר אלא דגן חירוש וילהר : כלאים שנת דף קלם. ככרם . קסבר מין ירק הוא : מ"מ . לכ"ץ הוה ליה ספק ערלה וכו' (ב) האי מ"מ מסקנא דפירכא דרבינא הוא ולמימר שאף הפרי עלמו מותר בחולה לחרן דהח בחרך ספק הוח ותנן ספק ערלה כו': ובסוריא . ארם לובה שכבש דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל: ובחולה לארץ . הלוקח מן החשוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרדסו זקנות ונטיעות: יורד ולוקח. הימנו אף על פי שספק

ובלבד

מומפתה מים רמכומות[וסיו דשכיעית]

ממורת

[ג"ל דחניא]

שרום פיג הוא אם יביא מן הנטיעות

אבל רשערי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית *דתנן *על נקמן מ: מרים נה: [פי' כערוך מרק והטור כח"ה סיי ר"ד פי' מי מלח ורבים כחי פירב וומים בכות כקבף]

רב נסים גאון

להקשות "ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נמעי אינשי אדעתא אי אמר הביההאמנא דפוגלא דקלא לא נפעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נפעי אינשי היי פיל מכד מדינה אדעתא דקרא וחגן (ירק) [אילן האלן דנפעי אינשי אדעתא דפרחא וחגן נפיה פודבין אדעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנפעי אינשי אדעתא דפרחא וחגן נפיה פודבין שני על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות א מחד משרי הא הא מיני השנה לשנים ולשספים וליובלו לנפיעה וליוקת אדעתא דשותא דקלא לא נמעי אינשי אדעתא דקורא ואערגו קרטוו שבויה ונבוייתא (20 יף יה) לייקות ולשנשות לרב ידודה הלכתא בותיה דשבואל: אמר רב ידודה אמר רב "צלף של ערלה מיים משחי היה מיים משחי היה משחים היה משחים משחים היה משחים משחי בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בוראפרי העץ הוא האוייהא ביישא איידי דאמר רר"נו דרוי *דרי נילייים ביישה איידי ובמסכת יומא בפוק יום וכל שכן דאוריותא וכל שכן דאוריותא וכל שכן דאוריותא הלכה כרבי עקיבא אי אכור הלכה כרבי עקיבא הוה אכוינא אפי' בארץ הפורים (דף כג) איחא קמ"ל *כל המיקל בארץ הלכה כמותו ברוצה לארץ אבל בארץ לא השני מיין לפה הני מייק המותו מייק המות מייק המותו מייק המות מייק המותו מייק המותו מייק המותו מייק המותו מייק המות מייק ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ רכל המיקל בארץ הלכה כמותו מסכה מעשה דבי בח"ל אי אמר הכי דוה אמינא דג"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבגן מינא אמי ייפח אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא אשכרויה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל מאי מיבויה לייק שי שנטרני אשכרויה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל מאי לא זכראא דקהאיק דערך בר' עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקלי מפי דתנן *צלף ב"ש החיהק מרשה אומרים כלאי מבכרם וב"ש הומר אומרים כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב האיץ משרי היין אומרים בלאים ברב אלו ואלו מודים שחייב האיץ משרי היין אמל

הגהות הבית

הוה ליה ספק ערלה ותגן * יספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד ולוקח

מות היד דיה מת מילה בין בין הידה מים לכיש וכי מלה וכי וכולי כאי מים : (ג) חום דיה לא ישמט וכי או טלשו. כיכ וכאי וכולע כלומר או כולשו: (ד) דיה כיון וכי וכאין כדברים . ביב שיון לקמן דף ליא פיא לכי שמוא לכה :

CHAPTER SIX

The comparison is rejected:

קיקי – **Is it** [the case of wheat flour] **comparable** to the case of olive oil? הָּחֶם לֵּיה עֵלֹּיִיא אַחֲרינָא – **There**, in the case of olive oil, **it does not have another improvement** that is destined to be done to it, i.e. it has assumed the final usable form for which it was originally planted. הָבָא אִית לֵיה עַלּיִיָּא אַחֲרינָא בְּפַת – **Here**, in the case of wheat flour, **it has another improvement** destined to be done to it by being processed into **bread**. רוסי

The Gemara challenges Rav Nachman's position:

וְכִּי אִית לִיה עַלּוּיָא אַחָרִינָא לֹא מְבָּרְבִינָן עֲלֵיה בּוֹרָא בְּּרִי וְאָדְמָה אֶלָא — But is it so that when it has another improvement destined to be done to it, we do not recite on it the blessing the One Who creates the fruit of the ground but rather the general shehakol blessing? לְּבִי שְׁמִוּאָ לִּמֶר רְבִּי זְיִרָא אָמֵר רְבִּ מַתְנָא אָמֵר שְׁמוּאַל — Why, R' Zeira said in the name of Rav Masna, who said in the name of Shmuel: מְבֶּרְבִינָן עֲלֵיִיהוּ שָׁהַבּל נִהְיָה בְּדְבָרוּ — On raw pumpkin and on barley flour מְבֶּרְבִינָן עֲלֵיִיהוּ שָׁהַבּל נִהְיָה בְּדְבָרוּ — we recite the blessing that everything came into being through His word. מְאַרָמָה בּוֹרָא בְּרִי הָאָרָמָה — Is it not implied that on flour of wheat we recite the blessing the One Who creates the fruit of the ground?[11]

The Gemara replies:

לא – No, do not draw this inference. דְּחִיטֵי נַמִּי שֶהַבּּל נִהְיָה בִּדְכָרוּ – Rather, Shmuel agrees that on flour of wheat, too, one recites that everything came into being through His word.

The Gemara asks:

יַלְשְׁמְעִינָן דְּחִיטֵי וְכָל שֶׁבֵּן דְשִׂעֲרֵי — But then let him teach us that we are to recite a *shehakol* on the flour of wheat, and we would know that **certainly** the same applies to the flour of barley! $^{(12)}$ - ? -

The Gemara answers:

אי אַשְּמְעִינֶן דְּחְיּשֵׁי – Shmuel could not have formulated his ruling the way you propose. For if he had taught us that shehakol is recited on the flour of wheat, and said nothing about barley, r בְּנִי מִינֵּי דְּחִישֵּי – I would have said that this applies only to the flour of wheat, הַּבְּי שְּלֵירִי עְלֵיה בְּלֶל – but on the flour of barley, one does not recite any blessing at all. קַמִּשְׁמֵע לָן – Therefore, he informs us, by specifying barley flour, that even barley flour requires a shehakol. [13]

The Gemara challenges this answer:

דמי נְּרֵע מְּמֶּלַח וְזָמִית – But why would anyone think that no blessing is recited on barley flour? Is it less of a food than salt or brine, which requires a blessing? דְּתְּנֵן – For we learned in a Baraisa: חול הַנְּמִית – ON SALT AND ON BRINE, ווֹבָּל נְתְּיֶה בָּרְבָרוֹ – ONE RECITES the blessing THAT EVERYTHING CAME INTO BEING THROUGH HIS WORD. – ? –

The Gemara defends its answer:

אַנְיִרִיךּ No, it was indeed necessary to teach that barley flour requires a blessing, and this could not have been derived from the fact that a blessing is recited even on salt or brine. אַלָּקָא דַעְהָּרָּ – For it might have entered your mind to say that מְלֵּהְ – For it might have entered your mind to say that מְלֵּהְ הַ שְׁיֵדִי לְּפִוּמָיה – For it might have entered your mind to say that מְלֵּהְ הַ בְּיִלְיִי לְּפִוּמָיה – a person is apt to throw some salt or brine into his mouth and swallow it; therefore, eating it is considered a normal pleasure, on which one must recite a blessing. אַבָּל קְמְּהָא רְשִׁעֲרִי – But barley flour, הואִיל וְקָשָה – since it is bad for one's stomach, as it causes intestinal worms, לְּבָּרִיךְ עֲלֵיה בְּלֶל – people are not apt to eat it and one should therefore not recite a blessing on it at all. [16] בְּיוָן הָאָה מִינִיה בָּעִי בָּרוּבִי – Therefore, he informs us that בּיוַן דְאִה מִינִיה בָּעִי בְּרוּבִי – since one derives pleasure from eating the [barley flour], one must recite a blessing on it.[17]

The Gemara cites an Amoraic dispute regarding the blessing on palm shoots:

קוֹרָא – On palm shoots, אָרָי הָאָרֶטְה פְּרִי הָאָרֶטְה – פְּרִי יְהוּדָה אָמֵר בּוֹרֵא פְּרִי הָאָרֶטְה – Rav Yehudah says one recites the One Who creates the fruit of the ground. וּשְׁמוּאֵל אָמֵר שֶׁהַכּל נִהְיָה בְּדְבֶרוּ – But Shmuel says one recites that everything came into being through His word.

The Gemara explains the rationale for each position:

רֵב יְהוּנָה אָמֵר בּוֹרָא פְּרִי הָאָדָמָה — Rav Yehudah says one recites the One Who creates the fruit of the ground on the palm shoot, וּשְׁמוּאַל אָמֵר — because it is considered a fruit. פּיִרָא הוּא — because it is considered a fruit. שְּהֵבּל נִהְיָה בְּדְבָרוּ — But Shmuel says one recites that everything came into being through His word, הוֹאִיל וְטוֹפוֹ לְהָקִשׁוֹת — since it eventually hardens and becomes inedible; therefore, even now it is not considered a "fruit."

Shmuel finds merit in his disputant's position:

אָמֵר לִיה שְׁמוּאַל לְרַב יְהוּרָה – Shmuel said to Rav Yehudah: א אַמר בוות מטתברא – Sharp one, ראוו seems more reasonable

NOTES

- 10. Rav Nachman argues that a fruit changed from its natural state is classified as a "fruit" only if it has been changed to the state in which the purpose of its being planted is achieved. Thus, olive oil is deemed a "fruit" (warranting the blessing the One Who creates the "fruit" of the tree), though it is no longer in its natural state, because it is in the state for which it was originally planted. Flour, however, is not a "fruit," because it is neither in its natural state (wheat kernels) nor in the state for which it was originally planted (bread). Therefore, the blessing the One Who creates the "fruit" of the ground is inappropriate, and Shehakol is recited instead (see Rashi).
- 11. For by specifying barley flour, which is inferior to wheat, Shmuel implies that in the case of the superior wheat, the flour retains the blessing the One Who creates the fruit of the ground (Rashi).
- 12. For if even on the superior wheat flour we recite only the general shehakol rather than the specific the One Who creates the fruit of the ground, it goes without saying that on the inferior barley flour only a shehakol would be recited.
- 13. [And it is also for this reason that Shmuel did not mention simply "flour" without specifying which type. For had he not mentioned a type, we would naturally have interpreted it as meaning wheat flour, and we would have thought that no blessing at all is recited on barley flour.]
- 14. Mesoras HaShas emends this to read אָחָרָא, since what follows is Baraisa, not a Mishnah. [Usually, וְאָר, we have learned, introduces the citation of a Mishnah, and אָשִׁר, it was taught, the citation of a Baraisa.] However, it is possible that the Gemara will sometimes use the word וְשִׁר to introduce a Baraisa see Tosafos to Chullin 87b

- to Chullin 14a ר״ה רתנן הלוקח.
- 15. See Hagahos HaBach §1 and Targum HaLaaz צי שלמוייר"א; cf. Ritva.
- 16. [For eating it is not considered a normal "pleasure," that a blessing should be required.]
- 17. [This is different from the case of olive oil that is drunk as is, where no blessing at all is recited (according to Rashi) because of the oil's harmful effects (see 35b note 51). For the harmful effects of drinking plain oil pervade the entire body, so that ingestion of the oil is not deemed to be "drinking" at all. Eating barley flour, on the other hand, does provide essential food benefits, albeit with limited side effects. Thus, its ingestion is indeed deemed "eating" and a blessing is therefore required (see Divrei David to 35b יביר רמי רמי לפלים).]
- 18. As the branches of the palm tree grow each year, the new growth is soft and edible. By the following year, it hardens into wood (Rashi). [Other Rishonim, however, explain that קונא refers to palm hearts, a white pith that grows at the top of the tree and hardens during the winter (see Rav Hai Gaon and Rambam, Commentary to Uktzin 3:7; see also Rash, Rosh and Rav there, and Aruch עי קר).]
- 19. Since it is edible and it grows from the ground, it is considered a "fruit" of the ground. [However, it is deemed to be only a fruit of the ground, and not a fruit of the tree, since it is not the tree's primary fruit (Divrei David; see also below, note 28).]
- 20. Shmuel often called his disciple, Rav Yehudah, by this name because of the latter's sharp analytical abilities (*Aruch yu y*, first explanation; see another explanation there [cited by *Mesoras HaShas* to *Chagigah* 15b]).

יד אב מיי פית מכלי נוכות כלי ב סוג משיו כו מושיע אוית סי רכ מעיף ד: מו נמייםכיה מכלכות

לד סעיף ת: יון ה מיי פינ מכלכות כרכים כלכה כ כמנ

כב למה פר מבל. כמל ר: מרומה כלכה ד כלאים כלי כ מושים כד נ מיי פיי מכלכות מחכלות חשרות כלי יח כמג לחיין קמד מוש"ע יו"ד סימן לגד מעיף עי:

יערענו . פירש"י להשהוחו וא"ה א"כ לפלוג וליחני בדידה מאי איריא ע"י אניגרון אפילו בעיניה שרי לבלעו לאלחר דהא

טרעור ואפי כשבולעו והיינו טעמא איים פי שנה פני פי שקם ע דמתסר משום דקא מוכחא מילהא [רכ אלפש שה ס"ש דמתסר משום דקא מוכחא מילהא [רכ אלפש שה לתושב משום לקו מוכחון מיעהו ביד לף מד]: דלרפואה קא מכוין א"נ יש לישב מו ד משים אים פיי לא בעי ברוכי ואי אית ליה הכאה ב משף ח: מינים, בלא הרמאה בינו ברורי - ב מיי פית מהלמת תינים. בנח הרפוחה בעי ברוכי: " מרפוח מלכה ו מה הרלברתא שכחוב בספרים לא שם מושע אחת שי תכ מיניה, בלא הרפואה בעי ברוכי : ב שלנות בטפרים לון במים ו: גרסי דלשון ה"ג הוא כא ב מיי פיי מיני

עד קמחא וכו': קרות דחימי מכה ב מתב מבין קו נראה דלא מיירי בקמחא ממש דאם ששים ידד שישו הד כן לא שייכא ביה ברכה דבורא פרי האדמה אלא מיירי בקמחא שקורין חשקלח"טיר או בקמח שעושין כג פ מיי פים מהלי משבולת שועל שמייבשין בתגור : יויד סיי דע סעיף שו לא נטעי אינשי אדעתא דקורא. וסבר גמ' כוותיה דשמואל וא"כ

אותן לולבי גפנים דלא נטעי אינקי אדעתא דהכי מברכיכן עלייהו שהכל נהיה בדברו ואותן שקדי' כשהם רכים אוכלים קליפתם החילונה ולא נטעי להו אדעהא דהכי למיכל להו כשהן רכים כי אם לאכול הגרעינין שלהן כשיתבשלו מברך עלייהו נמי שהכל: קליפי

(סי' כערוך מרק וכסור כאיח סיי כיד סי' מי זומית שכות כקלף]

אל אמר הבי הוה אפינא הני מילי מקכר (יוק) [אילן] הבארן נופיה מורבען. שניני א' באחר בחשרי ראם השנה לשנים השמשים וליובלי לנפיעה ולירקות ובברייתא (20 דף לב) לירקות ולמעשיות לירקת אמעשהה האמרתן לירקת מאי גדר מעשר ירק היינו מעשרות הנא דרכנן מקרני ראורייתא ליתני דאורייתא ברישא אידרי ותנא דידן חנא דרכנן וכל שכן דארייתא וכמסכת יומא בשרק יום מסכת מעשרות דבני מערבא אמרי ירקות מדבריוק לפי שהכחוב לא זכר אלא זרע הארץ ופרי העץ בדכתוב וכל משר הארץ מורע הארץ מערי העץ אכל ירק מדרכנן וזא כרפרש":

אינו אסור אלא לערער דהיינו להשהוחו ע"כ פי' הר"י לא יערענו אפי' בבליעה כלא שהייה שכל בתייה שאינה אלא לרפואה קרי ליה

דכולהו שלקי א"כ "הוה ליה אגיגרון עיקר ושמו מפל ותנו זה הכלל כל שהוא עיקר ועם שפה חובן היוכר ל שוועים ופושר את ב פירוש רש"י לא ישרשט להשחתו ועם מפלה מברך על העיקר ופושר את ב פירוש החל מוך אנינון ואפינו השפלה הכא במאי עסקינן בחושש בגרונו ל להשחום או בולנו (ג) בשניה כלא מחום מהשפח מים לה מחום מהשפח מים דתניא *החושש יבגרונו לא יערענו בשמן קמחת החטי אוכל קמח חטים כמום 🞅 תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע פשימא *מהו דתימא כיון כוסס חטין דחנית נקמן בפרקין ב דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל יכיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמחא דחיפי רב יהורה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר ישהכל נהיה בדברו א'ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר *רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג ראשתני במלתיה קאי ה"נ אע"ג דאשתני במלחיה קאי מי דמי החם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתגא אמר שמואל 'אקרא הייא וקמהא דשערי מברכינן עלייהו שהכל נהיה כדברו מאי לאו דדומי בורא פרי האדמה לא דחימי נמי שהכל נהיה

בדברו ולשמעינן דחימי וכ"ש דשערי אי

אשמעינן דחימי הוה אמינא ה"מ דחימי

אכל דשערי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית *דתגן *על נמח מי מנים מו: 'המלח ועל *הומית אומר שהכל נהיה בדברו אצמריך סד"א מלח וומית עביד אינש דשדי לפומיה אבל קמרא דשערי הואיל "וקשה לקוקיאני לא לבריך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הגאה מיניה בעי ברוכי: *קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר "שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי הארמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא כווחך מסתברא דהא צנון סופו להקשות "ומברכינן עליה בורא פרי הארמה ולא היא צנון נמעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נמעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נמעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנמעי אינשי אדעתא דפרהא ותנן על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נמעי אינשי ארעתא רשותא דקלא לא נמעי אינשי ארעתא רקורא ואע"ג דקלסיה שמאל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל: אמר רב יהודה אמר רב יצלף של ערלה ייידיי בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי הארמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא דאמר כר"ע דהגן *רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר 'אין מתעשר אלא אביונות כלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אפור העבור עקיבא היי אבל בארץ לא היי ימין משו היים לפו"ל "כל המיקל בארץ הלכה כמותו ברוצה לארץ אבל בארץ לא היי ימין משו היי קמ"ל "כל המיקל בארץ הלכה כמותו ברוצה לארץ אבל בארץ לא היי ימין משו היים ברוצה היים מיים ומייק ומשו מיים ביים ב הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי בארץ וניםא הלכה כרבי עקיבא ברוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הנ"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא פדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מראורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא מין אים מי ייפיא אים אבל גבי ערלה בארץ מראורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא אים המשחה פוק אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל מאי דעתך כר' עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי מפי דתגן "צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים "אין כלאים בכרם אלו ואלו מורים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש הוה ליה ספק ערלה וחגן * יספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד

דכולהו שלקי. כל מיני ירק שלוק: המושש בגרוט . ולריך לתח בו שמו הרבה דהוה ליה שמן עיקר ואניגרון טפל: לא יערעט כשמן . בשבח דמשהי ליה בחוך גרונו ואינו בולטו וכיון דלא בלע ליה מוכחא מילחת דלרפותה הות וחכמים גזרו על כל רפותות הנכרות משום

שחיקת סמנים שהיא מלאכה : תחלה. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בא להשהוחו ישהט: דאית ליה הנאה מיניה . לבד הרפואה יש לו הנאת אבילה: והלכתא וכו' עד פטר להו לא גרסינן ומה"ג הוא: שהית: כורת פרי המדמה . כשחר (ד' לו) שמברך בורא פרי האדמה לחשתני. וגרע הוחיל ולח חשתני לעלויא מעלייתא: במלחיה קאי . והוה ליה ככוסם חטין: הכא אית ליה **עלויה** אחרינה . הלכך יצא מכלל פרי ולכלל דרך אכילחו לא בא אבל השמן מיד בא בשנויו לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נטעוהו הלכך פרי הוא: מאי לאו. מדאמר שערי מכלל דס"ל בחטי בפה"א גליון השים דחשיב: ומי גרע ממלח חמית. גם׳ האיל והיכי תיסק אדעתין דלא הבעי ברכה: זמית שלמיר"א (א): קוקיאני כראיםא שנם תולעים שבמעיים: דאית ליה הגאה. באכילה: קורא. רך של דקל כשענפיו גדלים ככל שנה ושנה כדרך כל האילטת הנוסף בשנה זו רך ובשנה שניה מחקשה ונעשה עד : לנון **סופו** להקשות. שאם אינו תולשו בעתו הוא מתקשה כען : אדעתא דפוגלא. לאכלו כשהוא רך ושמו פוגלא : צלף. מין עד: אדעתא דפרחא. שם פריו: מיני נלפה . הוא ללף לפי שגדלים בו כמה מיני אכילה קרי שיחנין דיכת ליה מיני: תמרות. בחוך העלים גדלים כמין חמרות ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: אביונות . הוא הפרי: קפריסין . הוא קליפה קנב. גדולה שסביבות הפרי כעין קליפה הגדילה סביב אגחים דקים: ללף נטעי אינשי אדעתא דשוחא . לאכול משפח בידי את העלים ואת התתרות שאינן מניקודות מתענין את האילן בכך: דקלא לא [22] ביק יד, מתענין את האילן בכך: דקלא לא מושים היינו אינשי אדעתא. לאכול את היינו בידי בידי אדעתא. לאכול את האילוני הקורא שהאוכלו ממעט שנפי האילן: ערלה כחולה לארץ . מדברי סופרים היא: דכל המיקל כארץ. בערלה הלכה כמוחו בחולה לארץ. דכיון דאינה מן הסורה הלך אחר המיקל : גכי מעשר. דהא דר"ע לגבי מעשר מפשרום פיד איתמר דמעשר פירות האילן דבארן משנה ו גופה דרבנן שהתורה לא חייבה לעשר אלא דגז תירוש וילהר: כלאים שנת דף קלם. ככרם . קסבר מין ירק הוא : מ"מ לכ"ש חוה ליה ספק ערלה וכו' (ב) . האי מ"מ מסקנא דפירכא דרבינא הוא ולמימר שאף הפרי עלמו מותר בחולה לארן דהא בארן ספק הוא וחנן ספק ערלה כו': וכסורית . ארם לובה שכבש דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל: וכחולה לארץ . הלוקח מן החשוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרדסו זקנות ונטיעות: יורד ולוקה. הימגו אף על פי שספק

ובלבד

מוספתה פים

[ציל דחגיא]

.53 [.1] 255. מירוכין כד. מגיגס פו: מסיג,יו.ככ:]

הוא אם יביא מן הנטיעות פרלה פ"ג

ולוכח ולוקה (ה) ושרי דים ומית (ה) בדי דים ומית (ה) ומילין מולי כאי מית (ג) חום׳ דים לא ישמעט וטי או טלשו. כיב וכאי וטלע כלומר או כולשו: (ד) דיה כיון וסי ושלאין בדברים. שלמיריא. כיב פיי מי מלח: (כ) דיה מית לביש וטי שלם כומים (ד) ומילין בדברים. כיב עיין לקמן דף לית עית נכי שתיחת רכה :

to rule as you say. דְהָא צְנוֹן טוֹפוֹ לְהַקְשׁוֹת – For a radish, too, eventually hardens if left in the ground to full maturity, [21] א בְּיִה בּוֹרָא בְּרִי הָאָרָשְׁה – yet we recite on it the blessing the One Who creates the fruit of the ground when eating it in its edible state. The same should apply to palm shoots.

The Gemara, however, rejects the comparison:

ן לא היא

But in truth this comparison made by Shmuel between palm shoots and radishes is not valid. אָנוֹן נָטְעֵי אִינְשֵׁי אַדְעָהָא

For people plant radishes with the intent of eating the soft radish.

הַלָּא לא נַעָעִי אִינְשֵׁי אַדְעָהָא דְקוֹרָא

But

people do not plant palm trees with the intent of eating palm shoots.^[23]

The Gemara challenges this premise:

וכל היכא דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכינן עליה – But is it indeed so that wherever people do not plant with the intent of this particular part of the plant being used as food, we do not recite on it a blessing that is specific to it, but rather the general shehakol blessing? והרי צלף דנטעי אינשי אדעתא דפרחא – Why, there is the caper bush, which people plant only for the sake of the caper berry,[24] אַן – yet we learned in a Baraisa:[25] על מיני נעפה – Regarding the blessings recited on the VARIOUS TYPES OF CAPER produce.[26] על העלין ועל התמרות – ON THE LEAVES AND THE DATE-LIKE OUTGROWTHS[27] אומר בורא פרי האַדְמָה – ONE RECITES THE ONE WHO CREATES THE FRUIT OF THE GROUND.[28] ועל הַאָבִיוֹנוֹת וְעַל הַקָּפְרִיסִין – AND ON THE BERRIES[29] AND ON THE HUSKS covering them אומר בורא פרי העץ ONE RECITES THE ONE WHO CREATES THE FRUIT OF THE TREE. Thus, we see that one does recite haadamah on the caper leaves and date-like outgrowths, though they are not the edibles intended when the bush is planted! -? -

The Gemara answers:

אָמֶר רֵב נַחְמָן בֵּר יִצְּחָקּן בּר יִצְיְקּא דְשׁוּתָא People do indeed plant the caper bush with the intention of eating all that sprouts, בּקְלָא לֹא בּיְלְּא לִא בּיְלָרְא בּיִלְיָרָא בְּקּוֹרָא בְּקוֹרָא בּיִלְיָרָא בּיִרְיָרָא בּיִּחְנָן בּר יִצְיִּחָא דְּקוֹרָא tree with the intention of eating the palm shoots. [31]

The Gemara concludes:

CHAPTER SIX

ן אַף עַל גַב דְּקַלְּטֵיהּ שְמוּאֵל לְרֵב יְהוּנְה – And even though Shmuel praised Rav Yehudah for his position in this matter,[32] הַּלְבְתָא – the halachah accords with Shmuel, who says that one recites *shehakol* on palm shoots.

The Gemara cites a ruling regarding the caper bush, which it will challenge from the Baraisa cited above:

אַמר רַב יְהּוּדָה אָמֵר רַב - Rav Yehudah said in the name of Rav: אָבֶר אָבָּר פּחוּצָה לָאָרֶץ – In the case of a caper bush of orlah outside the Land of Israel, אָת הָאָבִיוּנוֹת וְאוֹבֵל אֶת הַאָבִיוּנוֹת וְאוֹבֵל אֶת – one throws away the berries and eats the husks. [34]

The Gemara asks:

ריי וְלָפִריְסִין לֵאוּ פִּירֵי – Is this to say that the berries are considered a fruit of the tree and the husks are not considered a fruit of the tree? וּרְמִינְהוּ – But note the contradiction between them [this ruling and the Baraisa cited above]: יַּרְמִינְהוּ אַ רְּמִינְנִינְּבָּה – Regarding the blessings recited on the various types of caper produce, אוֹמֶר בּוֹנְי שְּיִלִים וְעַל הַתְּמִרוֹת – On the leaves and the date-like outgrowths אוֹמֶר בּוֹרֶא בְּּרִי הְעִי – One recites the one who creates the fruit of the Ground. וְעַל הָאָבִיוֹנוֹת וְעַל הָאָבִיוֹנוֹת וְעַל הָאָבִיוֹנוֹת וְעַל הַאָּבִי הַעוֹף – And on the berries and on the husks covering them בוֹרָא בְּּרִי הָעִץ – One recites the fruit of the tree. From the Baraisa's ruling that one recites ha'eitz on the husks, we see that they too are considered the tree's "fruit," and by the same token they should be encompassed by the orlah prohibition. – ? –

The Gemara answers:

אָקיבָא פְּרָבִּי עֲקִיבָּא — While it is true that this Baraisa contradicts Rav Yehudah in the name of Rav, he is not refuted by it, for he has said his ruling in accordance with the view of R' Akiva. רְבִּי אֱלִיטֶוְר – For we learned in a Mishnah: יְלָף מִתְעַשֵּׁר תְּמְרוֹת וָאֲבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאַבִּיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאַבִּיוֹנוֹת וְאַבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת וְאָבִיוֹנוֹת בּלבּר - R' AKIVA SAYS: אין מתעשר אלא אביונות בּלבר - IT DOES NOT REQUIRE

NOTES

- 21. Radishes that are left too long in the ground will eventually harden [to the point that they are no longer edible] (Rashi).
- 22. Pugla is the Aramaic name for radishes at the edible stage (Rashi).
- 23. [The Gemara rejects Shmuel's proof to his disputant by arguing that shehakol should be recited on palm shoots on different grounds. Even if the palm shoots would not eventually harden, haadamah would not be recited, because the tree is not planted with the intent to eat the shoots. Hence, the shoots are not deemed a "fruit," and the blessing Who creates the "fruit" of the ground is inappropriate (see Rabbeinu Yonah end of מור Tur, Orach Chaim 204).]
- 24. The Gemara presently assumes that just as people plant palm trees with the sole intent of eating their dates, so too do people plant caper bushes with the intent of eating only the berries.
- 25. See above, note 14.
- 26. The words אָלֵין and נְצָּפָּה are synonymous, both referring to the caper bush. The "various types of caper" refers to the various edibles that grow on a single caper bush [and not to different varieties of caper] (Rashi).
- 27. The הַּמְּרוֹת [literally: dates] are edible date-like protuberances that grow on the caper leaves, similar to those that develop on willow leaves (Rashi).
- 28. Although they grow on a tree, the blessing the One Who creates the fruit of the "tree" is not recited on them, as only the tree's primary fruit is called "the fruit of the tree." The secondary "fruits," however, can indeed be classified as the fruits of the ground (see Rashba below ר״ה רבי ה"בר").
- 29. [The terms אֲבִיונות and פִּרְחָא both refer to the caper berry.]
- 30. [Although the primary fruit of the caper bush is indeed the berry,]

- one plants the bush in order to eat the leaves and the date-like outgrowths as well, since removing them does not reduce the eventual size and output of the bush (see *Rashi*).
- 31. Since removing the shoots reduces the tree's branches (Rashi). Hence, the shoots are not deemed to be "fruit," and shehakol is recited on them.
- 32. By saying, "Sharp one, it seems more reasonable [to rule] as you [say]."
- 33. Where the prohibition against orlah is only Rabbinic (Rashi).

[The Torah commands (Leviticus 19:23): When you will come to the land and punt any food tree, you shall treat its fruit as forbidden — for three years they shall be forbidden to you, they shall not be eaten. Though this verse refers specifically to Eretz Yisrael [as it states: When you come to the land — see Kiddushin 36b-37a], we are taught that orlah applies even outside Eretz Yisrael by force of "a halachah" (Orlah 3:9). The Gemara in Kiddushin 38b cites an Amoraic dispute as to whether the 'halachah' is Rabbinic or whether it is a Biblical Halachah LeMoshe MiSinai. Rashi explains this sugya here according to the view that this "halachah" is Rabbinic — see Pnei Yehoshua and Tzlach.]

- 34. The laws of orlah apply only to the fruit of a tree (see verse cited in previous note). Rav Yehudah holds that although the caper bush produces many different edible foods, only the berry, which is the primary fruit of the tree, is considered its fruit (see above, note 28). All the other edible growths of the caper bush (including the husks that cover the berries) are not deemed to be fruits of the tree and are therefore not encompassed by the orlah prohibition. [The Gemara below will explain why Rav Yehudah in the name of Rav stated this ruling specifically with regard to a caper bush that grows outside of Eretz Yisrael.]
- 35. Maasros 4:6.

כלכה גדה כתנ שם מושע חורה כדי כד ברכות כלכה ו כמ

כב ל מוח פור מיני סמף ג: מרומה כלכה ד כד ב מיי פיי מכלכום מאכלות אמונות כלי יא סתג לאין קמד טושים יו"ד סימן כלד בעיף ט"ב

בחים מי רייד

זומית שכות בקלף]

אי אמר הבי הזה אפינא

דעי מיני מעכר (ירק) [אילן] רבארן נישיה מדרבען. שניר

א' באחד בחשביו ראש

ליוקת ומעשהת האבדינן ליוקת מאי נידו מעשר יוק הייני מעשהות הנא דרכנן הקתני האדייתא וליועי האדייתא ברישא אידני

ותנא דידן חנא דרכנן וכל שכן דארייתא וכניסכת יומא בפרק יום

מילי נחוין כרישין האוכל האנו צריך לעשר הצי האנו צריך לעשר הצי

וליובלו לנפועה וליד

יערעטו . פירש"י להשהוחו וא"ה א"כ לפלוג וליחני בדידה יד אב מיי פיח מהלי מאי איריא ע"י אניגרון אפינו בעיניה שרי לבלעו לאלחר דהא משין מ מושים ארם סי

ערעור וחפי כשבולעו והיינו טעמח חדה סי שנה סביף לב ערטור וחפי בספונעו והיים שעתו חדיח פיי שנח מפיף בנ דמתסר משום דקא מוכחא מילתא (דכ אצם שבח סים דלרפואה קא מכוין א"נ יש ליישב פוז רששיע אים סיי פירוש רש"י לא יערעט להשהחו די משים אים הי הלה כי מלטח אבל טופן הוא לחוך אניגרון ואפילו " הפ"י פינ מלטח אבל טופן הוא לחוך אניגרון ואפילו " הפ"י פינ מלטח להשהוחו או בולעו (ג) בעיניה כלא משין ט שש"ם אים " של שסייה: בין דאיתליה הכאה מיניה יו וחמיי פית שם בי בעי ברוכי ונראין הדברים (ד) מכה גדת מה דאסאדם שותה "משקין אם המשקין י מסחדם שומה משקין מם המשקין מש משיע ארת סיי רעים לשתות דלית ליה הנאה מיניה יום ש משיע ארת סיי לא בעי ברוכי ואי אים ליה הכאה כי מיי שים מהלטת מונות דלא הרבואה דמי דרורי מיניה, בלא הרפואה בעי ברוכי: והלבתא שכחוב בספרים לא שם מוביע ארת סי הב ב על מוני בטפרים לון המים ווי מבלי ברסי ללשון ה"ב הול כא ב מיי פיי מבלי

עד קמחא וכו': כבורא דחימי. מיש ומפ רכפי כלכה ב כמב שבין הנו נראה דלא מיירי בקמחא ממש דאם שש"ש ירד שישו הה כן לא שייכא ביה ברכה דבורא פרי האדמה אלא מיירי בקמחא שקורין אישקלא"טיר או בקמח שעושין כג פ מיי פים מכלי משבולת שועל שמייבשין בהגור: יוד סי לש סעף מו: לא נטעי אינשי אדעתא דקורא . וסבר גמ' כוותיה דשמוהל וח"כ אותן לולבי גפנים דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי מברכיכן עלייהו שהכל נהיה בדברו ואותן שקדי' כשהם רכים אוכלים קליפתם החילונה ולא נטעי להו אדעהא דהכי למיכל להו כשהן רכים כי אם לאכול הגרעינין שלהן

כשיתבשלו מברך עלייהו נמי שהכל:

קליפי

אפי בבליעה בלא שהייה שכל בתייה שאינה אלא לרפואה קרי ליה מו גמיי פרא מהלכם

דכולדו שלקי א"כ "הוה ליה אגיגרון עיקר ושמן מפל ותגן זה הכלל כל שהוא עיקר ושמן מפל ווען זה זה היקר ופומר את ב פירוש רש"י נח יערפע נהשחתו ועמו מפלה מברך על העיקר ופומר את ב חבל הול לחוך אניגרון ואפילו המפלה הכא במאי עסקינן יבחושש בגרונו דחניא *החושש 'בגרונו לא יערענו בשמו קמחת החני. אוכל קמח חנים כמות ב תחלה בשבת אבל נותן שמן דרבה לתוך אניגרון ובולע פשימא *מהו דתימא כיון כוסם חטין דחנים נקמן בפרקין ב דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל יכיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמחא דחיפי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר ישהכל נהיה בדברו א"ל רבא לרב נדמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יותנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר *רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג ראשתני במלתיה קאי ה"נ אע"ג דאשתגי במלחיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינו עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל 'אקרא חייא וקמרא דשערי מברכינן עלייתו שהכל נהיה ברברו מאי לאו דחימי בורא פרי האדמה לא דחימי נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעינן דחימי וכ"ש דשערי אי

אשמעינן דחישי הוה אמינא ה"מ דחישי

אבל רשערי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית *דחנן *על נוס מ: מנים מ: 'המלח ועל *הומית אומר שהכל נהיה בדברו אצמריך סר"א מלח וומית עביד אינש דשרי לפומיה אבל קמרא דשערי הואיל "וקשה לקוקיאני לא לבריך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: *קורא רב יהודה אמר בורא פרי הארמה ושמואל אמר "שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל ומופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות יומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נמעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נפעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נפעי אינשי ארעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנמעי אינשי ארעתא דפרחא ותנן על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי הארמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן כר יצחק צלף נמעי אינשי ארעתא דשותא דקלא לא נפעי אינשי ארעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שכואל לרב יתודה הלכתא כותיה דשמואל: אמר רב יתודה אמר רב יצלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין לכיכרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא ראכר כר"ע דתגן *רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר לאין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ קמ"ל *כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הנ"ם גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבגן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל כאי דעתך כר׳ עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי מפי דתנן "צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים "אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחיוב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הבא לדומרא והכא לדומרא מ"מ לב"ש דוה ליה ספק ערלה ותנן * יספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד

דכולהו שלקי. כל מיני ירק שלוק: **החושש בגרונו**. ולריך לחת בו שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ואניגרון טפל: לא יערעט כשמן בשבת דמשהי ליה בתוך גרונו ואינו בולעו וכיון דלא בלע ליה מוכחא מילחת דלרפואה הוא וחכמים גזרו על כל רפואות הנכרות משום

שחיקת סמנים שהיא מלאכה : תחלה. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בא להשהותו ישהנו: דאית ליה הנאה מיניה . לבד הרפואה יש לו הנאת אבילה: והלכתא וכו' עד פטר להו לא גרסיטן ומה"ג הוא: שהיא: בורא פרי האדמה . כשאר (ד' לז.) שמברך בורא פרי האדמה: לאשתני. וגרע הואיל ולא אשתני לעלויא מעלייתא: במלתיה קאי. והוה ליה ככוסם חטין: הכא אית ליה עלויה אחרינה . הלכך ילה מכלל פרי ולכלל דרך אכילחו לא בא אבל השמן מיד בא בשנויו לכלל דרך אכילחו ועיקר הפרי לכך נטעוהו הלכך פרי הוא: מאי לאו . מדאמר שערי מכלל דס"ל בחטי בפה"ח גליון השים דחשיב: ומי גרע ממלח חמית -גם מוחיל והיכי חיסק אדעחין דלא הבעי וקום לקיק אני. ברכה: זמית שלמיר"א (א): קוקיאני. בראישא שנם תולעים שבמעיים: דאית ליה הנאה. ברכה: זמית . שלמיר"ח (ח): קוקיחני ^{דף קני} באכילה: קורא . רך של דקל כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כלהאילטת הכוסף בשנה זו רך ובשנה שניה מתקשה ונעשה עץ : לעון סופו להקשות. שאם אינו חולשו בעתו הוא מתקשה כען : אדעתא דפוגלא. לאכלו כשהוא רך ושמו פוגלא : צלף. מין ען: חדעתה דפרחה. מס פריו: 'מיני נלפה . הוא ללף לפי שגדלים בו כמה מיני אכילה קרי שיחבין דימה ליה מיני: תמרות. בחוך העלים גדלים כמין תמרות ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: אביונות. הוא הפרי: קפריסין . הוא קליפה קב. גדולה בסביבות הפרי כעין קליפה שחבין מ. בידילה בחביבות הגדילה סביב אגחים דקים: 'לפה נטעי אינשי אדעתא דשותא . לאכול את העלים ואת החמרות שאיכן ממעטין את האילן בכך: דקלא לא נטעי אינשי אדעתא. לאכול את הקורא שהאוכלו ממעם ענפי האילן: ערלה כחולה לחרץ . מדברי סופרים היא: דכל המיקל כארץ. בערלה הלכה כמוחו בחולה לארץ. דכיון דאינה מן הסורה הלך אחר המיקל : נכי מעשר. דהא דר"ע לגבי מעשר איחמר דמעשר פירוח האילן דבארן משמה ו גופה דרבכן שהחורה לא חייבה לעשר אלא דגן חירוש וילהר: כלאים ככרם . קסבר מין ירק הוא : מ"מ לכ"ש הזה ליה ספק ערלה וכי' (c) . האי מ"מ מסקנא דפירכא דרבינא הוא ולמימר שאף הפרי עלמו מותר בחולה לארן דהא בארן ספק הוא וחנן ספק ערלה כו': וכסוריא . ארם לובה שלבש דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל : ובחולה לארץ . הלוקח מן החשוד על הערלה ויודע הוא שים בפרדסו זקטת ונטיעות: יורד

במכומומ[וכ"ו

[צ"ל דרוניא]

(301 [1.] 66. כמונום יכניה. מו ביכקל : מו כיכקל : מו ביכקל : סנכדרין פ: (נפיג.ח.ככ:]

שכת דף קלק.

ולוקת. הימנו אף על פי שספק שרלם פינ הוא אם יביא מן הנסיעות

12

זכלכד

מערבא אמרי ידקות מנון איטי בן עקביא מדבריהן לפי שהנחוב לא זכראלא חדע האין מצי האך כרחיב וכל כעשר האין מורי ידין מדרכון הוא ידין מדרכון הוא בייחיתייי.

הנהות הביח

ולוקח ולוקה (ה) ושיי דים ומח של מי שלה וכי שלה וכי וכלה וכי וכלי כאי מים: (ג) תום' דים לא ישישנו וכי אי טלש. כיב וכאי ונולע כלומר או כולש: (ד) דיה כיון וכי וכאין פרברים. שלמיריא. כיב וכאי ונולע כלומר או כולש: (ד) דיה כיון וכי וכאין פרברים. כיב שיון נקמן דף לית שיח גבי שתיחה רכה :

CHAPTER SIX

TITHING of anything OTHER THAN THE BERRIES ALONE, מפנו שהוא פרי – BECAUSE [THE BERRY] alone IS considered the FRUIT.[36]

The Gemara asks:

ונימא הַלְכָה בְּרַבִּי עַקִיבא – But then let him [Rav Yehudah in the name of Rav] say simply that the halachah follows R' Akiva (in the matter of his dispute with R' Eliezer).[37] Why did Rav Yehudah in the name of Rav formulate an independent ruling?

The Gemara answers:

אי אָמַר הַלָּכָה כְּרַבִּי עַקִיבָא – If he had said, "The halachah follows R' Akiva," קוה אַמינא אַפִילוּ באַרץ – I would have said that he means that the halachah follows R' Akiva even with regard to orlah in the Land of Israel. By formulating an independent ruling with regard to orlah of the caper bush outside of Eretz Yisrael, קמשמע לן – he [Rav Yehudah in the name of Ray informs us that it is only with regard to orlah of the caper bush outside Eretz Yisrael that he follows R' Akiva, בל המיכל שארץ – because of the principle that whoever holds the lenient position in a dispute with regard to orlah in the Land of Israel, דַלָּבָה כְּמוֹתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֵץ – the halachah follows him with regard to orlah outside the Land of Israel.[38] אַבַל בַאָרָץ לא – But with regard to orlah of the caper bush in the Land of Israel, Rav Yehudah in the name of Rav does not follow R' Akiva. [39]

The Gemara is not satisfied with this answer and asks: ונימא הלכה פרבי עקיבא בחוצה לארץ – But then let him [Rav Yehudah in the name of Rav] say simply, "The halachah follows R' Akiva with regard to a caper bush that grows outside the Land of Israel," דַבֶּל הַמֵּיקַל בַּאָרֵץ הַלָּכָה בָּמוֹתוֹ בְּחוּצָה לָאַרֵץ – and we would understand that this is because of the principle that whoever holds the lenient position in a dispute with regard to fruits that grow in the Land of Israel, the halachah follows him with regard to fruits that grow outside the Land of Israel, and that the halachah does not follow him with regard to fruits that grow in Eretz Yisrael. Why did Ray Yehudah in the name of Ray formulate an independent ruling?

The Gemara answers:

אי אמר הבי – If he had said this (i.e. simply that the halachah follows R' Akiva with regard to a caper bush that grows outside Eretz Yisrael), הַנָה אָמִינָא הָנֵי מִילֵּי גָּבֵּי מֵעְשֵׁר אִילָן – I would have said that this (that the halachah follows R' Akiva outside Eretz Yisrael) applies only with regard to the tithe of trees,[40] עובא מדרבנן - which in the Land of Israel itself is required only by Rabbinic decree.[41] אָבָל גַּבֵּי עָרַלָה דְּבָאָרֵץ מדאורייתא – But with regard to orlah, which in the Land of Israel is prohibited by Biblical law, אַימָא בָּחוצָה לַאָרֵץ נָמִי נְנָזוֹר - I would say that outside the Land of Israel, too, we should decree it forbidden.[42] קמשמע לן – He [Rav Yehudah in the name of Rayl therefore informs us (by formulating an independent ruling stating specifically that caper husks of orlah outside Eretz Yisrael are permitted) that we adopt R' Akiva's lenient position with regard to fruits outside Eretz Yisrael even in the case of orlah, which is Biblically forbidden in Eretz Yisrael.

The Gemara cites an incident relevant to this matter: – רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין Ravina once found Mar bar Rav Ashi throwing away the caper berries and eating the husks of an orlah tree outside Eretz Yisrael.[43] אמר ליה – [Ravina] said to him: What is your opinion in this matter, as reflected by your eating the husks? בְּבִּי עָקִיבָא דְמֵיקֵל – Is it not that you are acting in

NOTES

36. Since R' Akiva considers the berry alone to be the fruit, he would rule that the berry alone is subject to orlah [as Rav Yehudah rules in the name of Rav], and that only on the berry is ha'eitz recited [unlike the Baraisa, which rules that ha'eitz is recited on the berries and on the husksl (see Rashba).

[As just explained, the Baraisa certainly does not reflect the view of R' Akiva. Apparently, then, it reflects the view of R' Akiva's disputant -R' Eliezer - who rules that the caper's berries, husks and date-like outgrowths must be tithed, but not the leaves. The date-like outgrowths might not be considered the tree's fruit (as the Baraisa rules that haadamah rather than ha'eitz is recited on them), yet require tithing Rabbinically just as vegetables do. And though the Baraisa rules that one recites haadamah on the leaves as well, this does not mean that the leaves require tithing, for the Rabbis might have been lenient in the Rabbinic matter of "vegetable tithes" and excluded the tree's leaves from this law, though not its date-like outgrowths (see Rashba; see also Ramban).]

[It emerges from this Gemara that whatever is considered a "tree fruit" with regard to orlah is considered one with regard to the ha'eitz blessing as well, and vice versa. The tithing obligation, however, can apply even to things that are not "tree fruits." (See Ramban, who explains why R' Akiva does not subject the non-fruit parts of the caper to the law of "vegetable tithes," as R' Eliezer does.)]

- 37. Had Rav said simply that the halachah follows R' Akiva (that only the berries of the caper bush are subject to tithes), we would have known that with regard to orlah only the berries are forbidden, but the husks are permitted.
- 38. Since orlah that grows outside Eretz Yisrael is forbidden only Rabbinically, we follow the lenient position (Rashi). [See Chazon Ish, Kilayim 1:8 and Orlah 11:7, who considers whether this is a different rule from the general principle of סְפֵּיקָא דְרַבְּנָן לְקוּלָא, one may act leniently in unresolved questions of Rabbinic law.]

[Although R' Akiva's ruling says nothing directly about the law of orlah, it emerges from that ruling that only the caper berry and not the husk is forbidden as orlah. Hence, he is the one who "holds the lenient position with regard to orlah in the Land."]

[This rule "whoever holds the lenient position in the Land ..." applies not only to uncertainties regarding orlah, but also to uncertainties regarding other laws that Biblically apply only in Eretz Yisrael but were Rabbinically extended to lands outside Eretz Yisrael (see Shabbos

- 39. Though the general rule is that the halachah follows R' Akiva in his disputes with a colleague [Eruvin 46b], Rav finds R' Eliezer's position in this matter more reasonable and therefore conforms to it by forbidding [as a stringency] even the husks of the orlah caper berry that grows in Eretz Yisrael (see Ramban).
- 40. Which is the case being discussed by R' Akiva and his disputant, who argue about which parts of the caper bush must be tithed.
- 41. Biblically, only grain, wine and olive oil must be tithed (see Deuteronomy 12:17, 14:23, 18:4). The tithing of all other fruits and vegetables is only Rabbinic (see Rashi). [Though most Rishonim agree with Rashi in this matter, others hold that the tithing of all fruit trees is Biblical (see, for example, Rambam, Hil. Terumos 2:1,6 and Hil. Maaser 1:9). Though our Gemara here seems clearly to support the former view, the proponents of the latter view will explain that the Gemara here does not refer to the tithe of trees specifically, but means rather that all tithes are only Rabbinic nowadays even in Eretz Yisrael, in the absence of the Beis HaMikdash (see Tzlach).]

Thus, had Rav Yehudah in the name of Rav said only that "the halachah follows R' Akiva with regard to trees that grow outside Eretz Yisrael," one might have thought that he adopts R' Akiva's leniency outside Eretz Yisrael only with regard to exempting the husks and date-like outgrowths from tithes, as even if one were to come to mistakenly extend this leniency to capers that grow in Eretz Yisrael, no Biblical violation would be involved.

- 42. Even in matters of uncertainty like the husks of the caper bush. For if one were to act leniently with regard to the husks of orlah capers outside Eretz Yisrael (which is technically permitted because it is the lenient position in a matter of Rabbinic law), people might come to adopt the same leniency even in Eretz Yisrael and thereby be in possible violation of a Biblical prohibition (as R' Eliezer forbids the husks as orlah). Thus, I would think that Rav's leniency does not extend to permitting the caper husks of orlah outside Eretz Yisrael.
- 43. [These sages lived in Babylonia, not in Eretz Yisrael.]

יד אב מיי סית מכל

שנת כלי כד סושים רד שעיף ח: ין ה מיי' פינ מכלכות

שם מושים חורה פיי כד מעף ה: ים ש שושע הויה כי' כי מיי סית מכלכית

מיניה, בלח הרפוחה בעי ברוכי: " נרפוח הלכה ו סב הרכתא שכתוב בספרים לא שם משיע חרח שי רב סעיף ו: כא ב מיי פיי מהלי בא כמוי מיי מני מני כלכה ניסט בשין קלי משים יודי מישן כני סמיף נ: בב ל מיי פינ מהלי מרומה כלכה ד: כג ם מיי ש"ה מהלי כלאים הלי כ קושים יו"ד כוי כע כעיף כוו: כד נמיי פיו מכלכות מאכלות אשרות כלי יא כתג לאיון קמד מושע יויד סימן כנד

ספים פייב

יטרשטו . פירש"י להשהוהו וה"ת ח"כ לפלוג וליחני בדידה מאי איריא ש"י אניגרון אפילו בעיניה שרי לבלעו לאלחר דהא בשין ה מושיע ארת סי אינו אסור אלא לערער דהיינו להשהותו ע"כ פי' הר"י לא יערענו

ערטור ואפי' כשבולטו והיינו טעמא אדה הי שנה פניף לנ דמתסר משום דקא מוכחא מילחא (דב אלפש שנת פיש לתנום: משום לקו מוצקתן מינומו בייד דף מד]: דלרפוחה קח מכוין ח"ל יש ליישב מו ד מושים חדים סיי ש שהייה: ביון דחיתליה הנחהמיניה יח ווחמיי פים כ:
בעי ברוכי. וכרחין הדברים (ד) כלכם ב ד ח מת דאסאדם שומה "משקין אם המשקין רעים לשתות דלית ליה הנחה מיניה לא בעי ברוכי ואי אית ליה הכאה

> גרסי׳ דלשון ה"ג הוא עד קמחא וכו': קבורא דחימי . גראה דלא מיירי בקמחא ממשדאם כן לא שייכא ביה ברכה דבורא פרי החדמה אלא מיירי בקמחא שקורין חישקלח"טיר חו בקמח שעושין משבולה שועל שמייבשין בהנור: לא נטעי אינשי אדעתא דקורא . וסבר גמ' כוותיה דשמואל וא"כ

> אותן לולבי גפנים דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי מברכיכן עלייהו שהכל נהיה בדברו ואותן שקדי' כשהם רכים אוכלים קליפחם החילונה ולא נטעי להו אדעחא דהכי למיכל להו כשהן רכים כי אם לאכול הגרעינין שלהן כשיתבשלו מברך עלייהו כמי שהכל: קליפי

[פי' כערוך מרק וכפור כחית כיי ריד פיי מי מלת ורכיט כחי פירב וומים שכות בקלף]

רב נסים גאון אי אכר הכי הזה אכינא אי אכור הבי ההי אבינא רבי מילי מקבר (ידק) [אילן] דבארן ניתיה מרובון. שניני בבסכת ראש השבה ביוי גרה לשנים ולשמפים וליובלולנסיעה ולידקות וכברייתא (30 דף יכ) חיום ליושת מאי ניה מעשר יוק היש מעשרות הנא דרכנן הקוני דארייונא היותני דארייונא בייבא איידי דחניבת ליה אקרמה תנא דידן תנא דידבע וכל שכן דארייתא ובמסכת יומא בפרק יום בעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ אבל ירק מדרבנן הא כדפרש":

דטלהו שלקי. כל מיני ירק שלוק: המושש בנרוט . ולריך להת בו אפי' בבליעה כלא שהייה שכל בחייה שאינה אלא לרפואה קרי ליה

דכולהו שלקי א"כ "הוה ליה אניגרון עיקר ושמו מפל ותנו זה הכלל כל שהוא עיכר ועמי מפלה מברך על העיקר ופומר את ב פירוע רש"י לא יערעט להשחמו ועמי מפלה מברך על העיקר ופומר את ב פירוע רש"י לא יערעט להשחמו המפלה הכא במאי עסקינן ברוישש בגרונו ל להשהוח או בולנו (ג) בשניה כלא שחום של של של מה כל החום של של של ה דחניא *הדושש יבגרונו לא יערענו בשמן קמחת דמטי אוכל קמח חטים כמום ב תחלה בשבת אבל נותן שכון הרבה לתוך שהיא: פולא פרי האדמה . כשאר ב אניגרון ובולע פשימא *מהו דתימא כיון כוסם חטין דחניא לקמן בפרקין ב דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל יכיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמהא דחימי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו א'ל רבא לרב נרמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יותנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר *רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יורגן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג דאשתני במלחיה קאי ה"נ אע"ג ראשתני במלתיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכיגו עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל 'אקרא חייא וקמהא דשערי מברכינן עלייהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחומי בורא פרי האדמה לא דחימי נמי שהכל נהיה ברברו ולשמעינן דחימי וכ"ש דשערי אי אשמעינן דחישי הוה אמינא ה"מ רחישי

אבל דשערי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית *דתנן *על נקח מ: מנים מ: 'המלח ועל *הומית אומר שהכל נהיה בדברו אצמריך סד"א מלח וזמית עביד אינש רשרי לפומיה אבל קמחא רשערי הואיל °וקשה לקוקיאני לא לבריך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: *קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר "שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל ומופו להסשות אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות ⁵ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נשעי אינשי אדעתא רפוגלא דקלא לא נמעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נמעי אינשי ארעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנמעי אינשי ארעתא דפרחא ותנן על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נמעי אינשי ארעתא רשותא דקלא לא נמעי אינשי ארעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל: אמר רב יהודה אמר רב ^בצלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין לכויכרא דאביונות פירי ניה ספה וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי הארמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא דאמר כר"ע דתגן *רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפרימין ר"ע אומר 'אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אכור הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפ" בארץ אשכרוה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל מאי אשכרוה לכור בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריטין א"ל כאי יובריק מי שבחה דעתך כר' עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי מפי דתנן *צלף ב"ש תי הק בסוינהל ב אוארוה רלאות דררת ור"ב אוארות שאו רלאות דררת אלו ואלי מודית שודוור בישר האת סודע אומרים כלאים בכרם וכ"ה אומרים "אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר חני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא האלא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש דוה ליה ספק ערלה ותנן * יספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד

שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ואניגרון טפל: לא יערעט כשמן . בשבח דמשהי ליה בחוך גרונו ואינו בולטו וכיון דלא כלע ליה מוכחא מילחת דלרפותה הות וחכמים גזרו על כל רפותות הנכרות משום

שחיקת סמנים שהיא מלאכה : מחלה. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בא להשהוחו ישהנו: **דאית ליה הנאה מיניה . לבד** הרפואה ים לו הנאת אבילה: והלכתא וכו׳ עד פטר להו לא גרסינן ומה"ג הוא: (ד' לוי) שמברך בורא פרי האדמה: דחשתני. וגרע הואיל ולא אשתני לעלויא מעלייתא: במלחיה קאי . והוה ליה ככוסם חטין: הכא אית ליה עלויא אחרינא . הלכך ילא מכלל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא אבל השמו מיד בא בשנויו לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נסעוהו הלכך פרי הוח: מחי לחו. מדחמר שערי מכלל דס"ל בחטי בפה"א גליון השים דחשיב: ומי גרע ממלח חמית. נכד מחיל והיכי חיסק חדעתין דלח הבעי ברכה: זמית שלמיר"ת (ח): קוקיתני תולעים שבמעיים: דאית ליה הגאה. באכילה: קורא. רך של דקל כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כלהאילטת הכוסף בשנה זו רך ובשנה שניה מחקשה ונעשה ען : לנון סופו להקשות. שחם חינו חולשו בעחו הוא מתקשה כען: אדעתא דפוגלא. לאכלו כשהוא רך ושמו פוגלא : צלף. מין ען: מדעתה דפרחה. שם פריו: מיני נלפה. הוא ללף לפי שגדלים בו כמה מיני אכילה קרי שמכין דיכה ליה מיני: תמרות. בתוך העלים גדלים כמין חמרום ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: הכיונות. הוא הפרי: קפריפין . הוא קליפה קב. בדולה בסביבות הפרי כעין קליפה שחנין מי הודולה חדיר אינוי הגדילה סביב אגוזים דקים: צלף כה כד: נטעי אינשי אדעתא דשותא . לאכול את העלים ואת התמרות שאינו ממעטין אח האילן בכך: דקלא לא נטעי חינשי חדעתה. לחכול חח הקורא שהאוכנו ממעט ענפי האילן: סנסדרין פ: ערלה כחולה לחרץ. מדברי סופרים היא: דכל המיקל כארץ. בערלה הלכה כמותו בתולה לארץ. דכיון דאינה מן החורה הלך אחר המיקל: גבי מעשר. דהא דר"ע לגבי מעשר משחח פיד איחמר דמעשר פירות האילן דבארן גופה דרבכן שהחורה לא חייבה לעשר אלא דגז חירוש וילהר: כלאים ככרם . קסבר מין ירק הוא: מ"מ לכ"ץ הוה ליה ספק ערלה וכו' (ב) . האי מ"מ מסקנא דפירכא דרבינא הוא ולמימר שאף הפרי עלמו מותר בחולה לארץ דהא בארץ ספק הוא ותנן ספק ערלה כו': וכ**סוריא**. ארם לובה שכבש דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל: וכחולה לארץ . פלוקח

מן החשוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרדסו זקנות ונטיעות: יורד

ולוקח. הימנו אף על פי שספק

73531

מוספתה פ"פ רמכומות[וכיו

[לפיל לכ:]

[301 [1.] 05. כשנום יכויד. כריתות יע: מסיג.ח.כר:]

ca rp giq.

שרום פינ הוא אם יביא מן הנטיעות n 2020

תנהות הבית ולוקח שלמיראל. רכפי מי מלח: (ב) ד'ה מיע לכש וט' שלה וט' וטלי האי מיש: (ג) חוש' ד'ה לא ישמש וט' אי טלש. ריב והאי וטלע כלומר אי טלש: (ד) דיה כיון וס' וכאין הדברים. כיב שיון לקבוך דף ליח ביא גבי שיון לקבוך דף ליח ביא גבי שחותא רכה: **CHAPTER SIX**

accordance with the view of R' Akiva, who is lenient in this matter?[44] וְלֵעֲבִיד מֵר בְּבֵית שַׁמֵּאי דְמְקִילֵי טְפִי – But then let master (i.e. you) also act in accordance with the view of Beis Shammai, who are even more lenient and would permit even the berries, as will now be demonstrated:

דְּתְּבֵּן – For we learned in a Baraisa: יְלָּקּ – עִּלְּקּ – דְּתְבֵּן – דְּתְבֵּן – BEIS SHAMMAI SAY: בּיִת שַׁמָּאי אוֹמְרִים – BEIS SHAMMAI SAY: בּבְּיָתִם בַּבְּעָרִם – It constitutes KILAYIM when planted IN THE VINEYARD. בּיִת הַלָּל אוֹמְרִים – BUT BEIS HILLEL SAY: אָיִם בַּבֶּרֶם – It does not constitute KILAYIM when planted IN THE VINEYARD. אַלוּ וָאַלוּ מוֹדִים שֶׁחָיָיִב בְּעָרְלָה – Both THESE AND THOSE [Beis Shammai and Beis Hillel] AGREE THAT [THE CAPER BUSH] IS SUBJECT TO the laws of ORLAH.

Ravina develops his argument by first analyzing the Baraisa: אָמְרָאָ קְשָׂיָא – Now this Baraisa is inherently difficult! – אָמְרָאָ בָּלֶּף בֵּית שַׁמָּאי אוֹמְרִים בָּלְאַיִם בַּכֶּרָם – First you say in the Baraisa: With regard to the Caper Bush, beis shammai say: It constitutes kilayim when planted in the vineyard. – Evidently, in their view, [the caper bush] is a type of vegetable.

| בְּלֵרְ תְּנֵי – בְּעָרְלָה – But then it states: – אֵלוּ וָאֵלוּ מוֹרִים שְׁחַיִּיב בְּעָרְלָה – Both these and those [Beis Shammai and Beis Hillel] agree that [the Caper Bush] is

SUBJECT To the laws of ORLAH, אָלְמָא מִין אִילָן הוּא – from which it is evident that in Beis Shammai's view it is a type of tree![49]

In order to reconcile Beis Shammai's two rulings, we must say that בָּיִת – this in fact poses no difficulty, בַּית – for it must be that Beis Shammai are uncertain whether the caper bush is a tree or a vegetable. אַקְבְּיִי הָּכָּא לְּהוּמְרָא וְהָכָּא לְּהוּמְרָא וֹרָכָּא לְהוּמְרָא וֹרָכָא לְהוּמְרָא וֹרָכָא לְהוּמְרָא וֹרָכָא לִהוּמְרָא וֹרָכָא לְהוּמְרָא וֹרָכָא לִהוּמְרָא in the caper bush as a vegetable, and that one must act here (with regard to orlah) stringently, and treat the caper bush as a tree

Ravina concludes his argument:

בּמְבֶּל מְּקְנּה טְּמֵּא הָוָה לָיה טְפֵּק עָרְלָה In any event, בּמְבֶּל מְּקְנּה בּמִבּל מִקְנּה בּמִבּל בּמִר It [even the caper berry] is but questionable orlah, (50) בּחָבוּן – and we learned in a Mishnah: בּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל – QUESTIONABLE ORLAH (52) בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל – that grew IN THE LAND of Israel IS FORBIDDEN; (53) – AND if it grew IN SYRIA, (54) IT IS PERMITTED; (55) – AND if it grew IN a place OUTSIDE THE LAND of Israel, further away than Syria, (56) ONE MAY GO DOWN to an orchard that contains orlah and non-orlah trees and is owned by a Jew whose observance of the orlah laws is suspect, (67)

NOTES

- 44. I.e. because R' Akiva holds the lenient position in this matter, and the halachah follows the lenient position with regard to *orlah* outside Eretz Yisrael. (Accordingly, Mar bar Rav Ashi was simply following the ruling above of Rav Yehudah in the name of Rav.) Alternatively, Mar bar Rav Ashi held entirely with R' Akiva, and would have eaten the caper husks even in Eretz Yisrael (see *Divrei David* מון אור איין איין at length; see also 36b note 34).
- 45. Tosefta, Kilayim 3:14 [see above, note 14].
- 46. The Torah (*Deuteronomy* 22:9) forbids the planting of grain or vegetables in a vineyard. It is, however, permitted to plant fruit trees in a vineyard (see *Rambam*, *Hil. Kilayim* 1:6 and 5:6). Beis Shammai apparently regard the caper bush as a vegetable [because of its diminutive size (*Rabbeinu Yonah*)], and therefore consider it *kilayim* when planted in a vineyard (see Gemara below).
- 47. Beis Hillel hold that since the caper is a perennial, with the plant regrowing each year from the same roots, it is classified as a tree [see below, 40a note 55] despite its diminutive size, and hence does not constitute kilayim in a vineyard (Rabbeinu Yonah).
- 48. See note 46.
- 49. As only a tree is subject to orlah see above, notes 33 and 34.
- 50. Since the *orlah* prohibition applies only to the fruit of *trees*, and Beis Shammai are uncertain whether or not the caper bush is classified as a tree.
- 51. Orlah 3:9.
- 52. I.e. a fruit that might or might not be *orlah*. For example, it is unknown whether the tree on which it grew is more than three years

- old. Alternatively, a non-Jew picked and brought fruit from an orchard containing orlah and non-orlah trees and it is unknown whether the fruit before us is from the orlah or non-orlah trees (Rashi to Kiddushin 38b).
- 53. Since orlah is a Biblical prohibition in Eretz Yisrael, we must act stringently in a case of doubt, in accordance with the general rule that סְפִּיאָא לְחוּמְרָא, one must act stringently in unresolved questions of Biblical law.
- 54. Syria is Aram Tzovah, which was conquered by King David and annexed to the Land of Israel (Rashi). Despite the annexation, it does not have the halachic status of Eretz Yisrael, because (in the opinion of this Mishnah) the conquest of an individual (e.g. King David) does not have the legal force of a national conquest to confer the status of Eretz Yisrael on the conquered territory (Rashi to Kiddushin 38b ייר). [Regarding what constitutes "individual" or "national" conquest, see Rashi to Gittin 8b ייר ביבוש יחיד and Tosafos to 8a there
- 55. This Mishnah rules that questionable orlah outside of Eretz Yisrael is permitted. [This permit of "questionable orlah outside Eretz Yisrael" is readily understandable according to the view that orlah which grows outside of Eretz Yisrael is forbidden only by Rabbinic decree (see above, note 33). The Mishnah's permit, though, holds true even according to the view that orlah is Biblically forbidden outside Eretz Yisrael by force of a Halachah LeMoshe MiSinai (ibid.), as that Halachah LeMoshe MiSinai specifically excepts questionable orlah (see Kiddushin 39a).]
- 56. Rashi to Kiddushin 38b ר״ה ובחוצה לארץ.
- 57. Rashi; cf. Rashi to Kiddushin 38b ד"ה יורד.

נר מצוה יך אב מייי סית מכלי נרכות כלי ב כמב

עין משפמ

רב סעיף ד: מון גמיי פכיל מכלכות שנת כלי כד קושים

יו"ד סיי כע סעיף מו: מאכלות אשוכות כלי יא כמג לאין קמד טוביע יו"ד סימן כנד בעים עיי:

יערענו . פירש"י להשהוחו וה"ה א"כ לפלוג וליחני בדידה מאי איריא ע"י אניגרון אפילו בעיניה שרי לבלעו לאלחר דהא משין כו מוש ארם פי אינו אסור אלא לערער דהיינו להשהוהו ע"כ פי' הר"י לא יערענו אפי׳ בבליעה בלא שהייה שכל בתייה שאינה אלא לרפואה קרי ליה

שלת בני כד משים ערעור ואפי כשבולעו והיינו טעמא אייה פיי שנה פעף גב דמתסר משום דקא מוכחא מילחא (דיג אלפש שה סיש דמתסר משום דקא מוכחא מילחא (דיג אלפש שה סיש למונט. מכוס לקו מוכחון מיכוון בייד דף מד]: דלרפואה קא מכוין א"ל יש ליישב מו ד מושיע אייה פיי רוטווו שותו ליות ליה הנאה מיניה יש ש מש"ע אורה סיי לא בעי ברוכי ואי אית ליה המאה . "ת שיף ה: מינים, בלא הרפואה בעי ברוכי: בימי היה מהלסת מינים, בלא הרפואה בעי ברוכי: בימות הלפה ו סמב הרבותה בלא שלחום בעי ברוכי: בימות הלפה ו סמב גרסי׳ לשון ה"ג הוא בארם אים בהל

מד קמחא זכו': קבר החשי . מש ושם רבש נראה דלא מיירי בקמחא משד הלכב בסוג בשן או כן לא שייכא ביה ברכה דבורא פרי האדמה אלא מיירי בקמחא שקורין האדמה לא מיירי בקמחא שקורין אישקלא"שיר או בקמח שעושין כב פ מיי פיה מבלי משבולה שועל שמייבשין בחכור מקבונע טוער לינשי אדעתא דקורא. בד ג מיי סיי מכוסת לא נטעי אינשי אדעתא דקורא. מאכלות אשרות אשרות אותן לולבי גפנים דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי מברכינן עלייהו שהכל

נהיה בדברו ואותן שקדי' כשהם רכים אוכלים קליפתם החיצונה ולא נטעי להו אדעתא דהכי למיכל להו כשהן רכים כי אם לאכול הגרעיניו שלהו כשיחבשלו מברך עלייהו נמי שהכב: הליפי

לקתן מ: נדרים נה: [פיי נערוך מכק וכפור כחית פיי רייד פיי מי מלה ולכינו כחי פירב

רב נסים גאון

אי אמר וזכי הזה אפינא במסכת ראש השנה בפי א' באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשטפים וליובלו לנפיעה ולירכוח ובבייתא (כס לף ת) ליוקת ולמקשות ניהו מעשר יוק היינו מעשרות תנא דרכנן מעשרות הנא דרכנן הקתני ראדייתא וליהני לארייתא בריטא איידי דחביבה ליה אקרמה ותנא דירן תנא דרכנן וכל שכן דארייתא וכמסכת יומא בפרק יום הכפרים (דף פג) איתא סילי יוק ורבנן ובתחילי מסכת מעשרות דבני מערכא אמרי ירשת מנין איסי בן עקביא אימר המעשרות לירק מדבריהן לפי שהכחוב לא זכר אלא זרע הארץ ושרי העץ כרכתיב וכל כעשר הארץ מורע כעשר הארץ סורע הארץ מפרי העץ אבל

הגהות הב"ח

דכולהו שלקי א"כ "הוה ליה אגיגרון עיקו ושמן מפל וחגן זה הכלל כל שהוא עיקר רשמן שפר וחבן זה הבלל כל שו א עיקר פירום רש"י לא יערכעו לבשקותו הי שיף מ: הי מיף מל מהלמה ועמו מפלה מברך על העיקר ופומר את בי להל עיקן הוא למוך אניגרון ואפילו יי הייי פי מהלמה ועמו הבא במאי עסקיגן יבחושש בגרונו ל השהותו או בולעו (ג) בעיניה כלא משוט משע מיה מיי דחניא *החושש יבנרונו לא יערענו בשמן קמחת דחני. אוכל קמח חמים כמות ב תחלה בשבת אבל נותן שמן דרבה לתוך ברוכי: קמחא דחימי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר "שהכל נהיה בדברו אל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר *רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג ראשחני במלתיה קאי ה"נ אע"ג ראשתני במלחיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל 'אקרא חייא וקמהא דשערי מברכינן עלייהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחימי בורא פֿרי האדמה לא דחימי נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעינן דחיםי וכ"ש דשערי אי

אשמעינן דחיםי הוה אמינא ה"מ דחיםי אבל דשערי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ופי גרע ממלח וומית *רתגן *על יהמלח ועל *הזמית אומר שהכל נהיה בדברו אצמריך סד"א מלח וומית עביד אינש רשדי לפומיה אבל קמחא רשערי הואיל "וקשה לקוקיאני לא לבריך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הגאה מיניה בעי ברוכי: *קורא רב יהודה וומים שמם בקיף אמר בורא פרי הארמה ושמואל אמר "שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי הארמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות "ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נמעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נמעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נמעי אינשי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נמעי אינשי אינשי אדעתא דפרחא ותגן מייה מדנים שני אדעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנמעי אינשי אדעתא דפרחא ותגן מייה מדנים. שני על מיני נצפה על העליו ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריםין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נמעי אינשי אדעתא דשותא דקלא לא נפעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שכואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל: אמר רב יהודה אמר רב יצלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למיפרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל החמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא דאמר כר"ע דתנן *רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר לאין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אכר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפ" בארץ קמ"ל *כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הנ"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגוור קמ"ל רבינא אשכחוה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל מאי דעתך כר׳ עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי מפי דתגן "צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים "אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"ם לב"ש דוה ליה ספק ערלה ותנן * יספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד

לכולהו שלקי. כל מיני ירק שלוק: החושש כנרונו . ולריך להת בו שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ואניגרון טפל: לא יערעט כשמן בשבת דמשהי ליה בתוך גרונו ואינו בולעו וכיון דלא בלע ליה מוכחא מילחא דלרפואה הוא וחכמים גזרו על כל רפואות הנכרות משום

שחיקת סמנים שהיא מלאכה: תחלה. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בא להשהוחו ישהנו: דאית ליה הנאה מיניה . לבד הרפואה יש לו הכחת הבילה: והלכתח וכו' עד פטר להו לא גרסינן ומה"ג הוא: לחשמני . וגרע הוחיל ולח חשמני לעלויא מעלייתא: במלתיה קאי . והוה ליה ככוסם חטין: הכא אית ליה עלויא אחרינא . הלכך ילא מכלל פרי ולכלל דרך אכילחו לא בא אבל השמו מיד בא בשנויו לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נטעותו הלכך פרי הוא: מאי לאו. מדאמר שערי מכלל דס"ל בחטי בפה"ח נליון השים דחשיב: ומי גרע ממלח חמית. נבד מחיל והיכי חיסק אדעתין דלא הבעי וקם וישכי טיטק חדעתין דנח הבעי וקשה ברכה: זמית שלמיר"ח (א): קוקיאני. כראיםה שכם תולעים שבמעיים: דאית ליה הנחה. באכילה: קורא . רך של דקל כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כל האילנות הנוסף בשנה זו רך ובשנה שניה מתקשה ונעשה ען: לנון סופו להקשות. שאם אינו תולשו בעתו הוא מחקשה כען: אדעחא דפוגלא. לאכלו כשהוא רך ושמו פוגלא: צלף. מין ען: אדעתא דפרחא. מס פריו: מיני נלפה . הוא ללף לפי שגדלים בו כמה מיני אכילה קרי שיחנין דימב ליה מיני: תמרות. בחוך העלים גדלים כמין חמרות ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: א**כיונות.** הוא הפרי: קפריסין . הוא קליפה גדולה בסביבות הפרי כעין קליפה שיחכין מי. הגדילה סביב אגוזים דקים: ללף כים כיד: נטעי אינשי אדעתא דשותא. לאכול את בעלים ואת התמרות שאיכן מ. מושין לב. ממעטין את האילן בכך: דקלא לא [נג:] ביק יד. ממעטין את האילן בכך: דקלא לא מו: נו בימין נטעי אינשי אדעתא. לאכול את הקורא שהאוכלו ממעט ענפי האילן: סנפדרין פ: ערלה כחולה לחרץ . מדברי סופרים היא: דכל המיקל כארץ. בערלה הלכה כמותו בחולה לארך. דכיון דאינה מן הסורה הלך אחר המיקל : גבי מעשר. דהח דר"ע לגבי מעשר מששמת פיד איחמר דמעשר פירות האילן דבארן משמם ו גופה דרבנן שהחורה לא חייבה לעשר אלא דגן חירוש וילהר: כלאים שנת דף קום. ככרם . קסבר מין ירק הוא : מ"מ לכ"ש הוה ליה ספק ערלה וכו' (ב). האי מ"מ מסקנא דפירכא דרבינא הוא ולמימר שאף הפרי עלמו מותר בחולה לארן דהא בארץ ספק הוא ותנן ספק ערלה כו': וכ**סוריא** . ארם לובה שכבש דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל: וכחולה לארץ . הלוקח מן החשוד על הערלה ויודע הוא שים בפרדסו זקטת ונטיטות: יורד ולוקח. הימנו אף על פי שספק מרום פינ הוא אם יביא מן הנטיעות

יסבומות[ופ"ו

ולפיל לכ:}

קף קון:

.00[.1]000 עת: ביב קלג: ש"ג מג: כריתות יע: נדהיג,ח.כה:]

ກວາກ

וכלכד ולוקח כיב שיין לקמן דף לית שית נכי שתיחת רכה :

: fo colo

72

ובלכד שלא יראנו . החבר כשהוא לוקט מן הנטישות : אינה משנה . וחין זה ספק חלח ודחי: ותיפוק ליה . דחי נמי ר' עקיבח דחמר לענין מעשר דלאו פירא נינהו לענין ערלה אסירי הפריסין דהוה אין קולנין אילטת בשביעית . וא"ת בלא שביעית נמי חיפוק ליה ליה שומר: בחלש ליתיה . סופו שטפל הימט בשתניע להחבשל: דאסור משום לא משחית את

כעין שיש לתפוחים ולספרגליו: כפין שיש נחשתים ותכבינה לה לין: נרגה א: מלפרפת . לכבילה לפוחלת אוכלין: נרגה א: והגז של - כן ברמון כקפרם בחביונות: חין מלערף. דק"ל בהעור והרועב (ד' קח:) שומרים מלטרפין לטומאה קלה דהייט טומאת אוכלין הני מילי קליפת האנח והרמון אבל הכן שומר על גבי שומר הוא ואין מלמרף והכי למריגן בהעור והרומב (ד' קים:): חייבים בערלה . דרחמנא רבינהו מאת פריו הטפל לפריו והא כן ליתיה שומר בחלוש שכשמחיבש טפל מעל הקליפה: הפרם ליתיה בנתר פירא. כשמגיע סמוך לבשולו הוא טפל ממט: מתחלי - בחמרי כקפרם בגלף: בשפרת כשהתחרים המנים קודם בשולם: סכר לה כר' יוכי. דטופרא הוי פרי ואת"פ שלא ננחר מסחים דף נכ לפיכך שומר שלו חשוב שומר: סמדר אפור - ענבים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעלמו קרוי סמדר וקאמר ר' יוסי כיון שבא לכלל סמדר קרוי פרי ואסור משום שנני ערלה: ופליבי רכנן עליה - והלכה כרבים הלכך אביונות בעוד שהקפריסין בהן לאו פירי נינהו ולא שנישים פד מיקרו הפריסין שותר לפרי: בשחר מסתים דף כב חילנות - חוץ מן המנבים: אין קוללין בשביעית . דרחמכה המר לאכלה ולא להפסד: משיוציאו - את "הפרי: משישרשרו - משירתו בהן למין שרשרות של חרובין: משיגרעו. שהעובים גסים כגרוע ולקתן מפרש לה: משינים . משיגדל הכן סביב: הוא ביכר הוא גרוע. כל מקום שהוכירו בוסר הות גרוע: פול הלכן ס"ד . הא בעובים קייתיק : מחן שמעת ליה דחמר. גבי מנבים בוסר הוא דהוי פרי אבל סמדר לא: רכט . הוא דפליגי פליה דר' יוסי ממשיל מיז כי כחל מכעל במסכת ערלה וקאמרי בשאר אילטת דמשיוליאו הוי פרי הראוי: ביטיתא.

दर्श तिय व्य दस्य ।च दत्ते दस्य स्तिच אביוטת : כם פלפלי. כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו מקרי כסיסה : פטור • מכרת: המלחה • ליטוחר"יו בלמו: שריה אין בה לה משום בשול נכרים ולא משום געול נכרים: הנדואי - כושיים: הכיץ קדרה to for מין מאכל קפוי כמו חלב שהבעיהו

ತರ ಆಯ್ಡ್ בקיבה כך טושין מאכל קפוי [ע"ם נעינש"ו וועום (יישה] בקררה ולקמן מפרט לה קמחא ודובשה ומשחה וקרו ליה הברושד"י:

(כיומה הישה א"ל רבינא] יומה שט יומה שט מ דייםא כעין חכיץ קדרה - לקמן מפרט לה חסי דמתברי באשיחא ויהכו בהו דובשא ועביד להו בקדירה : סמידא . סלת :

קמיל

ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקם רבי עקיבא במקוםר"א עבדינו כותיה *וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי ורדוכנא אמר °וערלתם ערלתו את פריו "אתי" המפל לפריו וכאי ניהו שוכר לפרי אכור רבא היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי היכא דאיתיה כין בתלוש ביו במחובר הכא במחובר איתיה כתלושליתיה איתיביה אביי * יפיממא של רמון מצמרפת והגץ שלו אין מצמרף מדקאמר הנץ שלו אין מצמרף אלמא דלאו אוכל הוא וחני גבי ערלה * יקליפי רכון והגץ שלו קליפי אגווים יוהגרעינין חייבין בערלה אלא אמר רבא היכא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא ראיתיה בשעת גמר פירא האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא איני והאמר רב נרומן אמר רבה בר אבוה *הני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי ושומר לפירי איכות הוי בכופרא וקא קרי ליה שוכר לפידי רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתגן *רבי יוסי אוכר סכודר אסור מפני שהוא פרי ופליגי "רבגן עליה מתקיף, לה רב שימי מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה והתנן *מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"שאומרים כל האילנות משוציאו וב"ה אומרים 'הדרובין משישרשרו והגפנים משיגרעו והזיתים משיניצו ושארכל האילנות משיוציאו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן פול הלבן ס"ר אָלא איכא י שיעורו כפול הלבן מאן שמעת ליה ראמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא אמרינן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת ליה לא כוית פירא הוה עובדא ושקלוה לנץ דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא דבימיתא ואיקיים בימיחא *(והלכתא כמר בר רב אשי דוריק את האביונות ואכיל את הקפריסין ומרלגבי ערלה לאו פירא נינהו ילנבי ברכות נכוי לאו פירא נינדו ולא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי הארמה) פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר "לא כלום ואזרא רבא למעמיה דאמר *רבא 'כס פלפלי ביומי דכפורי פמור כס זנגבילא ביומא דכפורי

פמור מיתיבי *היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא אלא מה ת"ל עץ מאכל להביא עץ שמעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר "ארץ אשר לא במסכנות האבליני" דייסה. של מסים נתמות במכמשה: בה לדם לא תרסר כל בה לא קשיא יהא ברמיבתא הא ביבשתא *אמרי ליה יקרים רש דשה מענדי בו לום לאום וב לכל בולא ביוכא דכפורי פמור והא אמר *רבא האי המלתא יותר משר יקדים רבול למרימר לכם ונגבילא ביוכא דכפורי פמור והא אמר *רבא האי המלתא האיל הוא משוכר לא קשיא הא ברמיברוא שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ברמיברוא בקשיתו אינישובר עליי לא תשווה הא ביבשתא חביץ קדרה וכן דייםא רב ידודה אכור שהכל נהיה בדברו רב כהנא אמר יבמ"מ בדייםא גרודא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדייםא כעין

חביץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהגא אמר בורא מיני מוונות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כדנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו "כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו יכל שיש בו מדמשת המינין מברכין איל פיק ופי מאדי מברכין עליו בורא מיני מזונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו יכל שיש בו מרמשת המינין מברכין איל פשט לימת כל דכי עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמאל דאמרי תרווייהו כל שהוא מרמשת המינין מברכין עליו מה כל יכל שהוא מרכים עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמאל דאמרי משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא איל משה מיני מזונות וצריכא ראי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא מיל משה מיני מזונות וצריכא ראי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא מיל משה מיני מזונות וצריכא ראי אשמעינן כל שהוא היה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא קמ"ל

ישר אמי משיה נדסים היל קר אותה בכבא בתרא בשרק לא יהשור (דף כו) מאי דססייע לה ונסף פ' הישן תחת המשה (מוכה דף כנו) הזכירו עוש כל דבר האמרו כשכיל די דברים מאוות לוכן האד מוק קראני אילות סבים הה היבים צות בשפר השנים אבל בשביעית אין מחוד לקין מושידות איל אלאד שעמרין כנון פצראוא דבשיני דרא נפר פרי הידה או הרושה וכל מה שעקץ מטה קרום נמי פרי היד הפסיח ודומא אפר לאכלה וודשי ליה רבון לאכלה ולא להפסד דובן (שכיעית של כל במה") כל האילן כיון מכא לשנה השקשות מחוד לקודו: בליון השרם גליון השרם

(6) חום׳ דגים בנסיכה וט' וכן משמר של גרופלי שהיונג) דיהכל שש וכי והם לרכק. כיב פ"ל דף ל"ש ש"ה: נכי כל שש כו כי. שי לתן כ"ה מיב הש"ד הלה סי: רשרי דיה ששויהו הה כשר סי . שי בשחם כיב פ"ב כים"י דים משווים ה"ח כל סי. והם לרכק. לתוך ליש כיה: באיד היל לנכון סי. לכים היה לכים היה לכים היה השווים בא"ד בא"ד במוך הסשווים השש מים היש משווים בא"ד בא"ד במוך הסשווים השש מים מכד ונ"ש:

קליפי אגחים והגרשינין חייבין בערלה . דפירי נינהו מכחן בה א פושיע ייד פיי שיש לכרך על הגרעינין של נודגדניות וגרעיני בוב מיי פים מכני אוליו אפרסקין ושל תפוחים וכל מיני גרעינים של פירוח בורא פרי העץ: כו ני מייי פים מהלי מ"ש ונסע רכעי כלי

שלה (דברים כ) וי"ל דלא מעין קבא ספיף ה: שני ללא שייך ביה לא משחים כדאימא סימן פ' לח יחפור (ב"ב כו-) חי כמי חיירי דמעולה בדמים לעשות ממנה קורות דאו ילא שייך לא תשמים ומיהו משום איסורא דשביעית איכא לאכלה ולא לסחורה ולא להפסד:

שיעורו כפול הלבן . ופחות מכאן לא הוי פירא מכאו יש ללמוד דעל בוסר פחות מפול לא מברכיכן עליה בורא פרי העד אלא בורא פרי האדמה: לשון לב שי מלמיישם כלי היג הקלברוא כמר בר רב אשי היותרי ביות ביותר ביו ספיף תו וכפיי מריב פירא הוא היינו משום דכל המיקל לב משם מים בחרן הלכה כמותו בח"ל חבל בחרך ודאי הוי פירא ומברכין עליו בורא פרי העץ ובברכות ליכא חלוק בין בחרן נחיל: ברמיבא. כגון ליטוארי"ו בלעו מברכינן עליה בורא פרי האדמה אבל יבישחא לא מברכינן עליה וכן הלכה בונגבילה שקורין זימי"ברו בלפזוכן(א)קל"ו שלגרופל" שאין רגילים לאכול [אלא] ברפיבא כגון בליטוארי"ו אין מברכין עליהם בשביעית וסעני מהאין כלל ביבשחת חבל ען של קנמון קדבין ספני שאמר הבחוב החהה שבת שקורין קניל"ת מברכינן עליו בורת פרי החדמה מפני שרגילין לחכלו ביובש וגם הוא גדל על הארץ כמו קנים ועל לוקר"ו מברכיכן בורח פרי הען כי יערי עם דבשי (שיר ה) זה לוקר"ו ואנח שקורין מושקר"א מברכינן בורא פרי העד שגם טהגין לאכול אומו ביובם: כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות - וכן קליירים"ם בלע"ו שעושים מקמח ומים או מחלב מברכין פליהם בורא מיני מזונות במידה בידה בשניים מברכין פליכם בורח מיני מזוטת מברכין שליים בורח מיני מזוטת מברכין שליים בורח מיני מזוטת מברכין שליים וכן כמנו לו בידי אחדיני היווי למוך פרשים או כרישים וכן למוך פריזה אחדיני היווי למוך פרשים לוחלה אם משין אומו בבצא בידיות היווי בבצא שקדים שטושין לחולה אם משין אומו בבצא בא בידיות היווי בבצא בידיות היווים בבצא בידיות בבצא בידיות היווים בבצא בידיות בבצא בבצא בי כדי שיסעוד הלב אז לריך לברך קסא בא האיצה בוכה כדי שיסעוד יאכ זו מין זכין (ד) אמר רב דיקלא דישניו פנא אמר צורת מימ" וחס לדבק (ב) בעלמת דפפין קבא אחד בורלו מ"מ" ואם לדבק (כ) בעלמת למיקצייה היא את תנן האינו לריך לברך בורלו מ"מ ועוב תבחי היא בויתים ולא להחמיר ולגמעו "בחוךהסעודה לחחר

בוכת

כלד ספיף א: [כדחימה נכיק נה:] במו ה מיי שם: לוומיי פים מכלי מה מוכל הלכה יח מיח מכלי

סוש"ע או"ה סימן רכ :סעיף כ לא חמיי פיי מרכות כלכה ו מוג פשין כו פוש"ע חוית פי׳ רכ סעיף ו: לב פיכלמיישס כלי נם מיי פיג מכלי ברכום כלי ד סמג פשין כו מוש"ע חו"ח כיי רת סעיף כ וכעיף כ:

רב נסים גאון או האלנות מין קונין

חייתה שבת הארקלכם לאכלה ודרשי לה לאכלה ולא להפמר בראמרות ר, אינא לא מלום מתנת (ג'ף נג') ובממבע בממנים בפגל ונכון אמר בעל האטח באין לידי נמר פרי ולכך באין לידי נמר פרי ולכך ברנסוני קן כלומר שאין קצט רובע שאני זיתים החשיבי חו המשנה ברכת המוליא ופכור ממה נפשך: אע"ם שהיא בשביעית לא הקשר מכנה עליה דרב אלא משיעורא ראית ביה דהוא רובע ורב אכר קב אלא מיתי דברי רב בכל משני שכל דבר שיש בי השמר הוא אמר מן ידא אמר מן הכתיב רכתיב(דכרים כ) לא תשחית את עצה הלא תראה כי כל הַלְבֵּר שֶׁלֹא יִרְאָנוּ לּוּקָט – AND BUY fruit from him, יְרְאָנוּ לּוּקָט – PROVIDED THAT HE DOES NOT SEE [THE SELLER] GATHER the fruit from the trees. רוב Accordingly, argues Ravina, you (Mar bar Rav Ashi) should eat even the caper berries of the young bush outside of Eretz Yisrael, since Beis Shammai (who are uncertain whether orlah applies to the caper bush altogether) would permit them outside of Eretz Yisrael as questionable orlah! –? –

The Gemara answers:

תְּבִּי עֲקִיכָּא בְּמְקוֹם רֶבִּי אֲלִיעֶוֶר עְבְּדִּינֶן בְּוְחֵיה – When the view of **R'** Akiva is in contrast to that of **R'** Eliezer, we can act in accordance with [R' Akiva], since R' Eliezer's opposition does not render R' Akiva's view null and void.^[2] יובָּית שַׁמָּאי בְּמְקוֹם בֵּית – But the view of Beis Shammai in contrast to that of Beis Hillel is of no authority.^[3]

The Gemara questions the permit of eating the husks of an orlah caper berry outside Eretz Yisrael:

אמר לַפְּרִי – But let it emerge that the orlah husk is forbidden because it is deemed a protector of the fruit, husk is forbidden because it is deemed a protector of the fruit, ייִנְעַרְלְּהֵוֹ עֶּרְלָּהוֹ אֶּת־פְּרְיוֹי – and the Merciful One says in His Torah: and you shall treat its fruit (es piryo) as forbidden. שוֹמָר לְפְּרְיוֹ – The word es comes to include in the prohibition that which is auxiliary to its fruit. ייִבְּאָר – And what is this auxiliary that is referred to? שוֹמֶר לַפְּרִי – It is the protector of the fruit. Thus, the Gemara asks, granted that the husk is only a questionable fruit, let it be forbidden because it is a definite protector of the fruit! How, then, can Rav Yehudah and Mar bar Rav Ashi permit eating the orlah caper husks that grow outside the Land of Israel?

The Gemara answers:

אַמַר רָבָא – Rava said: הַיבָא שומֵר לַפָּרִי – In

what case do we say that it [something protecting the fruit] is deemed a "protector of the fruit"? מוֹ בְּתְּלֵּוֹשׁ – Only where it is present on the fruit both when the fruit is detached from the tree and when it is attached to the tree. הָּבָא בְּתְוּבֶּר אִיתֵיה בְּתְלוּשׁ לִיתִיה – Here in the case of the caper berry husk, however, it is present on the fruit when the fruit is attached to the tree, but when the fruit is detached from the tree [the husk] is no longer present on the fruit. [8] Hence, the husk – since it does not cover the detached berry – is not in the category of a "protector of the fruit" to which the orlah prohibition applies.

The Gemara challenges Rava's definition of what qualifies as a "protector of the fruit":

Abaye challenged him from the following – אימיכיה אבני דון מאַטרפת – דוד THE PITAM[10] OF THE Mishnah:[9] POMEGRANATE COMBINES with the pomegranate with regard to the tumah of foods.[11] הַנֵּץ שֵׁלוֹ אֵין מְצָטֶרֵף – BUT ITS NEITZ[12] DOES NOT COMBINE with it. מדקאמר הגץ שלו אין מצטרף – Now. from the fact that [the Mishnah] says that the neitz does not combine with the pomegranate to complete requisite volume with regard to the tumah of foods, אַלְמָא דָלָאוּ אוֹכֶל הוּא – it is evident that [the neitz] is not deemed to be a food. ותון גבי ערלה – Yet we learned in a Mishnah regarding orlah: קליפי רמון והנץ שלו – RINDS OF POMEGRANATE AND ITS NEITZ, אגוזים והגרעינין – WALNUT SHELLS AND THE PITS of fruits בערלה – ARE SUBJECT TO THE ORLAH PROHIBITION. If the neitz is not a food (as evident from the Mishnah in Uktzin), then its being subject to orlah must result from its being deemed a "protector of the fruit."[13] Now, the neitz dries and falls off the detached fruit, yet it is deemed a "protector." Does this not disprove Rava's

NOTES

1. Not only is questionable orlah permitted in these lands (as it is in Syria), but one may even approach the orchard owner and request fruits, though he is in effect instructing the owner to pick the fruits from his orchard and create a condition of questionable orlah. [No doubt surrounds the fruits before they are picked, since it is known which trees are less than three years old and which are older.] However, one may not buy fruit that he actually sees the owner pick from an orlah tree (see Rashi here and to Kiddushin ibid.; cf. Hagahos HaBach there and Bach, Yoreh Deah 294; see also Meiri, Ran and Tos. Ri HaZaken there; see also Chazon Ish, Kiddushin §148).

[In Syria, however, it is permitted only to buy fruits that have already become questionable orlah (e.g. the orchard owner is selling fruits from his stand). But it is forbidden to ask the owner to initially create a situation of doubtful orlah (Rashi to Kiddushin ibid.). The law for Syria is more stringent than for the rest of the Diaspora, because Syria is the land closest to Eretz Yisrael, and thus most easily confused with it (Rashi ibid.).]

- 2. [This explanation assumes that Mar bar Rav Ashi followed R' Akiva only with regard to *orlah* outside Eretz Yisrael (see 36a note 44). If, however, Mar bar Rav Ashi ruled entirely in accordance with R' Akiva (ibid.), then the meaning here would be that in disputes between R' Eliezer and R' Akiva, the halachah follows R' Akiva unequivocally (*Divrei David* cited there).]
- 3. [In general, the halachah unequivocally accepts Beis Hillel's view over that of Beis Shammai, so that for us the disputed issue is no longer considered a matter of uncertainty.] Therefore, the status of the caper berry as a tree fruit is not in doubt at all, but is considered to be definite (Rashi).
- 4. Leviticus 19:23.
- 5. We find throughout the Talmud Tannaim who expound the word nx, es (whose simple function is to designate the object of the predicate), as coming to include something additional in the stated law. The Gemara here is citing a tradition that in this verse "תָּיי, the word es comes to include the fruit's auxiliaries (see Pnei Yehoshua).
- 6. Such as the inedible peels, shells or husks. The verse thus teaches that the "protector of the fruit," though not a fruit in its own right, is

- also subject to the orlah prohibition.
- 7. [That is, an "auxiliary to the fruit," which is subject to the orlah prohibition.]
- 8. The husk falls off the caper berry when the berry begins to ripen (Rashi).
- 9. Uktzin 2:3.
- 10. The *pitam* is the sprout atop the pomegranate, similar to the one atop an apple or a quince (*Rashi*). [*Rav* (to *Uktzin* ibid.), however, explains that the *pitam* is the pestle-like protuberance at the top of the pomegranate, similar to the protuberance atop an *esrog*.]
- 11. In order for a tamei food to convey tumah further (to another food or drink), its volume must be at least that of an egg (see Rambam, Hil. Tumas Ochalin 4:1). [According to some Rishonim, an egg-volume is also the minimum size the food must be in order to initially contract tumah (see Tosafos to Pesachim 33b אימים).] This Mishnah teaches us that a pomegranate (or section thereof) that has the volume of an egg only in combination with its attached pitam does indeed have the requisite volume with regard to the laws of food tumah.
- 12. The neitz, which grows around the pitam (see Rashi to Chullin 118b ר"ה הפיטמא; Rash and Rav to Uktzin ad loc.), is to the pomegranate what the husk is to the caper berry [both protect the fruit but fall off while the fruit is still attached] (Rashi).
- 13. Which are included in the *orlah* prohibition, as indicated by the Torah's expression "ess" piryo (Rashi; see above, note 5). [This status of "protector of the fruit" also accounts for the Mishnah's inclusion of the inedible pomegranate rinds and walnut shells in the *orlah* prohibition. As to why the *orlah* prohibition applies to pits, though they do not protect the fruit, see Rosh §4 and Rashba "7.]

[Though the neitz is a protector, and protectors do combine with the fruit with regard to food tumah (which is why the pitam combines; see Uktzin 1:1), the Mishnah in Uktzin rules that the neitz does not combine, because it is a protector on top of another protector (the pitam). Only the direct protector of the fruit, such as its peel or shell or pitam, combines to make up the requisite egg-volume (Rashi above מעטר, from Chullin 119b).]

במקום ר"א עבדינן כותיה *וב"ש במקום ב"ה

אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי

המפל לפריו וכאי ניהו שומר לפרי אמר רבא

היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי היכא

דאיתיה בין בתלוש בין במחובר הכא

במחובר איתיה בתלושליתיה איתיביה אביי

* יפיממא של רמון מצמרפת והגץ שלו אין

מצפרף מדקאמר הגץ שלו אין מצפרף אלמא דלאו אוכל הוא ותנ' גבי ערלה

* יקליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים

יוהגרעינין חייבין בערלה אלא אכר רבא

היכא אכרינן דנעשה להו שוכר לפירי היכא

דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרם ליתיה

בשעת גמר פירא איני והאמר רב נחמן

אמר רבה בר אבוה *הני מתחלי דערלה

אסירי הואיל וגעשו שומר לפירי ושומר

לפירי אימת הוי בכופרא וקא קרי ליה שומר

לפירי רב נחכון סבר לה כרבי יוסי דתנו

* רבי יוסי אוכר סכודר אסור מפני שהוא

פרי ופליגי דבגן עליה כתקיף לה רב שיכי

מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה

והתנן *כאיכתי אין קוצצין את האילנות

בשביעית כ"שאומרים כל האילנות משיוציאו

וב"ה אומרים 'החרובין משישרשרו והגפנים

משיגרעו והויתים משיניצו ושארכל האילנות

משיוציאו ואכר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע

הוא פול הלבן פול הלבן ס"ר אלא איכוא

י שיעורו כפול הלבן כאן שכעת ליה דאכור

בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל

האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא

אמרינן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת

ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת

ליה לא כוית פירא הוה עובדא ושקלוה

לנץ דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא

דבימיתא ואיקיים בימיתא *(והלכתא כמר

בר רב אשי דוריק את האביונות ואכיל את

הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פירא גינהו

"לנבי ברכות נמי לאו פירא נינהו ולא

מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא

פרי הארכה) פלפלי רב ששת אכור שהכל

במ ה מיי שם:

וכלכד שלא יראע . החבר כשהוא לוקט מן הנטישות: אינה משנה . ואין זה ספק אלא ודאי: ותיפוק ליה. דאי נמי ר' עקיבא דאמר איל קוללין אילטוס בשביפיות . וא"ת בלא שביעית נמי חיפוק ליה ליה שומר : ב**מלוש ליחיה .** סופו שטפל הימט בשתונים להחבשל : המרה אור פיטמוא של רמו . הפרח שבראשו ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקם רבי עקיבא

כעין שיש לתפוחים ולספרגליו: מלטרפת . לכבילה למומאת אוכלין: [פינה א: והגץ שלי - כך ברמון כקפרם ישום ס.] ורדמנא אבר יוערלתם ערלתו את פריו אתויקה בחביוטת: אין משרף . חביג שומרים מלטרפין לטומאה קלה דהייט טומאת אוכליו הני מילי קליפת האנח והרמון אבל הכך שומר של גבי שומר הוא ואין מלטרף והכי אמריכן בהעור והרוטב (ד' קים:): חייכים בערלה . דרחמנה רבינהו מאת פריו הטפל לפריו והא כן ליתיה שומר בתלוש שכשתחיבש טפל מעל מכלב כיא הקליפה: קפרס ליתיה בגמר פירא. כשמגיע סמוך לבשולו הוא טפל ממט: מתחלי - בתמרי כקפרם בגלף: ככופרא - כשהחתרים קטנים קודם בשולם: סכר לה כר' יושי. לטפרא הוי פרי ואפ"פ שלא ננמר לפיכך שומר שלו חשוב שומר: פתדר חפור - ענבים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר כראה לעצמו קרוי סמדר וקאמר כ' יוסי כיון שבא לכלל סמדר קרוי פרי ואסור משום שינם פיא שרלה: ופליגי רכנן עליה - והלכה כרבים הלכך אביונות בעוד שהקפריסין בהן לחו פירי נינהו ולח שניפים פד מיקרו הפריסין שומר לפרי: בשחר מילנות - חוץ מן העובים: אין קוללין בשביעית . דרחמנה חמר לאכלה ולא להפסד: משיוליאר אח "הפרי: משישרשרו - משירתו בהן כמין שרשרות של חרובין: משיגרעו. שהעובים גסים כגרוע ולקמן מפרש לה: משינים. משיגדל הכן סביב: מא מסר מא גרוע. כל מקום שהזכירו בוסר הוא גרוע: פול הלכן ס"ד . כח בענבים קיימינן : מאן שמעת ליה דאמר. גבי ענבים בוסר הוא דהוי פרי אבל סמדר לא: רבט . הוא דפליגי פליה דר' יוסי ממשיל מיז כי כול מנעל במסכח ערלה וקאמרי בשאר אילטת

בשול נכרים ולא משום געול נכרים: הנדואי - כושיים : חביץ קדרה -מין מאכל קפני כמו חלב שחבעיהו שם פונטלם. [ע"ש נפינש" ועצוה (יישב] בקיבה כך עוסין מאכל קפוי בקדרה ולקתן מפרש לה קמחא ודובשת ומשחת וקרו ליה תברושר": דייםה . של חסים כחושות במכחשת:

מ דייםא כעין חכין קדרה - לקמן [כיומה היפה א'ל רבינא] מפרש לה חסי דמחברי באשיתא

ויהבו בהו דובשה ועביד להו בקדירה : סמידא . סלח : קת"ל

דמשיוליאו הוי פרי הראוי: ביכויתא.

אביוטת : כם פלפלי. כל דבר שאדם

אוכל שלא כדרכו מקרי כסיסה :

פטור - מכרת: המלחה - ליטוחר"יו

בלעו: שריא אין בה לא משום

יוםי אגוזים והגרעינין חייבין בערלה . דפירי נינהו מכאן שיש לברך על הגרעינין של גודגדניות וגרעיני מתחם לאוליון אפרסקין ושל הפוחים וכל מיני גרעינים של פירות בורא פרי העץ: לענין מעשר דלאו פירא נינהו לענין ערלה אסירי קפריסין דהוה אנכי מ:

> שלה (דברים כ) וי"ל דלא סעין קבא דמשולה בדמים לעשום ממנה קורות דאו *לא שייך לא משחים ומיהו משום איסורא דשביעית איכא לאכלה

שיעורן כפול הלבן . ופחות מכאן לא הוי פירא מכאן יש ללמוד דעל בוסר פחות מפול לא מברכינו עליה בורא פרי הען אלא בורא פרי האדמה: לשון ודאי הוי פירא ומברכין עליו בורא פרי העץ ובברכות ליכא חלוק בין פרי האדמה אבל יבישחא לא מברכינן טליה וכן הלכה בזכגבילא שקורין זיכוי"ברו בלפווכן(א)קל"ו שלגרופל" שאין רגילים לאכול [אלא] ברטיבא כגון בליטוארי"ו אין מברכין עליהם פרי האדמה מפני שרגילין לאכלו ביובש וגם הוא גדל על הארך כמו קנים ועל לוקר"ו מברכינן בורא פרי הען כי יערי עם דבשי (שיר ה) זה לוקר"ו ואגוז שקורין מושקר"ה מברכיכן בורח פרי הען שגם עהגין לאכול אותו ביובש: בל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזוכות - וכן קלייריט"ם בלע"ז שעושים מקמח ומים או מחלב מברכין פליהם בורא מיני מזוטת וכן כשנותנים קמח לתוך פולין או לחוד עדשים או כרישים וכן לחוד יינן לבין אדרני הינו לתוך עדטים תו כרישים וכן לתוך מדייה האת בנבא שקדים שעשין לתולה אם טושין אותו פרייה האת בנבא שקדים שעודו לתולה אם משקין אותו כדי שיסעוד הלב או לריך לברך בורא מ"מ" ואם לדבק (ב) בעלמא סאיט לריך לברך בורא מ"מ וסוב להחמיר ולגמעו "בחוךהסעודה לחחר דחשיבי ונו ומשנה ברכת המוליח ופסור ממה נפטך: בורח

רבא אמר "לא כלום ואורא רבא למעמיה דאמר *רבא כס פלפלי ביומי דכפורי פמור כס זנגבילא ביומא דכפורי פמור מיתיבי *היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ כאכל הוא אלא כזה ת״ל עץ כאכל להביא עץ שמעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר "ארץ אשר לא במסכנות האבליי בה לחם לא תדםר כל בה לא קשיא יהא ברמיבתא הא ביבשתא *אמרי ליה רבנן למרימר לכס זנגבילא ביומא דכפורי פמור והא אמר *רבא יהאי המלתא דאתיא מבי הגדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ברמיבתא הא ביבשתא חביץ קדרה וכן דייסא רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כדנא אמר יבמ"מ בדיימא גרידא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדיימא כעין

חביץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזוגות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו °כל שיש בו מחמשת המינין אשר חדינה זה איק כאבל בי לא עץ מחכל הדא זה איק מיק חבי כאויר שמתנו לרבות כל דבר מחת'ל כי לא עק כאכל זוא להקרים מיק למאכל יכל אשי מעולה ברמים יכל אשי מעולה ברמים מברכץ עליו בורא מיני מוונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו יכל שיש בו כרמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מוונות ואיתמר נמי רב ושמאל ראמרי תרווייהו כל שהוא מרמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות וצריכא דאי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא

כונ מיי פים מכלי "ש ונטע רכעי ים מוצים י"ר מי' כצר ספיף ה: " פנה (דנרים כ) וי"ל דנה ספין קבה כח ד מיי שם ומור דלה שייך ביה לה השחים כדהיםה ש"ע יוד פיען פ' לא יחפור (ב"ב כו.) אי נמי איירי הד סעיף א: [כראימא בכיק נא:]

ל ו ז מיי סים מכלי שמסם דיובל כלכם יח ולא לסחורה ולא להפסד: סוט"ע חו"ח סימן רב סמיף כ: לא ח מיי פיח מכלי נרטת כלכה ו סמג משיו כו מוש"ע חו"ח סי רכ סעיף ו: לב מיכלמיי בסכלי דב שי בל מיי בס כל הדל והרכרוא כמר בר רב אשי ז ומת שם ומיי הדל ובי ערלה לאו פירא הוא וכו' . מלכה ו ממג נוציון מע והיה אומר הר"מ דלגבי ערלה לאו ספיף מו יח וכסי מריב פירא הוא היינו משום דכל המיקל לג מ מושים או מ פי בארן הלכה כמותו בח"ל אבל בארן רג סעיף ו: לד גם פיי פיג מכלי לד נו מניי לב מת פרי הפן ובכו טים לינו שין כן ברו מונין מון בן ברו מונין מיי בחרן לחיל: ברחיבא. כגון רה משיף ב ומשף ש: לימוחרי"ו בלשו מברכינן עליה בורח בשביעית וספני שהאין כלל ביבשתא אבל ען של קנמון קדבין מפני שאמר הכתוב ההחה שבת שקורין קניל"א מברכינן עליו בורא

רב נסים גאון את האלנות אין קדבין

הארקלכם לאכלה הרש" לה לאכלה ולא להפסר ובמסכת דממחים בפרק הקונו ונוכו מכו נוכו כשהונוא ומכוה, אלמה כנאסנום ני, אוקא לא מלם מתח (נף ככ) מלם מתח (נף ככ) לאכלה אמר ורומנא ולא להשמר וכר ומשרקינן במתניה אלא ר' אילא תכין אכר בעל הלכות באין לידי נכור פרי ולכך באין לידי נכור פרי ולכך בדינד ר'י אילא לקבן בפירושי דנמדוני כפניות דנמועי דקרו לוז נופרי מברכין עליוק בורא פרי העץ דכיק דלא עברי (לף לה) אבר רב דיקלא רמנית קבא אפור דמעין קבא אפר למיקצייה הא אנן תנן רכבה יתא בזיתים ולא יקצט רוכע שאני זיתים הקשי מכנה עליה דרב אלא משיעורא ראית ביה השנים קאמר ואינן מיוחרין בשכיעית בלבר משני שכל דבר שיש בו יקרים ויש הנאה מעציו בקציצתו אינו שובר עליו

חום היה מעולה ברמים

מותר האתא בברייתא נמי מיועא להא רק עץ אשר חדע זה אילן כאבל contention that the husk of a caper berry is not deemed a "protector" because it falls from the fruit after the fruit is picked?

Rava concedes this objection, and therefore modifies his qualifi-

אַלָא אַמָּר רָבַא – Rather, Rava said: הַיבָא אַמָרינוַ דְּנַעְשָה לָהוּ שומר לפירי - In what case do we say that it [something protecting the fruit] is deemed a "protector of the fruits"? היבא האיתיה בשעת גמר פירא – Only where it is present on the fruit at the time of the fruit's completion (i.e. ripening). בּרַכ לַיתִיה בְּשָׁעַת גָּמֶר פַּירָא – This caper husk, however, is not present on the fruit at the time of the fruit's completion, as it falls off before the fruit ripens.[14]

The Gemara challenges this answer as well:

- Is this indeed so that a protector that ralls from the fruit before ripening is not deemed a "protector"? וָהָאָמֶר רֶב נַחְמֵן אַמֶר רַבָּה בָּר אַבוּה – Why, Rav Nachman said in the name of Rabbah bar Avuha: הַגִּי מְתַחָלֵּי דְּעַרְלָה אַסִירֵי – These calyxes[15] that cover dates of orlah are prohibited, הואיל וְנֵעשׁוּ שומר לפירי – since they are deemed "protectors of the fruits." ושומר לפורי אימת הוי – Now, when are they protectors of the fruits? בְּבוּפָרָא – At the date's immature stage, before it ripens. יקא קרי ליה שומר לפירי – Yet, [Rav Nachman] calls it a "protector of the fruits"! -? -

The Gemara answers:

רב נַחְמַן סַבֶּר לָה בְּרַבִּי יוֹטֵי – Rav Nachman, who considers the date calyx a "protector of the fruit," though it falls off before the date is mature, holds as does R' Yose.[16] דְּתָנֵן – For we have learned in a Mishnah: דְבִּי יוֹסֵי אוֹמֶר – R' YOSE SAYS: סָמֶדֶר אסור מפני שהוא פרי – A GRAPE BUD[18] on an orlah vine IS PROHIBITED BECAUSE IT IS considered A FRUIT.[19] Just as R' Yose considers the unripe grape to be "fruit," so too does he consider the unripe date to be a fruit, and its calyx, therefore, a "protector of the fruit." ופליגי רבנו עליה – But the Rabbis [i.e. the Tanna Kamma of that Mishnahl disagree with him and permit budding fruit of orlah, not classifying them as "fruits."[20]

The Gemara challenges this answer as well:

תתקיף לה רב שימי מנהרדעא — Rav Shimi of Nehardea objected

to it: וּבְשָאָר אִילְנֵי מִי פָּלִיגֵי רַבְּנַן עֲלֵיה – But do the Rabbis, who dispute R' Yose with regard to grape buds, disagree with him with regard to fruits of other trees? יהתנן – Why, we have learned in a Mishnah:[21] מאימתי אין קוצצין אַת הַאִילְנוֹת FROM WHEN MAY WE NOT CUT DOWN fruit TREES DURING THE SEVENTH [YEAR]?[22] בית שמאי אומרים – BEIS SHAMMAI SAY: בל האילנות משיוציאו – ALL TREES may not be cut FROM WHEN THEY BRING FORTH the incipient fruits.[23] ובית הלל אומרים – BUT BEIS HILLEL SAY:[24] אומרים – THE CAROB TREES may not be cut FROM WHEN THEY FORM CHAINS. [25] AND THE GRAPEVINES may not be cut FROM WHEN THEY FORM grapes the size of a GERU'A. [26] והזיתים משיניצו - AND THE OLIVE TREES may not be cut FROM WHEN THE NEITZ DEVELOPS around the fruit.[27] ושאר כל האילנות משיוציאו – AND ALL OTHER TREES may not be cut FROM WHEN THEY BRING FORTH the incipient fruits. ואמר רב אַפּי – And to explain the term "geru'a" mentioned in the Mishnah, Rav Assi said: הוא בוסר הוא בול הלבן – Boser בול הלבן – Boser as geru'a, which is the same as the white bean.

The Gemara interrupts to explain Ray Assi's statement: דעתוך – Can it enter your mind to say that Rav Assi means literally "the white bean"? Why, he is discussing grapes, not beans! אַלָא אָימָא שִׁיעוּרוֹ בָּפוֹל הַלָּכָן - Rather, say that Rav Assi means that its size is like that of the white bean. Rav Assi thus teaches that the terms boser and geru'a are synonymous, and refer to developing grapes when they have grown to the size of a white bean.

We see, then, from Rav Assi's explanatory comment, that the geru'a (or boser) stage mentioned in the Mishnah is a later stage than the semadar stage (as the grape bud, when the blossoms first fall off, is much smaller than a white bean). Accordingly, Rav Shimi presents his challenge:

מאן שמעת ליה דאמר בּוֹסר אין סמדר לא – Now, about whom have you heard that he says that boser - yes, it is considered a fruit – but a grape bud is not considered a fruit? רַבַּנַן – You have heard this about the Rabbis who dispute R' Yose with regard to orlah. Thus, it is their opinion - and not R' Yose's - which is

- 14. [Rava postulates that a "fruit" is not classified as such until it ripens. Hence, any "protector" - such as the caper husk - that falls off before the ripening stage is not deemed "a protector of the fruit" and is thus not subject to orlah. The neitz of a pomegranate, on the other hand, is a protector of the fruit, since it is still on the pomegranate during the ripening stage.]
- 15. The cally is to the date what the husk is to the caper berry (Rashi). [Both fall off the fruit prior to the ripening of the fruit.]
- 16. Who classifies dates as "fruit" even before they ripen. In his view, then, the calyxes - which protect the unripened dates - are indeed deemed "protectors of the fruit" (Rashi).
- 18. That is, the developing grape after the blossoms fall off and each grape is individually discernible (Rashi; see Shir HaShirim 2:13,15 and 7:13).
- 19. R' Yose argues with the Tanna Kamma, who states earlier in the Mishnah that the orlah prohibition does not apply to grape buds [because they are not yet considered "fruits"].
- 20. And the halachah follows the Rabbis, the majority view (though Rav Nachman rules differently). Therefore, Rava rightfully explains that the caper husks are permitted because they fall off before the caper berry ripens and are thus not considered protectors of the fruit (Rashi).
- 21. Sheviis 4:10.
- 22. Though there is a general prohibition against destroying fruitbearing trees (see Deuteronomy 20:19-20), it is permitted to cut them down if they produce but a small amount of fruit, or if the wood of the tree is more valuable than its fruit, in which case such cutting is not

considered "destructive" (see commentaries to Sheviis ad loc., and Tosafos here). With regard to the shemittah [the seventh, "Sabbatical" year], however, the Torah commands that the crops of Eretz Yisrael not be cultivated, but only eaten (Leviticus 25:1-7). It emerges from this command that during shemittah one may not cut fruit trees on which young fruits are growing even under these normally permitted circumstances. For by cutting the trees one destroys the fruit that is growing on them [as he prevents them from maturing to the edible stage]. This is a violation of the Torah's directive (ibid. v. 6): And the Sabbath produce of the land shall be yours "to eat," which implies: but not to destroy (see Rashi and Tosafos). Once the fruits have matured to the edible stage (defined in the Mishnah ibid.), though, the tree may be cut under the normally permitted circumstances, as this no longer prevents the fruits from being eaten (Mishnah ibid.).

Thus, during shemittah a fruit tree may not be cut from the time its budding fruits are classified as "fruit" until those fruits ripen. The Mishnah now defines, with regard to various fruits trees, the points at which the budding fruits are classified as "fruit."

- 23. Rashi; cf. Rashi to Pesachim 52b ד"ה משיוציאו.
- 24. [Beis Hillel hold that with regard to certain trees, the fruits must be further developed for the prohibition against cutting the tree during shemittah to apply.]
- 25. From when the tree appears to be forming chains of carob (Rashi).
- The Gemara below will define this size.
- 27. From when the neitz grows around the olives (Rashi).
- 28. The grape is called boser at a certain early stage of its development (see, for example, Isaiah 18:5 and Jeremiah 31:28).

ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקם רבי עקיבא

במקום ר"א עבדינן כותיה *וב"ש במקום ב"ה

אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי

המפל לפריו ומאי ניהו שומר לפרי אמר רבא

היכא אמרינן רנעשה שומר לפרי היכא

דאיתיה ביו בתלוש בין במחובר הכא

במחובר איתיה בתלושליתיה איתיביה אביי

* יפיממא של רמון מצמרפת והגץ שלו אין

מצמרף מדקאמר הגץ שלו אין מצמרף

אלפא דלאו אוכל הוא ותג' גבי ערלה

* יקליפי רמון ודגץ שלו קליפי אגוזים

יוהגרעינין חייבין בערלה אלא אמר רבא

היכא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא

דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרם ליתיה

בשעת גמר פירא איני והאמר רב נחמן

אמר רבה בר אבוה *הני מתחלי דערלה

אסירי הואיל ונעשו שוכר לפירי ושוכר

לפירי איכת הוי בכופרא וקא קרי ליה שוכור

לפירי רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתנן

*רבי יוסי אוכור סכודר אסור מפני שהוא

פרי ופליגי דרבגן עליה מתקיף לה רב שימי

מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה

ודתנן *כאיכתי אין קוצצין את האילנות

בשביטית ב"שאומרים כל האילנות משיוציאו

וב"ה אומרים 'החרובין משישרשרו והגפנים

משיגרעו והזיתים משיניצו ושארכל האילנות

משיוציאו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע

הוא פול הלבן פול הלבן ס"ר אלא איכא שיעורו כפול הלבן כאן שטעת ליה ראכר '

בוסר אין סכודר לא רבגן וקחני שאר כל

האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא

אכרינן דהוי שוכר לפרי היכא דכי שקלת

ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת

ליה לא מיית פירא הוה עוברא ושקלוה

לנץ דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא

דבימיתא ואיקיים בימיתא *(והלכתא כמר בר רב אשי דוריק את האביונות ואכיל את

הקפריסיו ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו "לגבי ברכות נכו לאו פירא נינהו ולא

מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא

פרי הארכוה) פלפלי רב ששת אכור שהכל

רבא אמר "לא כלום ואורא רבא למעמיה

מלה פים

מפתים דף ככ:

וכלכד שלא יראע . החבר כשהוא לוקט מן הנטיעות: אינה משנה . ואין זה ספק אלא ודאי: ותיפוק ליה. דאי נמי ר' עקיבא דאמר אמניו אפרסקין ושל תפוחים זכל מיני גרעינים של פירות בורא פרי העץ: לענין מעשר דלאו פירא נינהו לענין ערלה אסירי קפריסין דהוה בר ג מי מים מהין ארך קולנין אילנות בשביעות. וא"ת בלא שביעית נמי חיפוק ליה ליה שותר: ב**מלוש ליתיה.** סופו שטפל היתנו כשתגים להתבשל: ב בד ג מיי ^{מען} מהין מש ומע רמני מי תורה אור פיטמה של רמון. הפרח שברחשו

כעין שים לחפוחים ולספרגלין: מלכורפת . לכבילה למומחת חוכלין: [כים ח: והגן שלי - כן ברמון כקפרם ורדובעא אבר "וערלתם ערלתו את פריו "אתייהה באכיונות: אין משכף . אנייג שומרים מלטרפין לטומאה קלה דהייט טומאם אוכלין הני מילי קליפת האנח והרמון אבל הכן שומר על גבי שומר הוא ואין מנטרף והכי על גבי שומר הוח זמין משיר ביני ביני במנין פיר אמרינן בהעור והרומב (ד' קיפי): שתאן פיר חייבים בערלה . דרחמנא רבינהו פיל (חלין קימ) מאת פריו המפל לפריו והא כן ליתיה שומר בתלוש שכשמתיבש טפל מעל הקליפה: הפרס ליתיה כנמר פירא. כשמגים סמוך לבשוני הוא טפל ממט: מתחלי - בחמרי כקפרם בגלף: בטפרא. כשהתתרים המנים קודם בשולם: סכר לה כרי יוסי. דטופרא כוי פרי ואע"פ שלא עמר ממוים דף מב לפיכך שומר שלו חשוב שומר: סמדר חפור - ענבים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר גרחה לעלמו קרוי סמדר וקחמר ר' יוסי כיון שבח לכלל סמדר קרוי פרי ואסור משום שרלה: **ופליגי רכנו עליה - והלכה** כרבים הלכך אביונות בעוד שהקפריסיו בהן לחו פירי נינהו ולח שניעית פד מיקרו קפריסין שותר לפרי: כקחר הילנות חון מן המנבים: חיו הוללין בקביעית . דרחמנא אמר לאכלה ולא להפסד: משיוציאו - את "ספרי: משישרשרו - משירתו בהן למין שרשרות של חרובין: משיגרעו. שהעובים גסים כגרוע ולקתן מפרש לה: משינים . משיגדל הכן סביב: מוא פוסר הוא גרוע. כל מקום שהזכירו בוסר הוא גרוע: פול הלכן ס"ד . הא בענבים קיימין:

בשול נכרים ולא משום געול נכרים: הגדולוי - כושיים : מכין קדרה -र्जन किए מין מאכל קפוי כתו חלב שחבעותו שם פרטלט. [נ"ש נפרש" רשום לישכ] בקיבה כך טושין מאכל קפר בקררה ולקמן מפרש לה קמחת ודובשא ומשמא וקרו ליה אברושריי: שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאפר "ארץ אשר לא במסכנות תאבלימי דייסה. של חסים לחסום נמנחסם: מ דייכה כעין הכין קדרה - לקמן מפרט לה חסי דמתברי באשיחא ויהבו בהו דובשא ומביד להא בקדירה : סמידא . סלת :

מחן שמעת ליה דחמר. גבי עובים

בוסר הוא דהוי פרי אבל סמדר לא :

רכנן . הוא דפליגי פליה דר' יוסי

אוכל שלא כדרכו מקרי כסיסה:

פטור · מכרת: המלמח · ליטואר"יו

בלעו: שריה אין בה לא משום

רכם . הוח דפניגי מניה דר' יוסי במסכממרלה וקאמרי בשאר אילטים כי הא ששל דמשיוליאו הוי פרי הראוי בישיחא. כי גיאם פי אכיוטה: כם פלפלי. כל דבר שארם נהיא משא אריוטה: כם פלפלי. כל דבר שארם להיא משא

כדנא אמר יבמ"מ בדיימא גרידא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדיימא כעין חב"ץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהגא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כוחיה דרב כדנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי חרוייהו "כל שיש בו מחמשת המינין אשרות היים ביים אין יוסף בורות דרב בדנא מטונבוא דוב ושמואל דאמרי הווייתו כל שיש בו מומשת המינין מברכין ציא מי מברכין עליו בורא מיני מוונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרווייתו כל שיש בו מרמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מוונות ואיתמר נמי רב ושמואל דאמרי תרווייתו כל שהוא מרמשת המינין מברכין עליו מה לכיל א קואל האלתרים מקלמאל בורא כיני מזונות וצריכא דאי אשמעינן כל שדוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא יפל אוי סשה מסים קמ"ל

יםל אמי משלה ברמים ת'ל רק האיהא בבבא ת ליק (יודות בנות (יוד כו) מאי דממייע לה ובמף פ' הישן תחת המשה (מוכה דף כם) תוכירו עובד של הבר משבר בבים מאודת לוקן האתר מהק קדבי אילטת סיבים וזה הרבי נותג כשמר בתרא במק לא הישור אלא לאחד שנמרין כמן פצואוא ובשתני הדא נפר פירי וידות ודחמנא אמר תודה כל תמאה לאכל ואמדי בנות משבר עובד המשום אל בשניים אל המשבר המשל משנה בשתני הוא המשבר הלא המשבר המשל משנה המקברות משבר לאכלה הדשי לה רבן לאכלה ולא להפסד רתן (שנישיה לכך כשנה) בליון השרם בא לשנה המקברות משר לקדם:
הברות הב"ת הב"ת הב"ת

(6) ממי דאַכ בנשיבא וס' וכן מסמר של גרופלי שאין:(ג) ד'הכל שש ופי ואם לרכק. כיב פ"ל דף ל"ש פ"א: כמי כל שש כו ט'. שי לאבן פ"א מיד הי"ה משוליא וליש: רורם די כל ס'. ואם לרכב, לקפן ל"ש פ"א: באיד איל לגבוף הי" כל ס'. ואם לרכב, לקפן ל"ש פ"א: באיד איל לגבוף סי. לישא קיישא שא הכ דבקש א"ל לגבוף הא אינו רשאי לגבוף בפיע דכוי כמסרן על שקרים נמיע דכו בככה לנשלה: בא"ד נמוך הסשוהם. קיל הא שקרים חוץ הששהם סשו מרכה ול"ש:

קליפי אגווים והגרעינין חייבין בערלה . דפירי נינהו מכחו שיש לברך על הגרעינין של נודגדניות וגרעיני

> עלה (דברים כ) וי"ל דלא סעין קבא ספיף ה: " עלה (דנרים כ) וי"נ דנח ספין קבח כח ב מיי שם ומור דלח שייך ביה לח תשחית כדחיתה שת יוד פים פ' לא יחפור (ב"ב כו.) אי נמי איירי הד סשף א: דמעולה בדמים לעשות ממנה קורות דאו "לא שייך לא משחים ומיהו משום איסורא דשביעית איכא לאכלה ולא לסחורה ולא להפסד:

שיעורו כפול הלבן . ופחום מכחו לא הוי פירא מכאן יש לומוד דעל בוסר פחות פשין כו מוש באים פיי מפול לא מברכינן עליה בורא פרי הען אלא בורא פרי האדמה: לשון לב מיכלמיי שפהל ה"ג והרכרוא כמר בר רב אשי זוסמת שם ומיי ה"ג והרכרוא כמר בר רב אשי פ"ב של שריתת ששר מדלגבי ערלה לאן פירא הוא וכו' . מלכה ו מת לחיון כם והיה לומר הר"מ דלגבי ערלה לאו ספיף כו יח וכסי' מריב פירא הוא היינו משום דכל המיהל מביף מי בארן הלכה כמותו בח"ל אבל בארן ודאי הוי פירא ומברכין טליו בורא פרי העץ ובברכות ליכא חלוק בין משון ממושים ארח פי בחרן לחיל: ברמיבא. כנון כח סעיף כ וכעיף ש: ליסוארי"ו בלפו מברכינן עליה בורא פרי האדמה אבל יבישמא לא מברכיכן עליה וכן הלכה בזנגבילה שקורין זיכוי ברו בלפווכן (ח)קליו שלגרופליי שחין רגילים לאכול [חלח] ברפיבה מאימחי את קדבת עורן לציפט מוטול ניומון כנ עיכון את האימות כגון בליטוארי"ז אין מברכין עליהם בשביעית ומצני מהאיז כלל ביבשחא אבל ען של קנחון קבצין מפני שאמר הבתרב הדחה שבת שקורין קניל"א מברכיכן עליו בורא פרי האדמה מפני שרגילין לאכלו ביובש וגם הוא גדל פל הארך כמו מקם שמו (רף כנ) קנים ומל לוקר"ו מברכינן בורח פרי באמרים רי אילא קן במניתה ושביעריאקשי המן כי ימרי עם דבקי (פיר כ) זם במירות הישבע אפי לוקר"ו וחגות שקורין מושקד"ת לאבה אבר הדבוא הא מברכינן בורא פרי הכון שגם נוהגין המצועות מברכינן בורא פרי הכון שגם נוהגין המצועות הברכינן בורא פרי הכון שגם נוהגין מברכינן בורח פרי הפוקע מברכינן בורח פרי הפן שגם נוהגין במשו אה רי אינא לחכול תיפו ביובם: בד" שיש בו במשה הא ר אים בתחוק המינין מברכן עליו בורא בתחוק היו בתחוק מליו בורא באן לייני בש הי הלך מיני מזוטות יוכן קלייריט"ק בלע"ה הדור ר אילא לקאן מיני מזוטות יוכן קלייריט"ק בלע"ה מכן אבר בל הלהו קשושים מקמח ומים או מחלב במידוש דנסוצי כפניות מברכין עליהם בורת מיני מזונות דנסתי דקרו להי נותר דמצר ודי היד מר וכן כשנוסנים קמח למשך פולין או המק דניון דלה היד מרי וכן כשנוסנים קמח למשך פולין או מדי הידע לתוך מדשים או כרישים וכן לתוך מדיים הידע הידע הידע לתוך מדשים או כרישים וכן לתוך מדיים אותר בבא שקדים שנושין לחולה אם מושין אותר מדיים אותר בהברי כדי שקבים שנותר הלב או לריך לברך (דף th) אבור רב דיקלא (לף לל) אבר רב דיקלא דשרי השים קבא אשר בורל מ"מ" ואם לרכק (ג) בעלמת לפיקנייה הוא את הנן "אינו לריך לברך בורל מ"מ ומוב לפיקנייה הוא ביותים ולא יקבנו חבע שאני דתים להחמיר ולגמעו "בחוך הסעודה לחחר יחשיבי חו המשנה ברכת המולית ופמור ממה נפשך:

רכ נסים גאון הארעלכם לאכלה ודרשי ובמסבת דפסחים בפרס אלא משיעורא דאית ביה

בה א מש"ע ייד פי לר סעיף לו מוב מדי' פיס מכלי צ מושים יד סי' רוד

[כראימא בכיק נא:]

ל וו מיי פים מכני שמקם ויוכל כלכם יח כעיף כ: לא חמיי פית מכלי כרכום כלכה ו כמו רכ פעיף ו: לב פיכלמיישסטי לד נם מיי פיג מהלי

דרוא רובע ורב אמר קב אלא מיום דברי רב בכל משנים קאמר ואינן מיוחדין בשביעית בלבר דאמר *רבא כם פלפלי ביומי רכפורי פמור כם זנגבילא ביומא דכפורי פמור מיתיבי *היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ כאכל הוא אלא כזה ח״ל עץ כאכל להביא עץ שמעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וללמדך בה לחם לא תרסר כל בה לא קשיא יהא ברמיבתא הא ביבשתא *אמרי ליה ישים וישוטה מעניי הדר ספריו מחר לקינו רבנן לכרימר 'כם זנגבילא ביוכא דכפורי פמור והא אמר *רבא "האי הכולתא האיל הזא משחכר בקידוו אינשטר עליי דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ברמיבתא משם לא השחת הא רירשתא חרוש ברכי יום ביינו לא תשתיה הא ביבשתא חביץ קדרה וכן דייםא רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב משום לא תשונה כראמרי אמר רבינה האם היה מעולה ברמים שתר האיתא בברייתא מני סיועא להא רק עק אשר תדע זה אילן באכל

CHAPTER SIX

reflected by this Mishnah in Sheviis. [29] וַקְהָנִי שָאַר כּל הָאילְנוֹת קשיוציאו – Yet the Mishnah states that all the other trees may not be cut during shemittah from when they bring forth the incipient fruits, as this would constitute destroying shemittah fruits. Evidently, it is only with regard to grapes [and carobs and olives] that the Rabbis do not consider the fruit bud to be a fruit. But with regard to other fruits, such as the date and the caper berry, the Rabbis agree with R' Yose that the immature fruit is considered a fruit from the moment it is brought forth. This refutes Rava's contention that the caper husk is not considered a "protector of the fruit" because it falls from the berry before the berry reaches the "fruit" stage! -?-

Rava concedes this objection as well, and offers yet another reason to account for why the caper husk is not considered a "protector of the fruit":

אַלָא אָמַר רָבָא – Rather, Rava said: הַיּבָא אַמְרִינָן דְהָוַי שוֹמֵר – In what case do we say that it [something protecting the fruit] is deemed a "protector of the fruit"? הַיבָא דָּכִי שֶׁקֵלֶתְּ לֵיה שומר מיית פירא – In a case where if you remove the protector, the fruit dies. הָבָא בִּי שַקְלָתְּ לִיהּ לֹא מָיֵית פֵּירַא – Here, in the case of the caper husk, however, if you remove it the fruit does not die.[30]

The Gemara adds:

עוברא – There was an incident שָהָה עוברא – דוה עוברא שראה – where they removed the neitz of a pomegranate and the pomegranate withered, וְשַׁקַלוּהָ לְפַרְחָא דְבִיטִיתָא וְאִיקַיֵּים ביטיתא – and they removed the husk of the caper berry and the berry survived.[31]

In conclusion:[32]

(הַלְכָתֵא כְּמֵר בֵּר רֲב אֲשִׁי – And the halachah accords with Mar bar Rav Ashi, דוריק את האביונות ואכיל את הקפריטין – who would discard the caper berries of orlah and eat the husks.[33] ומדלנבי ערלה לאו פירא נינהו – And since with regard to orlah they [the husks] are not classified as fruits of the tree.

ינהו לאו פּירָא נינהו – with regard to the laws of blessings as well they are not classified as fruits of the tree, ולא מברכינן אַלא פרי האדמה – and we do not recite – אַליה בּוֹרא פּרי הַעץ אָלַא on them the blessing the One Who creates the fruit of the tree. but rather the blessing the One Who creates the fruit of the ground.[34])

The Gemara cites an Amoraic dispute regarding the blessing on peppers:

רב ששת – Regarding the blessing on pepper berries.[35] אמר שהכל - Rav Sheishess says: One recites that everything came into being through His word. [36] בא אַמַר לא כָלוֹם Raya says: One recites nothing at all.[37] אודא רבא לטעמיה – And in ruling so, Rava follows his opinion expressed elsewhere as well. בם פלפלי ביומי הכפורי - For Rava said elsewhere - דאמר רבא – פטור One who chews and swallows[38] pepper berries on Yom Kippur is exempt.[39] בַּס זַנְגָבִילָא בִּיוֹמָא דְכִבּוּרֵי פַטוּר – Similarly, one who chews and swallows ginger on Yom Kippur is exempt. Just as Rava does not consider the consumption of pepper berries to be "eating" with regard to liability for eating on Yom Kippur. so too does he not consider it "eating" with regard to the laws of blessings, and he rules that one does not recite any blessing when "eating" pepper berries.

The Gemara challenges Rava's ruling:

- They challenged Rava's ruling that the pepper berry is considered inedible from a Baraisa, which states: הַיָּה רָבִּי מֶאִיר אומר R' MEIR WOULD SAY: מְמַשְׁמַע שֶנָאָמַר ,,וַעַרַלְתָּם עָרַלָּתוֹ את־פְּרִיני׳ – FROM THE IMPLICATION OF THAT WHICH IS STATED: YOU SHALL TREAT ITS FRUIT AS FORBIDDEN, [40] איני יוֹדֶעַ שֶעֵץ מַאַכַל – DO I NOT KNOW THAT IT IS speaking about A FOOD TREE?[41] עץ מאכליי – THEN WHAT DOES THE TORAH mean to TEACH BY STATING explicitly: "FOOD" TREE? לָהָבִיא עֵץ שטעם עצו ופריו שוה – It comes to include in this law a tree WHOSE WOOD AND FRUIT ARE EQUAL IN TASTE.[42]

NOTES

- 29. [Were it not for Rav Assi's statement, however, one could suggest that the geru'a is the same as the grape bud, and that this Mishnah does reflect R' Yose's opinion (Rashi to Pesachim 53a).]
- 30. Rava now maintains that a covering can be deemed a "protector of the fruit" only if its presence is essential to the viability of the fruit. While this is true of the date calyxes and the pomegranate neitz, it is not true of the caper husk (as the Gemara will soon show), which is why it does not qualify as a "protector of the fruit."
- 31. [Above (36a), Rashi explained that the word פרחא refers to the caper berry, whereas here it apparently refers to the caper husk. Rashash there addresses this issue, and also observes that the reading of Aruch here is: דְּשַׁקְלֵיה לְנִיצָא דְפָרְחָא וְהָנֵי בּוּטִיתָא, one removed the protector of the berry and the fruit matured (see Peirush HaRashbatz to end of 36a). According to this reading, the word פּרָחָא here as well refers to the berry.]
- 32. The following segment appears in parentheses in our editions. The Rishonim note that it is not part of the actual Talmudic text, but rather the Geonic ruling of the Baal Halachos Gedolos which became incorporated into the text (see Rosh and Rabbeinu Yonah).
- 33. In consideration of R' Akiva's opinion (above, 36a) that the caper berry husks are not classified as "fruits of the tree."
- 34. Some Rishonim (see Tosafos and Rosh) reject this Geonic ruling, arguing that it is only with regard to orlah outside Eretz Yisrael that Mar bar Rav Ashi adopts the lenient position and follows R' Akiva (see, though, 36a note 44). Since with regard to orlah in Eretz Yisrael, however, the halachah follows R' Eliezer, who does consider the caper husk to be a fruit, that is the position we follow with regard to blessings, and we recite ha'eitz on the caper husk - both in Eretz Yisrael and outside of it - as ruled by the Baraisa cited on 36a. Rabbeinu Yonah, however, maintains that the halachah follows R' Eliezer in Eretz Yisrael not because the matter is conclusively decided in favor of his view, but because the matter remains one of uncertainty and we must

- therefore adopt the stringent position with regard to Biblical law. And since the matter is one of uncertainty, we should indeed recite haadamah on the caper husk (as the Geonim rule), because even those who consider the husk a fruit agree that if one recited haadamah on it, he has fulfilled his obligation (as taught by the Mishnah below, 40a). Rambam (Hil. Maaser Sheni 10:3) rules in accordance with R' Akiva (that the husk is not a fruit) even with regard to the Biblically prohibited orlah in Eretz Yisrael (and this appears to be Rif's ruling as well - see Tzlach; cf. Rabbeinu Yonah). According to his ruling, it is definite that haadamah is the proper blessing to be recited on caper husks. See Orach Chaim 202:6, and Beur HaGra there and Beur HaGra, Yoreh Deah 294:1; see also 36a note 44 and Divrei David cited there.
- 35. The reference here is to those peppers that are used as spices rather than eaten plain, and not to peppers generally eaten as vegetables.

As the Gemara below concludes, the dispute here is with regard to the blessing on dried pepper berries (see Rabbeinu Chananel).

- 36. Rav Sheishess considers the dry pepper berry [when eaten as is] to be changed for the worse from its original state. Hence, its blessing is shehakol, as Rav Nachman said above with regard to wheat flour [see 36a notes 9 and 10] (Ramban).
- 37. For Rava considers the pepper berry by itself to be inedible.
- 38. An abnormal eating is referred to as בּסיסה, chewing (Rashi).
- 39. He does not thereby incur kares (excision) which is the punishment for "eating" on Yom Kippur (Rashi; see Leviticus 23:29; Kereisos
- 40. Leviticus 19:23. The verse reads: When you will come to the land and plant any food tree, you shall treat its fruit as forbidden - for three years they shall be forbidden to you, they shall not be eaten.
- 41. The modifier "food" is apparently superfluous, as it is evident from the context of the passage that a food tree is meant.

במקום ר"א עבדינן כותיה *וב"ש במקום ב"ה

אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי

המפל לפריו וכאי ניהו שומר לפרי אמר רבא

היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי היכא

דאיתיה בין בתלוש בין במחובר הכא

במחובר איתיה בתלושליתיה איתיביה אביי

* יפיממא של רמון מצמרפת והגץ שלו אין

מצפרף מדקאמר הגץ שלו אין מצפרף

אלכא דלאו אוכל הוא ותנ' גבי ערלה

* יקליפי רכון והגץ שלו קליפי אגוזים

שיש לברך על הגרעינין של גודגדניות וגרעיני

דמעולה בדמים לעשות ממנה קורות דאו "לא שייך לא משחית ומיהו

ולא לסחורה ולא להפסד:

מכאן לא הוי פירא

מולם כים

קליפי אגוזים והגרעינין חייבין בערלה . דפירי נינהו מכחן כה א מוש"ע ייד כיי כלד סעיף ח: מינליו אפרסקין ושל תפוחים זכל מיני גרעינים של פירות בורא פרי העץ: : fo colo רלד צ קובים ייד פי מלה (דברים כ) וי"ל דלא מעין קבא בח ד מיי שם ומור דלא שייך ביה לא השחים כדאיתאל בח ד מיי שם ומור דלא שייך ביה לא השחים כדאיתאל שיים יחיד פים מ' לא נחמר נריד בי לו נמו אונרנ ש"ע יריד סימן פ' לא יחפור (ב"ב כו-) אי כמי איירי רלד סמיף א:

עיו משפמ

נר מצוה

[כדחימה ככיק נה:]

משום איסורא דשביעית איכא לאכלה בפן ה מיי שם: לרו מיי פים מכני מקם ריוכל כלכם יח שמקם ויוכל כלכם יה ישיעורו כפול הלבן . ופחות כשיף כ: לא חמיי פית מכני מכאן יש ללמוד דעל בוסר פחות לא חצייי עים שנה מכחן יש כינמור זענ בוטג פיחים בשין ה משיע אויה סיי מפול לח מברכינן עליה בורח פרי רכ ספיף ו: לב מיכלמיישס כלי הען אלא בורא פרי האדמה: לשון לב מי כל מיי שם כלי ה"ג והלכתא כמר בר רב אשי ז ומת שם ומיי ה"ג והלכתא כמר בר רב אשי פ"ג שלי שניפם ששור מדלגבי ערלה לאו פירא הוא וכו'. מלכה ו סמת למיון כמ והיה אומר הר"מ דלגבי עדלה לאו סמיף כח ית וכפיי פריב פירא הוא היינו משום דכל המיקל לג מ מושים אים פי. בארץ הלכה כמותו בח"ל אכל בארץ רג ספיף ו: לד גם פיי' פיג מכלי מין מפושים ארה פי בחרן לחיל: ברמיבא. כגון

רב נסים גאון

כאיכתי אין קצצין בשביעית. וסשני מה אין כלל ביבשחה חבל ען של קנמון המוב הדות שנת שקורין קנינ"א מברכינן פליו בורא הארונים הדות שנת שקורין קנינ"א מברכינן פליו בורא קדבין מעני שאמר הכתוב הדתה שבח להלאכה ולא להפסד ביובט וגם הוא גדל על הארץ כמו המספת המסדם בפור מקם שרש (הף גנ) קנים ועל נוקר"ז מברכינן בורא פרי בהמסים ר אילא קן מפייחא השביעיאקשי עליה הדבי עבר הבי נוקר"ז ואגח שקורין מושקד"א שבייה היכי עם הכי לוקר"ן וחגוח שקורון וושקה ... להכלה היכי דרובנא ולא מכרכינן בורא פרי הכון שגם טובגין להאמד הבי ומשרקים מכרכים כורה פרי הפן טגם טהגין במתיה איא רי אילא לחכול תופו ביובם: כל שיש בי בתמתני קו כלומר שאין מחמשת המינין מברכין עליו בורח כמירוש דנסתני כמניות מבינו דלא פנדי למוך מדשים או כרישים וכן למוך פרא אדיני הייני למוך מדשים או כרישים וכן למוך פרא הדיני הייני בנבא מקדים שנושין לחולה אם משין אותו א במי החובל בחברו כדי שיסטוד הלב אז לריך לברך (fp מ) אמר רב דיקלא כדי קיספוז יאנ או מין נכון למיקלה אמר הב דיקלא מית ולס לדכק (נ) בעלמת למיקצייה הא אנו הגן פאינו לריך לברך בורא מית וכוב מב היות ב הא אנו הגן ברות המעוד למיקני הא ביותים הא ביותים הא ביותים הא ביותים הא ביותים הא ישצט רוכע שאני זיתים החשיבי חו המשנה ברכת המוליא ופכור ממה נפשך: חכשו מכנה עליה דרב דחא רובע ורב אבר קב אלא מידו דברי רב בכל השנים קאמר האינן מיוחדין כשביעית בלבר הבחוב רכתיב(דנכיס כ) לאתשחית את עצה הלא שונד לקיצו נקציבתו אינו שובר עליו משום לא הדי דאתיא מבי הגדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ברמיבתא

אילן פרק וכי מאתר שמשנו לרבות כל דבר

וכלכד שלא יראנו . החבר כשהוא נוקט מן הנטיעות: אינה משנה . ואין זה ספק אלא ודאי: ותיפוק ליה . דאי נמי ר' עקיבא דאמר לענין מעשר דלאו פירא נינהו לענין ערלה אסירי הפריסין דהוה פלכה כא: בד ג פייי פים פבלי בד ג פייי פים פבלי מ"ש ומש רגבי כלי מ"ש ומש רגבי כלי מ"ש ומש רגבי כלי ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקם רבי עקיבא

כעין שיש לתפוחים ולספרגלין: מלטרפת . לכבילה למומאת אוכלין: [כינה אב והגן שלי - כן ברמון כקפרם ורדובנא אבר "וערלתם ערלתו את פריו "אתיקה בחביונות: חין משכף - חפיג שומרים מלטרפין לטומאה קלה דהייט טומחת חוכלין הני מילי קליפת האנח והרמון אבל הכך שומר על גבי שומר הוא ואין מלמרף והכי למריכן בהעור והרוטב (ד' קים:): מר (מקו מלקו פב חייכים בערלה . דרחמנא רבינהו מחת פריו הספל לפריו והח כז ליתיה שומר בחלוש שכשתחיבש טפל מעל הקליפה : קפרם ליתיה כנמר פירא. כשמגים סמוך לבשולי הוא טפל ממט : מתחלי - בחמרי כקפרס בגלף: בשתרת - כשהתתרים השנים קודם בשולם: מכר לה כר' יוכי. דכופרא הוי פרי ואת"פ שלא נגחר מסחים דף כב לפיכך שומר שלו חשוב שומר: סמדר אסור - עובים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר כראה לעלמו קרוי סמדר וקאמר כ' יוסי כיון שכא לכלל סחדר קרוי פרי ואסור משום שרלה: ופליגי רכנן עליה - והלכה כרבים הלכך אביונות בעוד שהקפריסין בהן לחו פירי נינהו ולח מיקרו קפריסין שומר לפרי: בקמר מילעות - חוץ מן העובים: אין קולליו בשביעית. דרחמנה המר

כמין שרשרות של חרובין: משיברשי. שהענבים גסים כגרוע ולקתן מפרש לה: משינים. משיגדל הכן סביב: מא מסר מא גרוע . כל מקום שהוכירו בוסר הוא גרוע: פול הלכן ס"ד . הח בענבים קיימינן : מאן שמעת ליה דאמר. גבי עובים בוסר הוא דהוי פרי אבל סמדר לא : רכט . הוא דפליגי פליה דר' יוסי במסכמערלה וקאמרי בשאר אילטים בי הא ששל דמשיוליאו הוי פרי הראוי: כיטימא. פיג ומים ק אביוטה: כם פלפלי. כל דבר שארם להיא מאש אוכל שלא כדרכו מקרי כסיסה: פטור - מכרת: המלחה - ליטואר"יו

בלמו: שרית - חין בה לת משום

בשול נכרים ולא משום געול נכרים:

" דייסא . של חסים כתושות במכתשת:

ויהבו בהו דובשא וסביד להו

בקדירה : סמידא . סלת :

לאכלה ולא להפסר: משיוליאר - את

"הפרי: משישרשרו - משירתו בהן

הגדולוי. כושיים: חכין קדרה. to for מין מאכל קפוי כמו חלב שחבלוהו 30 000 to. [12 0070" 1120 (1130] בקיבה כך פוסין מאכל קפוי בקדרה ולקמן מפרש לה קמחת ודובשה ומשחה וקרו ליה הבפושריי:

[כיומה הישה דייכא כעין חכיץ קדרה - לקמן מפרש לה חסי דמחברי באשיחת

יוהנרעינין חייבין בערלה אלא אכר רבא היכא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרם ליתיה ודאי הוי פירא ומברכין עליו בורא בשעת גמר פירא איני והאמר רב נחמן פרי הען ובברטת ליכא חטק בין אמר רבה בר אבוה *הני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי ושומר נה ספיף כ וכפיף ס: ליכוארי"ו בלכוז מברכינן פליה בורא לפירי איכת הוי בכופרא וקא קרי ליה שוכר פרי האדמה אבל יבישתא לא מברכינן לפירי רב נחמן סבר לה כרבי יום דתנו פליה וכן הלכה בזנגבילה שקורין * רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא זיכוי"ברו בלפזוכן (ח)קל"ו שלגרופל" שחין רגילים לאכול [אלא] ברפיבא פרי ופליגי הרבגן עליה מתקיף לה רב שימי מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה כנון בליפוארי"ו אין מברכין פליהם והתנן *מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"שאומרים כל האילנות משיוציאו וב"ה אוכרים 'החרובין כשישרשרו והגפנים משינרעו והויתים משיניצו ושארכל האילנות משיוציאו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן פול הלבן ס"ר אלא איכוא י שיעורו כפול הלבן כאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקחני שאר כל האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא אמרינן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת מיני מזוטת • וכן קלייריט"ש בלפ"ז שעושים מקמח ומים או מחלב ליה לשומר מיית פירא הבא כי שקלת ליה לא כוית פירא הוה עוברא ושקלוה לנץ דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא דבימיתא ואיקיים בימיתא *(והלכתא כמר בר רב אשי דוריק את האביונות ואכיל את הקפריסין ומדלגבי עדלה לאו פירא נינהו "לנבי ברכות נכו לאו פירא נינהו ולא להחמיר ולגמעו "בחוךהסעודה לחחר מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי הארמה) פלפלי רב ששת אמר שהכל בוכח רבא אמר "לא כלום ואודא רבא למעמיה דאמר *רבא כם פלפלי ביומי דכפורי פמור כם זנגבילא ביומא דכפורי פמור מיתיבי *היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר ועדלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ כאכל הוא אלא כזה ת״ל עץ כאכל להביא עץ שמעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר "ארץ אשר לא במסכנות תאכליני בה לחם לא תדםר כל בה לא קשיא יהא ברמיבתא הא ביבשתא *אמרי ליה רבגן למרימר לכם ונגבילא ביומא דכפורי פמור והא אמר *רכא יהאי המלתא

הא ביבשתא חביץ קדרה וכן דייםא רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כדגא אמר יבמ"מ בדיימא גרידא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדיימא כעין חביץ קררה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהגא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו °כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מוונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו יכל שיש בו מרמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות ואיתמר גמי רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל שהוא מרמשת המינין מברכין עליו

שמשע ליכות כל דבר עליו בורא כיני כזונות ואיתבוד נכון בן שבארא זירה אמינא משום האיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא
התאלכי את קסמל מאל בורא כיני מזונות וצריכא האי אשמעינן כל שהוא היה אמינא משום האיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא
ימל אפי משלה ברמים
התא משק למאל ברמים
התא משק להיא ומשר המייע לה ובסף פי היש תות המשה (מוכה דף כם) חוניות עמש מובר האמר בשנילי דברים מאודה לאכל האמרי ממי מומד שעמרים עם בעציאו או הביל מות במתי הוא אמר לאמר שעמרים עם בעציאו במתני הוא נמר פידי יידות הרמנא אמר לא האיל מון שבא לשנה המקבות מון בעניאות המשה לא המשה וכל
מה שקון ממה קדם מו מות ליו היו המיות האא אמר לאכלה הודשי ליה רבן לאכלה לא לאמר רבן לאכלה מות לקדו:
בניין השרם

(8) חושי היה בנסיכת וסי זכן משמר של גרופלי שאין:(כ) דיה כל שם זכי ואם לרכק. כיב פילדף ליש פיא: בציר בל שים כו ביני לקשן מיא פיב מוסי דיה אלא סי : רשרי ריה משומיא ואים: רווסי רי כל סי. ואם לרכן, לקשן ליש פיא: בציר איל לנכן סי. לישוא קיישא כוא מכ דמקוח איצ לברך כא אף אינו רשאי לכרך במיים דבוי כמכרך על שקדים במיים דכוי ברכי לכעלב: בא"ר בעוך בסעודם. קיל כא בקדים הוך בסעודם ששן בככר וצ"ע:

WHICH tree IS IT? יָה הָפּלְפְּלִין חָיִיבִּין בְּעֶרְלָה — THIS IS THE PEPPER tree. לְלַמֶּרְךְּ שֻׁהַפּלְפְּלִין חָיָיבִין בְּעֶרְלָה — THIS comes TO TEACH YOU THAT PEPPERS ARE SUBJECT TO ORLAH. (43) יּלְלַמֶּרְךְּ שֶׁאֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל AND it also comes TO TEACH YOU THAT THE LAND OF ISRAEL IS NOT LACKING ANYTHING, אָרֶץ אָשֶׁר לא הַהְיִם לֹא־תָחָסָר בּל בְּהִי יִי בְּעִרְטָם לֹא־תָחָסָר בּל בְּהִי יִי AS IT IS STATED: A LAND IN WHICH YOU WILL EAT BREAD WITHOUT POVERTY, YOU WILL NOT LACK ANYTHING IN IT. (44) Evidently, pepper berries are edible; otherwise, the orlah prohibition would not apply to them. Does this not contradict Rava's ruling that one who eats pepper berries on Yom Kippur is exempt?

The Gemara answers:

אַ קְּשְׂיָא – It is not difficult. הָא בַּרְטִיבְּתָא – This Baraisa, which considers the pepper berry a "food" to which the laws of orlah apply, deals with moist [i.e. fresh] pepper berries, אַק – whereas this ruling of Rava, which considers it inedible, deals with dry pepper berries, which are used as spices and are not fit to be eaten alone.

The Gemara now challenges Rava's second ruling: בָּטָר רְמָרִי לִיהַר רְבָּנָן לְמְרִימָר – The Rabbis said to Mereimar: בָּטָר – The Rabbis said to Mereimar: בָּטָר – Did Rava really say that one who chews and swallows ginger on Yom Kippur is exempt, because it is inedible? רְבָּא – Why, Rava said elsewhere: הַּמִילְיָּא הְאָתִיָּא מְבֵּי הְּנְדּוּאֵי שֵׁרְיָא – This electuary that comes from the land of the Hindus (שֹׁרִי בָּשִׁר בְּבָּא – This electuary בּוֹרָא פְּרִי הָאָדְמָה המוֹל – and we recite on it the blessing the One Who creates the fruit of the ground. Evidently, Rava does consider raw ginger edible, as he does not forbid the cooked paste as "food cooked by a gentile." (48) – ? –

The Gemara answers:

דאָ בּרְטִיבְתָא – It is not difficult. הָא בִּרְטִיבְתָא – This second ruling of Rava, which considers raw ginger edible, deals with moist ginger, הָא בִּיבֶשְׁתָּא – whereas this first ruling of Rava, which considers ginger inedible, deals with dry ginger.

The Gemara cites an Amoraic dispute regarding the blessing to be recited on certain other foods:

וְבֶּרְ הַתְּבִיץ הְבִּיִּץ הְבִּיְרְ הַתְּבִיץ – Regarding the blessing on potted chavitz, [49] בְּבִיץ – and similarly, regarding the blessing on daissa, [50] בְּיִיטָא – One recites that everything came into being through His word. בַּרָבָא מִינִי מְזוֹנוֹת – But Rav Kahana says: בַּרָבָא אָמִר – One recites the One Who creates species of sustenance. [51]

The Gemara explains the case that is in dispute:

בּוּלֵי עֻלְמָא לֹא פְּלִיגִי – Regarding plain daissa, בּוֹלֵי עֻלְמָא לֹא פְּלִיגִּי קוֹנוֹת – all agree that one recites the One Who creates species of sustenance. בּוֹ בְּלִיגִּי – When do they disagree? בְּיִיסָא בְּעִין חֲבִיץ קְדֵרָה — With regard to daissa that is made similar to potted chavitz, in that it is mixed and cooked with a large amount of honey. בְּיִבְּיִה אָמֵר שָׁהַבּל – Rav Yehudah says that one recites that everything came into being through His word, חַבֶּר דּוֹּבְשָא עִיקָר – because he holds the honey to be the primary ingredient of this food. בּוֹרָא מִינִי מְוֹנוֹת – Rav Kahana says that one recites the One Who creates species of sustenance, סַבְּר סְמִירָא עִיקַר – because he holds the flour to be the primary ingredient. [53]

אָמֵר רֵב יוֹטֵף – Rav Yosef said: אָמֵר רֵב יּוֹטֵף – It seems more reasonable to rule in accordance with Rav Kahana in this matter. דְרַב וּשְׁמֵּא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיִּהוּי – For Rav and Shmuel both say: בְּלִשְׁיֵשׁ בּוֹ מַחְמֵשֶׁת הַמִּינִין – In the case of any food that contains something of the five species of grain, [54] – we recite on it the blessing the One Who creates species of sustenance.

The Gemara now turns its attention to the ruling of Rav and Shmuel just quoted:

גוּפָּא – [The text] itself stated: גוּפְא – רַב וּשְׁמוּאֵל דְאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ – Rav and Shmuel both say: בל שָׁיֵשׁ בוּ מַחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין – In the case of any food that contains something of the five species of

NOTES

- 42. The term *food tree* is expounded as teaching that the *orlah* prohibition applies even to the fruit of that tree whose wood is itself a kind of food, as it tastes like its fruit.
- 43. Were it not for this special Scriptural indication, one would have thought that the pepper is classified as a "vegetable" rather than a "tree" and is thus not subject to orlah (Rashi to Succah 35a בערלה); cf. Tosafos there).
- 44. Deuteronomy 8:9. And Leviticus 19:23, which speaks of planting "food trees" (i.e. peppers) in Eretz Yisrael, teaches us that you will not lack anything includes peppers (Rashi to Succah 35a; see Sifsei Chachamim here).
- 45. A paste made with ground ginger and honey (see Rashi to Yoma 81b; see also Rabbeinu Yonah here and Mordechai §116).
- 46. Rashi renders הְּדְּרֹאָי הַ as Cushim (see also Rashi to Yoma 81b), which is usually translated as Ethiopians. Many scholars, though, identify the Cush mentioned in Scripture as an area in the vicinity of present-day India. This appears to be the opinion of Rashi in Succah 36a אות הא לדו הא לדו און, where he states that Cush is closer to Bavel than it is to Eretz Yisrael. See also Schottenstein ed. of Megillah, 11a note 60. (See also Rashi to Avodah Zarah 16a הינדואה, who renders הינדואה as India)
- 47. It is not forbidden as "food cooked by a gentile" [בְּשֵּוּל נֶבְרִים] nor is there the concern that it absorbed non-kosher flavors when cooked in the Hindu's utensils (Rashi).

In order to erect a barrier against excessive socializing with gentiles, which might lead to intermarriage, the Rabbis forbade Jews to eat food cooked by a gentile (see Mishnah, Avodah Zarah 35b and Rashi there). This prohibition does not apply, however, to foods that can be eaten raw (see Avodah Zarah 38a). Rava rules that ginger can be eaten raw, and the ginger electuary cooked by a gentile, therefore, is not forbidden as "food cooked by a gentile" (Rashi to Yoma 81b).

- 48. Rashi to Yoma loc. cit.
- 49. [Literally: congelation of the pot.] Chavitz is a porridge made of flour, honey and oil (see Rashi). [Rashi remarks that this explanation appears in the text below. The passage Rashi refers to is absent from our texts (see also Aruch עי אברושר with Mussaf HaAruch), but appears in other editions as a marginal addition from Halachos Gedolos (see Dikdukei Soferim to 37a and §30 there). The word אברושר see Dikdukei Soferim loc. cit.) in Rashi is an Aramaic word used in the passage referred to by Rashi.]
- 50. This is a porridge made of coarse wheat grits, the wheat being pounded in a mortar rather than ground into flour (see *Rashi*).
- 51. See 35b notes 38 and 39.
- 52. The honey is the main ingredient [by volume]. Alternatively, one eats this dish primarily for its honey content, and the flour is added simply to flavor and enhance it (see *Rashba* [printed in some editions on 37b]).
- 53. Rav Kahana holds that wherever flour is mixed into a dish to enhance it (and not merely as a binder), the flour is considered the primary food, as Rav and Shmuel rule below (Rashba here and to 37b).
- 54. See 35b note 38.

ולוקח ובלבר שלא יראנו לוקם רבי עקיבא

במקום ר"א עבדינן כותיה *וב"ש במקום ב"ה

אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי

המפל לפריו וכאי ניהו שומר לפרי אמר רבא

היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי היכא

דאיתיה בין בתלוש בין במחובר הכא

במחובר איתיה בתלושליתיה איתיביה אביי

* יפיממא של רמון מצמרפת והגץ שלו אין

מצמרף מדקאמר הנץ שלו אין מצמרף

אלמא דלאו אוכל הוא וחג' גבי ערלה

* יקליפי רמון ודנץ שלו קליפי אגחים

יוהגרעינין חייבין בערלה אלא אמר רבא

היכא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא

דאיתיה בשעת גמר פירא האי ספרס ליתיה

בשעת גמר פירא איני והאמר רב נחמן

אמר רבה בר אבוה *הני מתחלי דערלה

אסירי הואיל וגעשו שומר לפירי ושומר

לפירי אימת הוי בכופרא וקא סדי ליה שומר

לפירי רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתנן

*רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא

פרי ופליגי הרבנן עליה מחקיף לה רב שימי

מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה

והתנו *מאימתי אין קוצצין את האילנות

בשביעית כ"שאומרים כל האילנות משיוציאו

וב״ה אומרים 'הדרובין משישרשרו והגפנים

משיגרעו והזיתים משיניצו ושארכל האילנות

משיוציאו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע

הוא פול הלבן פול הלבן ס"ר אלא איכא

י שיעורו כפול הלבן כאן שמעת ליה דאמר

בוסר אין סמדר לא רבגן וקתני שאר כל

האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא

אמריגן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת

ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת

ליה לא מיית פירא הוה עובדא ושקלוה

לנץ דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא

דבימיתא ואיקיים בימיתא *(והלכתא כמר בר רב אשי דוריק את האביונות ואכיל את

הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו ילגבי ברכות נמי לאו פירא נינדו ולא

מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא

פרי הארמה) פלפלי רב ששת אמר שהכל

רבא אמר "לא כלום ואזרא רבא לפועמיה

דאמר *רבא 'כם פלפלי ביומי דכפורי פמור כם זנגבילא ביומא דכפורי

פמור מיתיבי *היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו

איני יודע שעץ כאכל הוא אלא כוה ח"ל עץ כאכל להביא עץ שמעם עצו ופריו שוה ואיוהן זה הפלפלין ללמרך שהפלפלין חייבין בערלה וללמרך

בה לחם לא תהמר כל בה לא קשיא יהא ברפיבתא הא ביבשתא *אמרי ליה

רבגן למרימר לכס ונגבילא ביומא דכפורי פמור והא אמר *רכא יהאי המלתא

דאתיא מבי הגדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ברטיבתא

הא ביבשתא חביץ קדרה וכן דייםא רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כדנא אמר יבמ"מ בדייםא גרידא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדייםא כעין

ממלכ מיש

ממתים דף מבי

כה א מושים ייד כיי

[כראימא נכיק נא:]

וכלכד שלא יראע . החבר כשהוא לוקט מן הנטישות: אינה משנה . ואין זה ספק אלא ודאי: ותיפוק ליה . דאי נמי ר' עקיבא דאמר ליך קוללין אילטת בשביעית . וח"ת בלא שביעית נמי חיפוק ליה ליה שומר : **כתלוץ ליחיה .** סופו שטפל הימט כשמגיע להתבשל : האסור משום לא משמית את

כעין שיש לתפוחים ולספרגלין: מלטרפת . לכבילה למומאת אוכלין: [כיצ א: והגן שלו - כן ברמון כקפרם ורדכעא אכור "וערלתם ערלתו את פריו את "הנה כחביוטת: אין מנערף - חב"ג שומרים מנטרפין לטומאה קלה דהייט טומאם אוכלין הני מילי קליפת האנח והרמון אבל הכן שומר על גבי שומר הוא ואין מלטרף והכי למרינן בחשור והרומב (ד' קים:): שקרן סיב מחרינן בחשור והרומב (ד' קים:) חייכים בערלה . דרחמנא רבינהו מאת פריו הספל לפריו והא כן ליתיה שומר בתלוש שכשמתיבש טפל מעל הקליפה: קפרם ליתיה בנתר פירא. כשמגים סמוך לבשונו הוא טפל ממט : מתחלי - בתמרי כקפרם בולף: בכופרת כשהחתרים המנים קודם בשולם: סכר לה כר' יוםי. דטופרא הוי פרי ואע"פ שלא נגמר ססחים דף כב לפיכך שומר שלו חשוב שומר: סמדר אסור - מנכים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעלמו הרוי סמדר וקאמר ר' יוסי כיון שבא לכלל סמדר קרוי פרי ואסור משום משנה : ערלה: ופליגי רבט עליה - והלכה כרבים הלכך אביונות בעוד שהקפריסין בהן לאו פירי נינהו ולא שנישים פיד מיקרו קפריסין שומר לפרי: בשחר מילנות - חוץ מן הענבים: אין קוללין כשכיעית . דרחמכא אמר לאכלה ולא להפסר: משיוציאו - אמ

ספרי: משישרשרו · משירתו בהן

למין שרשרות של חרובין: משיגרשי.

שהעובים גסים כנרוע ולקמן מפרש

לה: משינים. משיגדל הכן סביב:

מא מסר מא נחע. כל מקום

שהזכירו בוסר הוא גרוע: פול

הלכן פ"ד . הא בעובים קיימינן : מחן שמעת ליה דחמר. גבי ענבים בוסר הוא דהוי פרי אבל סמדר לא : רכנו . הוא דפליגי פליה דר' יוסי במסכח ערלה וקאמרי בשאר אילטת מה מא משל דמשיוליאו הוי פרי הראוי: כיכוחא. כיג ואים ש הביוטח: כס פלפלי. כל דבר שאדם לביים מא אביוטח: כס פלפלי. כל דבר שאדם לביים מאש אוכל שלא כדרכו מקרי כסיסה: פטור - מכרת: המלחה - ליטוחר"יו בלמו: שריא - אין בה לא משום

בשול נכרים ולא משום געול נכרים: הגדואי - כושיים : חביץ קדרה • מין מאכל קפוי כמו חלב שחבלוהו ತ ಆಚ್ಚ ישושין מחלל קפוי (פים פינים) בקדרה ולקתן מפרם לה קמחא ומצה לישם ורוביוא וישובה ב-בינים בקיבה כך מושין מחכל קפי ודובשת ומשחת וקרו ליה תברושד"י:

שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר "ארץ אשר לא במסכנות תאכליני" דייסא. של יסיס כמסום נמכמסה: מ דייכול כעין חכין קדרה - לקתן [כיומה הישה מפרש לה חסי דמחברי באשיחא ויהכו כהו דובשת ועביד להו בקדירה : סמידא . סלת :

חביץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו "כל שיש בו מהמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו יכל שיש בו מהמשת המינין מברכין איל פים וני מאדר מברכין עליו בורא מיני מוונות: גופא וב ושמא או אם יייי בי מדרכין עליו מרכינין מברכין עליו לימה כל יבי עליו בורא מיני מוונות ואיתמר נמי רב ושמאל דאמרי תרווייהו כל שהוא מרמשת המינין מברכין עליו לימה כל יבי מיונית לא מהת לכי לא פק מאבל מהת לכי לא פק מאבל הוא להקרים פק למאבל יכל אני משלה ברסים יכל אני משלה ברסים

(6) משי היה ברשימה ושי וכן משמר של גרופלי שהאינול) דיה כל שש וכיי ואם לדנק. כיב פ"ל דף ל"ש פ"א: בבי כל שיפ נו שי. עי לקמן מיא פיב מושי דיה אלא ס' : רשרי דיה משואית את השר שי. שי כשמד כיב כיב כל סי. ואם לדבן, לקמן לים פ"א: באיד איל לנכך סי. כל סי. ואם לדבן, לקמן לים פ"א: באיד איל לנכך סי. למושה מה דבקום אינו כשאי לנכך כא שהי משר באיד מון הסשודה של לנכך כא אינו באיד מון הסשודה ששן לכל מ"א שהיים מון הסשודה משו מדכה ול"מ:

יפירי נינהו מכחן מייבין בערלה . דפירי נינהו מכחן לר סמיף לר כו ב מיי' פיס מסלי שיש לברך על הגרעינין של גודגדניות וגרעיני אבים אפרסקין ושל חפוחים זכל מיני גרשינים של פירות בורא פרי העץ: לענין מעשר דלאו פירא נינהו לענין ערלה אסירי קפריסין דהוה לכל כל : לכל כל : בונ מיי' מיט מכל' מש ונמע רכעי כלי ע קום ע יד פי רנד

י מחדע יד פי מנט ניני כמי פסף 6: בח ד מיי שם ומור דלא שייך בים לא השחית כדאיתה ש"ע יויד, פימן פ' לא יתפור (ב"ב.כו.) אי נמי אייני מלה (דברים כ) וי"ל דלח סעין קבח דמעולה בדמים לעשות ממנה קורות דאו "לא שייך לא משחים ומיהו משום איסורא דשביעית איכא לאכלה

מכאן לא הוי פירא מכאו יש ללמוד דעל בוסר פחות מפול לא מברכינן עליה בורא פרי הפן אלא בורא פרי האדמה: לשון לב פי הלמיי שם הלי היצ והרכרוא כמר בר רב חשי ז ומת שם ומיי היצ והרכרוא כמר בר רב חשי פינ מגל שניתם ששר מדלובי ערלה לתו פירת הות וכו'. מלכה ו סמו לחיון כמ והיה אומר הר"מ דלגבי עדלה לאו מש"ם חים ס" רב והיה אומר הר"מ דלגבי עדלה לאו ספיף פו יח ונסי׳ פריב פירא הוא הייט משום דכל המיקל משף מי משים מים כי בארן הלכה כמותו בח"ל אבל בארן ודאי הוי פירא ומברכין עליו בורא פרי העץ ובברכות ליכא חלוק בין נרסת מייד מת בחרן לחיל: ברבור בגון כגון משים מסדים אייד מת לייד בל בגון ברחוב בל בנון בל משים בל בנון בל הבור מיידים בל מו מברכיכן עליה בורח פרי האדמה אבל יבישתא לא מברכינו טליה וכן הלכה בזנגבילא שקורין זיכוי"ברו בלפזוכן (מ)קל"ו של גרופל"י שחין רגילים לאכול [חלח] ברמיבא את האישות בגון בניטוחרי"ז חין מברכין עליהם בשבישית השנישהא כלל ביבשתא אבל ען על קנמון קצבון משני שאמר של התרב התרב התרב של של של הברבינו מליו בירא כגון בליטוארי"ו אין מברכין עליהס הכתב הדחה שהם שקורין קניל"א מברכינן עליו בורא הבתב הדחה שבת שקורין קניל"א מברכינן עליו בורא ביובש וגם הוא גדל על הארץ כמו קנים ועל טקר"ו מברכיכן בורא פרי הען כי יערי עם דבשי (שיר ה) זה מקר"ו והגח שקורין מושקד"ה מברכיכן בורא פרי הען שגם טהגין לאכול אומו ביובם: בד שיש בי מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזוטת - וכן קלייריט"ם בלע"ו שמשים מקמח ומים או מחלב מברכין עליהם בורא מיני מזוטת וכן כשטחנים קמח לחוך פולין או מצר וכיון דלא פברי לתוך מדשים לו כרישים וכן לתוך פריתי הייני לתוך מדשים לו כרישים וכן לתוך פרייתי הייני בנבא מקדים שטושין לתולה לום משיון לותו כדי שיסטוד הלב או לריך לברך דשתן קבא אחד בורח מיתי וחם לדבק (ב) במלמח לשקציה הא או תון פאינו לריך לברך בורח מית ומוב להחמיר ולגמעו "בחוךהסעודה לחחר ברכת המוליה ופכור ממה נפשך:

בוכה

ולא לסחורה ולא להפסד: שיעורן כפול הלכן . ופחות

במו הו מייי שם: לוומיי פים מכני פוש"ם לורת סימן רכ סמיף כ: לא ח מיי' פ"ח מכל' מרכות כלכה ו מתג עשיו כו פוש"ע חו"ת כיי רב ספיף ו: לב פיכלמיי בסכלי לד נם מיי פיג מכו' נרכות כלי ד כתג

> רב נסים נאון כאיכתי אין קיצין

האיקלכם לאכלהורישיי לה לאכלה ולא להפסד נמספת הפסדים בפרק סקם שנרט (דף נג) כפניתא דשביעייאקשיי עליה והיכי עבר הכי לאכלה אמר דרמטו ולא במתרה אנא די אינא הדיר ר'י אילא לקבן דנמוצי דקרו לוז משרי מברכין עליוק בורא פרי יקיצנו רובע שאני זיתים רחשיבי חו המשנה דחשיבי זוו יוסטר: אנ"פשהיא בשביעית לא חקשו מכנה עליה דרב אלא משיעורא ראית ביה מיוודין כשכיעית כלבו ושטר הוא אמר מן הנוצב דכתיב(לכניס כ) לא תשווית את עצה הלא דשמר דוא אמר יסרים ריש הטוה מעציו יותר מפריו מותר לקיצו האיל הוא משתכר בקציבתו אינו שבר עליו חום היה מעולה ברמים פותר האיתא כברייתא נמי סיועא להא רק עץ אשר תדע זה אילן כאכל בי לא עץ מאכל הוא וה grain, מְנֵּרְכִין עָלָיו בּוּרֵא מִינֵי מְווּנוֹת – we recite on it the blessing the One Who creates species of sustenance. וְאִיתְמֵּר – And it was also stated: בַּמִי – Rav and Shmuel both say: רַב וּשְׁמוּאַל דְּאָמְרֵי תַּרְנוּיְיהוּ – In the case of any food that is of the five species of grain, מְבָרְכִין עָלָיו בּוֹרֵא – we recite on it the blessing the One Who creates species of sustenance.

The Gemara explains the need for these seemingly identical rulings:

אַרִיכָּא – And it was necessary for Rav and Shmuel to teach us both rulings. דְּאִי אַשְּמְעִינָן בּל שֶׁהוּא – For if he [i.e. Rav and Shmuel] had taught us only the rule that mezonos is recited on "any food that is of the five species," – הַּוָּה אָמִינָא – I might have said that mezonos is recited מְּשִׁרְּהַ בְּעִינֵיה – only because it [the grain] is present in its pure form. אָבָל עַל יְרֵי – But where the grain is present only as part of a mixture, [56] I would say that the grain is not considered primary and mezonos is not recited.

The Gemara asks:

But is it so that on orez [and dochan] we do not recite the blessing the One Who creates species of sustenance? וְהָתִּנְיִא - Why, it was taught in a Baraisa: וְהָתִנִיא לְפָנִי פַּת אוֹרָוֹ וְפַת דּוֹחָן – If they brought before him orez bread or dochan bread, מְבָרֶךְ עָלִיוֹ תְּחִלֶּה – If they brought captric in the captric in the recites on it a blessing at the beginning, before eating, and at the end, after eating, as one does when eating porridge made from one of the five species of

grain. יְנֵבִּי מְעֵשֵׁה קְּדֵרָה הַּנְּיָא — And regarding porridge made from one of the five species of grain, it was taught in a Baraisa: חוונות מונית בּוְרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת — AT THE BEGINNING, before eating, ONE RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CREATES SPECIES OF SUSTENANCE, יְלְבַּפוֹף מְּבָרֶךְ עָלִיו בְּרָבָה אַחָת מְעֵין שֶׁלֹשׁ — AND AT THE END, after eating, ONE RECITES ON IT THE ONE-BLESSING ABRIDGMENT OF THREE. [6] — ? —

The Gemara answers:

CHAPTER SIX

הקרה קברה קברה When the first Baraisa likens orez bread and dochan bread to porridge, it does not mean to equate them entirely. Rather, it means that they are like porridge yet unlike porridge. בְּמֵעשֵה קְדֵרָה דִּמְבַרְכִין עַלָיו תִּחַלָּה וָסוֹף – They are like porridge in that we recite on it at the beginning and at the end a blessing different from the one recited on bread.[7] נלא קרַרָה – Yet they are unlike porridge בְּמַעֲשֶׁה קַרָרָה - in that whereas in the case of porridge בַּתְחַלָּה בּוֹרָא מִינֵי - at the beginning one recites the One Who creates species of sustenance ילְכַפוֹף בַּרֶכָה אָחָת מֵעִין שַלש – and at the end one recites the one-blessing abridgment of three, ואילו הבא – here, in the case of orez and dochan bread, on the other hand, בַּתְבָּרוֹ שָׁהַבּּל נְהָיֵה בִּדְבָּרוֹ – at the beginning one recites on it the blessing that everything came into being וּלְבַטּוֹף בּוֹרָא נָפַשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן עַל בָּל מַה his word, וּלְבַטּוֹף בּוֹרָא נָפַשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן עַל שברא - and at the end one recites the One Who creates numerous living things and their deficiencies; for all that He has created etc.[8]

The Gemara persists:

אלו הוא קורָה הוא – But is a cooked orez dish not considered like actual grain porridge with regard to its blessing? אַלוּ הַן מַעֲשֵׁה קְּרָהְה – Why, it was taught in a Baraisa: אָלוּ הֵן מַעֲשֵׂה קְּרָהְה – These are the porridges on which one recites mezonos and Al HaMichyah: חלקא – A porridge made of Grits[10] SPLIT INTO HALVES, סוֹלֶה – כוֹלֶה – סוֹלֶה – כוֹלֶה – כוֹלְה – כוֹל – כוֹלְה – –

NOTES

- 1. Because of its significance, the grain is automatically considered the primary ingredient, and the blessing is therefore recited on it (see *Rashba* here, and 36b note 53).
- 2. Seemingly, this ruling alone would have been sufficient, for if *mezonos* is recited on any dish *containing* one of the five species, certainly it is recited on a dish that is made *primarily* of such grain. Why, then, did they state the second ruling?
- 3. Rashi here translates orez as "millet," and dochan as "panic grass." Tosafos, however, identify orez as "rice" [which is the generally accepted definition (Beis Yosef, Orach Chaim 208 בי"ה ומ"ש רבינו ובן כתב Mishnah Berurah 208:25)], and dochan as "millet."
- 4. That is, we might have thought that Rav and Shmuel specify the "five species of grain" because those are the only grains that are considered the primary food with regard to blessings even if they are a minority component. Orez and dochan, however, are not that significant that they should be considered primary when they are but a minority component of a much larger mixture. But if they are indeed the sole or primary component of a food ("in its pure form"), then indeed one would recite mezonos when eating them.
- 5. Which is the prior blessing instituted for μm , a term that denotes a primary source of sustenance (see 35b note 39).
- 6. This is Al HaMichyah, which is a one-blessing abridgment that synopsizes the three Biblically indicated blessings of Bircas HaMazon [as well as the fourth, Rabbinically ordained, blessing of HaTov VeHaMeitiv] (see Rashi, and Gemara below, 44a).
- 7. And the main thrust of the Baraisa's comparison to porridge is to teach us that one does not recite hamotzi or Bircas HaMazon on orez bread or dochan bread [for it does not have the status of "bread" but rather of porridge and the like] (see Pnei Yehoshua; see also Tzlach and Meromei Sadeh; see also Chidushei HaGra).

8. This is the general blessing (Borei Nefashos) said after all foods other than those for which the three blessings of Bircas HaMazon or the one-blessing abridgment of three is recited (see Gemara 44b and Orach Chaim 207)

Tosafos explain the expressions in this blessing as follows: "Their deficiencies" refers to those things that supply a creature's fundamental needs, such as bread and water. "All that He created . . ." refers to the extras, such as apples and similar fruits, that are not essential for life but which God created for His creatures to enjoy. [Rashba (Teshuvos §823), however, explains אַסְּקְרְאָנְן, their deficiencies, as referring to the needs themselves rather than to that which supplies those needs, and is apparently the source for the alternative explanation cited in Tur, Orach Chaim 207; see there for the exact text of the full blessing.]

- 9. See Rashi.
- 10. Of wheat [or one of the other species of grain] (see *Rashi* here, and above הר״ה במעשה קררה).
- 11. [Although it is indeed true that one recites *mezonos* on a porridge made of fine flour, its inclusion here seems out of order. See *Hagahos HaBach* who deletes it from the text. See also *Dikdukei Soferim*.]
- 12. Rabbeinu Yonah here (folio 26a, top) asserts that mezonos is recited on grain porridges only if the kernels are split and thus bind together in cooking. Where the kernels are whole and do not bind together in cooking, however, haadamah is recited, just as the Baraisa below rules with regard to raw kernels (see also Rabbeinu Yonah's remarks further on, end of יהייה הכוסט הוא יהייה והפת שעושין (This assertion is actually found in a passage of Halachos Gedolos that appears in some Talmud manuscripts as a marginal note see above, 36b note 49.] See further on this matter in Magen Avraham 208:2 and Mishnah Berurah 208:4.
- 13. That is similarly processed (see details in *Orach Chaim* 208:7 with *Beur Halachah* ידיה עד שנחמעך.).

וכעק ז שם]

ברכות הלי יוד סמג כמג שם מושים שם חתן ותפסמג לחוין עט טוש"ע או"ה סימן מנג בעיף ה: לח ד מיי' פיג מכג' ברכום הלי ב מושים סמנ שם מוש"ם חו"מ

כיי כה פעיף ו:

הגהות הביח

(h) נמ' פרגים זריז כניל וחינה שלת

גליון הש"ם

בורא נפשות רבות וחסרונם . כמו לחם ומים שאי אפשר בלה הס* ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר ופ׳ בית סימן על כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם שלח ברחם כי חם לחענוג בעלמח כמו תפוחים וכיולה בהן ומסיים לה א מיי פינ מכלי ברוך חי העולמים ובירושלמי ברוך

אם הפרוסות קיימות י שמפרשים לו ב מיי שם מלכה ד משין ש משע איה משוף: הפרוסות קיימות י שמפרשים לו ב מיי שם מלכה ד ביוך מציים מציים איה דהיינו כשהלחם אינו שרוי דהיינו בעהנחם יוינו ענוי סמיף ב: במים כ"כ שאם יקח הפרוסה שלא לו גמיי פיסופיו מהלי ישבר: רינש"ר פי׳ אורז מי"ל. וים מפרשים ר"יזו ולהחי פירוש ים לפרש דדוחן הייט מי"ל:

תיובתא דרב ושמואל - באורו ארא פי רית פשף ד: אבל אדותן לא הוי למ המיי שם. כני מ חיובחת ותפשר דהוי הלכחת כוחייהו מדית פיי הפח פשיי: ולאמברכינן עליה בוראמיני מזונות: מוו (מיי שם כלכה י) הכוסם חטה לריך לברך עליה

בורא פרי האדמה. שהרי אפילו בקמחא דחיטי אמרינן לעיל (ה) מברכין עליה בפה"א ולרב כחמו לא ס"ל הכי משום דאשחנו ומיהו בלאחריו יש לספק מאי מברכין אם מברכין על המחיה ועל הכלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה דלא אשכחן ברכת על המחיה ועל הכלכלה אלא היכא דבריך עלייהו ברישת קודם חכילה בורח מיני ברישא קודם אפילה בורא מיני מחקני) ששל היים אל מה אפילה בורא מיני מחקני) ששל פיקח מאלה היים של מחקני) ששל פיקח האדמה כו' וחזר מילא זכי נשמד קון. בדר האדמה כו' וחזר מילא זכי נשמד קון. בדר האדמה כו' וחזר מילא מדים מדים מינים בדר להול מים מינים מאל להול מים מינים מאל להול מים אחת מעין ג' וקאמר בתמשת המינים מאל להנגנו(י) שש ז"ם על האדמר ועל המחירו על האדמר ועל האדמר ועל האדמר המשל מינים מאל האדמר היים ביל ביל (פין חומי ז"ם מינים מאל האדמר היים האדמר היים ביל (פין חומי ז"ם מינים מאל האדמר היים מינים מאל האדמר היים מינים מאל האדמר היים מאל האדמר היים מאל האדמר היים מאל האדמר היים מאל היים מאל האדמר היים מאל האדמר היים מאל האדמר היים מאל היים מאל האדמר היים מאל היים מאל האדמר היים מאל היים מאל האדמר היים מאל טל החרך ועל החוזיה ועל ה' החיים מסחוםי מביסוחם על החרך ועל הפירות ועל החדמה דגש: (ז) היה יהי ועל פרי החדמה לא הזכיר ועוד לפיל. לד רש לד: מדקאמר הכא על הכוסס את החשה שיהא מביך: (ז) ביי הי ען שדי פטר מברך בורא פרי החדמה וקאמר ששופה כוש אים ואם בהדיא טחטו ואפאו פת עד אם אין לשופ ביל הידינת חשר בהדיא טחטו ואפאו פת עד אם אין לשופ ביל הידינת חשר הפרוסות הייעות בתחלה מברד הפרוסות קיימות בתחלה מברך בורא מ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ומדלא קחלי הכא גבי כוסם החטה מברך לאחריו ברכה אחת מעין שלש ש"מ דבטוסם ליכא ברכה לחחריו מעין ג' והח דקחמר כל שהוח מין דגן ולא עשאו פת וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין ג' מיירי דעבדינהו כעין דייסא דחשיבא אז אכילחו אבל הכוסס את החטה חי דלא חשיבא אכילתו כ"כ אע"ג דהיא מן חמשת המינים אינו מברך לאחריו גמ' המשם ס'. פי' מן חמשת המינים אינו מברך לאחריו ברכה מעין שלש אלא בורא נפשות דיסנסושילסומינ דה רבות וכו' ומיהו אומר הר"י שיש דאיכסיים [וביושא היא. לספק" שמא חכמים כייני ליה בההוא בססש שי שא חפשים מין דגן ולא טשאו פת וכו' וחכמים און דגן ולא טשאו פת וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ונכון דים שן ש' דאים אומרים ברכה אחת מעין שלש ונכון דים שן ש' דאים להחמיר שאין לאכול קליות או חטים שלוקות אלא בתוך הסעודה שאז ברכת המזון פוטרתן אם לא נתמעכו יפה דהוו כמו דייסא ובירושלמי יש שגם האמוראים היו מסופקים דקלמר סדין דאכיל סלת פירוס קליות

קמ"ל כל שהוא - דאע"ג דכולהו מחד מינא בעיכן דליהוי מחמשת המינין ואי לא לא מברכיכן עליה בורא מיני מזונות: אורז - מי"ל: קוחו - פנ"ן: כמעשה הדרה - ברכה שמברכין על מעשה קדרה של חמשת מינין: כרכה מחת מעין ג' - בשלהי פרקין (דף מד.) מפ׳

לה על המחיה כו': ואורו לאו מעשה

קדרה - דקא מפקח ליה מכלל מעשה

קדרה לברכה אחרת: אלו הן מעשה

קדרה - לענין ברכה : חילקה טרגים

זריז וערכן מפרש להו במועד קטן(ג)

(פ"ב יג:): חילקח חטי דמתברי

באסיתא חדא לתרתי: טרגים - חדא

לחלת: זריו - חדא לארבע: ערכן -

חדא לחמש: הא מני - הך מתניתא

דקתני אורז כמעשה קדרה רבי יוחכן

בן טרי: ה"ג אבל רבט לא ורבט לא

והתנים כו' - ול"ג והלכחה ומהלכות

גדולות הוא : הכוסם - כמות שהיא:

אפאה וכשלה • לאחר שאפאה בתנור

ועשאה לחם חזר ובשלה במים:

שהפרופות קיימות · שלא כמוחו

בבשולן: כרכה אחת מעין ג' - על

המחיה ועל הכלכלה ובשלהי פרקין

(דף מדי) מפרש לה: אלא לאו רבעו

היא - וקתני במ"מ ותיובתא דרב

ושמואל: הא רכי יהודה כו' - הא

דקתני בורא מיני זרעים ר' יהודה

היא דקחני לכל מין ומין מעין ברכחו

כדמפרט לקמן בפירקין (דף מ.)

ירקות בפה"א ולא בעיכן לכל מין ומין מעין ברכחו: ולא כלום · כלומר

קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים איז "אבל אורו ודוחן לא משום דע"י תערובת אכל איתיה בעיניה ניכא אפילו אורז ודוחז נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמ"ל כל שהוא מהמשת המינים הוא דמברכיז עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורז ודוחן דאפילו איתיה בעיניה לא מברכינן בורא מיני מזונות ואורז [ודוחן] לא מברכינן בורא מיני מזונות והתניא הביאן לפניו פת אורז ופת דוחן מברך עליו תחלה ולוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קדרה תניא יבתחלה מברך עליו בורא מ"מ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף ולא כמעשה קדרה דאילו במעשה קדרה בחחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא ואורו לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קררה חילקא מרגים (6) סולת *זריז וערסן ואורז הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתניא *רבי יוחנן בן נורי אומר אורו מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל ירבנן לאורבנן לא והתניא *° יהכוסם את החמה מברך עליה בורא פרי האדמה "מחנה אפאה ובשלה בוטן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לדם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברד עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך

עליה ברכה אחת מעין ג' יהכוסם את האורז ולח מברך עליו ב"פ האדמה מחנו אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות סיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש מני אילימא ר' יותנן בן נורי היא דאמר אורו מין דגן הוא המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל תיובתא: אמר מר הכוסס את הרמה מברך עליה בורא פרי האדמה והתניא לשלה. בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן *ועל ירקות (ג) אומר בורא פרי האדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: אמר מר הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה מחגו אפאו ובשלו אע״פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והתניא ילבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבגן דתניא משפעה הבלל כל שהוא משבעה המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכמים ** *וה הבלל כל שהוא משבעה המינים רבן גמליאל אומרים ברכה אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והוקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אחה מכנים ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו ורבים אע"פ שאתה אומר כן וחבריך אומרים כן למדתנו רבינו *יחיד ורבים הלכה כרבים רבי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים

ולא מאי מברך בסופה רבי ירמיה אמר לא אכלית סלח מן יומא וכו': ברוך ר"ג רשות לר" עקיבא לברך - סבור (ו) היה שיברך ג' ברסום כמו שהיה סובר וא"מ לר"ג הא קי"ל "דאין מומנין על הפירות וי"ל דר"ג ' היה סבור שהיה מברך על כל ז' מנין ג' ברכות שלמות וכי [מיוק שופש בשרים בירך ר"ע מעין ג' לעלמו דוקא דקי"ל אין מזמנין על הפירות ואחרים המסובין ברכו כל אחד לעלמו וא"ח לר"ג דאמר ג' ברכות שלמות וס"ל דמומנים על ז' המינים אי ס"ל דברכה טעונה כוס א"כ (ז) יומט וא"ל יומט לעולם וי"ל דיכול להיות שלא ישתה כלל מן כוס של ברכה וא"ח מ"ח לאוחו המברך שהוא טועם לריך לברך פעם אחרת וא"כ אין לדבר כוף וי"ל היכא "דאיט שוחה בקביטוח רק מלא

לוגמיו מודה ר"ג דאל"כ וכי ליח ליה לר"ג ברכה אחת מעין שלש בשום מקום: [וע"ע חום' פפחים ק"ה: ד"ה ש"ח]:

אליביה הלכך לירקות בורא מיני דשאים לחטין דורעים נינהו בורא מיני זרעים ולרבגן בין זרעים בין

אין טעון מברכות פירות ארץ ישראל מוספתה פ"ר

ולא כלום אלא בורא נפשות רבות

ככל מידי דליתיה משבעת המינין:

טתשת הם תמרים (ד) והם דבש האמור בשבעת המינין שהדבש

זב מן התמרים: קפץ וכירך -לאחריהן: משמו - של ר"ג:

CHAPTER SIX

Thus, we see that one does recite the grain porridge blessing on orez porridge! -? -

The Gemara answers:

קהָא מָנִּי – Whose authorship is reflected in this Baraisa? רְבִּי יּהִיא – It is authored by R' Yochanan ben Nuri, who considers orez a grain like the five species. פְּן נִּירִי הְיֹא – For it was taught in a Baraisa: רְבִּי יִּחְנָן בֶּן נִירִי אוֹמֵר – R' YOCHANAN BEN NURI SAYS: אוֹרֶוֹ מִין דְּנָן הוּא – OREZ IS A SPECIES OF GRAIN like the five species, אוֹרֶוֹ מִין דְּנָן הוּא – AND ONE IS LIABLE TO KARES FOR EATING ITS CHAMETZ ON PESACH, יְבָּי יִּרָי וְלֵּבְּ וֹיְרֵי – AND A PERSON CAN FULFILL WITH IT HIS OBLIGATION to eat matzah ON PESACH. [١٤] • But the Rabbis hold that one does not recite the grain-porridge blessing on rice porridge, for they do not consider rice a grain like the five species. [15]

The Gemara persists:

ורבנו לא – But do the Rabbis hold that mezonos is not recited on cooked or baked orez? וְהָתֵּנְיָא – Why, it was taught in a Baraisa: הַכּוֹטֶס אַת הַחָּטָה – ONE WHO CHEWS and swallows[16] raw WHEAT מָבֶרֶךְ עֻלְיהָ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה — RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CREATES THE FRUIT OF THE GROUND. - טחנה אפאה וכשלה – If HE GROUND IT into flour, BAKED IT into bread AND then COOKED IT in a pot, the law is as follows: בזמו שהפרוסות קיימות – WHEN THE PIECES of bread ARE INTACT.[17] it is still considered "bread" and therefore בַּתִּחְלָה מִכֶּרֶךְ עֻלְיהָ הַמּוֹצִיא ארץ – AT THE BEGINNING HE RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO BRINGS FORTH BREAD FROM THE EARTH, וּלְבַפוֹף בּרְכוֹת שָׁלֹשׁ בִּרְכוֹת – AND AT THE END HE RECITES ON IT the THREE BLESSINGS of Bircas HaMazon. אָם אָין הַפּרוּסוֹת קַיָימוֹת – IF THE PIECES of bread ARE NOT INTACT any longer, having dissolved in cooking, it is no longer considered "bread" and AT THE בַּתַּחָלָה מְבַרֶךְ עַלֵּיהַ בּוֹרָא מִינֵי מזוֹנוֹת BEGINNING HE RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CRE-ATES SPECIES OF SUSTENANCE, וּלְבַסוֹף מְבָרַךְ עָלֶיהָ בְּרָבָה אַחַת מֵעֵין שלש - AND AT THE END HE RECITES ON IT THE ONE-BLESSING ABRIDGMENT OF THREE.[18] הַכּוֹסֶס אֶת הָאוֹרֶז – ONE WHO CHEWS

and swallows raw OREZ מָבֶרֶךְ עָלָיו בּוֹרֵא פָּרִי הָאֲדָמָה – RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CREATES THE FRUIT OF THE GROUND. טחנו אפאו ובשלו – If HE GROUND IT into flour, BAKED IT into orez bread AND then COOKED IT in a pot, אַף על פּי שהַבּרוּסוֹת קיַימוֹת – EVEN THOUGH THE PIECES of the orez bread ARE INTACT and it is therefore still considered orez "bread," אמיני מזונות בורא מיני בורה מברה מברה בתחלה AT THE BEGINNING HE RECITES UPON IT THE BLESSING THE ONE WHO CREATES SPECIES OF SUSTENANCE, וּלְבַסּוֹף מִבֶּרֶךְ עַלִיו בְּרַכָה אָחָת מֵעֵין שַׁלשׁ – AND AT THE END HE RECITES ON IT THE ONE-BLESSING ABRIDGMENT OF - Now whose authorship is reflected in this Baraisa, which states that mezonos is recited on orez bread ("even though the pieces are still intact")? אִילִימא רַבִּי יוֹחַנוְ בַּן נוּרִי הִיא - If you wish to say that it is authored by R' Yochanan ben Nuri, דאָמַר אוֹרָז מִין דְגַן הוּא – who says that orez is a species of grain like the five species, הַמִּיבִי בַרוּכִי בַּרָכוֹת בַּעִי בַרוּכִי - this cannot be, because in his view one would have to recite the blessing the One Who brings forth bread from the earth beforehand and the three blessings of Bircas HaMazon afterwards even in the case of orez bread that was cooked (provided that its pieces remained intact).[19] אָלָא לַאוּ רַבָּנָן הִיא – Is it not, rather, clearly authored by the Rabbis, who rule that orez is not a grain like the five species, [20] and yet the Baraisa states that one recites mezonos on orez bread![21] הַיוּבְתָּא דָּרֶב וּשְׁמוּאֵל – And it thus represents a refutation to the ruling of Rav and Shmuel, who say that mezonos is recited only on the five species of grain. The Gemara concludes: תְּיוּבְתָּא – Indeed, it is a refutation.[22]

The Gemara now analyzes the Baraisa just cited:

קמר מָר – The master stated in the Baraisa: תְּבֶּוֹקָ אָת הַחִּשָּה – One who chews and swallows raw wheat מְבָּרֶךְ עָלִיתָ בּוֹרָא פְּרִי – RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CREATES THE FRUIT OF THE GROUND.

The Gemara asks:

פורא מיני – But it was taught in a different Baraisa: בורא מיני התוניא – One who chews and swallows raw wheat recites the

NOTES

14. One can fulfill his obligation to eat matzah on the first night of Pesach by eating orez matzah.

R' Yochanan ben Nuri holds that orez is as much a grain as the five species, and all the laws applying to those five species (see Challah 1:1-2) apply to orez as well. Accordingly, one would recite hamotzi and Bircas HaMazon on orez bread, and mezonos and Al HaMichyah on orez porridge.

15. And Rav and Shmuel's ruling, excluding *orez* and *dochan* from the blessings instituted for the five species of grain, was said in accordance with the majority view of the Rabbis who dispute R' Yochanan ben Nuri (see *Challah* 1:4, 3:7, and *Pesachim* 35a).

16. See 36b note 38.

17. That is, they did not dissolve as a result of cooking (Rashi, see 37b note 34). Some explain "the pieces are intact" to mean that they remain firm enough so that they can be taken out without falling apart (Tosafos). [Other Rishonim, however, explain this to mean that the bread did not break up into pieces less than the size of an olive (see Rabbeinu Yonah, citing Yerushalmi; Tosafos to 37b note 14).]

- 18. [As one would make on a porridge made of the five grains.]
- 19. For in his view, orez is a grain just like the five grains.
- 20. Which precludes *orez* bread from being classified as bread on which *hamotzi* and *Bircas HaMazon* are recited.
- 21. [For although orez is not a grain like the five species, it does, nevertheless, satisfy one's hunger and provide basic sustenance like the grains. Therefore, the blessing the One Who creates species of sustenance is appropriate. (See Meromei Sadeh.)]
- 22. In practice, then, we follow the Baraisa and recite mezonos on

cooked rice. [Though the Baraisa speaks of a case in which the orez was first made into bread, the same would apply even if it was prepared as a porridge to begin with. This is indicated by the Baraisa's statement that mezonos is recited "even though the pieces of orez bread are intact." This implies that the same applies if they have dissolved, which is no better than orez made into porridge to begin with (Beis Yosef, Orach Chaim 208).]

Though the Baraisa also states that Al HaMichyah is recited after eating cooked rice, the Gemara below will emend that ruling of the Baraisa.

Rif notes that this Baraisa (which states that mezonos is recited on orez bread) refutes only the second ruling of Rav and Shmuel ("anything that is from the five species ...," which implies that mezonos is not recited on a dish made of orez or dochan). But the Baraisa does not refute their first ruling ("anything that contains something of the five species ...," which implies that mezonos is not recited on foods that contain orez or dochan as a minority ingredient). The Baraisa states only that mezonos is recited on a food made primarily of orez. With regard to a food that simply contains some orez, we remain with Rav and Shmuel's first ruling, which indicates that mezonos is not recited on it. See Magen Avraham 208:11.

Tosafos (אחידה הידה) also note that the Baraisa refutes Rav and Shmuel's position only with regard to orez. The Baraisa says nothing, however, about dochan, and it may be that the halachah indeed follows Rav and Shmuel with regard to mezonos not being recited on dochan. This is indeed the view of Rif, and Rambam, Hil. Berachos 3:10. See, however, Rabbeinu Yonah and Rosh §8, who maintain that dochan is equated with orez; thus, just as one recites mezonos on orez (as stated in the Baraisa), so too on dochan. See Orach Chaim 208:8 and Beur Halachah there.

ומי כית סימן ונפס"ו שס]

עין משפמ נר מצוה

לה א מיי פינ מכלי ברכות כלי יוד סמג משין כו מושע חדים לח רמיי פיג מ לח רמיי פיג מ נרכום כלי ב מושים סי רת שעיף ז:

הגהות הביח וחיב מחק:

גליון הש"ם

הס* ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר מל כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם שלא ברחם כי אם למעטג בעלמא כמו תפוחים וכיולא בהן ומסיים ברוך חי העולמים ובירושלתי ברוך

אתה ה' תי העולמים: אתה ה' תי העולמים: ביי אם אנה ד' הפרוסות קיימות - יש מפרשים לו ב מיי אם אנה ד' דהיינו כשהלחם אינו שרוי ביי בי ביי אם אנה ד' דהיינו כשהלחם אינו שרוי ביי בי ביי אם אנה דהיינו כשהלחם אינו שרוי ביי ביי ביינו ביינו הפרוסה שלא לו גשיי פיינופרא ביינו ישבר: רינוייר פיי אורו מייל . מס משיע אייה פים וים מפרשים רשיזו ולהחי פירום ים לפרש דדוחן היינו מי"ל:

תיובתא דרב ושמוחל - בחורו אים סי רים סעיף ד: חבל חדותן לח הוי למ המיי שם בני מ מיוכחא ואפשר דהוי הלכחא כוחייהו אדם סיי קסם ספיי:

הכוכם מעה לריך לברך עליה בורא פרי האדמה.

שהרי אפילו בקמחא דחיטי אמרינן לעיל (ה) מברכין עליה בפה"א ולרב נחמן לא ס"ל הכי משום דאשתנו ומיהו בלאחריו יש לספק מאי מברכין אם מברכין על המחיה ועל הכלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה דלא אשכחן ברכת על המחיה ועל דכח חשכתן כי כי בי בי מלייהו (א) גמי מתנים זכיו הכלכלה אלא היכא דבריך עלייהו (א) גמי מתנים זכיו ברישא קודם אכילה בורא מיני מזוכות וכ"ת הגיה במחזור שלו על מחל משק:(כ)שמעל ביתים על החרץ ועל הפירות ועל האדמה דבו: (6) חמי דה על החרץ ועל הפירות ועל האדמה דבו: (6) חמי דה על החרץ ועל פרי האדמה לא הזכיר ועוד לפיל. לי רים ליי ליי מדקאמר הכא על הכוסם אם החמים "מיה משל מבר: (6) באדר מכרך בורא פרי האדמה וקאמר משנה עם א היי חשש בא היי חשש בה א ארי מהדיא טחטו ואפאו פת עד אם אין לשופפיל הייבות יושם בהדיא טחטו ואפאו פת עד אם אין לשופפיל הייבות יושם בהדיא טחטו ואפאו פת עד אם אין לשופפיל הייבות יושם בהדיח טחנו ואפאו פת עד אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך בורא מ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ומדלח קחני הכח גבי כוסס החטה מברך לחחריו ברכה חחת מעין שלש ש"מ דבכוסם ליכא ברכה לאחריו מעין ג' והא דקאמר כל שהוא מין דגן ולח עשחו פת וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין ג' מיירי דעבדינהו כעין דייסא דחשיבא או אכילתו אבל הכוסם את החמה חי דלא חשיבא אכילתו כ"כ אע"ג דהיא דנח חשיבה הכינתו כ"כ תעיד דהית מן חמשת המינים אינו מברך לאחריו בם" נשיל נשיל שיב ברכה מעין שלא אלא בורא נפשות ו"הכס]שילה זעי דה רבות וכו' ומיה אומר הר"י שיש דאיכיים [ויוושה של רבות וכו' ומיה אומר הר"י שיש דאיכשים]: תופידים לפסף שחח חכמים כיילי ליה בההוח הסשם שי שחח המשם מיל לה בההוח הסשם שי שחח המשם מין דגן ולח עשלו פת וכו' וחכמים לגם מיד בים : חום מין דגן ולח עשלו פת וכו' וחכמים לגם מיד בים : חום אותרים ברכה אחת מעין שלש ונכון די מן מי דחים להחמיר שאין לאטל קליות או חשים שחב הפרשים ה שלוקות אלה בתוך הסעודה שא מיל מים' ד"כ בצר: שלוקות אלא בתוך הסעודה שאו ' ברכת המזון פוטרתן אם לא נחמעכו יפה דהוו כמו דייסא ובירושלמי יש

שגם האמוראים היו מסופקים דקאמר

בורא נפשות רבות וחסרונם - כמו לחם ומים שאי אפשר בלא

המ"ל כל שהוא. דאע"ב דכולהו מחד מינא בעיכן דליהוי מחמשת המינין ואי לא לא מברכיכן עליה בורא מיני מזונות : אורו - מי"ל : קורה פנ"ן: כמעשה קדרה - ברכה שמברכין על מעשה קדרה סל חמשת מינין: כרכה אחת מעין ג' - בשלחי פרקין (דף מד-) מפ'

קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים אין "אכל אורז ודוחן לא משום דע"י תערובת אבל איתיה בעיניה נימא אפילו אורו ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמ"ל כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורז ודוחן דאפילו איתיה בעיניה לא מברכינן בורא מיני מזונות ואורז [ודוחן] לא מברכינן בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורו ופת דוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדהם וגבי מעשה קדרה תניא יבתחלה מברך עליו בורא מים ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כמעשה קררה ולא כמעשה קדרה כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף ולא כמעשה קדרה דאילו במעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה ברברו ולכסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא ואורו לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קדרה חילקא מרגים (6) סולת *זריז וערסן ואורז הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתניא *רבי יותנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חכוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל ירבנן לאורבנן לא והתניא *° יהכוסם את החמה מברך עליה בורא פרי הארמה ^המרנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך לה על המחיה כו': ואורו לאו מעשה קדרה • דקא מפקת ליה מכלל מעשה קדרה לברכה אחרת: אלו הן מעשה קדרה - לענין ברכה : חילקא טרגים זריו וערפו-מפרש להו במועד קטן(ג) (פ"ב ינ:): חילקתי חמי דמתברי באסימה חדה לתרמי: טרגים - חדה לחלת: זריו • חדא לארבע: ערכן • חדה לחמש: הה מני - הך מתניחה דקחני אורז כמעשה קדרה רבי יוחנן בן טרי: ה"ג אכל רבנו לא ורבנו לא והתניא כו' - ול"ג והלכחא ומהלכות גדולות הוא : הכוסם - כמות שהיא: אפחה וכשלה · לחתר שחפחה בחטר ועשאה לחם חזר ובשלה במים: שהפרוכות קיימות - שלה נמוחו בבשולן: כרכה אחת מעין ג' - על המחיה ועל הכלכלה ובשלהי פרקין (דף מד-) מפרש לה: אלא לאו רכנו היא - וקחני במ"מ ותיובחא דרב ושמוחל: הא רכי יהודה כו'. הא דקתני בורא מיני זרעים ר' יהודה היא דקתני לכל מין ומין מעין ברכתו כדמפרט לקמן בפירקין (דף מ.) אליביה הלכך לירקות בורא מיני דשאים לחטין דורעים נינהו בורא ממנים לה. מיני זרעים ולרבכן בין זרעים בין קיד: ירקות בפה"א ולא בעינן לכל מין ומין מעין ברכחו: ולח כלום · כלומר שמשם פיד חין מעון מברכות פירות ארן ישראל ולא כלום אלא בורא נפשות רבות ככל מידי דליתיה משבעת המינין: **כותכות** הם ממרים (ד) והם דבש האמור בשבעת המינין שהדבש זב מן התמרים: קפן וכירד . לאחריהן: משמו - של ר"ג:

עליה ברכה אחת מעין ג' יהכוסם את האורז מברך עליו ב"פ האדמה מחנו אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כעי אילימא ר' יותנן בן נורי היא דאמר אורו מין דגן הוא המוציא לתם כן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושכואל תיובתא: אמר מר הכוסם את החצוה מברך עליה בורא פרי האדמה והתגיא שנו. בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן *ועל ירקות (ג) אומר בורא פרי האדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: אמר מר הכוסס את האורו מברך עליו בורא פרי האדמה מהנו אפאו ובשלו אע״פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והחניא 'לבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבגן דחניא מים * זה הבלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכמים * * * הבלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש אומרים ברכה אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אחה מכנים ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו (מסומדים) אע"פ שאתה אומר כן וחבריך אומרים כן למדתנו רבינו *יחיד ורבים הלכה כרבים רבי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים

הדין דאכיל סלת פירום קליות ולא מאי מברך בסופה רבי ירמיה אמר לא אכלית סלת מן יומא וכו': ברון ר"ג רשות לר' עקיבא לברך - סבור (ו) היה שיברך ג' ברכות כמו שהיה סובר ואית לר"ג הא קייל "דאין מומנין על הפירות וייל דר"ג ' היה סבור שהיה מברך על כל ז' מינין ג' ברכות שלמות וכי [שליז קשים שחדים בירך ר"ע מעין ג' לעלמו דוקא דק"ל אין מומכין על הפירות ואחרים המסובין ברכו כל אחד לעלמו וא"ם לר"ג דאמר ג' ברכום שלמות וס"ל דמומנים על ז' המינים אי ס"ל דברכה טעונה טם א"ב (ז) יומט וא"ב יומט לעולם וי"ל דיכול להיות שלא ישחה כלל מן טס של ברכה וא"ח מ"מ לאותו המברך שהוא טועם לריך לברך פעם אחרת וא"ב אין לדבר כוף וי"ל היכא "דאינו שותה בקביעות רק מלא לוגמיו מודה ר"ג דאל"כ וכי ליה ליה לר"ג ברכה אחת מעין שלש בשום מקום: [וע"ע חום' פסחים ק"ה: ד"ה ש"ח]:

hlessing THE ONE WHO CREATES SPECIES OF SEEDS. -? -The Gemara answers:

א קשוא – It is not difficult. הא רַבִּי יָהוּדָה – This second Baraisa, which rules that the blessing for wheat kernels is the One Who creates species of seeds, follows R' Yehudah, who requires a greater specificity of blessings.[23] הָא רָבָּגוָן – And this first Baraisa, which rules that haadamah is recited on wheat kernels, follows the Rabbis, who maintain that the general blessing the One Who creates the fruit of the ground suffices for all fruits of the ground. דתנן - As we learned in the Mishnah:[24] אומר בורא פרי האדמה – AND ON VEGETABLES ONE SAYS the blessing: THE ONE WHO CREATES THE FRUIT OF THE GROUND. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בּוֹרֵא מִינֵי רְשָׁאִים - R' YEHUDAH SAYS one recites: THE ONE WHO CREATES SPECIES OF HERBAGE. [25]

The Gemara further analyzes the Baraisa cited above: אמר מר – The master stated in the Baraisa: אמר מר – הבוסס את האורו ONE WHO CHEWS and swallows raw OREZ מברך עליו בורא פרי הארמה - RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CREATES THE FRUIT OF THE GROUND. טחנו אַפַאו ובְשֵׁלו – If HE GROUND IT into flour, BAKED IT into orez bread AND then COOKED IT, אָף על בי שהפרוסות קיימות – EVEN THOUGH THE PIECES of the orez bread ARE INTACT, בַּתַּחָלַה מִבֶּרֶךְ עַלַיו בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת — AT THE BEGINNING HE RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CREATES SPECIES OF SUSTENANCE, וּלְבַסוֹף בְּרַבָה אָחָת מֶעֵין שַׁלשׁ - AND AT THE END he recites THE ONE-BLESSING ABRIDGMENT OF THREE.

The Gemara asks:

הַחָּנָיִא – But it was taught in a different Baraisa regarding this very case of orez: לְבְּטוֹף וְלֹא כָּלוֹם – AT THE END one recites NOTHING AT ALL.[26] - ? -

The Gemara answers:

אמר רב ששת - Rav Sheishess said: אמר רב ששת - It is not difficult. הָא רָבָּן גַּמְלִיאֵל – This Baraisa which rules that the one-blessing abridgment of three is recited after orez is the opinion of Rabban Gamliel, והא רַבנון – whereas this Baraisa which rules that "nothing at all" is recited after orez is the opinion of the Rabbis, who dispute him in the following Baraisa:[27] דְּתָנְיֵא – For it was taught in a Baraisa: דָתָנָא – דוו דוה הַכָּלל – THIS IS THE RULE: בַל שָהוּא מִשְׁבְעַת הַמִּינִים – Regarding the blessing to be recited after eating ANY food THAT IS OF THE SEVEN SPECIES,[28] רבן גמליאל אומר – RABBAN GAMLIEL SAYS: שלש ברכות – One recites the THREE BLESSINGS of Bircas HaMazon. וְחַכְמִים אומרים – BUT THE SAGES SAY: בָּרָכָה אָחָת מֶעֵין שַׁלֹשׁ – One recites the one-blessing abridgment of three.[29] ומעשה בּרַכָּן גַמְלִיאֵל וְהַוְּקֵנִים – AND there was AN INCIDENT INVOLVING RABBAN GAMLIEL AND THE ELDERS, בְּעֵלְיָיה בִּירִיחוֹ – WHO WERE RECLINING[30] IN AN UPPER STORY IN JERICHO, וֹהֶבִיאוּ AND THEY BROUGHT BEFORE THEM לפניהם כותבות ואַכְלוּ ונתן רבו גמליאל רשות לרבי עקיבא לברך AND THEY ATE, ונתן רבן גמליאל רשות לרבי עקיבא - AND RABBAN GAMLIEL GAVE R' AKIVA PERMISSION TO RECITE THE BLESSING after eating.[32] אַחַת בְּרָכָה אָחָת מעין שלש – R' AKIVA HASTENED TO RECITE[33] (without consulting Rabban Gamliel) THE ONE-BLESSING ABRIDGMENT OF THREE, in keeping with the Sages' view and in contrast to that of Rabban Gamliel. אמר ליה רבן גמליאל – RABBAN GAMLIEL SAID TO HIM in rebuke: עַקיבַא עַר מַתַי אַתַה מַכנִיס רֹאשָׁךְ בֵּין הַמַחֲלוֹקַת – AKIVA! UNTIL WHEN WILL YOU continue to POKE YOUR HEAD INTO a matter of DISPUTE between me and my colleagues?[34] אמר לו – [R' AKIVA] SAID TO HIM: רַבּינוּ אַף עַל פִּי שָאַתַה אומר בֶּן וַחַבַּרִיךּ אומרים ם - OUR MASTER, EVEN THOUGH YOU SAY THUS AND YOUR COLLEAGUES SAY THUS, לְּמֵּרְתָּנוֹ רַבִּינוֹ יָחִיד וְרַבִּים הַלֶּכָה בְּרַבִּים – YOU HAVE TAUGHT US, OUR MASTER, that in matters of dispute between AN INDIVIDUAL AND A MAJORITY. THE HALACHAH AC-CORDS WITH THE MAJORITY.

BERACHOS

The Baraisa continues:

רבי יהורה אומר משמו – R' YEHUDAH SAYS IN [RABBAN GAMLIEL'S] NAME:[35] בַל שַהוּא מִשְׁבְעַת הַמִּינִים – After eating ANY food THAT IS OF THE SEVEN SPECIES

NOTES

23. "Fruits of the ground" is a general category that also includes the subcategories וָרָעִים, seeds [e.g. grains and legumes, whose seeds are eaten, rather than the plant itself] and יֵרְקוֹת, herbage [in whose case the plant itself is eaten] (see 35a note 8). R' Yehudah holds in our Mishnah (as the Gemara will soon cite) that the herbage subcategory requires its own blessing, because (as the Gemara explains on 40a) he requires a specific blessing for a subcategory. Similarly, he holds that the seeds subcategory requires the specific blessing the One Who creates species of seeds (see Rashi).

24. Above, 35a.

- 25. The Rabbis, who do not require so great a specificity of blessings and therefore state in the Mishnah that the more general the One Who creates the fruit of the ground is the blessing instituted for the subcategory of herbage, would also hold that this is the blessing recited on the subcategory of seeds. R' Yehudah, who states in the Mishnah that the more specific blessing the One Who creates species of herbage was instituted for the subcategory of herbage, would also hold that the more specific blessing the One Who creates species of seeds was instituted for the subcategory of seeds.
- 26. I.e. one recites nothing at all of the blessing instituted for the fruits for which Eretz Yisrael is praised [i.e. the three blessings of Bircas HaMazon or the one-blessing abridgment of three]. Rather, one recites afterwards simply the Borei Nefashos blessing, as one does after other foods that are not among the seven species for which Eretz Yisrael is praised (Rashi; cf. Teshuvos HaRashba §823, who presents a different explanation of why Borei Nefashos is called "nothing at all").

- 27. [That the dispute between Rabban Gamliel and the Rabbis pertains to the after-blessing for orez emerges at the end of the Baraisa.]
- 28. For which Eretz Yisrael is praised in Deuteronomy 8:8. These are: wheat, barley, grapes, figs, pomegranates, oil olives and dates.
- 29. This dispute between Rabban Gamliel and the Sages is also recorded in the Mishnah below, 44a (see Gemara there, where the dispute is explained).
- 30. In Talmudic times, people ate their meals in a reclining position. Rabban Gamliel and the Elders were reclining and waiting for the food
- 31. Dates are the "honey" listed among the seven species [see note 28]
- [Jericho was "the city of dates," as stated in Judges 1:16 [see Targum ad loc.] (Sifsei Chachamim).]
- 32. That is, to be the one to recite the blessing on behalf of all the participants (see Tosafos, Rashba and Ritva).
- 33. [Literally: jumped up and recited]; see Sheleimah Mishnaso to 39a וברך; see also Tzlach here.
- 34. [R' Akiva was a student of Rabban Gamliel and the Elders, and Rabban Gamliel rebuked him for taking sides in a dispute between his mentors.
- 35. Rashi (see Tosefta 4:13). [What follows is not a quote from Rabban Gamliel, but rather R' Yehudah's report of a different version of the dispute, according to which it emerges that Rabban Gamliel holds an additional view not ascribed to him by the first version.]

ופי כיה סימן וכעמ"ז שלו

עין משפמ

נר מצוה

ברכות כלי יוד משין כו מושיע חויה כמנ שם מושים שם מני בעיף מ: לח ד מיי פיג מכלי נכמס פליב מודים מייני מייני מייני מיינים פליב מודים מיינים מייני מיינים מיינים

הגהות הביח

למולם כציל והיבום יותם

גליון הש"ם נמ' כססס ס'. עי' רש"י ולעיל לי ע"ב כיילי לים בסכוח ועי לקמן מ"ד ע"ח: תום" דים מון כי' דחים ותה בקבישת רק מלא

בורא נפשות רבות וחסרונם - כמו לחם ומים שאי אפשר בלא הס* ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם שלא ברחם כי אם לחפטוג בפלמא כמו תפוחים וכיולא בהן ומסיים לה א פייי פיג מפלי ברוך חי העולמים ובירושלמי ברוך

לונים לו ב תיי שם מנם ד משם מהם המשף: הפרוסות קיימות י שתפרשים לו ב תיי שם מנם ד דהיינו כשהלחם אינו שרוי במים כ"כ שלם יקח הפרוסה שלא לז גמיי פיסופיו מכלי במים כ"כ שחם יקח הפרוסה עלו דו בשיישים ועו ישבר: רנטיל פי' אורו מי"ל . מע מושיע אייה סים וים מפרשים ר"יזו ולהתי פירום יש לפרש דדוחו היינו מי"ל:

חבל חדותן לח הוי למ חמיי שם כני ח מיובתא ואפשר דהוי הלכתא כוחייהו מו"ה סיי קסת סמיי: ולא מברכינן עליה בורא מיני מזונות: מ זו (מיי שם פלבי ז)
המנשם משה לריך לברך עליה מיי נת מעיף זא בורא פרי האדמה.

שהרי אפינו בקמחא דחיטי אמריגן לעיל (ה) מברכין עליה בפה"ח ולרב נחמן לא ס"ל הכי משום דאשתנו ומיהו בלאחריו יש לספק מאי מברכין אם מברכין על המחיה ועל הכלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה דלא אשכחן ברכח על המחיה ועל הכלכלה אלא היכא דבריך עלייהו (א) גב' ערגים זרית בו דנח חשכחן בשום מקום הך הינה מדנים ומשני ברכה דלקמן (דף מד.) מפרש ברכה חילה מדא לפנטי בו דלא אשכחן בשום מקום הך אחח מעין ג' וקאמר בחמשת המינים מרגים מדה למות שיםר על החרץ ועל המחיה ועל ז' המינים טפטתום' תמריסוסה על הארץ ועל הפירות ועל האדמה דגש: (ה) חים דיה על הארץ ועל הפירות ועל האדמה בטפס ומי אמריק ועל פרי האדמה לא הזכיר ועוד נפול. נד כיש ליי מדקאמר הכא על הכוסם אה החטה (ו) ד'ה מן ומי טמר מברך בורא פרי האדמה וקאמר ששנה עם אינ יחם מברך בורא פרי האדמה וקאמר בהדיח טחנו ואפחו פת עד אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך בורא מ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ומדלא קחלי הכא גבי כוסס החטה מברך לאחריו ברכה אחת מעין שלש ש"מ דבטוסס ליכא ברכה לאחריו מעין ג' והא דהאמר כל שהוא מין דגן ולא עשאר פת וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין ג' מיירי דעבדינהו כעין דייסא דחשיבא אז אכילתו אבל הכוסם את החטה חי דלא חשיבא אכילתו כ"כ אע"ג דהיא מן חמשת המינים אינו מברך לאחריו ברכה מעין שלש אלא בורא נפשוח ד'הכס]מילהומיבדה רבוח וכו' ומיהו אומר הר"י שש ד"השמשם]: חושידה לספק" שמא חכמים כיילי ליה בההוא פספש מי שמא הפמים לספק "שלא חבמים כיילי ליה בההוא פספש מי שמא הפמים מין דגן ולא עשאו פת וכו' וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ונכון להחמיר שאין לאכול קליות או חטים שלוקות אלא בתוך הסעודה שאו ברכת המזון פוטרתן אם לא נתמעכו יפה דהוו כמו דייסה ובירושלמי יש שגם האמוראים היו מסופקים דקאמר הדין דאכיל סלת פירום קליות

קמ"ל כל שהוא - דאע"ג דכולהו מחד מינא בעיכן דליהוי מחמשת המינין ואי לא לא מברכיכן עליה בורא מיני מזונות : אורו - מי"ל : קוחן - פנ"ן : כמעשה הדרה - ברכה שמברכין על מעשה קדרה סל חמשת מינין: כרכה חחת מעין ג' - בשלהי פרקין (דף מד-) מפ'

קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים איז "אכל אורו ודוחן לא משום דע"י תערובת אבל איתיה בעיניה נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכיז עליו בורא מיני מזונות קמ"ל כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורו ודוחן דאפילו איתיה בעיניה לא מברכינן בורא מיני מזונות ואורז [ודוחן] לא מברכינן בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורו ופת דוחן כוברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קרה תניא יבתחלה מברך עליו בורא מים ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה כמעשה קררה דמברכין עליו תחלה וסוף ולא כמעשה קררה דאילו במעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא ואורז לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קררה חילקא מרגים (פ) סולת *זריז וערסן ואורו הא מני רבי יותנן בן גורי היא דתניא *רבי יותנן בן נורי אומר אורו מין דגן הוא וחייבין על חמיצו כרת וארם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל ירבנן לאורבנן לא והתניא *° יהכוסם את החמה מברך עליה בורא פרי האדמה מחנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לדם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין ג' יהכוסם את האורו

לה על המחיה כו': ואורז לאו מעשה הדרה . דהא מפחת ליה מכלל מעשה קדרה לברכה אחרת: אלו הן מעשה קדרה - לענין ברכה : חילקא טרגים וכיו וערכן מפרש להו במועד קטן(ג) (פ"ב ינ:): חילקת - חמי דמחברי באסיתה חדה לתרתי: טרגים - חדה לחלת : זריז · חדא לארבע : **ערסן** · חדה לחמש: הא מני - הך מתניתה דקתני אורז כמעשה קדרה רבי יוחגן בן טרי: ה"ג אבל רבט לא ורבט לא והתניא כו׳ - ול"ג והלכתא ומהלכות גדולות הוא : הכוסם · כמות שהיא: אפאה וכשלה · לאחר שאפאה בתטר ועשאה לחם חזר ובשלה במים: שהפרוסות קיימות - שלא נמוחו בבשולן: כרכה אחת מעין ג' - על המחיה ועל הכלכלה ובשלהי פרקין (דף מדי) מפרש לה: אכא כאו רבנו היא - וקתני במ"מ ותיובתא דרב ושמוחל: הא רכי יהודה כו׳ הא דקתני בורא מיני זרעים ר' יהודה היא דקתני לכל מין ומין מעין ברכתו כדמפרש לקמן בפירקין (דף מ.) אליביה הלכך לירקות בורא מיני דשאים לחטין דורעים נינהו בורא מיני זרעים ולרבנן בין זרעים בין ירקות בפה"א ולא בעיכן לכל מין ומין מעין ברכחו: ולח כלום - כלומר מוספתם פ"ד אין טעון מברכות פירות ארץ ישראל ולא כלום אלא בורא נפשות רבות ככל מידי דליתיה משבעת המינין : טמשת הם תמרים (ד) והם דבש האמור בשבעת המינין שהדבש זב מן החמרים: קפץ וכירך -לאחריהן: משמו - של ר"ג: 651

מברך עליו ב"פ האדמה מחנו אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש מני אילימא ר' יודען בן נורי היא דאמר אורז מין דגן הוא המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל תיובתא: אמר מר הכוסם את החמה מברך עליה בורא פרי האדמה והתניא לשלים. בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן *ועל ירקות (ג) אומר בורא פרי הארמה ר' יהודה אומר בורא מיני רשאים: אמר מר הכוסם את האורו מברך עליו בורא פרי האדמה מחנו אפאו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והתניא 'לבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבגן דתניא מספים ** זה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות והכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והוקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אתה מכנים ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו נישלפת אע"פ שאתה אומר כן וחבריך אומרים כן למדתנו רבינו *יחיד ורבים הלכה כרבים רכי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים

ולא מאי מברך בסופה רבי ירמיה אמר לא אפלים סלם מן יומא וכו': ברוך ר"ג רשום לר' עקיבא לברך י סבור (ו) היה שיברך ג' ברכום כמו שהיה סובר ואים לר"ג הא קי"ל "דאין מומנין על הפירום וי"ל דר"ג 'היה סבור שהיה מברך על כל ז' מנין ג' ברכום שלמות וכי [מידין שובים מחדים בירך ר"ע מעין ג' לעלמו דוקא דקי"ל אין מומנין על הפירות ואחרים המסובין ברכו כל אחד לעלמו וא"ח לר"ג דאמר ג' ברכות שלפות וס"ל דמוחנים על ז' החינים אי ס"ל דברכה סעונה כום א"כ (ז) יותנו וא"כ יותנו לעולם וי"ל דיכול להיות שלא ישתה כלל מן כום של ברכה וח"ת מ"מ לתוחו המברך שהוא טועם לריך לברך פעם אחרת וח"כ אין לדבר סוף וי"ל היכא "דאיט שוחה בקביעות רק מלא

לוגמיו מודה ר"ג דאל"כ וכי ליח ליה לר"ג ברכה אחת מעין שלש בשום מקום: [ופ"ע תום' פסחים ק"ה: ד"ה ש"ח]:

(6) ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת

ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל

שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת

אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש

וחב"א ולא כלום במאי אוקימתא כר"ג אימא

סיפא דרישא אם אין הפרומות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מוונות

ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש

כני אי ר"ג השתא אכותבות ואדייםא אכרר"ג

ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא

אלא פשימא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן

אלא לעולם רבנן ותני גבי אורו ולבסוף אינו

מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהמא

דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"מ

דסמירא עיקר דמרווא דלא מפשי ביה קמרא

מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"מ דובשא

עיקר *והדר אמר רבא "אידי ואידי במ"מ דרב

ושמואל דאמרי תרוייהו כל שישבו מחמשת

המינים מברכין עליו בורא מיני מוונות א"ר

יוסף *האי חביצא דאית ביה פרורין כזית

בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ

ולבסוף מכרך עליו שלש ברכות דלית ביה

פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני

מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר

רב יוסף פנא אמינא לה *רחניא יהיה עומר

ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו

וקימנו והגיענו לזמן הזה נמלן לאכלן מברך

המוציא לחם מן הארץ ותני עלה יוכולן פותתן

כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י

דאמר פורכן עד שמחוירן לסלתן ה"ג דלא

בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"ג והתניא לקם מכולן כזית ואכלן אם חמץ

הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו

ידי חובתו כפסח הכא במאי עסקינן בשערסן

אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילח

פרס ואי בשערכן האי שאכלן שאכלו מיבעי

ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי

הוה עלה אכור רב ששת יהאי חביצא אף

על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו

המוציא לדום מן הארץ אמר רבא יוהוא

דאיכא עליה תוריתא דנהמא ימרוקנין הייבין

בחלה [6] וכי אתא רבין א"ר יוחנן פורוקנין [6]

פמורין מן החלה מאי מרוקנין אמר אביי

כובא דארעא ואמר אביי 'מריתא פמורה מן

החלה מאי מריתא איכא דאמרי גביל

מרתח ואיכא דאמרי ^הנהמא דהנדקא ואיכא

עין משפם נר מצוה

בא א מייי פ"ג מכלי כרכות כלככ ד ווית פוי רת סעיף כ: מב ב מיי פין מכלי

נרטת כל' חסמג עשין כו מוש"ע חצ"ח מי קשה סעיף : כזה וו מיי פיו מכלי בסרים כלי יג סמג

משין קמה מוש"מ י"ד סי" בכם סעיף:

(ח) גמ' ולחו מין דגן וכו' וחכמים חומרים

תנהות הבים

(ד) בא"ד וכמס לאמיירי בשמנשלו מ"מ מאי

הנהית הנריא [ח] נמ' (פרוקרין חייבין בחלב) חח"מ: [ב] שם כי חתה רבין אר"י שרופניו חייביו "י מחקרון חייכין במלם. כל"ל :

דביצא דחית ביה פרורין פרש"י כמו שלנייקו"ק (ג) וח"ה והמניח לפיל בזמן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לא יברך עליהן המוליא אע"ג דאית ביה כזית וי"ל דרב יוסף מפרש ליה

שב ביי שת מהלי הפרוסות קיימות היינו בכזית ואין הי
ממדין ומשפטין
הלכ יו וכן מפרש נמי בירושלמי וא"ת ואיך
כנ ג מיי ישיג מהלי
מדמה רב יוסף פרורי מנחות לפרורי
ממשה
ממשה
מהכי
מכנ א מייני מהלי
מבל וי"ל כיון שנסגנין בשמו מר דה מיי׳ פינ מכלי כנתבשלו דמי ומיהו קשה דלקט מכולן כזית דקאי אחמשת המינין ולא אמנחות כמו שאפרש והתס(ד)נמי לא מיירי בשנתבשלו ומאי מדמה לחבילא בסרים מני יבשם. פשין קשל מוש" ידי שהוח מבושל לכך כ"ל חבימו יבי סי שנש ספיף הושש" פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק הציה מייקבת מניף מו: פרורין הכדבקים יחד על ידי מרק מו חם מוביע הציה או על ידי חלב כמו חבילא דחמרי

שם מעיף מו: "שהן נדבקין: "ב מו ימיי שי מכלי בסרים כלי יו מע [דירן עומד ומקריב מנחום. פרש": בעל הבית המתנדב מנחה ודוחה גדול הוא דהיה עומד ומקריב משמע בכהן המקריב וכן לישנא נטלן לאכלן משמע דאכהן קאי וכראה בכהן העומד להקריב ראשון במשמרתו וכ"ד משמרות היו וכלשבת ממחדשת משמרה אחרת אם כן כל משמרה אינה משמרת אלא ב' פעמים בשנה וכיון שיש להם זמן קבוע מברכינושהחיינו ולא כפירש"דמנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם: לכן מכולן.פירש"י דקאי אמנחות ולא נהירא דא"כ היכי קאמר

ברכ אחת חשוש שלש שאיש: (כ) יש"י דיה (תנחות ד' נכ:) כל המנחות באות באות ולא ישו: (ב) יש"י דיה (תנחות ד' נכ:) כל המנחות באות תלה וכראה דקאי אחמשת מינין וה"ק הכלומד במנשא ואים הביני וטיכנות במנשא ואים קבה מדמיא לשל ום":

אמר רבא והוא דאיכא עליה בממכנים עים יותר מוריחת דנהמת . ויקן דנהמת ומ' נמים דתם קיימת לן דרבת בתרתה הות ולת למיכות במיכום למיכון ביהו בפרורין כזית כיון דאיכא לברות מחרים נמים כל בעיכן שיהו בפרורין כזית כיון דאיכא לברות מחרים נמים כל מחרים חוריתא דנהמא לענין המוליא ואפילו חוריתה דנהמה לענין המוליה והפינו נתבשלו לפירוש רש"י והא דמשמע בירושלמי דפרוכות קיימות הן בכזית הייט לפי שכן דרך להיות חוריתא דנהמא בכזיח אבל פעמים דאפילו בפחות מכזית איכא תוריתא דנהמא: תוריתא דנהמא . נראה דהיינו כשנותני'הפרורין (ה)במים ואם המים מתלבנים מחמת הפרורין אולא ליה מוריחא דנהמא וכן היה רגיל רבינו דוד ממי"ן ללבן פרורין במים בלילה כדי לאכלו בשחר בלא ברכת המוליא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שימחוק ראשו ויוכל להגיד ההלכה: **לחם** העשוי לכותה פטור מן החלה . והייט כשעשאו

כלמודים ופירש"י עיסה שמיבשים בתמה וקשה דהא אמריכן במסכת חלה (פ"א משנה ה) כל שתחלתו שיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה וכל שתחלתו סופגנין וסופו עיסה חייבין כמי בחלה ושתחלתו סופגנין וסופו כמי כופגנין פטור מן החלה ופסק ר"ת אם כן בניבלי"ם ורישולא"ם דתחלתן עיסה מברכין עליהן המוליא וחייבין בחלה אף על פי דכופן

כופגנין ומתחלה היה ר"ל ר"ה דדוקא חייבין בחלה דמנות חלה בעודן עיסה דכתיב עריסותיכם והוחיל שהיו מתחלה עיסה חייבין בחלה אבל מן המוליא פטורים דעכשיו הם סופגנין ול"ג דהא לעיל קהני נטלן לחכלן מברך עליהן המוליא גבי מנחה אף על פי דעכשיו הם סופגנין שהמנחות מטוגנות בשמן. ורימשי"ש אף על גב דחייבין בחלה שהיו עיסה מתחלה פטורין מהמוליא ואין מברכין סליהם אלא בורא מיני מזונות דלית להו תוריתא דנהמא ואחר כך ברכת מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה ור' יחיאל דיל הים

ולא(ב)מין דגן.שבמין דגן יש חילוק שאם עשאו פת הכל מודים שלריך לחחריו ג' ברכות: או. אף אם מין דגן הוא אלא שלא עשאו פת בשתים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: במאי אוקימתא. לההוא דלעיל הפרוסות הייטו בכזית ואין הפרוסות קיימות בשאין בהן כזית דקתני ולבסוף ברכה אתת מטין שלש: כר"ג אימא סיפא דרישא .

דההיא מתני' דמתני גבי הכוסם את החטה דההיא רישא דידה והתני סיפה חין הפרוסות קיימות כו': השתח. אפילו אדייסא אמר ר"ג במסכי' בתרייתה או מין דגן ולה משחו פח מברך חחריו ג' ברכוח: אין הפרוסות הייתות. שבתחלתו פת ממש היה: מיכעים. וכשנמוח מי גרע מדייסא: אלא לאו רכנו היא . דאמרי גבי דייסא ברכה אחת והאי כמי משכמות לאו פת הוא והוי כדייסא: והלכתא לא גרסיכן: ריהטא. הוא חבין קדרה: דמקלאי. בני כפר: דמפשי כיה קמחת. שמרבים בו קמח: דמחחא. בני כרך: חבילא. כעין שלניי"קוק שמפררין בתוך האלפם לחם: ' מנא אמינא לה . דאפרורין כזית מברכין המוליא : היה . ישראל שומד: ומקריב מנחות . ונתנה לכהן מומד: ומקריב נוייים להחייע . חס [מפין וסשכת להקריבה: אומר כרוך שהחייע . חס [מפין וסשכת לא הביא מנחות זה ימים רבים: נטלן לאכלו. הכהן: **ותני עלה. כלו**מר וחכן על המנחות מנחת מחבת ומנחת מנחום שה: מרחשת הקריבות כשהן תפויות: וכולן פוחתן. כלומר בולען קודם קמילה ועושה אותן פתיתין כזיתים כדכתיב פתות אותה פתים (ויקרא ב) אלמא פחיחין כזיחים מברך עליהן המוליח: פורכן. למנחות החפויות מם על המחבת ועל המרחשת קודם קמילה עד שמחזירן לסלחן: הכי נמי. דפליג אהא דקתני מברך המוליא: והתניא לקט מטלן . פתיתי המנחות: כזית כו' . ומדקאמר יולא בו ידי חובתו בפסה משום אכילת מלה דמלות עשה היא דכתיב בערב חאכלו מצות והתם לחם בפיכן דכתיב בה לחם עוני אלמא לחם הוי ומברך המוליא והא מתניתין על כרחך רבי ישמעאל היא דהא קחני לקט מכולן כזים אלמא בפסיחין פחוחין מכזים

קחי: כשערכן. כשחור וגבלן יחד וחור ואפאן. ערסן לשון עריסוחיכם: והוא שאכלן ככדי אכילת פרס . שלא

ישהה משהחחיל לאכול שיעור כזית

עד שגמר אכילת השיטור יותר מכדי

אכילת חלי ככר של שמנה בילים דהוי

חליו ארבעה בילים שזהו לירוף שיעור

אכילה ואם שהה יותר אין האכילה

מלפרפת והוה ליה כאוכל חלי זית היום

וחלי זית למחר ואין בו חיוב כרת אם

חמד הוא: ואי כשערכן והוא שאכלו.

לשון יחיד מיבעי ליה :הכ"ע . ובשלח

ערכן היא וכדקאמרת והא דקתני דאמרי "לחם העשוי לכותה תני רבי חייא דחשיב למיהוי לחם בבא מלחם גדול לרם העשוי לכותח פמור מן החלה והא ונשאר מן הלחם שלא נפרס טלו אבל תניא חייב בחלה התם כדקתני מעמא ר' אם נפרם כולו לא חשיבי פתיתין יהודה אומר 'מעשיה מוכיחין עליה עשאן הפחוחי' מכזים ולא מברכינן המוליא ואין יולא בהן ידי חובת מלה בפסח: תוריתא דנהמי. תואר מראית הלחם: פובא דארעא. עושה מקום חלל בכירה וטתן בחוכו מים וקמח כמו שעושין באלפם: גכיל מרחח.

נהמא דהנדקא. בנק שאופין בשפוד ומושחים אותו תמיד בשמן או במי בינים ושמן : לחם העשוי לכוחה . אין אופין אותו בתנור אלא בחמה:

נותנים קמח ומים בכלי ובוחשין בכף ושופכי' על הכירה כשהיא נסקח:

או מין דגן ולא מין דגן הוא – BUT IS NOT A SPECIES OF GRAIN, או מין דגן ולא עשאו פֿת – OR A SPECIES OF GRAIN BUT HE DID NOT MAKE IT INTO BREAD, רַבּן גַמליאַל אומר שַלשׁ בּרֶכוֹת – RABBAN GAMLIEL SAYS that one recites the THREE BLESSINGS of Bircas HaMazon. [1] אחת ברכה אחת – BUT THE SAGES SAY that one recites the ONE-BLESSING abridgment of three.[2] בַל שָאֵינוֹ לא משָבעת – המינין ולא מין דגן – And with regard to ANYTHING that is similarly significant but THAT IS NOT one OF THE SEVEN SPECIES NOR A SPECIES OF GRAIN,[3] בגוֹן פַת אוֹרָז וְדוֹחָן – SUCH AS OREZ BREAD OR DOCHAN BREAD, מַעִין שַׁלשׁ – רַבַּן גַמָליאָל אוֹמֵר בַּרָכָה אָחַת מַעִין שַׁלשׁ – RABBAN GAMLIEL SAYS that one recites afterwards the ONE-BLESS-ING ABRIDGMENT OF THREE. וחכמים אומרים ולא כלום – BUT THE SAGES SAY that one recites afterwards NOTHING AT ALL.[4] Accordingly, Rav Sheishess explains that the Baraisa which prescribes Al HaMichyah as the blessing after baked and cooked orez reflects the view of Rabban Gamliel here. The Baraisa which prescribes Borei Nefashos reflects the view of the Rabbis (Sages) here.

The Gemara refutes Rav Sheishess' answer:

בּמָאי אוּקימָתא – How have you interpreted it [i.e. the Baraisa on 37a, whose last clause prescribes Al HaMichyah as the blessing after cooked and baked ricel? ברבן גמליאל – As being in accordance with the view of Rabban Gamliel. אַימָא דרישא – But say and consider the latter clause of the first part of that Baraisa, which states with regard to wheat bread that was then cooked: אם אין הפרוסות קיימות – IF THE PIECES of bread ARE NOT INTACT, they are no longer considered "bread" and AT THE בַּתַּחַלָּה מְבַרֶךְ עַלֵּיהַ בּוֹרָא מִינֵי מִזוֹגוֹת therefore BEGINNING HE RECITES ON IT THE BLESSING THE ONE WHO CRE-ולבטוף מבַרֶר עליה ברכה אַחַת מעין ATES SPECIES OF SUSTENANCE, ולבטוף מבַרֶר עליה ברכה אַחַת שלש - AND AT THE END HE RECITES ON IT THE ONE-BLESSING ABRIDGMENT OF THREE. מָני – Now, whose view is reflected in this clause of the Baraisa? אי רַבּן נְמִלִּיאֵל – If you wish to say that it is the view of Rabban Gamliel (as would necessarily follow from Rav Sheishess' assertion that Rabban Gamliel is the author of this Baraisa's last clause), we would be confronted with the following difficulty: הַשְׁתָּא אָפּוֹתָבוֹת וְאַדְיִיסָא אָמֵר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אַלש בְּרָבוֹת – Now that even on dates and on daissa Rabban Gamliel says that the three blessings of Bircas HaMazon are recited,[5] אָם אָין הָפָּרוּטוֹת קַיַנְימוֹת מִיבָּעוַא – then if the food contains actual bread except that the pieces are not intact, can there be any doubt that Bircas HaMazon is recited?[6] אַלַא פּשִיטָא רַבָּנַן – Rather, it is obvious that this Baraisa

The Gemara counters:

אִי הָכּי – But **if so,** that the first Baraisa is authored by the Rabbis, as you have just demonstrated, בְּשִׁיָא דְּרַבְּנָן אַדְּרַבְּנָן – the ruling **of the Rabbis** there (that one recites the one-blessing abridgment of three after eating *orez*) **contradicts that** ruling **of the Rabbis** recorded in the second Baraisa (that "nothing at all" is recited after orez)![8] – ? –

The Gemara concludes:

קּלָא לְעוֹלָם רְבְּּנָן – Do not reject because of this the interpretation that the first Baraisa is authored by the Rabbis. Rather, conclude that indeed the first Baraisa is authored by the Rabbis. וְתְנִי בַּבִּי – And emend that first Baraisa so that it should read with regard to orez: ווְלְנִי וְלֹא כְלוֹם – AND AT THE END, after eating orez bread, HE DOES NOT RECITE ON IT ANYTHING AT ALL.[9]

The Gemara cites a ruling of Rava:

אַמר רַבא – Rava said: הַאי רִיהָטָא דְּחָקּלָאֵי – With regard to the blessing recited on this rihata [10] of the villagers, במפשי בֵּיה שברה בורא מיני מוונות - who add a lot of flour to it. מברה בורא מיני מוונות one recites on it the blessing the One Who creates species of sustenance. מאי טעמא – What is the reason? דָסְמִירָא עִיקַר Because the flour is the primary ingredient. דמחוזא דלא מפשי With regard to the rihata of the city dwellers, שוה קמחא – With regard to the rihata of the city dwellers, שוה קמחא do not add a lot of flour to it. מברה עליו שהכל נהיה בדברו – one recites on it the blessing that everything came into being through His word. מאי טעמא – What is the reason? דובשא יקר Because the honey is the primary ingredient. ייקר אמר רבא – Rava then reconsidered and said: אידי ואידי בורא מיני מוונות - Both on this and on that [i.e. on either type of rihata] one recites the One Who creates species of sustenance. דרב ושמואל דאמרי תרוויהו – For it is Rav and Shmuel who both say: בַּל שֵׁיֵשׁ בּוֹ מְחֲמֶשֵׁת הַמִּינִים – In the case of any food that contains something of the five species of grain, even if the grain is but a minority ingredient, מְבַרְכִין עַלֵּיו בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת – we recite on it the blessing the One Who creates species of sustenance. Thus, even on rihata of the cities, which contains only a small amount of flour, we recite mezonos.

The Gemara cites a different ruling:

אָמֶר רֶב יּוֹמֵף — Rav Yosef said: אָמִר רֶב יּוֹמֵף — With regard to the blessing recited on this chavitza, רְצִּיִּח — With regard to the blessing recited on this chavitza, רְצִּיח בְּיוֹה מְּרִין בְּיוֹיִח בְּיוֹה מְּרִין בְּיוֹיִח בְּיוֹה מִּן הַאַרָין — that which has in it pieces of bread the size of an olive, and the beginning, before eating, one recites on it the blessing the One Who brings forth bread from the earth; בְּרָבוֹת בְּרָבִיוֹת שְלִשׁ בְּרָבוֹת — and at the end, after eating, one recites on it the three blessings of

NOTES

1. Obviously, Rabban Gamliel would rule so even if it were a species of grain that one did make into bread. The Baraisa specifies "anything that is of the seven species but not a species of grain, or a species of grain but he did not make it into bread" because those are the cases in which the Sages (below) dispute Rabban Gamliel. Would it be a species of grain and made into bread, however, the Sages would agree that Bircas HaMazon is recited (see Rashi).

(which prescribes Al HaMichyah for a dish into which bread

was added and dissolved) reflects the view of the Rabbis^[7] and not

that of Rabban Gamliel, and Rav Sheishess' resolution is thus

- 2. [So far, R' Yehudah's report of the dispute is substantively the same as the Tanna Kamma's.]
- 3. [Tangentially, this double wording implies that some of the five species of grain are not considered varieties of wheat and barley (mentioned in the verse) and are thus not deemed to be among the seven species for which Eretz Yisrael is praised. See *Rashash* here, but see also his comments to *Pesachim* 36b.]
- 4. [I.e. Borei Nefashos (see 37a note 26).]

refuted. -?

5. The Baraisa at the top of this *amud* states that according to Rabban Gamliel, *Bircas HaMazon* is recited on "a species of grain that he did not make into bread," which includes *daissa* (*Rashi*).

- 6. I.e. if Rabban Gamliel prescribes *Bircas HaMazon* for *daissa*, whose grain never had the status of bread, would he not certainly prescribe it for a dish into which actual bread was added and dissolved? (*Rashi*).
- 7. Who dispute Rabban Gamliel and hold that only Al HaMichyah is recited on a non-bread dish of grain. And they hold that the same applies to bread that was cooked and dissolved and has thus lost the status of "bread" (Rashi).
- 8. In other words, we are back to the original contradiction between Baraisos that Rav Sheishess sought to resolve.
- 9. Thus emended, the first Baraisa agrees with the second.
- 10. Rihata is another name for chavitz cooked in a pot [see above, 36b note 49] (Rashi).
- 11. Rashi. [See Rashi to Arachin 14a ד"ה אחד המקריש; see also Targum Onkelos to Numbers 22:39.]
- 12. A cooked dish made with small pieces of bread (see *Rashi* and *Ritva*; *Tosafos* and other Rishonim, though, explain this differently see notes 14 and 34).

(6) ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת

ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל

שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת

אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעיז שלש

וחכ"א ולא כלום במאי אוקימתא כר"ג אימא

סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות

בתחלה מברך עליה בורא מיני מוונות

ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש

כני אי ר"ג השתא אכותבות ואדייסא אכדר"ג

נ' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא

אלא פשימא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן

אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו

מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהמא

דחקלאי רמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ם

דסמירא עיקר דמחווא דלא מפשי ביה קמחא

מברד עליו שהכל נהיה בדברו מ"מ דובשא

עיקר *והדר אמר רבא "אידי ואידי במ"מ דרב

ושמואל דאמרי תרוייהו כל שישבו מחמשת

המינים מברכין עליו בורא מיני מוונות א"ר

יוסף *האי חביצא דאית ביה פרורין כזית

בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ

ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה

פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני

מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר

רב יוסף כנא אמינא לה *דתניא ^נהיה עומר

ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו

וקימנו והגיענו לזמן הזה נמלן לאכלן מברך

המוציא לחם מן הארץ ותני עלה יוכולן פותתן

כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י

דאמר פורכן עד שמחזירן לסלתן ה"ג דלא

בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא

ה"ג והתגיא לקם מכולן כזית ואכלן אם חמץ

הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו

ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן

אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת

פרם ואי בשערכן האי שאכלן שאכלו מיבעי

ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי

הוה עלה אמר רב ששת האי חביצא אף

על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו

המוציא לחם מן הארץ אמר רבא יוהוא

דאיכא עליה תוריתא דנהמא 'מרוקנין חייבין

בחלה [6] וכי אתא רבין א"ר יותנן מרוקנין [3]

פמורין כן החלה כאי מרוקנין אמר אביי

כובא דארעא ואמר אביי 'מריתא פמורה מן

החלה מאי מריתא איכא ראמרי גביל

מרתח ואיכא דאמרי "נהמא דדעדקא ואיכא

ראסורי "לרום העשוי לכותוח תני רבי חייא

לרם העשוי לכותח פפור מן החלה והא

תניא חייב בחלה התם כדקתני מעמא ר'

יהורה אומר 'מעשיה מוכיחין עליה עשאן

עין משפם

גר מצוה

מא א מייי פ"ג מהלי ברכות הלכה ד

מב ב מיי פ"ו מכלי

כלכה ית: כלג מיי' פיינ מהלי כת ג מיי' פיינ מהלי

מצבה י מד דח מיי׳ פיג מכלי נרטת כלי חסמג

משין כו פוש"ם מים

ם" קשת סעיףי: בנה רו מיי' פיו מכלי

כשין קמת מוש"ע י"ר ס" שכם שניף כ ומוש"ע

לו"ח כי' קסח סעיף פו: כנן חם פוצ"ע לו"ח

מן י מיי פין מכני בנו י מיי פין מכני בנורים כני יד ממג

בפרים כלי יב פמג

מעשה הקרבעה

ולא(ב)מין דגן.שבמין דגן יש חילוק שאם עשאו פת הכל מודים שלריך לחריו ג' ברכות: או. אף אם מין דגן הוא אלא שלא עשאו פת בשמים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: במאי אוקימתא. לההוא דלעיל הפרוסות קיימות היינו בכזית ואין הפרוסות קיימות בשאין בהן כזית דקתני ולבסוף ברכה אחת מעין שלש: כר"ג אימא סיפא דרישא.

דההיא מתני' דמתני גבי הכוסס את המטה דההיא רישא דידה והתכי סיפא אין הפרוסות קיימות כו': השתח. 'אפינו אדייסא אמר ר"ג במתכי' בתרייתה או מין דגן ולה עשאו פת מברך אחריו ג' ברכות: אין הפרוסות היינות. שבתחלתו פת ממש היה: מיבעיא. וכשנמות מי נרע מדייסא: אלא לאו רכנו היא . דאמרי גבי דייסא ברכה אחת והאי נמי משנמות לאו פת הוא והוי כדייסא: והלכתא לא גרסיכן: ריהטא. הוא חבין קדרה: דחקלאי. בני כפר: דמפשי כיה המחת. שמרבים בו המח: למחות . בני כרך: חבילת . כעין שלניי"קוק שמפררין בחוך החלפם לחם: מנה המינה לה . דחפרורין כזים מברכין המולית: היה. ישרחל עומד: ומקריב מנחות . ונתנה לכהן שיקי פי . מומד כדוך שהמייע . אם [מעין זם שנם לא הביא מכחות זה ימים רבים: נעלן מנושם נמען להקריבה : אומר ברוך שהחיינו . אם לאכלי. הכהן: ותני עלה. כלומר ותכן על המנחות מנחת מחבת ומנחת מרחשת הקריבות כשהן אפויות: וכולן פוחתן. כלומר בולען קודם קמילה ועושה אותן פתיתין כזיתים לדכתיב פתות אותה פתים (ויקרא ב) אלמא פתיתין כזיתים מברך עליהן המוליה: פורכן. למנחות החפויות שם על המחבת ועל המרחשת קודם קמילה עד שמחזירן לסלתן: הכי נמי. דפליג אהא דקתני מברך המוליא: והתניא לקט מכולן . פתיתי המנחות: כזית כו'. ומדקאמר יולא בו ידי חובתו בפסח משום אכילת מנה דמלות עשה היא דכתיב בערב תאכלו מלות והתם לחם בעינן דכתיב בה לחם עוני אלמא לחם הוי ומברך המוליא והא מתניתין על כרחך רבי ישמעאל היא דהא קחני לקט מטלן כזית אלמא בפתיתיו פחותיו מכזית קחי: כשערפן. כשחזר וגבלן יחד וחזר ואפאן . ערסן לשון עריסותיכס: והוא שאכלן בכדי אכילת פרם . שלא ישהה משהתחיל לאכול שיעור כזים עד שגמר אכילת השיעור יותר מכדי אכילת חלי ככר של שמנה בילים דהוי חליו ארבעה בילים שזהו לירוף שיעור אכילה ואם שהה יותר אין האכילה מלטרפת והוה ליה כאוכל חלי זית היום וחלי זית למחר ואין בו חיוב כרת אם חמץ הוא: ואי בשערכן והוא שאכטי. לשון יחיד מיבעי ליה :הכ"ע . ובשלא ערסן היא וכדקאמרת והא דקתני דחשיב למיהוי לחם בבח מלחם גדול ונשאר מן הלחם שלא נפרס כולו אבל אם נפרם כולו לא חשיבי פתיתין

> ואין יולא בהן ידי חובת מלה בפסח : תוריתא דנהמי. חואר מראית הלחם: כובא דארעא. עושה מקום אלל בכירה וטחן בחוכו מים וקמח כמו שעושין בחלפם: גכיל מרחח -נותנים קמח ומים בכלי ובוחשין בכף ושופכי' על הכירה כשהיא נסקח:

נהמא דהנדקא. בלק שאופין בשפוד ומושח ס אותו תמיד בשמן או במי בילים ושמן: לחם העשוי לפותח. אין אופין אוחו בתטר אלא בחמה:

כעביו

דביצא דאית ביה פרורין.פרש"י כמו שלנייקו"ק (ג)וא"ה והתניא מת פשין מ מושים (עיל בזמן שהפרוסות זכו עין שבושות אינה מת פשין מ מושים ברך עליהן המוליא אע"ג דאית ביה כזית וי"ל דרב יוסף מפרש ליה לעיל בזמן שהפרוסות וכו' חין הפרוסות קיימות לא

> וכן מפרש נמי בירושלמי וא"ת ואיך מלמה רב יוסף פרורי מנחות לפרורי חבילא וי"ל כיון שנמגנין בשמן כנתבשלו דמי ומיהו קשה דלקט מכולן כזים דקחי אחמשם המינין ולא אמנחות כמו שאפרש והחס(ד)נמי לא מיירי בשנתבשלו ומאי מדמה לחביצא שהוא מבושל לכך כ"ל חביצא היינו פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חבילא דתמרי *שהן כרבקין:

היה עומד ומקריב מנחות. פרש"ו ב בעל הבית המתנדב מנחס

ודוחק גדול הוא דהיה עומד ומקריב משמע בכהן המקריב וכן לישנא נמלן לאכלן משמע דאכהן קאי ונראה בכהן העומד להקריב ראשון במשמרתווכ"ד משמרות היו וכלשבת מתחדשת משמרה אחרת אם כן כל משמרה אינה משמרת אלא ב' פעמים בשנה וכיון שיש להם זמן קבוע מברכינן שהחיינו ולא כפירש"י דמנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם: לכן מכולן.פירש"י דקחי חמנחות ולח נהירא דח"ב היכי קחמר

ברכה אחת ממון בלש שלים: (כ) חשי רים הלא מין: (כ) חשי רים חבילי וסיכוש בליישים (מלים וכראם דקאי אחמשת מיכין וה"ק תביל וסיכוש בליישל מלים תביל וסיכוש בליישל מלים הביל וסיכוש בליישל הלא המשלח מיכין וה"ק קבם מדבוא אליב וסיבו אמר רבא והוא דאיכא עליה

חוריתא דנהמא . קיימא לן דרבא במראה הוא ולא כמים וכו" רב דוד ממין לברות פרורים נמים כל בעיכן שיהו בפרורין כזית כיון דחיכת חוריתא דנהמא לענין המוציא ואפילו נתבשלו לפירוש רש"י והא דמשמע בירושלמי דפרוכות קיימות הן בכזית הייט לפי שכן דרך להיוח חוריחא דנהמא בכזית אבל פעמים דאפילו בפחות מכזית איכא חוריתא דנהמא: חוריתא דנהמא . נראה דהיינו כשנותני'הפרורין (ה)במים ואם המים מתלבנים מחמת הפרורין אזלא ליה מורימא דנהמא וכן היה רגיל רבינו [6] נמ' (פרוקיון חייבין דוד ממי"ן ללכן פרורין במים בלילה כמלג) מא"מ : רבן לארלי בשחר בלא בחרה המינים כדי לאכלן בשחר בלא ברכת המוליא ים מה מה של היין כרי לחכלן בשחר בלח ברכת המוליח היי מחקמן חייבון ובלח ברכת המזון שלח לחחר כדי מה . כיל : שיתחת ראשו ויוכל להגיד החלכה : שיתחוק ראשו ויוכל לחגיד ההלכה: לחם העשוי לכותח פטור מן

החלה . והיינו כשעשחו כלמודים ופירש"י עיסה שמיבשים בחמה וקשה דהא אמריכן במסכת חלה (פ"א משנה ה) כל שתחלחו עיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה וכל שתחלחו סופגלין וסופו עיסה חייבין כמי בחלה ושתחלתו סופגנין וסופו כמי כופגנין פטור מן החלה ופסק ר"ת אם כן בניבלי"ש ורישולא"ש דתחלתן עיסה מברכין עליהן המוליא וחייבין בחלה אף על פי דכופן

סופגנין ומתחלה היה ר"ל ר"ה דדוקה חייבין בחלה דמלות חלה בעודן עיסה דכתיב עריסותיכם והוחיל שהיו מתחלה עיסה חייבין בחלה אבל מן המוליא פטורים דעכשיו הם סופגנין ול"ג דהא לעיל קהני נטלן לאכלן מברך עליהן המוליא גבי מנחה אף על פי דעכשיו הם סופגנין שהמנחות מטוגנות בשמן. ורימשיי"ש אף על גב דחייבין בחלה שהיו עיסה מתחלה פטורין מהמוליא ואין מברכין ישליהם אלא בורא מיני מזונות דלית להו תוריתא דנהתא ואחר כך ברכת מעין שלש על המחיק ועל הכלכלה ור' יחיאל דיל הים

משין קמה מושיע יי פי' בכט בעיף:

(א) נמ' ולאו מין דגן (מ') וכו' וחכמים אומרים מ"מ מחי

הנהית הגר׳א

הגהות הביח

מדמה: (ה) ד"ה תוריתה דנהמה וכו' נמים דהם

מסופק

הפחוחי' מכזים ולא מברכים המוליא

Bircas HaMazon. [13] רלית ביה פרורין כוית – And with regard to chavitza that does not have in it pieces of bread the size of an olive, בַּתִּחְלָה מְבָרַךְ עֻלִיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת – at the beginning one recites on it the blessing the One Who creates species of sustenance, וּלְבַסוֹף בְּרָבָה אָחַת מֵעֵין שֵׁלֹשׁ – and at the end one recites the one-blessing abridgment of three.[14]

Ray Yosef adduces support for his position:

אמר רב יוסף – Rav Yosef said: מנא אַמינַא לַה – From where do I know to say this?(15) דָּתָנָא – For it was taught in a ות בירושלים – If one was STANDING AND OFFERING MENACHOS IN JERUSALEM for the first time in many days.[16] אומר ברור שהחיינו וקימנו והגיענו לומן הזה - HE SAYS: BLESSED are You, Hashem, etc. WHO HAS KEPT US ALIVE, SUSTAINED US AND BROUGHT US TO THIS SEASON.[17] נטלן - When HE [the Kohen] TAKES [THE MENACHOS] TO EAT אברך המוציא לחם מן הארץ – HE RECITES THE BLESSING THE ONE WHO BRINGS FORTH BREAD FROM THE EARTH. ותני עלה – And the Mishnah states with regard to [the baked menachos]:[19] AND ALL OF THEM ONE – וכולן פותתן כוות BREAKS before kemitzah INTO PIECES THE SIZE OF AN OLIVE.[20] Hence, when the Kohen eats the remainder of the baked or fried minchah, he is eating olive-size pieces of bread, and the Baraisa states that he recites hamotzi. Thus, we see that hamotzi is the blessing for a cooked dish containing pieces of bread the size of an

The Gemara raises an objection:

אַמַר לֵיה אַבַּיִי – Abaye said to [Rav Yosef]: אַמָר לִיה אַבַּיִי – But it should follow, then, that לתנא דבי רַבִּי יִשְׁמַעִאל דָאַמַר פּוּרְבָן עַד שמחזירו לסלחו – according to the Tanna of R' Yishmael's academy, who says that in the breaking of the fried menachos. ONE CRUSHES THEM UNTIL HE RETURNS THEM TO THEIR FLOUR י ארץ – אכי נמי דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ – so too would he say that one does not need to recite on them the blessing the One Who brings forth bread from the earth![23] רכי תימא הכי נמי – And if you should say that it is indeed so that one does not recited hamotzi on the minchah according to this Tanna, יהתניא – why, this cannot be, for it has been taught in a Baraisa: לקט מכּוּלן כווֶת ואַכַלן – IF ONE GATHERED FROM ALL OF THEM^[24] little pieces that add up to bread THE SIZE OF AN OLIVE AND ATE THEM. אם חמע הוא – IF IT WAS CHAMETZ and he ate it on Pesach, ענוש בַּרָת – HE WOULD BE PUNISHED WITH KARES: אָרָם מְעָה הוּא – AND IF IT WAS UNLEAVENED BREAD, אָרָם יוֹעֵא הבתו בְּפַסָח – A PERSON COULD FULFILL WITH IT HIS OBLIGATION to eat matzah ON PESACH. [25] Now, from the fact that one fulfills his obligation to eat matzah on Pesach with this collection of little bits, we see that they are classified as "bread." [26]

NOTES

CHAPTER SIX

- 13. Since the pieces of bread are the size of an olive, they are still classified as bread [even though they were made into chavitza (see end
- 14. Since the pieces of bread in the chavitza are less than the size of an olive, they are no longer classified as bread and are treated merely as cooked grain.

As Tosafos and Rabbeinu Yonah understand Rashi, Rav Yosef's distinction between pieces the size of a kezavis and those smaller applies specifically to cooked pieces. [With regard to cooked pieces, the Baraisa on 37a distinguished between whether or not "the pieces are intact." These Rishonim explain that according to Rashi, Rav Yosef is defining "the pieces are intact" as meaning that they are the size of a kezavis: "the pieces are not intact" means that they are smaller than a kezayis. See 37a note 17. See, however, Pnei Yehoshua ממר רב יוסף and Divrei David, who explain that according to Rashi the "cooked" aspect of chavitza is not essential to Rav Yosef's distinction. Rather, his distinction between pieces the size of a kezayis and those smaller than a kezayis holds true even for pieces that are not cooked.] See also note 34.

- 15. I.e. that when the pieces of bread in the chavitza are the size of an olive, they are still considered bread upon which hamotzi is recited (Rashi).
- 16. [Rashi.] Rashi explains that the reference is to a Yisrael, and that "offering" means that he handed the minchah over to the Kohen for the latter to offer it [as the Yisrael may not perform the service itself] (cf. Tosafos here, and Rashi to Menachos 75b).
- 17. For the privilege of performing a mitzvah that he has not performed for a long time. [See Magen Avraham 22:1, and Meromei Sadeh here, regarding the conditions under which the blessing of shehecheyanu is recited upon the performance of a mitzvah.]
- 18. [Only male Kohanim may eat menachos (Leviticus 6:9).]

Menachos are flour offerings. Some are brought as actual flour, while others are brought after the flour is made into bread through baking in an oven or frying on a flat pan or in a deep pan (see Leviticus 2:1-11).

- 19. The expression וְחֵנֵי עֵלֶה usually means: and a Baraisa stated with reference to this [Mishnah or Baraisa just cited]. Here, however, the expression means that the Mishnah [Menachos 75b] states with reference to the flat-pan or deep-pan fried [or baked] menachos (Rashi; see Chidushei Maharam Banet חחבת מחבת; cf. Pnei Yehoshua and Tzlach). [In the parallel text that appears in Menachos 75b, the reading is simply: וּתְנֵן, and we learned in the Mishnah.]
- 20. All menachos whose remainder is eaten must undergo kemitzah. The Kohen forms a scoop with the three middle fingers of his right hand by bending them over his palm, and then fills this scoop by pushing it through the minchah. The portion of the minchah scooped out in this

- manner is called the kometz, and is burned on the Altar. Those menachos which are baked or fried require פתיתה, pesisah [breaking up of the baked or fried breads], prior to kemitzah (see Leviticus 2:6; Menachos 75a; Rambam, Hil. Maaseh HaKorbanos 13:10).
- 21. Tosafos (based on their understanding of Rashi see above, note 14) question how Rav Yosef can prove that hamotzi is recited on the kezayissize pieces of cooked bread in chavitza from the fact that it is recited on the kezayis-size pieces of minchah-bread, which are not cooked. Tosafos suggest that Rav Yosef draws his proof specifically from the case of fried menachos, considering frying the equivalent of cooking with regard to the laws of blessing (cf. Pnei Yehoshua and Divrei David cited in note 14). 22. I.e. he crushes them into fine meal before kemitzah. This Tanna argues with the Mishnah cited above, which states that in pesisah, the minchah is broken only into olive-size pieces.
- 23. Ray Yosef considers the fried menachos similar to chavitza, and maintains that hamotzi is recited only if the minchah-pieces are at least the size of a kezayis. It would emerge, then, that according to the Tanna of R' Yishmael's academy, who holds that the minchah is eaten after it has been reduced to meal, hamotzi is not recited on it [but rather mezonos] (see Rashi). But this is not so, for the Tanna of R' Yishmael's academy agrees that hamotzi is recited, as the Gemara proceeds to prove. 24. From the broken pieces of menachos (Rashi; cf. Tosafos קייה לקט; see
- next note).
- 25. One who eats a kezayis of chametz (leavened food made from one of the five species of grain) on Pesach is liable to kares (Exodus 12:15) Also, there is a positive command to eat a kezayis of matzah (unleavened bread made from one of the five species of grain) on the first night of Pesach (ibid. v. 18). The Baraisa states that if the kezayis that one ate is composed of different bits collected from various breads (such as the various types of baked or fried menachos), he is liable in the case of chametz and he has fulfilled his obligation in the case of matzah.

[The Baraisa cannot mean that one actually collected the bits of chametz or matzah from various menachos. For the menachos were not chametz (Leviticus 2:11), nor is a minchah fit for the mitzvah of eating matzah on Pesach (see Tosafos, Rabbeinu Yonah and Rashash). Rather, the Baraisa means (according to Rashi) that if a person collected various pieces of bread or matzah similar to a Kohen who collects various bits of the menachos, the person would be liable for eating chametz or would fulfill his mitzvah to eat matzah (see Baal HaMaor and Meiri).]

26. The designation לְחֵם, bread, is essential for the fulfillment of the mitzvah to eat matzah (unleavened bread), which the Torah (Deuteronomy 16:3) describes as לֶחֶם ענִי, "bread" of affliction (Rashi).

[The chametz prohibition, however, is independent of the "bread" designation, and applies as long as the grain - in whatever form - has become leavened.]

אלא פשימא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן

אלא לעולם רבנו ותני גבי אורו ולבסוף אינו

מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהמא

דחקלאי דמפשי ביה קמהא מברך במ"מ מ"מ

דסמירא עיקר דמחווא דלא מפשי ביה קמחא

מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"ם דובשא

עיקר *והדר אמר רבא "אידי ואידי במ"מ דרב

ושמואל דאמרי תרוייהו כל שישבו מחמשת

המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר

יוסף *האי חביצא דאית ביה פרורין כזית

בתחלה מברך עליו הכוציא לחם כן הארץ

ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה

פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני

מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר

רב יוסף מנא אמינא לה *דתניא יהיה עומר

ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו

וקיפנו והגיענו לומן הזה נמלן לאכלן מברך

המוציא לחם מן הארץ ותני עלה יוכולן פותתן

כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י

דאמר פורכן עד שמחזירן לסלתן ה"ג דלא

בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא

ה"ג והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ

הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו

ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן

אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת

פרס ואי בשערכן האי שאכלן שאכלו מיבעי

ליה הכא במאי עסקיגן בבא מלחם גדול מאי

הוה עלה אמר רב ששת האי חביצא אף

על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו

המוציא לדום מן הארץ אמר רבא יוהוא

דאיכא עליה תוריתא דנהמא ימרוקנין חייבין

בחלה (6) וכי אתא רבין א"ר יודגן מרוקנין (כ)

פטורין כון החלה כאי מרוקנין אמר אביי

כובא דארעא ואמר אביי 'מריתא פמורה מן

החלה מאי מריחא איכא דאמרי גביל

מרתח ואיכא דאמרי "נהמא דהנדקא ואיכא

ראמרי "לחם העשוי לכותח תני רבי חייא

לרם העשוי לכותה פמור מן החלה והא

תניא חייב בחלה התם כדקתני מעמא ר'

יהודה אומר 'מעשיה מוכיחין עליה עשאן

בזא א מייי פ"ג מכלי ברסום כלככ ד סמג עשין כו מוש"ע א"ה סי' רה סעיף כ:

מב ב מיי פין מכלי פמידין ומספין כלכה ימ: כע ג מיי' פייע מהלי משל כל מיי פינ מהלי משלה הקרפה: מרכם הלי מפת נרסם הלי מפת משין כו משש"ע מיים כיי קטח סמיף: כור, וו מיי' פיו מכו' בטרים כו' יכ סמג כשין קמה מושיע ייד סיי שכם שביף ה ומושים או"ח סיי קשה מעיף מו: כנו זו מי מושים או"ח

בנו חם פומים יהיי בנו י מיי פין מכלי בנורים כלי יד ממנ משון קמה מושים יד משון במו

הנהות הבית (א) גמ' ולאו מין דגן וס' וחכמים אומרים כרכה אחת ממין שלש שלים: (כ) רשיי דיים ולא מין : (ג) רשיי דיים אולא מין : (ג) רשיי דיים אולא מין : (ג) רשיי דיים אולא מין : כר כלומר שלייניקיק. קרי כלומר במהבאל וא"ים ליך בא"ד וסכם לאמיירי בשמבצלו מ"מ מאי בשמבצלו מ"מ מאי כשמכשלו מ"מ מחי מדמכ: (כ) ר"ה מוכיהה דככמת וכו' כמים דחם כמים וכוי רכ דוד ממין לפרום פרורים כמים כל

הנהית הגריא [ה] גמ' (פרוקנין חייבין בחלב) מח'מ : [2] שם כי חמת הייניו יי מרוקנין הייכין בחלה. כליל :

דביצא דאית ביה פרורין.פרש"י כמו שלנייקו"ק (ג)וא"ה והתניא לעיל בומן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לא יברך עליהן המוליא אע"ג דאית ביה כזים וי"ל דרב יוסף מפרש ליה

> וכן מפרש כמי בירושלמי וא"ת ואיך מלמה רב יוסף פרורי מנחות לפרורי חבילא וי"ל כיון שנטגנין בשמן כנתבשלו דמי ומיהו קשה דלקט מכולן כוים דקחי אחמשת המינין ולא אמנחות כמו שאפרש והתם(ד)נמי לא מיירי בשנתבשלו ומאי מדמה לחבילא שהוא מבושל לכך כ"ל חבילא היינו פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק או פל ידי חלב כמו חבילא דתמרי

: שהן נדבקין היה עומר ומקריב מנחות. פרש"י ב בעל הבית המתנדב מנחה ודוחק גדול הוא דהיה עומד ומקריב משמע בכהן המקריב וכן לישנא נטלן לאכלן משמע דאכהן קאי ונראה העומד להקריב ראשון במשמרתווכ"ד משמרות היו וכלשבת מתחדשת משמרה אחרת אם כן כל משמרה אינה משמרח אלא ב' פעמים בשנה וכיון שיש להם זמן קבוע מברכינן שהחיינו ולח כפירש"י דמנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם : לקם מכולן.פירש"י דקחי חמנחום

"ולא נהירא דא"כ היכי קאמר דחם חמן הוא וכו' והא אמריגן (מנחות ד' נב:) כל המנחות באות מלה וכראה דקאי אחמשת מינין וה"ק לקט מכל מיני לחמים כזית כר' : אמר רבא והוא דאיכא עליה

חוריתא דנהמא . קיימא לן דרבא בתראה הוא ולא בעיכן שיהו בפרורין כזיח כיון דחיכה תוריתא דנהמא לענין המוליא ואפילו נתבשלו לפירוש רש"י והא דמשמע בירושלמי דפרוכות קיימות הן בכזית הייט לפי שכן דרך להיוח חוריחא דנהמא בכדת אבל פעמים דאפילו בפחות מכזים איכא תוריתא לנהמא: סוריחא דנהמא . נראה דהייטו כשנותני'הפרורין (ה)במים ואם המים מתלבנים מחמת הפרורין אזלא ליה חוריתא דנהמא וכן היה רגיל רביט דוד ממי"ן ללבן פרורין במים בלילה כדי לאכלן בשחר בלא ברכת המוליא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שימחוק ראשו ויוכל להגיד ההלכה: להם העשוי לכותח פטור מן

החלה . והייט כשעשחו כלמודים ופירש"י עיכה שמיבשים בחמה וקשה דהא אמרינן במסכם חלה (פ"ח משנה ה) כל שתחלחו עיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה וכל שתחלחו סופגנין וסופו עיסה חייבין נמי בחלה ושתחלתו סופגנין וסופו כמי כופגנין פטור מן החלה ופסק ר"ת אם כן בניבלי"ש ורישולא"ש דתחלתן שיסה מברכין שליהן המוליא וחייבין בחלה אף על פי דכובן

סופגנין ומתחלה היה ר"ל ר"ת דדוקה חייבין בחלה דמלות חלה בעודן עיסה דכתיב עריסותיכם והוחיל שהיו מתחלה עיסה חייבין בחלה אבל מן המוליא פטורים דעכשיו הם סופגנין ול"ג דהא לעיל קהני נטלן לאכלן מברך עליהן המוליא גבי מנחה אף על פי דעכשיו הם סופגנין שהמנחות מטוגנות בשמן. ורימשי"ש אף על גב דחייבין בחלה שהיו עיסה מתחלה פטורין מהמוליא ואין מברכין פליהם אלא בורא מיני מזונות דלית להו חוריתא דנהמא ואחר כך ברכת מעין שלש פל המחיה ועל הכלכלה ור' יחיאל דל הים

הפרוסות קיימות היינו בכזית ואין הפרוסות קיימות בשאין בהן כזית

לאחריו ג' ברכום: או. אף אם מין דגן הוא אלא שלא עשאו פת בשחים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: במאי אוקימתא. להכוא דלפיל דקתני ולבסוף ברכה אחת מפין שלש: כר"ג אימא סיפא דרישא . דההיא מחני' דמתני גבי הכוסם את החטה דההיא רישא דידה וקתני (ה) ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת סיפא אין הפרוסות היימות כו': ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל השמח. אפילו אדייסא אמר כ"ג שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת במתכי' בתרייתה או מין דגן ולה אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש עשאו פת מברך אחריו ג' ברטות: וחכ"א ולא כלום במאי אוקימתא כר"ג אימא אין הפרוסות קיימות . שבתחלמו פת סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות ממש היה: מיבעית. וכשנמות מי בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות גרע מדיים א: אלא לאו רבט היא . ולכסוף מברך עליה ברכה אחת מעיז שלש דאמרי גבי דייסא ברכה אחת והאי כמי משכמות לאו פת הוא והוי כני אי ר"ג השתא אכותבות ואדייםא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא

ולא(ב)מין דגן.שבמין דגן יש חילוק שאם טשאו פת הכל מודים שלריך

כדייסא: והלכתא לא גרסיכן: ריהטא. הוא חבין קדרה: דמקלאי. בני כפר: דמפשי כיה קמחא. שמרבים בו קמח: דמהחה בני כרך: חבילה. כעין שלניי"קוק שמפררין בחוך האלפם לחם: מנא אמינא לה . דאפרורין כזית מברכין המוליא: היה. ישראל עומד: ומקריב מנחות . ונתנה לכהן להקריבה : אומר בחוך שהחיינו . אם [מעין זה שכת סג:ושה נקמו]

לא הביא מנחות זה ימים רבים: נטלו לחכלו. הכהן: וחני עלה . כלומר ותכן על המנחות מנחת מחבת ומנחת מרחשת הקריבות כשהן אפויות: וכולן פותתן . כלותר בולען קודם

קמילה ועושה אותן פתיתין כזיתים כרכחיב פחות אותה פתים (ויקרה ב) אלמה פתיתין כזיתים מברך עליהן המוליה: פורכן. למנחום האפויום על המחבח ועל המרחשת קודם קמילה עד שמחזירן לסלחן : **הכי נמי**. דפליג אהא דקחני מברך המוליא: והתניה לקט מכולן . פחיתי המנחות: כזית כו'. ומדקאמר יולא בו ידי חובחו בפסח משום חכילת חלה דמנות עשה היא דכתיב בערב חאכנו מלות והתם לחם בעינן דכתיב בה

לחם עוני אלמא לחם הוי ומברך

המוליא והא מחניתין על כרחך רבי

ישמעאל היא דהא קתני לקט מכולן

כוים אלמא בפסיחין פחוחין מכזים קחי: כשערכן. כשחזר וגבלן יחד וחזר ואפאן . ערסן לשון עריסותיכס: והוא שאכלן ככדי אכילת פרם . שלא ישהה משהחחיל לאכול שיעור כזים עד שגמר אכילת השיעור יותר מכדי

אכילת חלי ככר של שמנה בילים דהוי חליו ארבעה בילים שזהו לירוף שיעור אכילה ואם שהה יותר אין האכילה מלטרפת והוה ליה כאוכל חלי זית היום וחלי זית למחר ואין בו חיוב כרת אם

חמן הוח: ואי כשערפן והוא שאכני. לשון יחיד מיבעי ליה :הכ"ע . ובשלא ערסן היא וכדקאמרת והא דקתני

דחשיב למיהוי לחם בבא מלחם גדול ונשאר מן הלחם שלא נפרס כולו אבל אם נפרם כולו לא חשיבי פתיתין הפחותי' מכזית ולא מברכיכן המוליא

ואין יולא בהן ידי חובת מלה בפסח: תוריתה דנהמי. חואר מראים הלחם: כיכה דארעה. עושה מקום חלל בכירה וטחן בחוכו מים וקמח כמו שעושין באלפם: גביל מרחח. נותנים קמח ומים בכלי ובוחשין בכף ושופכי' על הכירה כשהיא נסקח: נהמת דהגדהת. בנה שתופין בשפור ומושחים חוחו חמיד בשמן חו במי

בילים ושמן: לחם העשור לכוחה . אין אופין אוחו בתטר אלא בחמה:

By the same token, the blessing over bread (hamotzi) must be recited when eating them, though each piece is less than a kezavis ![27]

Ray Yosef answers:

הָבָא בָּמָאי עָסְקִינַן – What are we dealing with here in the Baraisa? בשערטן – With a case where one formed [the pieces] into a dough and baked them, producing a new matzah bread. [28]

The Gemara challenges this explanation of the Baraisa: אי הבי – If so, that the Baraisa is dealing with a case in which the matzah bits were remade into a single matzah, אימא סיפא – consider the wording of the end of the Baraisa, which states: ברס אבילת פרס – והוא שאבלו בכדי אבילת פרס – AND THIS IS provided THAT HE ATE THEM WITHIN THE SPAN OF TIME THAT IT TAKES TO EAT A HALF-LOAF of bread.[29] וְאִי בְּשֵעֵרְסָן – And if the **B**araisa is referring to where one formed them into a dough and remade the pieces into one large matzah, האי שאַכלן – this statement THAT HE ATE "THEM" שאכלו מיבעי ליה – should have been expressed instead as "that he ate it."[30] - ? -

Ray Yosef therefore retracts his previous interpretation (that the Baraisa refers to where the bits were remade into a new matzah) and suggests a different explanation of the Baraisa:

עסקינן – Rather,[31] what are we dealing with here? שבול – עלחם גדול – With a small piece of bread that comes from a large bread, i.e. the original matzah from which the small piece has been taken is still at least a kezayis in size. Since the source bread is still classified as "bread," the small pieces taken from it. too, retain that classification, though they are smaller than a kezavis.[32]

The Gemara concludes:

מאי הוה עלה – What is the final outcome regarding it? Does one recite hamotzi on chavitza in which the pieces of bread are less than the size of an olive? אמר רב ששת - Ray Sheishess said: אף על גב דַלִית בַּיה – Regarding this case of chavitza, אף על גב דַלִית בַּיה even though it does not contain pieces of bread - פרורין בווית the size of an olive, מַבַרַךְ עַלְיוּ הַמּוֹצִיא לָחָם מִן הָאַרֵץ – one recites upon it the blessing the One Who brings forth bread from the earth.[33] אַמֶר רֶבָא – Rava said: והוא דָאִיבָּא עֵלֵיה And this is provided that the appearance of bread is still upon it.[34]

The Gemara discusses the status of certain types of bread-like foods with regard to the law of challah: [35]

יטרוקנין חַיָּיבִין בְּחַלָּה – Terokanin are subject to challah. [36]

NOTES

27. Now, the author of this Baraisa must be the Tanna of R' Yishmael's academy, since it states that one gathered from the baked or fried menachos pieces totaling a kezayis, indicating that each piece was less than a kezavis. And it is only according to the Tanna of R' Yishmael's academy that the baked or fried menachos are broken into such small pieces. Thus, we see that even the Tanna of R' Yishmael's academy agrees that hamotzi is recited on pieces less than a kezayis! (see Rashi).

Actually, the Baraisa (which considers minchah bits of less than a kezayis to be "bread") presents a challenge to Rav Yosef regardless of who its author is. And Abaye apparently could have therefore objected to Rav Yosef on the basis of this Baraisa without mentioning the Tanna of R' Yishmael's academy altogether. See Tzlach ר"ה ונראה דלהבי הקרים. who explains why the opinion of the Tanna of R' Yishmael's academy is introduced. See also Menachem Meishiv Nefesh. 1

28. This "new" matzah is certainly considered "bread."

29. The "loaf" referred to here is the loaf described by the Mishnah in Eruvin 82b as sufficing for two meals. Hence, a half-loaf is the amount eaten at one meal (see Rashi to Eruvin 82b ר"ה חציה לבית המנוגע). This loaf contains eight egg-volumes [of wheat], and the half-loaf, therefore, contains four egg-volumes (see Rashi). [Rashi here presents the view of R' Shimon in that Mishnah. According to R' Yochanan ben Berokah (there), however, the standard loaf contains six egg-volumes; thus, the half-loaf contains three egg-volumes (see Orach Chaim 612:4).]

The span of time that it takes to eat a peras [half-loaf] is the normal amount of time it takes to eat a half-loaf (four egg-volumes) in a single sitting. This span of time [generally reckoned at between three and nine minutes] defines a single act of eating. Now, one is liable for eating a prohibited substance only if he eats a kezayis of it. If one eats a kezayis of chametz on Pesach one bit at a time but within a peras-span, he is liable, for he has consumed an entire kezayis of chametz during one act of eating. If, however, he eats the kezayis over a longer span of time, he is not liable. For his eating of the kezayis is then spread over two (or more) acts of eating. It is as if he has eaten part of the kezayis on one day and part on the next, in which case he is certainly not liable (see

[The same applies to the positive commandments concerning eating, such as the mitzvah of matzah on the first night of Pesach, where one must eat a certain minimum amount (usually a kezayis) of the commanded food. One fulfills his obligation if he eats the requisite amount within a peras-span, but not if he eats it over a longer time span. Accordingly, Rashi could have apparently explained the Baraisa's provision of "a peras-span" in terms of fulfilling the mitzvah of matzah also mentioned previously in the Baraisa. See Tzlach ד"ה לקט מכולן כזית who addresses this issue.]

30. If he is eating them after they have been made into one large matzah, the singular he ate "it" should have been used instead of the plural he ate "them" (Rashi). See Maharsha, who asks why the Gemara did not raise a similar objection from the phraseology of the first part of the Baraisa (see the answer proposed by Pnei Yehoshua). [Curiously, in our editions of the parallel sugya in Menachos 75b, the first part of the Baraisa indeed reads וַאַכָּלו, and he ate "it." See, however, Dikdukei Soferim there.]

31. The parallel text in Menachos 75b indeed contains the prefatory word אָלא, rather (Ben Aryeh), which is the Gemara's way of indicating that what follows is not a further refinement but a retraction. According to Rav Yosef's new interpretation, the Baraisa refers - as originally assumed - to where the person ate a kezayis of the collected bits as they are.]

32. Therefore, one fulfills with it his obligation to eat matzah on Pesach. [Here, again, the reference is not to actual menachos, which (according to the Tanna of R' Yishmael's academy) are crushed in their entirety into meal, but rather to a similar case of non-minchah matzah in which the source matzah remains intact (see above, end of note 25).] If, however, the original matzah has been [eaten or] entirely broken into pieces smaller than a kezayis, the pieces are no longer considered "bread" (according to Ray Yosef), and one does not recite hamotzi nor does one fulfill his obligation to eat matzah with such pieces (Rashi).

33. Ray Sheishess disagrees with Ray Yosef's ruling, and holds that hamotzi is recited on chavitza whose bread pieces are smaller than a

34. I.e. the bread pieces did not dissolve to the point that they are no longer recognizable as bread (Rashi to Menachos 75b; see Mordechai §119 with Magen Avraham 168:28).

Rava's provision refers to pieces that are smaller than a kezayis. But if the pieces are as large as a kezayis, hamotzi is recited even if they no longer have the appearance of bread (Rosh §10).

The halachah follows Ray Sheishess and Raya. Accordingly, hamotzi would be recited on a dish containing cooked or fried bread pieces the size of a kezayis, but not if the pieces are smaller than a kezayis, unless still recognizable as bread. [The Shulchan Aruch (Orach Chaim 168:10), however, adopts Tosafos' explanation of chavitza as pieces of bread that are joined together with meat juice or milk, but are not actually cooked. Bread pieces that are cooked, however, have by definition lost "the appearance of bread," and hamotzi is not recited unless they are the size of a kezayis. (Regarding bread pieces that are fried, see Mishnah Berurah there §56.)]

35. The challah obligation (see above, 35a note 36) applies only to a bread dough, for the verse states (Numbers 15:19): When you will eat from the "bread" of the land, you shall set aside a portion for Hashem. The Gemara now rules whether certain bread-like substances qualify ^{as} "bread," making their doughs subject to challah.

36. I.e. terokanin are classified as "bread" and are therefore subject to challah. [The Gemara will soon explain what terokanin are.]

(6) ולא מין דגן דוא או מין דגן ולא עשאו פת

ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל

שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת

אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש

וחכ"א ולא כלום במאי אוקימתא כר"ג אימא

סיפא דרישא אם אין הפרומות קיימות

בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות

ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש

כני אי ר"ג השתא אכותבות ואדייםא אכדר"ג

ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיכעיא

אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן

אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו

מברד עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהמא

דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"מ

רסמירא עיקר דמרווא דלא מפשי ביה קמחא

מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"מ דובשא

עיקר *והדר אמר רבא "אידי ואידי במ"מ דרב

ושמואל דאמרי תרוייהו כל שישבו מחמשת

המינים מברכין עליו בורא מיני מוונות א"ר

יוסף *האי חביצא דאית כיה פרורין כזית

בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה

פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני

מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר

רב יוסף פנא אמינא לה *דתניא יהיה עומר

ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו

וקימנו והגיענו לזמן הזה נמלן לאכלן מברך

המוציא לחם מן הארץ וחני עלה יוכולן פוחתן

כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י

דאמר פורכן עד שמחוירן לסלתן ה"ג דלא

בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא

ה"ג והתניא לקם מכולן כזית ואכלן אם חמץ

הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו

ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן

אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת

פרס ואי בשערכן האי שאכלן שאכלו מיבעי

ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי

הוה עלה אמר רב ששת האי חביצא אף

על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו

המוציא לדם מן הארץ אמר רבא יוהוא

דאיכא עליה תוריתא דנהמא 'מרוקנין חייבין

בחלה (6) וכי אתא רבין א"ר יודגן מרוקנין (כ)

פמורין כון החלה מאי מרוקנין אמר אביי

כובא דארעא ואמר אביי 'פריתא פפורה מן

החלה מאי מרותא איכא דאמרי גביל

מרתח ואיכא דאמרי "נהמא דדנדקא ואיכא

דאמרי "לחם העשוי לכותח תני רבי חייא

לרם העשוי לכותח פפור מן החלה והא

עין משפם נר מצוה

מא א מייי פ"ג מכלי נרטת כלכה ד סתג משין כו מושים אוית סיי כה סעיף כ: מב ב מיי פיו מכלי פמידין ומוספין כלכה יה : כע ג מיי' פי'ג מהל'

מעשה הקרבעת כור דה מיי'פיג מכלי כרטת כלי חסמג עשין כו מוש"ע חו"ח בר רו מייי פיו מכלי בר רו מייי פיו מכלי בטרים כלי יב סמג נפין קמה מוש"ע י"ר סיי שכני סעיף כי ומוש"ע הר"ח סיי קסה סעיף מו: מן הו סי מוש"ע הריח

בן הם קוביע הויה בס סעיף כה: כנולים כלי יד ממג עשון קמת מושיע ידר פיי בכע סעיף:

הנהות הביח (ח) בש' ולהו מין דגן ומ' וחכמים חומרים ברכה חחת מעין שלם שחים: (כ) רשי דים מדם : (כ) רשיי ד"ם ולאו מין : (ג) תוש' ד"ם חכיצ' ומיכש שלנייקיק. ריב כלומר שנתכשלו וא"כ קשם מדהניא לשיל ומ': (ד) בא"ד וכחם לאמיי כשמבשלו מ"מ מ מ"מ מחי

הנהית הנריא [ה] גמ' (פרוקנין חייכין בחלה) חח"מ: [כ] שם כי חמל רכין חרבו הייכיו "י סרוקרון הייכין בחלם. כל"ל :

דביצא דחים ביה פרורין.פרש"י כמו שלנייקו"ק (ג)וח"ה והחניה לעיל בזמן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לא יברך פליהן המוליא אפ"ג דאית ביה כזית וי"ל דרב יוסף מפרש ליה הפרוסות היימות היינו בכזית וחין הפרוסות היימות בשחין בהן כזית

וכן מפרש למי בירושלמי וא"ת ואיך מדמה רב יוסף פרורי מנחות לפרורי חבילה וי"ל כיון שנטגנין בשמן כנתבשלו דמי ומיהו קשה דלקט מכולן כזית דקאי אחמשת המיכין ולא אמנחות כמו שאפרש והחס(ד)נמי לא מיירי בשנתבשלו ומאי מדמה לחבילא שהוא מבושל לכך נ"ל חבילא היינו פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חבילא דתמרי

*שהן נדבקין: היד, עומד ומקריב מנחות. פרש"י A בעל הבים המתנדב מנחה ודוחק גדול הוא דהיה עומד ומקריב משמע בכהן המקריב וכן לישנא נעלן לאכלן משמע דאכהן קאי וכראה בכהן העומד להקריב רחשון במשמרתו וכ"ד משמרות היו וכלשבת מתחדשת משמרה אחרת אם כן כל משמרה אינה משמרת אלא ב' פעמים בשנה וכיון שיש להס זמן קבוע מברכינושהחיינו ולא כפירש"דמנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם: לכרבן מכולן.פירש"י דקאי אמנחות ולא נהירא דא"כ היכי קאמר דחם חמן הוא וכו' והא אמריכן (מנחות ד' נב:) כל המנחות בחות מצה וכראה דקאי אחמשת מינין וה"ק לקט מכל מיני לחמים כזית כו' :

אמר רבא והוא דאיכא עליה במתכני (כ) דיה מריהה מוריתת דנגמת . ויק דוסמת ומ' נמים דחם קייתה לן דרבת בתרתה הות ולת מים וכוי רב דור ממין בעיכן שיהו בפרורין כזית כיון דחיכה סוריתא דנהמא לענין המוציא ואפילו נחבשלו לפירוש רש"י והא דמשמע בירושלמי דפרוכות קיימות הן בכוית הייט לפי שכן דרך להיות חוריתא דנהמח בכזית חבל פעמים דחפילו בפחות מכזית איכא מוריתא דנהמא: תוריתא דנהמא . נראה דהיינו כשטתני'הפרורין (ה)במים ואם המים מתלבנים מחמת הפרורין אזלא ליה חוריחא דנהמא וכן היה רגיל רביט דוד מתי"ן ללכן פרורין במים בלילה כדי לאכלן בשחר בלא ברכת המוליא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שיתחוק ראשו ויוכל להגיד ההלכה: לחם העשוי לכותח פטור מן

החלה . והיינו כשעשאו כלמודים ופירש"י מיסה שמיבשים בחמה וקשה דהא אמריכן במסכת חלה (פ"א משוה ה) כל שתחלתו עיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה וכל שתחלתו סופגנין וסופו עיסה חייבין כמי בחלה ושתחלתו סופגנין וסופו כמי כופגנין פטור מן החלה ופסק ר"ח אם כן בניבלי"ש ורישולא"ש דהחלחן עיסה מברכין עליהן המוליא וחייבין בחלה אף על פי דכובן

כופגנין ומתחלה היה ר"ל ר"ה דדוקת חייבין בחלה דמנות חלה בעודן עיסה דכתיב עריסותיכם והוחיל שהיו מתחלה עיסה חייבין בחלה אבל מן המוליא פטורים דעכשיו הם סופגנין ול"ג דהא לעיל קהני נסלן לאכלן מברך עליהן המוליא גבי מנחה אף על פי דעכשיו הם סופגנין שהמנחות מטוגנות בשמן. ורימשיי"ש אף על גב דחייבין בחלה שהיו עיסה מתחלה פטורין מהמוליא ואין מברכין פליהם אלא בורא מיני מזונות דלים להו חוריתא דנהמא ואחר כך ברכם מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה ור' יחיאל דיל היס

ולא(ב)מין דגן.שבמין דגן יש חילוק שאם עשאו פת הכל מודים שלריך לחחריו ג' ברכות: מו. חף חם מין דגן הוא אלא שלא עשאו פת בשחים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: כמחי אוקימחה. לההוא דלעיל דקתני ולבסוף ברכה אחת מעין שלש: כר"ג אימא סיפא דרישא .

דההיא מתני' דמתני גבי הכוסם את החטה דההיא רישא דידה והחכי סיפא אין הפרוסות קיימות כו': השמא. 'אפיני אדייסא אמר ר"ג במתכי' בתרייתא או מין דגן ולא משאו פת מברך אחריו ג' ברכות: אין הפרוסות היימות. שבתחלמו פת ממש היה: מיבעיא. וכשנמוח מי גרע מדייסא: אלא לאו רכט היא . דאמרי גבי דייסא ברכה אחת והאי נמי משכמות לאו פת הוא והוי כדייסא: והלכתא לא גרסיכן: ריהטא. הוא חבין הדרה: דמהלאי. בני כפר: דמפשי ביה המחא. שמרבים בו קמח: למחות. בני כרך: חבילת. כעין שלניי"קוק שמפררין בחוך האלפס לחם : מנא אמינא לה . דאפרורין כזית מברכין המוציא : היה . ישראל שומד: ומקריב מנחות . ונתנה לכהן להקריבה: אומר ברוך שהחיינו . אם נמעין זה שנם לא הביא מנחות זה ימים רבים: נטכן לאכלו. הכהן: **ותני עלה.** כלומר ותכן על המנחות מנחת מחבת ומנחת מנתום שנה מרחשת הקריבות כשהו אפויות: וכולן פותתן. כלומר בולען קודם קמילה ועוסה אומן פמימין כזימים לדכחיב פחות אוחה פתים (ויקרא ב) אלמא פתיתין כזיתים מברך פליהן המולית: פורכן. למנחות החפויות שם על המחבת ועל המרחשת קודם קמילה עד שמחזירן לסלחן: **הכי נמי.** דפליג אהא דקתני מברך המוליא: והתניא לקט מכולן . פתיתי המנחות: כזית כו' . ומדקאמר יולא בו ידי חובתו בפסח משום אכילת מלה דמלות עשה היא דכתיב בערב תאכלו מלות והתם לחם בעיכן דכתיב בה לחם עוני אלמא לחם הוי ומברך המוליא והא מתכיתין על כרחך רבי ישמעאל היא דהא קחני לקם מכולן כזים אלמא בפתיתין פחותין מכזים קחי: כשערכן. כשחור וגבלן יחד וחזר ואפאן . ערסן לשון עריסותיכם: והוא שאכלו בכדי אכילת פרם . שלא ישהה משהחחיל לאכול שיטור כזית עד שגמר אכילת השיעור יותר מכדי אכילת חלי ככר של שמנה בילים דהר

חליו ארבעה בילים שזהו לירוף שיעור

אכילה ואם שהה יותר אין האכילה

מלטרפת והוה ליה כתוכל חלי זית היום

וחלי זית למחר ואין בו חיוב כרם אם

חמן הוא: ואי בשערכן והוא שאכנו.

לשון יחיד מיבעי ליה : הכ"ע . ובשלח

ערסן היא וכדקאמרת והא דקתני

דחשיב למיהוי לחם בבא מלחם גדול

ונשאר מן הלחם שלא נפרס טילו אבל

תניא חייב בחלה התם כדקתני מעכא ר' אם נפרם כונו לא חשיבי פתיתין יהודה אומר 'מעשיה מוכיחין עליה עשאן הפחוחי' מכזיה ולא מברכיכן המוליא ואין יולא בהן ידי חובת מלה בפסח: תוריתה דנהמי. תוחר מרחית הלחם: כוכה דחרעה. עושה מקום חלל בכירה וטתן בחוכו מים וקמה כמו שעושין באלפם: גביל מרתה . טחנים קמח ומים בכלי ובוחשין בכף ושופכי' על הכירה כשהיא נסקח: נהמא דהגדקא. בנק שאופין בשפור ומושחים אותו תמיד בשמן או במי

בינים ושמן: לחם העשר לכוחח. אין אופין אותו בתנור אלא בחמה:

אָתָא רָבִין אָמֶר רַבִּי יוֹחָנָן – And when Ravin came from Eretz Yisrael to Babylonia, he said in the name of R' Yochanan: סְרוֹקְנִין בְּּטוּרִין מִן הַחַלָּה – Terokanin are exempt from challah. [37]

The Gemara explains:

עמר אָבָיִי יְרוֹקְנִין – What are terokanin? אָמֵר אָבָּיִי – Abaye said: בּוּבָא דְאַרְעָא – It is another name for kuva made in the ground.[38]

A related ruling:

יָאָמֵר אַבּיֵּי – And Abaye said: יְאָמֵר אַבּיִּי – Terisa is exempt from challah. [89]

The Gemara explains:

אי טְרִיתָא – What is terisa? מָאי טְרִיתָּא – There are those who say that terisa is a scalded batter. אָנֶּבָא – And there are those who say that terisa is

Indian bread. אָיבָא דְּאָמְרֵי לֶחֶם הֶּעָשׁוּי לְכוּתָּח – And there are those who say that terisa is bread made for kutach. [42]

The Gemara cites a related Baraisa:

אָנֵי רַבִּי חִיָּיא – R' Chiya taught a Baraisa, which states: לֶּחֶם הַ הַחְלָּה – BREAD MADE FOR KUTACH IS EXEMPT FROM CHALLAH.

The Gemara asks:

קייב בְּחַלֶּיה – But it was taught in another Baraisa: תַּיֶּב בְּחַלֶּה – Bread made for kutach is subject to challah. – ? –

The Gemara answers:

קתְּם כְּּדְכָּחְנֵי טֵעְמָא – There, in the second Baraisa, the situation is different, as the Baraisa there itself states: רְבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר – THE MANNER IN WHICH IT IS MADE INDICATES WHAT IT IS. How so? עָשָאָן – If HE MADE THEM

NOTES

^{37. [}According to Rosh (§11) and Beur HaGra, Yoreh Deah 329:7 (see also Hagahos HaGra here), R' Yochanan agrees that terokanin are subject to challah, and the reading here should be חַיִּיבִין בְּחַלָּה, are subject to challah.]

^{38.} This is a bread-like substance made by pouring flour and water into a cavity dug into the base of the oven, where the mixture bakes as if in a pan (see Rashi). In this way, the batter — though very loose — is contained by the walls of the cavity until it turns to bread (Tur, Orach Chaim 168) [and it is therefore subject to challah, in the view of Abaye and in the view of R' Yochanan (according with the reading found in Rosh — see preceding note)].

^{39.} For it is not classified as true bread. [The Gemara will now explain what terisa is.]

^{40.} The scalded batter is made by mixing flour and water into a very loose batter. The batter is then poured directly onto the hot stove (Rashi). Since the batter is very loose, it spreads out on the hot stove and (unlike the kuva above) does not assume the form of bread. Therefore, it is not classified as "bread" and not subject to challah (see Rosh §11; Tur, Orach Chaim 168 and Shulchan Aruch, Yoreh Deah 329:5).

^{41. [}Translation follows Rashash.] This is dough baked on a spit while being smeared constantly with oil and/or raw eggs (Rashi).

^{42.} Kutach is a dip made from sour milk, moldy bread crusts and salt (see Pesachim 42a). The bread used for kutach was baked in the sun rather than in an oven (Rashi) [and was then broken up and put into the kutach]. Cf. Ritva.

קעבין – IN THE SHAPE OF BREAD ROLLS, דְּיָבִין – THEY ARE SUBJECT to challah. (וו בְּלְמוֹדִין – But if he made them IN THE SHAPE OF simple BOARDS, בְּלְמוֹדִין – THEY ARE EXEMPT from challah. (2)

The Gemara discusses the status of kuva baked in the ground:[3] האי כובא - Abaye said to Rav Yosef. האי כובא דארעא – This kuva that is made in the ground, מאי מברכין שלווה – what blessing do we recite upon it? אמר ליה – [Rav Yosef] said to him: מי סברת נהמא הוא – Do you really think that it is actually bread? גובלא בעלמא הוא – It is merely a baked dough,[4] ומברבין עלויה בורא מיני מזונות – and we recite on it the blessing the One Who creates species of sustenance. [5] מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה – Mar Zutra established his meal around [kuva made in the ground] ובֶרָךְ עָלְוֵיה הָמוֹצִיא לֶחֶם מְן בְּבְרֵנות – and recited on it the blessing the One Who brings forth bread from the earth before eating and the three blessings of Bircas HaMazon after eating.[6] אָמֶר מֶר בֶּר רֲב אֲשִׁי – Mar bar Rav Ashi said: וָאָדָם יוֹצֵא בָּהָן יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶּטֶח – And a person can fulfill with them [kuva breads] his obligation to eat matzah on Pesach. מאי טעמא – What is the reason for this? לְּחֶם עֹנִיי קָרִינָן בֵּיה, — Because we can apply to it the designation bread of poverty. [7]

The Gemara cites another ruling of Mar bar Rav Ashi:

הָאָמָר מַר בָּר רֵב אָשִׁי – And Mar bar Rav Ashi said: הָאָר דּוּבְשָּא – This date honey, מְבְרְבִּין עַלָּוִיהּ שֶׁהָבּל נִהְיֶה בְּדְבָרוּ – we recite upon it the blessing that everything came into being through His word. [8] מַאִי מַעְמָא – What is the reason? זַינָה – What is the reason? בַּילָמָא הוּא – It is mere "sweat" [i.e. moisture exuded from the fruit, rather than the fruit itself].

The Gemara explains:

קמאן — Mar bar Rav Ashi's view in this matter is in accordance with whom? בּי הָאי הַּנָּא — It is in accordance with this Tanna [R' Yehoshua] whose view is recorded in the following Mishnah: דְּבָשׁ הְמֶרִים וְיֵין תַּפּוּחִים — For we learned in a Mishnah: דְּבָשׁ הְמֶרִים וְיִין תַפּוּחִים — For we learned in a Mishnah: בּיִים וְיִין תַפּוּחִים — If a non-Kohen inadvertently eats DATE HONEY OR APPLE CIDER OR VINEGAR OF LATE-SEASON GRAPES^[10] - ישֶׁל תְרוּמָה — OF ANY OTHER FRUIT JUICES מֵי פֵּירוֹת בּיִרוֹת בּיִרוֹת בְּיִרְיִנְיִן רְחוֹמֶשׁ — OF TERUMAH fruits, בּיִר וְחִוֹמֶשׁ בּיִרוֹת בְּיִר יִבְּיִי אֲלִיעֶיִר מְחַיֵּיב בְּיֶרן וְחוֹמֶשׁ – R' ELIEZER OBLIGATES him to pay THE PRINCIPAL PLUS A FIFTH, בווון — WHILE R' YEHOSHUA EXEMPTS HIM from payment altogether. [12]

NOTES

CHAPTER SIX

- 1. He took pains to form the dough into the shape of actual bread rolls. Thus, [though he has baked them in the sun,] it is evident that he has made them [to be eaten] as bread [and not to be added to <code>kutach</code>] (Rashi). [Accordingly, the second Baraisa is using the term bread made for <code>kutach</code> to denote bread baked in the same manner as bread used for <code>kutach</code> (i.e. it was baked in the sun), rather than to denote bread that was actually made for <code>kutach</code>.] See next note.
- 2. That is, he simply spread the dough out to bake in the sun, and was not particular about the shape (Rashi). [It is thus evident that he does not plan to eat it as bread, but rather to use it as one of the ingredients of kutach.]

The Gemara has thus distinguished in the case of bread baked in the sun between that which is formed into rolls (which is subject to challah) and that which is shaped haphazardly (which is exempt from challah). Some Rishonim maintain that the distinction is Rabbinic. On the Biblical level, however, there is no challah obligation in either case, since a substance is not classified as "bread" unless it is baked in an oven [or in a pan without liquid]. The challah obligation for rolls that are to be baked in the sun was decreed by the Rabbis because of the tendency to confuse such rolls with the oven-baked variety, or because one might change his mind and bake them in an oven (see Rosh to Pesachim 2:16; Rash to Challah 1:5). Accordingly, hamatzi would not be recited on either type of sun-baked bread, since neither is actually classified as "bread" (see Orach Chaim 168:16 with Beur HaGra).

Rabbeinu Tam (cited by Tosafos 37b ר"ה, ד"ה לחם, Tosafos to Pesachim 37b, and Rosh to Pesachim 2:16), however, holds that bread made from a thick dough (in contrast to a soft batter) is always classified as bread and Biblically subject to challah, regardless of how it is processed — that is, whether it is baked in an oven or in the sun, or even if it is cooked in water. And the reason the Gemara here exempts board-shaped kutach bread from challah is that such bread was not intended to be eaten as bread (see Rabbeinu Yonah, and Challah 1:8). Accordingly, one does recite hamotzi on sun-baked rolls. [Regarding the practical halachah in this matter, see Orach Chaim 168:13, and Shach, Yoreh Deah 329:4.]

[The foregoing dispute pertains only to a thick dough. In the case of a soft batter, however, all agree that it is classified as bread only when baked in an oven or in a pan without liquid. See *Yoreh Deah* 329:2.]

- 3. Kuva baked in the ground is how Abaye (above, 37b) identified the terokanin discussed there.
- 4. Since it is made from a very soft batter, it is more like "pastry" [generally eaten as a snack] than like "bread" [generally eaten as the staple of a meal] (see *Magen Avraham* 168:40 and next note).
- 5. [Even though a soft batter that is baked in an oven is classified as "bread" with regard to challah (Yoreh Deah 329:2) and with regard to reciting hamotzi (Orach Chaim 168:14), the kuva batter is very soft, and thus differs so markedly from a bread dough that mezonos is the more

- appropriate blessing (see Magen Avraham 168:40; cf. Beur Halachah to Orach Chaim 168:15).]
- 6. This is the law for all baked goods that are classified as bread with regard to challah (because of the way they are kneaded or baked see note 2), but are normally eaten as a snack rather than as the basis of a meal (see Orach Chaim 168:6-8). When one eats them as a snack, he recites mezonos beforehand and Al HaMichyah afterwards; when establishing one's meal around them, one recites hamotzi beforehand and Bircas HaMazon afterwards.

[As to what constitutes "establishing one's meal around it," see Orach Chaim 168:6 with Mishnah Berurah §24.]

7. [Also rendered: bread of affliction.] The Torah (Deuteronomy 16:3) calls matzah by this term; thus, one fulfills his Pesach obligation only with matzah that is so classified (see 37b note 26; Pesachim 36a). [One might have thought that kuva, since it is sometimes used as a snack bread, is classified as "rich bread" and thus lacks the "bread of poverty" designation necessary for the mitzvah of eating matzah on Pesach. Alternatively, one might have thought that kuva, which is baked in the ground, lacks the "bread" designation (see Beis Yosef, Orach Chaim 168 pround; see also Ramban and Ritva to end of 39b).]

 $[Rabbeinu\ Chananel's\ remarks\ here\ suggest\ that\ one\ fulfills\ his\ matzah\ obligation\ with\ $kuva$ \ bread\ only\ when\ he\ actually\ establishes\ his\ meal\ around\ it.\ See,\ however,\ \$Minchas\ Chinuch\ 10:5\ (סרב המחבר המחבר).]

- 8. Even though the honey comes from dates, upon which one recites the blessing the One Who creates the fruit of the tree.
- 9. Terumos 11:2.
- 10. Grapes that grow at the end of the season never ripen fully. They have an acrid flavor and are used to produce vinegar (Rashi).
- 11. A non-Kohen who eats or drinks *terumah* inadvertently must pay the principal value of what he has eaten and an additional fifth (see above, 35b note 52). R' Eliezer holds that the juices of fruit are like the fruit itself. Thus, a non-Kohen who inadvertently drinks the juice of a *terumah* fruit must pay the principal plus a fifth.
- 12. In R' Yehoshua's view, the only fruit juices that are considered like the fruit itself are the juice of grapes and the oil of olives (see *Terumos* 11:2-3; *Chullin* 120b). But the juices of all other fruits (which are the subject of this Mishnah) are considered to be mere "sweat." Thus, the non-Kohen has not consumed the fruit itself and has not become liable to payment (*Rashi*; see below, note 20).

[Late-season grapes, since they will never ripen, are considered with regard to their juices like other fruits, whose juices are but mere "sweat" (see Mishnah Berurah 202:50). Regarding when a fruit juice is considered mere "sweat" and when it is considered "fruit," see Chazon Ish, Orach Chaim 33:5. See also Orach Chaim 202:7 with Mishnah Berurah.

Thus, Mar bar Rav Ashi follows R' Yehoshua, who holds that the juice

מושרע חורה מיתן קסה משף מו מכלי ממו נמיי מו מכלי מוש"ע מורו ומנה כג'יו מוש"ע מורות כוי פסו

סעיף כ: ב ד מייי פית מכלכות ברכות כלכב ד כמב תרומות כלכה ב מכלי שכח כלי עו מוש"פ קרות מיי שכית כשיף "דן: [פ מיי שם לככ ככ]: בד ש מיי מכית מכית לחין פכ קש"פ היו מיי שכת כעיף מיי סיי שכת כשף מ:

[ועי הוכי פסחים לו: ד"ה דכ"ם

תגהות הב'ח (h) רש"י דים וכל מבקים וכו' מכוין וצרכה וסי ברכה כפיר הסיד וחתר כומים כינ. לחן של מנח וכו ומד בשתים לכ ניין נשף שבתבין כני יוסי נכי יכודם פליג גבי ממן מים. לכ פי מי שבחשרן מים, לכ פי מי שבחשרן מים לכ פי מי שבחשרן מף דף קנכ: (ה) ד"ה וחי וכו' דכיון שמקרו כנ"ל ומיכת דכל נמחק: לשבי כשכת כיון שמומד לאכילה אפייג דעיקרו לרשאה אכל דרכ:

נליון השים מ"ע דכלים: רישרי דים שתיתה מהכל סעשי כו" וכ"כ רשיי מלרים מ יב:

מסופק אם וירמשיי"ש חייבין בחלה משום (ב) עושה עיסתו כלק כדי מח * במיי פינמאי לחלקה פטורין מן החלה דלית בהו שיעורת הכת גבי וירמשיים נמי פטמים מחלקן שאין משימין שיעור חלה בקדרה אחת אך היה מלריך ליקח חלה בלא ברכה בשביל הספק וכל דבר שתחלחו סופגנין וסופו

עיסה חייבין בחלה ובהמוליא דקיי"ל כרבי יוחנן פרק כל שעה (פסחים לו.) דפליגי ר' יוחנן ור"ל במעשה אילפם ופליגי בבלילתו רכה דהיינו חחלתן שח כ משדע מיים סופגין וסופו עיסה אם נאפה בחנור גא הו מיי פיא מפלי או בכירה או באילפס בלא מים ושמן או בכירה או באילפס בלא מים ושמן דר"ל ס"ל דלא הוה חייב אלאכשלאבה במער ואדא קאי מחנימין מחלמן שון מ שדע א"מ סופגרו ואדא קאי מחנימין מחלמן באילפס פטור ורבי יוחכן מחייב באילפס פטור ורבי יוחכן מחייב דמשדה אילפס שפור ורבי יוחכן דמשדה אילפס שפור ורבי יוחכן דמשדה אילפס שפור ורבי יוחכן רק שלא יהיו משקין באילפס דהכי איתא בירושלמי כל שהאור תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוציא אכל אנילי"ם אין מברכין עליו המוליא דלא הוי אלא גובלא בעלמא ומיהו אם קבע סעודתיה עלייהו כמו בפורים מברך המוליא וכל דבר שתחלחו סופגנין וגם סופו כגון הני סופגנין שמטגנין אותן בשמן שקורין בוניישם "פטורין מן החלה: מד זוטרא קבע סעודתיה עלויה . וכן ניל"ש חי קבע סעודתיה עליה מברכין עליה המוליא וכן לוה הר"מ בפורים שקובעין סעודתן עליהן לברך המוליא בפת תחלה כדי לפוטרן מברכה שהיה מסופק אי הוה קביעוחייהו קביעות או לא: האי דובשא דחמרי מברכין עלויה שהכל . וכן משקין מכל מיני פירות בר מתירוש וילהר כדאמריכן נבי ערלה *ולחפוקי מה"ג שפירש [מרושת פים מיג] דמיירי שנתן לתוכן מים ושכר דידו אע"ג דשמא יש בהן כזית בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו בורא מיני מזונות אלא שהכל ואפי' לרב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזוטת הכא לא הוי בהו ממש שעורים(ג) ואין שכר אלא מעמא בעלמא ועוד משום שיש בו עלויה אחרינא בפת ועוד בשתיה חומר שהכל: (ישוין שבוחשין. רבי(ד)ור' יוסי פליגי גבי טמן מים לחוך המורסן ובקלישה מיירי מדקתני וכוחשין ולח קחכי לשון גבול והכי דייקינן החם: דאי ס"ד לרפוחה עבדי ליה רפוחה בשבת מי שרי. דסובר דכיון (ה) דכל שעקרו לרפוחה ואין רגילות לעשוחו לצורך אכילה אסור בשבת וכו': והא תנן כל החוכלין וכו'. דמשמע מדנקט כל החוכלין דחפי' (י) כל שעקרו לרפואה ביר וחיית דעל ממחק:
כיון שראוי לאכילה שפיר דמי מדנקט דאפינו שנידו פיצ כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב וחיים פל מחק: כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב וחיים ושמחל למחק: שמואל דפשיטא (1) דמחנימיו שרא האוכלין דאפי' (י) כל שעקרו לרפואה ושמואל דפשיטא (ו) דמתניתין שריא אף על פי שעומד לרפואה אכל דרב ושמואל אשמעיכן דלא נימא כיון דעקרו לרפואה לא לבריך טליה כלל קא משמע לן כיון דמתהכי מיכיה בעי ברוכי ומכל מקום לא יברך לבל ההכל כיון שחינו עשוי גמי ור" מנר כשיים ללח ההכל כיון שחינו עשוי גמי ור" מנר כשיים למעוד כי חס לשתות וחס כן כל פיחורו השפיה ונ"ש: ד"ב לנשידו ה"ם לנשידו וחינו השיי ד"ב לנשידו ה"ב" לנשידו ה"ב" לנשידו ה"ב" לנשידו ה"ב לנשידו ה"ב" לנשידו ה"ב המתוכן וחינו בישרים בי מרש פים בים ה"ב לישרים בים

עשוי לסעוד כי אם לשתוח כגון

שכר וכיולא כו מברך שהכל

כעבין. ערוכה ומהוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם משחה: כלמודין. "כנסרים בעלמה שלה הקפיד על עריסחם ודוגמתו שנינו במועד קטן (פ"ב דף יב.) עושה לו למודין לוחין לבור של יין לכסותו : זיעה בעלמה הוה. והינו פרי לברך עליו בורה פרי הען: והומן ספוניות. סופי ענבים תורה אור

כעבין חייבין כלמודין פטורים א"ל אביי לרב שחין מתכשלים עולמית ועושים מהן חומן: מחייב קרן וחומש . לשוחה יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה ממט בשוג: ול' יהושע פוטר. א"ל מי סברת נהמא הוא "נובלא בעלמא דזיעה בעלמא הוא ואין שם מרומה הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר חל עליו ואין לך פרי הניתן לחשקה זומרא יקבע סעודתיה עלויה וברך עלויה אלא זיתים וענבים בלבד והיינו כמר המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר ברי רב אשי: שרימא מהו. מה מר בר רב אשי 'ואדם יוצא בהן ידי חובתו מברכין עליו ושם טרימא כל דבר הכחום קלת ואינו מרוסק: כא הוה זכרים בפסח מ"ם "לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר אדעתא דרכא . לא היה מבין מהו יי רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שואל: א"ל. רבינא לההוא מרבנן שהכל נהיה בדברו מ"ם זיעה בעלמא הוא איזו טרימא אתה שואל : דקורטמי . כמאן כי האי תגא דתגן *דבש תמרים ויין מינ חולון קבי כרכום שכומשים אותו ונותנין בו יין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מיפירות של ושותין: או לשומשתי. להוליא שמכן: תרומה רבי אליעור מחייב קרן וחומש ורבי או דפורלני. כחישת ענבים לחת יהושע יפומר א"ל ההוא מרבנן לרבא מרימא לתוך החרלנים מים לעשות חמד: א"ל רכא חשילתא קא אמרת. מחוך מהו לא הוה אדעתיה דרכא מאי קאמר ליה דברי רבינא הבין רבא את השאלה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא א"ל דבר מעוך שאלחני כמו ביעי אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא חשילתה דשחימת חולין (דף ע.): אמרת אדהכי והכי אמקיה רבא לדעתיה אמר מותר לעשות מהן טרימא. שאינו ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא מפסידה אלמא דבמילח' קאי וכיון הא דאמר רב אסי 'האי תמרי של תרומה דהכי הוא מברכין עליה ב"פ הען: מותר לעשות מהן מרימא ואמור לעשות מהן שחיתה , "מאכל העשוי מקמח קליות שכר והלכחא יתמרי ועבדינהו מרימא שנתיבשו בחנור בעוד שהשבלים מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי מעמא ושמנין ומום לחים": עבה לחכילה עבידה . במלתייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב ובמילת' קיימא : שכוחשין . מגיסין בכף לערבו יפה במימיו: זיתום אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא המלרי . מפורש במסכת פסחים (דף מיני מזונות אמר רב הסדא ולא פליגי "הא מב:*): וכל המשקים שותה . אלמא ושנת קי. בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לאכילה מכוין ורפואה ממילא הויא לרפואה קא עבדי לה כותיב רב יוסף *ושוין הכא נמי לאכילה מכוין כו' (א): ה"ג ["] שבוחשין את השתות בשבת ["] ושותיו ואנ"ג דתניא . ואנ"ג דתניא זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה לא מכויו לענין שבת דאוכל הוא ומוחר לאכלו רפואה בשבת כוי שרי א"ל אביי ואת לא בשבת אלטריך למימר דטעון ברכה: שנת קם: ה"ב דסד"ה כיון דלרפוחה קה מכוין תסברא והא *תגן יכל האוכלין אוכל אדם לרפואה כשבת וכל המשקין שותה אלא מה לא לכעי ברכה קמ"ל כיון דמתהני מיניה. שהרי מאכל הוא בעי ברוכי: אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ והלכחא. ל"ג ומהלכוח גדולוח הוא: גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא דחפיק משמע . שהוניח כבר והח מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכויו וראי ברכה הגונה דלשעבר בעינן ורפואה ממילא קא הויא ה"ג לאכילה קא שהרי כבר הוליא הלחם הזה מן הארץ מכוין ורפואה מכוילא קא הויא וצריכא דרב שהוא בא ליהטת הימט : דכחיב אל (ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין משל פרו מוליאם ממלרים. וכשנאמרה פרשת וֹרפואה ממילא קא הויא אבל הכא *כיווֹ נפינ נו. בלעם כבר יצאו: המוציא לך מים. דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך וכבר הוליא:ורכי נחמיה סכר דמפיק משמע. שעתיד להוליא דכתיב המוליא עלויה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הגאה מיניה אחכם וכשנאמר פסוק זה למשה עדיין בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא לא יצאו והמוליא לך מים עדיין היה וכר: ת"ר מה הוא אומר המוציא להם מן מוליא כל ימי היותם במדבר:דאפיקית הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ יחכון . שחני הוח שהונחתי חתכם:

אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי אשמעינן ישיע אפיק משמע דכתיב "אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבגן סברי זעיים ה המוציא דאפיק משמע דכתיב °המוציא לך מים מצור החלמיש "ורבי י נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר °המוציא אתכם מחחת סבלות מצרים ורכגן ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאגא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב °וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לרכי זירא [את] כר רב זכיד אחוה דר"ש בר רב זכיד דאדם גדול

דוא וכקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לירכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאמרים עליו דארם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן

וכהאי גווכא פסק בה"ג והלכתא שתיחא עבה מברך בורא מיני מזוטת קלישחא מברך שהכל ואף על פי שלרפואה נעשית היכא דאית ליה הנאה מיניה מברך : וכלכמא

The Gemara cites an inquiry:

אמר מֵר בַּנַן לרבא – One of the Rabbis [i.e. disciples] said to Rava: טרימא מהו – What is [the law] regarding the blessing to be recited on terima?[13] לא הַוָה אַדְעַתָּיה דַּרָבַא מָאי קאָמֵר לִיה - At first, Rava did not understand[14] what [the disciple] was saving to him [i.e. what he meant by "terima"]. יתיב רבינא קמיה - דרבא – Ravina was sitting before Rava at that time and - said to [the disciple]: דשומשמי קא אמרה – Is it the terima of sesame that you are talking about?(15) אוֹ דְקוּרְטְמֵי קַא אמרה - Or is it the terima of saffron that you are talking about?[16] או דפורעני קא אָמְרַת – Or is it the terima of grape pits that you are talking about?[17] אַרָהָכִי אָסָקִיה רָבָא לְדָעְתֵּיה – In the meantime, Rava called to mind what the disciple meant hv terima. [18] אמר ליה – [Rava] said to him: חשילתא וראי קא אמרת – Surely, you are talking about something crushed, י אַרְכַּרְתַּן מִלְתָא הַא דָאַמֶּר רֶב אָפּי – and you have reminded me of something, namely, that which Rav Assi said: הַאי תַּמְרֵי שֵׁל תרומה – These dates of terumah, מותר לעשות מהן טרימא – it is permitted to make terima from them, וּאָטוּר לַעֲשׁוֹת מֵהָן שֶׁכֶּר - but it is forbidden to make beer from them.[19]

The Gemara concludes:

וְהַלְּכְתָא תַּמְרֵי וְעַבְּדִינְהוּ טְרִימָא — And the law is that if one took dates and he made them into terima, מְבֶּרְכִין עַלְּוִיְיהוּ בּוֹרָא — we recite on them the blessing the One Who creates the fruit of the tree. מַאִי טַעְמָא — What is the reason? — בְּמִלְתִּיְהוּ קַיִּימֵּי בְּדְמַעִיקַרָא — For they remain in their state,

just as they were originally, before being made into terima. [20]

The Gemara discusses the blessing recited on another food: אַתִּיתָא – What blessing is recited on shattisa? בְּבָּבְּר – Rav says: That everything came into being through His word. שְּמִנְי מְזוֹנוֹת – But Shmuel says: the One Who creates species of sustenance.

The Gemara explains:

קליא פְלינִי – Rav Chisda said: יְלֹא פְלִינִי – And they do not disagree. הָא בְּעָבָה – This ruling of Shmuel, that mezonos is recited, is said with regard to thick shattisa, הָא בְּרָבָּה – whereas this ruling of Rav, that shehakol is recited, is said with regard to loose shattisa. עָבָה לַאָבִילָה עָבְדִי לָה – Thick shattisa is made for eating, רְבָּה לַרְפּוּאָה הָא עָבְדִי לָה – whereas loose shattisa is made for therapeutic purposes. (23)

The Gemara challenges the previous statement, that the loose *shattisa* is made for therapeutic purposes:

קתִיכ רֵב יוֹמָף — Rav Yosef challenged this assertion from the following Baraisa: קְּמִינֹם בְּשִׁין אֶת הַשִּׁתִּוֹת בְּשֵּבְּח – BUT THEY AGREE THAT WE MAY STIR THE loose SHATTUS ON THE SABBATH, [24] — AND that WE MAY DRINK THE EGYPTIAN ZISOM on the Sabbath. [25] אָי מַלְּלָא דַעְתָּךְ לְרְפּוּאָה לָא מְכַנִּין — Now, if it should enter your mind that one who drinks loose shattisa intends it for therapeutic purposes, why would the Baraisa permit mixing it on the Sabbath? רְפּוּאָה בְּשַׁבָּת מִי שָׁרֵי — Is doing a therapeutic procedure on the Sabbath permitted? [26]

NOTES

CHAPTER SIX

of fruits other than grapes and olives is mere "sweat"; thus, shehakol rather than ha'eitz is recited. [The reason Mar bar Rav Ashi issued his ruling specifically with regard to date honey is that one would have thought that date honey is an exception, since the Torah (Deuteronomy 8:8) refers to "honey" as one of the fruits for which Eretz Yisrael is praised. Mar bar Rav Ashi teaches us, therefore, that the reference is not to the honey that oozes from the date, but rather to the date itself (Tzlach; cf. Rashba end of בורים של חברים).]

13. As will be seen shortly in the Gemara, terima refers to a solid that has been somewhat crushed, but has not been completely mashed (Rashi). [Some explain "completely mashed" to mean that the solid has been reduced to the point that it can no longer be classified as a "food" but rather as a "liquid" (see Magen Avraham 202:18, and Perishah to Tur ad loc., cited there in Hagahos R' Akiva Eiger).]

- 14. [Literally: it was not on his mind.]
- 15. That is, sesame seeds that are crushed to extract their oil (*Rashi*).

 16. It was common to crush saffron and then mix it with wine for use as a drink (*Rashi*).
- 17. I.e. the residue of crushed grapes, consisting primarily of grape seeds, which is soaked in water to produce a fermented beverage called *temed* (see *Rashi*).
- 18. From Ravina's remarks to the questioner, Rava understood what the questioner had meant (Rashi).
- 19. Terumah that is tahor may be eaten, but not destroyed, even if the destruction comes about through the process of food preparation [e.g. where the terumah will become an inedible byproduct] (see Terumos 11:1). Rav Assi teaches that it is permitted to make a date paste out of terumah dates [as this does not constitute a "destruction" of the dates]. But one may not make beer out of dates, since converting the date from a food to a drink constitutes "destroying" the fruit (Meiri).

Now, if the fruit that has been crushed to form *terima* would be considered no longer existent, it would be forbidden to manufacture *terima* from *terumah* fruits as this would constitute the destruction of those fruits. From the fact that Rav Assi permits making *terima* from dates of *terumah*, we see that *terima* is considered but a modified form of the original fruit. Hence, the blessing on *terima* remains *ha'eitz*, as in the case of the original fruit (see *Rashi*).

20. I.e. they remain "fruit," albeit modified, and they therefore retain the *ha'eitz* blessing.

[As mentioned above (note 13), if the fruit is actually liquefied, it is no longer considered to be in its original state. In that case, *shehakol* is

recited instead of ha'eitz (see Orach Chaim 202:7). This applies, however, only to fruits that are normally eaten in solid form. However, fruits that are normally eaten in liquid form (and are planted with the intent that they be eaten in such a form) retain their "fruit" status even in liquid form, for it is in that form that they achieve the purpose for which they were planted. Thus, they remain "processed fruits" and ha'eitz is recited (see Meiri, end of ר"ה רבש החמרים, Terumas HaDeshen §29 and Meromei Sadeh; see also above, 36a notes 9 and 10).]

- 21. Shattisa is a dish made from the flour of kernels that were toasted while still moist (Rashi). Such flour remains sweet, and is mixed with oil, water and salt to form shattisa (Rashi to Shabbos 155b יב"ז; cf. Rashi to Eruvin 29b רב"ז).
- 22. And retains its original status [as grain] (Rashi). Therefore, mezonos is recited.
- 23. And since it is consumed as a medicine rather than as a food or beverage, *shehakol* is recited (*Meiri*). And though *ha'eitz* is recited on anigaron, which is also drunk for therapeutic purposes [above, 35b-36a], anigaron is different because it is a beverage that is often drunk by healthy people as well. It is uncommon, however, for healthy people to drink loose *shattisa*, though they will do so on occasion (see *Meiri*; see also *Rashba*; see, however, note 37, second paragraph).
- 24. To blend it thoroughly with its liquid components (Rashi), since the flour and other solids tend to settle out (see Meiri). [That the Baraisa here refers to "loose" shattisa (shattus) and shattisa are one and the same) is evident from the fact that it refers to its mixing as מָּבְּלִין, we may "stir," rather than גּוּבְלִּין, we may "knead" (Tosafos).]

In the first part of the Baraisa (not cited here), there is a a Tannaic dispute as to whether it is permitted to mix thick *shattisa* on the Sabbath, employing a deviation from the normal manner of mixing to avoid the problem of *kneading* (see *Shabbos* 155b-156a). In the part cited here, the Baraisa proceeds to state that all agree that one may mix loose *shattisa* on the Sabbath [provided that one employs a deviation] (see there).

- 25. Egyptian zisom is a laxative made from barley or wheat, saffron, and salt (see *Pesachim* 42b). The Baraisa teaches that this does not fall under the category of taking medicine [which is forbidden on the Sabbath (see next note)], since zisom is also drunk as an ordinary beverage (*Rashi* to *Shabbos* 156a).
- 26. The Rabbis banned the taking of non-essential medicines on the Sabbath, so that people not come to perform the *melachah* of 1710, grinding, in preparing medicinal compounds (see above, 36a notes 2-3).

Thus, Rav Yosef argues that if the usual intent in preparing loose

כות א במיי פינמסלי ברכות כלכה מ

עין משפם

נר פצוה

כרכות כלי ד ג] מושים אויה סיי

דיה דכים]

הגהות הב"ח ואת כן תים דמרים: (כ) מנסי דים לחם וכי דיתביים חייבים כמלם במוסדתן כששם פיספו בון כדי לחלקם ספורם מן כחלם דלים כפו שישות א ליכ כפלו : דלין שכה אלא וכי ושד דלין שכה אלא וכי ושד דייקינן החס: [אי ס"ד נכפולה האן שה אלא היח ושד
עבדי ליה רפואה בשבת מי שרי.
בשדי ליה רפואה בשבת מי שרי.
בשד זכו (ז) דכל שעקרו לרפואה
ישד זכו (ז) דל שעקרו לרפואה
ישד זכו (ז) דל שעקרו לרפואה
מים. כיב סימי שהשין
אסור בשבת זכו: [הא" מכן כל
אחר בשבת זכו: [הא" מכן כל
אחר בשבת זכו: דושת מדנקם כל
אחר לאפי (ז) כל שעקרו לרפואה
ביון שראוי לאכילה שפיר דמי מדנקם
ביון שראוי לאכילה שפיר דמי מדנקם
כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב ומיפה כל שמק
כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב (ז) באי וששים למשחק
כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב (ז) באי וששים למשחק התפיט שמקרו ככיצ וחיכת כל מממן: (ז)בא"ר הסשיקא לממני דשרי בשכת כיון שמומר לחכילכ אמ"ג דעיקרו לרשואם אכל דרכ:

נליון השים נכר ור"נ סכר כמוניה אלא שהכל כיון שאיט עשוי כה ירופה פשרה לסטוד כי המיס הספר. בי לסטוד כי אם לשחוח ואם כן כל פיחכון ישפיא ודיפ: דבר שיש בו מממשת המינין ואינו רשיי ד"ב לשדיץ עשוי לסטוד כי אם לשחוח כגון פיש דלוים: דשיי רשיי בשוי לסטוד כי אם לשחוח כגון פיש דלוים: רשיי רשי שכר וכיולא בו מברך שהכל שמימא מל הששי פי שכר וכיולא בו מברך שהכל שמימא מל הששי פי וכ"כ רשי מלבים א יכ:

מסופק אם וירמשייש חייבין בחלה משום (ג) עושה עיסחו בלה כדי לחלקה פטורין מן החלה דלית בהו שיעורא הכא גבי וירמשי"ש נמי ליקח חלה בלה ברכה בשביל הספק וכל דבר שמחלהו סופננין וסופו מש ג פיי פי מהלי

ספק וכל דבר שתחלהו סופננין וסופו מש ג' מיי פיז מפני מיסה חייבין בחלה ובהמוליא דקיי"ל משיע אייח סיי פסא כרבי יותנן פרק כל שעה (השחים לו.) ב ד מיי פית מסלשת דפליגי ר' יותנן ור"ל במעשה אילפם. ברשת שלכה ד פתב ופליגי בבלילתו רכה דהייכו החלתו ששין כו מששע איים סופננין וסופו עיסה אס נאפה בתנור נא הו מיי פיא מסני או בכירה או באילפס בלא מים ושמן המושת פלכה כ: דר"ל ס"ל דלא הוה חייב אלא כשכאפה בבי מ"י פ"ה מפל דר"ל ס"ל דלא הוה חייב אלא כשכאפה במטר ואהא קאי מתניתין תחלתו שין ה מיד א המ סופגנין וסופו עיסה דחייב בחלה אבל נג ה [מיי פיב שהי באילפס פטור ורבי יוחכן מחייב דמעשה אילפס סופו עיסה קרינן ביה המ ספייו (ח שיי פכ"א מבלי שמח הלי עוסה מהרישנה כרי על מושים הירו פי שריה מטיף הירן [מ מייי שם בינה כב]: בד שתיי פכ"ה מכלי רק שלא יהיו משקין באילפס דהכי איתא בירושלמי כל שהאור תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוליא אבל שנת כלי כב ממב לחרן פה מוש"ע חיים פי שכח כעיף לו: אנילי"ם אין מברכין עליו המוציא דלא הוי אלא גובלא בעלמא ומיהו אם קבע סטודתיה עלייהו כמו בפורים מברך המוליא וכל דבר שתחלתו סופגנין וגס סופו כגון הני סופגנין שמטגנין אוחן בשמן שקורין בונייש "פטורין מן החלה: מך זומרת וופי חובי פסחים לו: קבע סעודתיה עלויה . וכן ניל"ש אי קבע סעודתיה עליה מברכין עליה המוליא וכן לוה הר"מ בפורים שקובעין סעודתן עליהן לברך המוליא בפת תחלה כדי לפוטרן מברכה שהיה מסופק אי הוה קביעותייהו קביעות אולא: האי דובשא דממרי מברכיו עלויה שהכל . וכן משקין מכל מיני פירות בר מחירוש וילהר כדחמרינן נבי מרלה *ולאפוקי מה"ג שפירש [מרושת פרא מיג] דמיירי שנתן לחוכן מים ושכר דידן אע"ג דשמא יש בהן כזית בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו בורא מיני מזוכות אלא שהכל ואפי׳ לרב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזוטת הכא (א) דש" דים וש לא הי בהו ממש שטורים(ג) ואין שכר אלא מעמא בעלתא וטוד משום שיש וצרבה זםי עדכם כדי בו עלויה אחריכא בפח ועוד בשחיה הומר שהכל: (ישוין שנוחשין. רבי(ד) ור'יוסי פליגי גבי טתן מים לחוך המורסן ובקלישה מיירי מדקחני ובוחשין ולח קחכי לשון גבול והכי דייקינן החם: ואי ס"ד לרפוחה

כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב

ושמואל דפשיטא (ז) דמתניתין שריא

אף על פי שעומד לרפואה אבל דרב

ושמואל אשמעינן דלא נימא כיון

דעקרו לרפואה לא לבריך עליה כלל

קא משמע לן כיון דמתהכי מיכיה

בעי ברוכי ומכל מקום לא יברך

אלא שהכל כיון שאיט עשוי

שכר וכיולא בו מברך שהכל

כעבין . ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם עשאה: כלמודיו . "כנסרים בעלמא שלא הקפיד על עריסחם ודוגמתו שניט במועד קטן (פ"ב דף יב.) עושה לו למודין לוחין לבור של יין לכסותו : זיעה בעלתה הוא. ואינו פרי לברך עליו בורא פרי

כעבין הזיבין כלמודין פטורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה א"ל מי סברת נהמא הוא "גובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר זופרא יקבע סעודתיה עלויה וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי 'ואדם יוצא בהן ידי חובתו הכחום קלח ואינו מרוסק: לא הוה זננים בפסח מ"ם "לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ"מ זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתנן *דכש תמרים ויין תפוחים ודומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי ירושע יפומר א"ל ההוא מרבנן לרבא מרימא מהו לא הוה אדעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורממי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אמקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי 'האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן מרימא ואמור לעשות מהן שכר והלכתא 'תמרי ועבדינהו מרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי מעמא במלתיידו קיימי כרמעיקרא. שתיתא רב אפר שהכל נהיה בדברו ושפואל אפר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי "הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף *ושוין ["] שבוחשין את השתות בשבת ["] ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא *תגן "כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכייו ורפואה ממילא קא הויא ה"ג לאכילה קא מבוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב (ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אכל הכא *כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל כיון ראית ליה הגאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכר: ת"ר מה הוא אומר המוציא לדם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ

הען: ומומן ספוניות. סופי ענכים תורה אור שחין מתכשלים עולמית ועושים מהן חומן: מחייב קרן וחומש. לשוחה ממט בשוגג: ול' יהושע פועל. דויעה בעלמא הוא ואין שם חרומה חל עליו ואין לך פרי הניתן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד והיינו כמר בר' רב אשי: שרימא מהו. מה מברכין עליו ושם טרימא כל דבר

אדעתא דרכא . לא היה מבין מהו ש שואל: א"ל. רבינא לההוא מרבנן איזו טרימא אחה שואל: דקורטמי כרכום שכותשים אותו ונותנין בו יין מ"כ מילין קכ: ושותין: או דשומשמי. להוציא שמכן: או דפורלני. כתישת ענבים לתת לחוד החרלנים מים לעשות חמד: א"ל רכא משילתא קא אמרת . מחוך דברי רבינא הבין רבא את השאלה א"ל דבר מעוך שאלחני כמו ביעי חשילתא דשחימת חולין (דף נג.): מותר לעשות מהן טרימה. שאיט מפסידה אלמא דבמילת' קאי וכיון דהכי הוא מברכין עליה ב"פ הען: שחיתה . "מחכל העשוי מקמח קליות שנתיבשו בתנור בעוד שהשבלים ושחמין לחום לחים": עכה לחכילה עכידת . ובמילת׳ קיימה : שכוחשין . מגיסין בכף לערבו יפה במימיו: זיתום המלרי . מפורם במסכת פסחים (קף ושפ קי. מב:*): וכל המשקים שותה . אלמא לאכילה מכוין ורפואה ממילא הויא הכא נמי לאכילה מכוין כו' (א): ה"ג ולכייכה דרב ושמוחל . וחמ"ג דחניה לענין שבת דאוכל הוא ומותר לאכלו בשבת אלטריך למימר דטעון ברכה: ה"ג דפר"א כיון דלרפואה קא מכוין לא לכעי כרכה קמ"ל כיון דמתהגי מיניה. שהרי מאכל הוא בעי ברוכי: והלכתא. ל"ג ומהלכות גדולות הוא: דאפיק משמע . שהוליא כבר והא וראי ברכה הגונה דלשעבר בעינן שהרי כבר הוליא הלחם הזה מן הארץ שהות בת ליהטת הימט: דכתיב חל פשע מה מוציאם ממצרים. וכשנאמרה פרשת נפיל נו. בלמם כבר ילאו: המוליא לך מים. וכבר הוליא:ורכי נחמיה סכר דמפיק משמע. שעתיד להוליא דכתיב המוליא אתכם וכשנאמר פסוק זה למשה עדיין

לא יצאו והמוליא לך מים עדיין היה

מוליא כלימי היותם במדבר:דאפיקית

יחכון . שאני הוא שהולאתי אחכם:

אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי חשמעינן ישוע פי דאפיק משמע דכתיב °אל מיציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבגן סברי ינייס ה המוציא האפיק משמע דכתיב °המוציא לך מים מצור החלמיש "ורבי שפי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר °המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלחא כי היכי דידעיתו דאגא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב °וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לרבי זירא (את) כר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביר דארם גדול רוא וכקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאודו לידי זמנא חרא איקלע לנביה אפיקו ליה ריפתא פחח ואטר מוציא אטר זה הוא שאומרים עליו דארם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא

וכהאי נווכא פסק בה"ג והלכתא אשמעינן שחיתא טבה מברך בורא מיני מזוטח קלישחא מברך שהכל ואף על פי שלרפואה נטשית היכא דאיח ליה הנאה מיניה מברך : והלכחא

CHAPTER SIX

Abaye responds:

אמר ליה אביו – Abaye said to [Rav Yosef]: אמר ליה אביו – And do you yourself not hold that the loose shattisa would be permitted on the Sabbath even if it were made specifically for therapeutic purposes? נהא תנן – Why, we have learned in a Mishnah: בַּל הַאוֹכַלִין אוֹכָל אָדֶם לְרְפוּאָה בְּשֶׁבֶּת – A PERSON MAY EAT ALL FOODS FOR THERAPEUTIC PURPOSES ON THE SAB-BATH וכל הַמַשְׁקִין שוֹתָה – AND HE MAY DRINK ALL BEVERAGES for therapeutic purposes on the Sabbath![28] אַלָא מה אית לָך - Rather, what is there for you to say in explanation of this Mishnah's permit?[29] גַּבָרָא לָאַכִּילָה קא מְכַנֵּין – It must be that there is no prohibition where the onlooker could say that the person intends to ingest the food or drink for purposes of eating, rather than for therapeutic purposes.[30] הָכָא נַמִּי נַבְרָא לָאָכִילָה מבוון – Here, too, in the Baraisa's case of loose shattisa, it may be prepared [and drunk] on the Sabbath, even though it is made primarily as a medicine, because the onlooker could say that the person intends to ingest the loose shattisa for purposes of eating, rather than for therapeutic purposes.[31]

Another version of the last part of Abaye's response: אָלָא מָה אִית לָךְ לְמִימֵר — A different version: אָלָא מָה אִית לָךְ לְמִימֵר

אָרָאָ אָחָרִיּגָא — Rather, what is there for you to say in explanation of this Mishnah's permit? גַּבְרָא לַאֲבִילָּה מְמִילָּא הָא מְמִילָּא הַא מְמִילָא הַא מְמִילָא בְּא לַאֲבִילָּה הָא מְכַּיִין וּרְפּוּאָה מְמִילָא הָא הַוּנָא .— It must be that there is no prohibition where the onlooker could say that the person intends to ingest the food or drink for purposes of eating and the therapeutic effect occurs automatically as a result. הַבָּא נַמִּי לַאֲבִילָה קֵא מְבַנִּין וּרְפוּאָה מְמִילָא קָא הַוְיָא - Here, too, in the Baraisa's case of loose shattisa, it may be prepared [and drunk] on the Sabbath, even though it is made primarily as a medicine, because the onlooker could say that the person intends to ingest the loose shattisa for purposes of eating and the therapeutic effect occurs automatically as a result.

The Gemara now explains the need for the ruling above regarding the blessing for *shattisa*:

וּצְרִיכָא דְּרַב (וּשְׁמוּאֵל) – And the above ruling of Rav and

Shmuel^[33] regarding the blessing for shattisa is necessary. דאי – For were I to judge on the basis of this Baraisa alone, which rules that loose shattisa may be prepared [and drunk] on the Sabbath. I would not know that it requires a blessing, for הוה אמינא – I would have said that the Baraisa permits loose shattisa on the Sabbath because לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא בא הויא – the onlooker could say that [the person] intends to ingest it for purposes of eating and the therapeutic effect occurs automatically as a result. אבל הכא – But here, with regard to blessings, פיון דלכתוולה לרפואה קא מכנין – since to begin with he intends to drink the loose shattisa for therapeutic purposes,[34] לא לְבֶרֵיךְ עַלְוֵיהּ בְּלֵל – he should not recite a blessing on it at all.[35] קמשמע לון – Therefore, [Rav] informs us, by issuing his ruling, that ביון דָאִית לֵיה הָנַאָה מִינֵיה בַּעִי בַרוּבִי - since he [the one who drinks loose shattisa for therapeutic purposes] derives the pleasure of drinking from it,[36] he must recite a blessing.[37]

The Gemara discusses the part of the Mishnah that states: ישֶעל הַפָּח הוא אוֹמֶר הַמּוֹצִיא וכּני – FOR ON BREAD ONE SAYS: *THE* ONE WHO BRINGS FORTH etc.

The Gemara cites a Baraisa that discusses the precise formulation of the blessing on bread:

קנּנְן – The Rabbis taught in a Baraisa: מָה הוּא אוֹמֵר – שָּה הוּא אוֹמֵר – קּנוּ רְבָּנָן – What does one say when eating bread? יְבָּנוּן הָאָרֶץ – He recites the blessing: "HAMOTZI" LECHEM MIN HAARETZ, prefixing the prefix הַ, ha, to the word מוֹצִיא לָחָם הוֹמָר – מוֹצִיא לֶחָם מִן הָאָרֶץ – שוֹנִיא לֶחָם מִן הָאָרֶץ – מוֹצִיא לֶחָם מִן הָאָרָץ – "MOTZI" LECHEM MIN HAARETZ, without the prefix הַ, ha.

The Gemara explains the dispute:

קמוציא פּוּלֵי עֻלְמָא לא פְּלִיגִי דְאַפִּיק מַשְׁמֵע - Rava said: אָמֵר רָבָא - With regard to the word "motzi," all agree that it connotes "that He has brought forth," i.e. the past tense, דְּבְתִים - for it is written: God, the One Who brings them forth from Egypt. [38] בי פּליגי - Regarding what do they

NOTES

shattisa were to use it as a medicine, it would surely not be permitted to prepare it on the Sabbath (see Tosafos ה"ד).

27. Shabbos 109b.

28. The Mishnah's emphasis of "all" foods and "all" beverages includes even foods and drinks that are made primarily for therapeutic purposes. As long as they are sometimes eaten or drunk for hunger or thirst, one may take them on the Sabbath even if he is doing so for medicinal purposes, as Abaye proceeds to explain (see Tosafos אחו ה"רו). [Alternatively, loose shattisa is certainly included in the Mishnah's permit to eat "foods" even for therapeutic purposes on the Sabbath, because it is not a therapeutic concoction, but simply a food that has been greatly diluted with water (see Ritua).]

29. Why did the Rabbis permit taking medicines that are sometimes taken as ordinary food?

30. And we must conclude that the Rabbinic prohibition against taking medicines on the Sabbath was issued only with regard to those medicines which not also foods, where it is obvious that he is involved in a medical procedure rather than in an act of eating. But where it is not evident that the person intends a medical procedure, then it is permitted even though that is indeed the person's intent (see Orach Chaim 328:20-21 with Mishnah Berurah §69).

- 31. Explanation of the Gemara follows Eglei Tal, Tochein 46:4.
- 32. [This version differs slightly in wording from the first one, but is substantively the same.]
- 33. See below, end of note 37.
- 34. [I.e. in a case where the therapeutic value of the loose shattisa is what prompts him to drink it to begin with.]
- 35. With regard to the ban against taking medicine on the Sabbath, the crucial factor is not the person's intent, but rather the appearance of his actions. Hence, the Baraisa permits one to drink loose *shattisa* on the

Sabbath even for medicinal purposes. But with regard to reciting a blessing, the crucial factor is the person's intent in eating the food. Hence, one would think that no blessing is recited when drinking loose shattisa for medicinal purposes.

36. Since it is, after all, a beverage (see Rashi).

37. The blessing recited, however, is *shehakol*, because the person is drinking it for its therapeutic value (see above, note 23; see *Rama*, *Orach Chaim* 204:11).

[Other Rishonim (see Tosafos אוה היה מחל Rabbeinu Yonah), however, maintain that the reason shehakol is recited on loose shattisa is that it is drunk as a beverage rather than eaten as a food (see Orach Chaim 208:6 with Mishnah Berurah §23). See also Mishnah Berurah 204:55. See Tzlach, who deals with how this approach fits with our Gemara.]

[The Gemara has explained that Rav's ruling was needed to preclude the notion that no blessing at all is recited on a food eaten as medicine. See Rosh Yosef, who questions why the Gemara did not say instead that Rav's ruling was needed to preclude the notion that mezonos is recited on loose shattisa. See also Tzlach, who addresses this question.]

[The Gemara has apparently discussed only the need for Rav's ruling (that shehakol is recited on loose shattisa), not the need for Shmuel's ruling (that mezonos is recited on thick shattisa). Accordingly, Maharshal emends the text above to read simply אַרִיכָא דְּרָב And [the above ruling] of Rav is necessary, without the word אַרְייָה מָשְׁרִי, and Shmuel. Pnei Yehoshua אַרְייִה שְׁרִירִב And Tzlach הייה עשריא, however, in fact consider the need for Shmuel's ruling, and explain the Gemara in a way that it is addressing that as well. Accordingly, the text need not be emended.]

38. Numbers 23:22 (translation follows Chochmas Manoach — see end of note). As these words were uttered by Bilam nearly forty years after the exodus from Egypt, God is being referred to here as the One Who

נוכות מונה פ

עין כשפם נר כצוה

סעיף כ: נד מיי פיה מסלכות נרטת כלככ ד ממב מרומות כלכה כ: נביו מיי פיה מסלי נרסת כלי ד כתב

ד"כ דכ"מ

הנהות הב"ח ואחר כך מים דפרים: ויחביים חיינים בחלם וירמביים חיינים בחלם וירמביים חיינים בחלם וירמביים מיינים בחלם וירמביים מיינים בחלם וירמביים חיינים בחלם וירמביים חיינים בחלם וירמביים חיינים בחלם מס, דכ פים" שמתוך מף דומי דכיון שמקרו כ"ל ותיכת דכל ממתן (ו) ר"ה וכתנים וכ"ל דחמים שמקרו כדיל דחמים כל מתחן: ותיכת כל מחק: (ו)כא"ד דפשיםה (מחברי

נליון השים בכר ור"נ סבר כמולים במרים, עי מיים פים מיזונין רים עילו וליע: בישרי ז"ם כלמדין נוסרים, עי מיים פים מים דכלים: רשיי דיה שתיחה מחכל המשיי כי וכ"כ רשיי מליים ה יכ:

מסופק אם וירמשיי"ש חייבין בחלה משום (ב) עושה עיסחו בלק כדי כח *בפיי פינפאלי לחלקה פטורין מן החלה דלית בהו שיעורא הכא גבי וירמשי"ש נמי צור חלה בקדרה אחת אך היה מלריך ספק וכל דבר שחחלתו שופנין וסופו למד ג מיי של מסלי טיסה חייבין בחלה ובהמוליא דקיי"ל שתיע אית חיי מסא פעמים מחלקן שאין משימין שיעור חלה בקדרה אחת אך היה מלריך ליקח חלה בלח ברכה בשביל הספק וכל דבר שחחלתו סופגנין וסופו

כרבי יוחנן פרק כל שעה (פכחים לו.)

דפליגי ר' יוחנן ור"ל במעשה אילפס

ופליגי בבלילתו רכה דהיינו חחלתו שדין כו מדע איים כופנין וסופו עיכה אם נאפה בחנור נא הו מיי פיא מסלי או בכירה או באילפס בלא מים ושמן דר"ל ס"ל דלא הוה חייב אלא כשנאפה קבע סעודתיה עלייהו כמו בפורים מברך המוליא וכל דבר שתחלתו סופגנין וגם סופו כגון הני סופגנין שמטגנין אותן בשמן שקורין בונייש "פטורין מן החלה: בור זומרת ותי מובי פסחים מ: קבע סעודתיה עלויה . וכן כיל"ש אי קבע סעודחיה עליה מברכין עליה המוליא וכן לוה הר"מ בפורים שהובעין סעודתן עליהן לברך המוליא בפת תחלה כדי לפוטרן מברכה שהיה מסופק אי הוה קביעוחייהו קביעות אולא: האי דובשא דחמרי מברכין עלויה שהכל . וכן משקין מכל מיני פירות בר מחירום וילהר כדחמריכן גבי ערלה *ולאפוקי מה"ג שפירש (פרושם פרה מצו) דמיירי שנתן לחוכן מים ושכר דידן אע"ג דשמא יש בהן כזית בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו בורא מיני מזוכום אלא שהכל ואפי׳ להב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזוטת הכא (א) דשר דים וש לא היי בהו מתם שעורים(ג) ואין שכר במדואת קשרם היי מפרו אלא מעתא בעומר ושוד משום שיש וצריבי וסי מרס פדי בו טלויה אחריכא בפת ועוד בשתיה הומר שהכל: רישורן שבוחשין. רבי(ד) ור'יוסי פליגי גבי טומן מים לפרות המורסן ובקלישה מיירי מדקמני מן המופ המיים מחוד ובוחשין ולא קמני לשון גבול והכי ששיא איב בשל איב בשל היים בישרא איב בשל איב בשל היים בישרא איב בשל היים בישרא היים בישרא בישרא בישרא בישר בשל היים בישרא ביש אסור בשבת וכו': והא תכן כל החוכלין וכו'. דמשמע מדנקט כל האוכלין דאפי' (י) כל שעקרו לרפואה כיון שראוי לאכילה שפיר דמי מדנקם כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב כל ומסדק הגמונים ואיל דמר נספו פרן שמחד ושמול ופשיטו (ו) דמתניתין שריא דמר נשפ פרן שמחד אף על פי שעומד לרפואה אבל דרב לאפינה אמי ובשאה אל דרב: ושמואל אשמעינן דלא נימא כיון דעקרו לרפואה לא לבריך עליה כלל קא משמע לן כיון דמחהני מיניה בעי ברוכי ומכל מקום לא יברך אלא שהכל כיון שאיט עשוי לסעוד כי אם לשחות ואם כן כל

דבר שיש בו מחמשת המינין וחינו

עשוי לסעוד כי אם לשתוח כגון

שכר וכיולא בו מברך שהכל

כעבין . ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם משחה: כלמודין. "כנסרים בעלחה שלה הקפיד על עריסחם ודוגמתו שנינו במועד קעון (פ"ב דף יב.) עושה לו למודין לוחין לבור של יין לכסוחו : זיעה בעלמה הוא. ואינו פרי לברך עליו בורה פרי

כעבין חייבין כלכורין פטורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה א"ל מי סברת נהמא הוא "נובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר זומרא קבע מעודתיה עלויה וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי 'ואדם יוצא בהן ידי חובתו הכחום קנח וחינו מרוסק: לח מה זנרים בפסח מ"ם "לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ"מ זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי חנא דחנן לדבש חמרים ויין תפוחים ודומץ ספוניות ושאר מיפירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע יפומר א"ל ההוא מרבנן לרבא מרימא מהו לא הוה אדעתיה דרבא פאי קאפר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורממי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אמקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא וראי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא ראמר רב אסי 'האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן מרימא ואמור לעשות מהן שכר והלכתא 'תמרי ועבדינהו מרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי שעמא במלחייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אמר שהכל נהיה ברברו ושמואל אמר בורא מיני מוונות אמר רב חסרא ולא פליגי "הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף *ושוין [י] שכוחשון את השתות בשכת [י] ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכויו רפואה בשבת כו שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא *תגן "כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכייו ורפואה ממילא קא הויא ה"ג לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב (ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אכל הכא *כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכר: ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן

הען: וחומן ספוניות. סופי ענכים תורה אור שאין מתבשלים עולמית ועושים מהן חומן: מחייב קרן וחומץ. לשותה ממט בשונג: ול' יהושע פוער. דזיעה בעלמא הוא ואין שם חרומה חל עליו ואין לך פרי הניחן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד והיינו כמר בר' רב אשי: שרימא מהו. מה מברכין עליו ושם טרימא כל דבר

אדעתא דרכא . לא היה מבין מהו ^{מו} שואל : א"ל. רבינא לההוא מרבנן איזו טרימא אחה שואל: דקורטמי מינ חולון קבי כרכום שכוחשים אותו ונותנין בו יין ושותין: או דשומשמי. להוליא שמכן: או דפורנני. כחישת ענבים לחח לתוך החרלנים מים לעשות תמד: א"ל רכא השילתא קא אמרת. מפוך דברי רבינא הכין רבא את השאלה איל דבר מעוך שאלתני כמו ביעי חשילתה דשחימת חולין (דף ע.): מותר לעשות מהן טרימא. שאיט מפסידה אלמא דבמילת' קאי וכיון דהכי הוא מברכין עליה ב"פ הען: שחיתה. "מחכל העשר מקמח קליות שנתיבשו בתנור בעוד שהשבלים ושמכן נמום לחים": עבה לחכילה עבידה . שק שום . ובמילח' קיימה : שמחשין . מגיסין בכף לערבו יפה במימיו: זיתום התלרי . מפורש במסכת פסחים (קף ושמ קי. מב:"): וכל המשקים שותה . אלמא לאכילה מכוין ורפואה ממילא הויא הכא נמי לאכילה מכוין כו' (א): ה"ג ולכיכה דרב ושמוחל . וחמ"ג דתניה לפנין שבת דחוכל הוא ומוחר לאכלו בשבת אנטריך למימר דטעון ברכה: ה"ג דפר"א כיון דלרפואה קא מטין לא לכעי כרכה קמ"ל כיון דמתהגי מוניה. שהרי מאכל הוא בעי ברוכי: והלכחא. ל"ג ומהלכות גדולות הוא: דחפיק משמע . שהוליח כבר והח ודאי ברכה הגונה דלשעבר בעינן שהרי כבר הוליא הלחם הזה מן הארץ שהוא בא ליהטת הימט : דכתיב אל הדע מיז מוליאם ממלרים. וכשנאמרה פרשת

הארץ רבי נדמיה אומר מוציא לדם מן הארץ יחכון . שאני הוא שהולאחי אחכם : אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי אשמעינן שוני מ דאפיק משמע דכתיב °אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבגן סברי יתיס ה המוציא דאפיק משמע דכתיב °המוציא לך מים מצור החלמיש "ורבי י נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר °המוציא אתכם מחדת סבלות מצרים ורכגן ההוא הכי קאטר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלחא כי היכי דידעיתו דאגא הוא דאפיקית

נפיל נו. בלעם כבר ילאו: המוליא לך מים .

וכבר הוליא:ורכי נחמיה סכר דמפיק משמע. שעתיד להוליא דכתיב המוליא

אתכם וכשנאמר פסוק זה למשה עדיין

לא יצאו והמוציא לך מים עדיין היה

מוליא כל ימי היותם במדבר:דאפיקית

יתכון ממצרים דכתיב °וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לרבי זירא [את] כר רב זכיד אחוה דר"ש בר רב זכיד דאדם גדול רוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאותו לידי זפנא חרא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאמרים עליו דארם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן

וכהאי גווכא פסק בה"ג והלכתא שתיחה מבה מברך בורה מיני מזוטת קלישתה מברך שהכל וחף על פי שלרפוחה נעשית היכה דהית ליה הנחה מיניה מברך: וכלכמא

לומפרפ? בְּהַמּמִיצִיא – Regarding the connotation of the word "hamotzi." בְּבָּנְן ְּכְּבְיִי – The Rabbis [i.e. the Tanna Kamma of the Baraisa] hold that בְבָּנִן כְּבְיִי – "hamotzi," too, connotes that He has brought forth, i.e. the term is used on the basis of what God has done, בְּבָּנִי בְּיָבְיִי בְּיִבְּיִ בְּעִינִי בְּעִבּי – for it is written: the One Who brings forth for you water from the rock of flint. [39] – בְּבִּנִי נְּחָמְיָה כְּבַר – But R' Nechemyah holds that בְּבִּי בְּשָׁבִי בְּעָבְיִה בְּעִבְּיִב בְּשִׁבְּע בְּשִׁבְּע בְּשִׁבְּע בְּשִׁבְּע בְּשִׁבְּע בְּשִׁבְּע בְּשִׁבְּע בּיִבְּבִי בְּתָבְּיִה בְּשִׁבְּע בּיִבְּבִי בְּתָבְיִה בְּשִׁבְע בִּשְׁבִע בּיִבְּבִי בְּשָׁבְיִה בְּשִּבְע בִּשְׁבַע בּיִבְּיִם בְּעִבּי בְּשָׁבִי בְּשָׁבְיִב בְּשָׁבִי בְּשָׁבִי בְּשְׁבָע בּיִבְּיִם בְּעִבּי בְּשָׁבָע בּיִבְיִים בּיִבּי בְּבָּבִי בְּשָׁבָי בְּשָׁבָע בּיִבְּבִי בְּבָבִי בְּעָבְיִה בְּשָׁבִי בְּשָׁבִי בְּשָׁבִי בְּבָּבִי בְּעָבְיִב בְּתָבּים בְּבַבּי בְּבָּבִי בְּעָבְיִב בְּשָּבָּי בְּשָׁבִי בְּבְּבִּים בּיִבְּיִב בְּעָבָּים בּיִבְּיִב בְּעָבָּים בּיבּבי בְּבָּבִים בּיבּב בּיבְּבָּים בּיבּביי בְּבָּבִי בְּעָבְּיִב בְּעַבְיבִים בּיבּביי בּיבְּבִי בְּבָּבִים בְּבַבּי בְּבָּבִים בְּבַבּי בְּבָּבִי בְּבָּבִי בְּבָבִי בְּבָּבִים בְּבַבּי בְּבָבִי בְּבָבְיִבְּיִבְּי בְּבַבִּים בּיבּביי בְּבָבִי בְּבָבִי בְּבָבִי בְּבָבִי בְּבָּבִי בְּבָבִי בְּבָבִי בְּבָבִי בְּבָּבִי בְּבָּבִיי בְּבָּבִי בְּבָּבִי בְּבָבִי בְּבָּבִי בְּבָּבִי בְּבָבִי בְּבָּבִי בְּבָּבְיִים בְּבִּיבִיים בּיבּיים בּיבּיים בּבּבּי בְּבָּבִיים בּבּבּיים בּבּבּי בְּבָּבִיים בְּבּבּייבְייִבּייִים בּיבּיים בּבּבּי בְּבָּבִיים בְּבַּבּיים בּבּיבּיים בּבּייבּים בּיבּיבּיים בּיבּיבּיים בּבּיבּים בּיבּיבּיים בּבּיבּיים בְּבָּבִיים בְּבּבּיים בּבּיים בּבּיבּיים בְּבָּבִיים בּבּיבּיים בְּבָּבִייִים בְּבּיבּייִים בּיבְּייִים בּבּיי בְּבָּבִיים בּיבּיי בְּבָּבְייִבְייִבְּי בְּבָּבְיוּ בּבְיוּ בְּבִיבְייִבְייִים בְּיִּבְיוּים בְּבְּבִּי

The view of the Rabbis:

יְרְבָּנְן – And how do the Rabbis, who hold that hamotzi connotes what has been done in the past, explain the verse cited by R' Nechemyah? הַהוּא הָכִי קָאָמֵר לְהוּ קוּרְשָׁא בְּרִיךְּ הוּא לְיִשְׂרָאֵל — In that [verse], this is what the Holy One, Blessed is He, is saying to the Israelites: בֵּר מִפִּיקְנָא לְכוּ מִלְּתָא – When I eventually take you out of Egypt, בְּרִינְא לְכוּ מִלְּתָא – I will perform for you miraculous things, בִּיִרְנָא לְכוּ מִלְתָא – so that you will know – בִּי הַיִּרִיתוּ הַוּאַבָּיקִית יַתְכוֹן מִמְּצְרִים – that I am the One Who took

you out of Egypt, ייִדְעְהָּם בִּי אֲנִי הִי אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיאיי – as it is written: and you will know that I am Hashem, your God, the One Who brings [you] forth ... [42]

The Gemara records an incident related to this dispute. משְׁתַּבְּחִין לֵיהּ רַבַּנַן לֹרָבִי זִירָא [אָת] בַּר רָב זְבִיר אַחוּהָ דְּרָבִּי שְׁמְעוֹן בר רב זביד – The Rabbis praised to R' Zeira a certain scholar known as[43] the son of Rav Zevid, the brother of R' Shimon the son of Rav Zevid, דאָרָם גָּרוֹל הוא וְבַקִּי בָּבַרְכוֹת הוא – saying in praise of him that he is a great man and an expert in the laws of blessings. אמר להם – [R' Zeira] said to them: לנדי הביאוהו לידי – When he comes to you, bring him to me.[44] וְמְנֵא חָרָא אִיקּלֵע לְגַבֶּיה — One time he visited [R' Zeira]. אפיקו ליה ריפתא – They brought out bread for him. שרח ואמר מוציא – He began reciting the blessing on bread[45] and said "motzi" (rather than "hamotzi"). אמר – [R' Zeira] remarked critically: וַה הוּא שֵׁאוֹמְרִים עַלַיו דָאָרָם גָּדוֹל הוּא וּבָקי - בברכות הוא – This is the one about whom they say that he is a great man and an expert in the laws of blessings? בַּשֶּׁלְמֵא אִי אמר המוציא – It would have been well if he had said "hamotzi,"

NOTES

CHAPTER SIX

brought them forth (past tense) from Egypt (see Rashi). Thus, מוציא connotes in the past [as מוציא is simply the word מוציא suffixed with a n to denote them or their].

All agree that the blessing should convey the sense that Hashem has brought forth (past tense) bread from the earth, since He has already brought forth the bread that one is about to eat (Rashi). And, as the Gemara has just said, all agree that the word מועיא without the prefix הו indeed connotes "in the past." The question, as the Gemara will now explain, is only whether the word הַמוֹצִיא (with the prefix הַ) also connotes the past.

As is well known, in Hebrew grammar the verb מוציא means he brings forth (denoting the present, or continuing action); הוציא means he brought forth (past); and יוציא means he will bring forth (future). The prefix הַ added to the verb מוציא (to form הַמוֹצִיא) simply adds the definite article (changing the meaning to "the one" who brings forth) [or at times comes in place of w, that, changing the meaning to that brings forth - see Radak to I Kings 11:9]. Thus, the Gemara cannot have meant that מוציא when used as a verb denotes the past tense. Rather, the Gemara understands that מוציא in this blessing is being used as a noun (a common usage in Hebrew), and means the One Who brings forth bread from the ground; that is, God, Who is the One constantly bringing forth bread from the earth. We desire, however, a noun form that denotes the one who does so and who has also done so in the past (as explained in the preceding paragraph). Accordingly, the Gemara brings a proof from the verse אֵל מוציאָם ממצרים, God, the One Who brings them forth from Egypt, where מוציא is necessarily being used as a noun [as it refers to the past, which the verb cannot do - see beginning of this paragraph] and is used to describe God because of what he has done in the past (see at length Chochmas Manoach, on whose comments our approach to this sugya is

39. Deuteronomy 8:15 (translation follows Chochmas Manoach — see end of preceding note). Moses is addressing the Israelites in the Wilderness at the end of the fortieth year, exhorting them that their future prosperity in the Land of Israel not cause them to forget

Hashem, Who has provided their water and other needs in the Wilderness these many years. Thus, the word הַמּוצִיא, the One Who brings forth, used in the verse refers to the One Who has brought forth (past tense) water from the rock of flint (see Rashi).

40. I.e. the noun המוציא, the One Who brings forth, is used to describe God because of what He will do in the future, though He has not done so in the past (see Rashi).

41. Exodus 6:7. Moses is instructed to declare this in the name of God to the Israelites enslaved in Egypt. Since the redemption was yet to be, God is being referred to as איז ויסיק, the One Who brings forth, solely on the basis of what He will do, not on the basis of what He has already done (see Rashi).

This usage is not at odds with the usage found in the verse (*Deuteronomy* 8:15) cited above by the Rabbis. On the contrary, the present verse indicates that God is referred to in *Deuteronomy* 8:15 as "the One Who brings forth water" because He would continue to produce for them water (for the duration of their stay in the Wilderness), not because He already had (*Rashi*).

42. This is the beginning of the verse cited by R' Nechemyah. [The Rabbis point to the first part of the verse, מְרַנְיִּמֶם בִּי אֲנִי הִי אַנִּי הִי אֲנִי הִי אַנִּי הִי אַנִּי הִי אֲנִי הִי אַנִּי הַי אַנִּי הַי אַנִּי הִי אַנִּי הִי אַנִּי הַי אַנִי הַי אַנִּי הַי אָנִי הַי אָנִי הַי אַנִּי הַי אַנִּי הַי אַנִּי הַי אַנִּי הַי אָנִי הַי אָּנִי הַי אָנִי הַי אָּנִי הַי אָּנִי הַי אָנִי הַי אָּנְי הַי אָּנְי הַי אָּנִי הַי אָנִי הַי אָּנִי הַי אָנִי הַי אָנִי הַי הַי אָנִי הַי אָּנִי הַי אָּנִי הַי אָּנִי הַי אָּנִי הַי אָּנִי הַי אָנְי הַי אָנִי הַי הַי אָנִי הַי אָנִי הַי אָנִי הַי אָנִי הַי אָּי אָּי אָנִי הַי אָנִי הַי אָנִי הַי אָּנִי הַי אָּנִי הַי אָּנְי הַי אָנִי הְי אָנִי הַי אָנִי הְיי אָנְי הַי אָנְי הַי אָנְי הְי אָּנְי הַי אָּי אָּנְי הַי אָּנְי הַי אָּי אָּי אָּי אָּי אָּי אָּי הְי אָּיי הְיי אָנְי הְיי אָנְי הְיי אָנְי הְיי אָּי אָּי אָּי הְיי אָּי אָּי אָּי הְיי אָּי אָּי אָּי הְיי אָּי הַי אָּי אָּיי הְיי אָּיי הְיי אָּיי הְיי אָּיי הְיי אָּיי הְיי הְייי אָּיי הְיי אָּיי הְיי אָּיי הְיי אָּיי הְיי אָּיי הְיי אָּי

[R' Nechemyah, however, interprets יו אָני הי אָני חי not as a prediction, but as a command — and you "shall" know that I am Hashem— i.e. you shall recognize right now while you are still enslaved that I am Hashem, the One Who brings you forth, because of what I will do for you.]

- 43. Based on the reading of Maharshal; cf. Dikdukei Soferim.
- 44. Literally: when he comes to your hand bring him to my hand.
- 45. [See a slightly different version of this Gemara cited by Rosh, Pesachim 1:10.]

ממורת

השים

מח א בפייי פינ פכלי ברכות כלכה פ סעיף ב: ב ד תיי פית תכלכות ברכות כלככ ד כתב

ופליגי בבלילתו רכה דהיינו מחלתו ששין כו ששים א"ח סי רב סיף ה: סופננין וסופו עיסה אם נאפה בתנור נא הו מיי ידיא מה! מרומות כלכה ב: נבו מיי פיה מכלי לארן סב טוש"ע ארת סי' שכח סעיף (ו:

[ועי הוכי פסחים לו: דיה דכ"ע]

הגהות הב"ח ואחר כך מים דפדים: (כ) תוםי דים נחם ופי וימשיי"ש חייכים כחלם ותיכת כל ממק: (ז)בא"ד דסשיפה למחכי לשרי כשבת כיון שמומד לאכילה אמ"ג דמיקרו לרשאה אכל דרכ:

נליון השים בבר ור"נ סבר כמוליה

מסופק אם וירמשיי"ש חייבין בחלה משום (ב) עושה עיסתו בלק כדי לחלקה פטורין מן החלה דלית בהו שיטורא הכא גבי וירמשייש נמי

כרבי יוחק פרק כל שעה (פפחים לו.)

דפליגי ר' יוחגן ור"ל במעשה אילפם

או בכירה או באילפס בלא מים ושמן דר"ל ס"לדלא הוה חייב אלא כשנאפה בג ז פייי פיי פיי בחטר ואהא קאי מתניחין חחלתו שיין ה משדע איים סופגנין וסופו עיסה דחייב בחלה אבל בג ז קריי פי עם ש באילפס פטור ורבי יוחנן מחייב גן ששיע איים פיי דר"ל ס"ל דלא הוה חייב אלא כשנאפה באילפס פטור ורבי יוחכן מחייב המעשה אילפס כופו עיסה קריען ביה פי המשיון והפיי שלא משיש רק שלא יהיו משקין באילפס דהכי איזה פי שרא משיש אימא בירושלמי כל שהאור המסטיו ""ז": [ב פיי שם אימא מדים משף איזה משקים איזה מיי שרא משף איזה משקים איזה מיי שרא אימת בירושלמי כל שהתור תחתיו "ש" בי מלכה כב]: חייב בחלה ומברכין טליו המולית אבל בד ש מיי פכא מלי אינו איים אינו חברכיו נולנו המולית אימא בירושלמי כל שהאור תחתיו אנילי"ם אין מברכין עליו המוליא דלא הוי אלא גובלא בעלמא ומיהו אם קבע סעודתיה עלייהו כמו בפורים מברך המוליה וכל דבר שתחלתו סופגנין וגם סופו כגון הני סופגנין שמטגנין אותן בשמן שקורין בונייש "פטורין מן החלה: מך זוטרא קבע סעודתיה עלויה . וכן ניל"ש אי קבע סעודתיה עליה מברכין עליה המולית וכן לוה הר"מ בפורים שקובעין סעודהן עליהן לברך המוליא בפת תחלה כדי לפוטרן מברכה שהיה מסופק אי הוה קביעותייהו קביעות או לא: האי דוכשא דממרי מברכין עטיה שהכל . וכן משקין מכל מיני פירות בר מתירוש וילהר כדחמריכן גבי ערלה *ולאפוקי מה"ג שפירש [מרושת פייא מיג] דמיירי שנהן לחוכן מים ושכר דידן אע"ג דשמא יש בהן כזית בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו בורא מיני מזוכות אלא שהכל ואפי' לכב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזוטת הכא (א) דש" דים ועל לא הוי בהו ממש שעורים(ג) ואין שכר אלא טעמא בעומים שיש ואייכה וס' גדפם פחד אלא טעמא בעלמא ועוד משום שיש ואייכה וס' גדפם פחד בו עלויה אחריכא בפת ועוד בשתיה חומר שהכל: (ישורין שבוחשין. רבי(ד)ור'יוסי פליגי גבי טמן מים אומר שהכל: [ינורן שבוחשין. הימשיים חיפים בחלם רבי(ד) ור'יוסי פליני גבי טוסן מים לחוף המורסן ובקלישה מייכיו מדקמני שישוח אר כפל: ובוחשין ולא קחמי לשון גבול והרי שישוח אר כפל: דייקינן החס: "א" ס"ר לרפואה עבדי ליה רפואה בשבח מי שרי. דסובר לכיון (ב) דכל שעקרו לרפואה שחשון רכי יומי בר ואן רגילות לעשוחו ללורך ארילה ייודים פליג גבי מש אחשו אחור בשבח וכו': "ה"א מנן כל שדי היפה (ב) ראים אחור ארילה אחור משבח וכו': "ה"א מנן פעד די של שבחשו אחור בשבח וכו': "ה"א מנן פעד די של שבחשו אחור בשבח וכו': "ה"א מנן פעד די של שבחשו אחור בשבח וכו': "ה"א מנן פעד די של שני (ב) דיי אסור בשבת וכו': והא מכן כל מסור בשבת וכו': דרא מכן כל שף דף קנב: (כ) דיה האוכלין וכו'. דמשמע מדנקט כל ואי וםי דניון שערו האוכליו דאמי (ו) כל שווברי לרתואה ביצ'ל וחינת דכל נשתן: האוכלין דאפי' (י)כל שעקרו לרפואה יהווכנין דחפי (ו) כני שעקרו נרפוחה הייני זכני ומנהו כיון שראוי לאבילה שפיר דמי מדנקט דאטים שבח כדל כל ומסיה הגמרא ולריכא דרד ומינה כל נמחה: כל ומסיק הגמרא ולריכא דרב ושמואל דפשיטא (ז) דמתניתין שריא אף על פי שעומד לרפואה אבל דרב ושמואל אשמעינן דלא נימא כיון דעקרו לרפואה לא לבריך עליה כלל קח משמע לן כיון דמתהכי מיניה בעי ברוכי ומכל מקום לא יברך אלא שהכל כיון שאינו עשוי גב' ור"ג סבר משלא לסעוד כי אם לשחות ואם כן כל שיחבין ישפא חושב. פי דבר יהם לסעוד כי אם לשחות ואם כן כל שיחבין ישפא וויש: דים כלשדין דים כלשדין דים כלשדין בר שיש פים בר בי אם לשחות כעון מיש דבלים ורשי דים שטוי לסעוד כי אם לשחות כעון מיש דבלים ורשי דים שכר וכיולא בו מברך שהכל שתימא מאל סשוי סי שכר וכיולא בו מברך שהכל שתימא מאל סשוי סי וכיברשי מרים אינו ובלכתא אלא שהכל כיון שאיט עשוי

וכהאי גווכא פסק בה"ג והלכתא

וכלכחא

כעכין. ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם משחה: כלמודין. "כנסרים בעלחה שלה הקפיד על עריסחם ודוגמתו שניט במועד קטן (פ"ב דף יב.) עושה לו למודין לוחין לבור של יין לכסותו : זיעה בעלמה הוא. ואיט פרי לברך עליו בורא פרי הען: וחומן ספוניות . סופי ענכים תורה אור

כעבין חייבין כלמודין פמורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה א"ל מי סברת נהמא הוא "גובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר זומרא יקבע סעודתיה עלויה וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי יואדם יוצא בהן ידי חובתו הכתוש קלת ואיט מרוסק: לא הזה זנריםבפסח מ"ם "לחם עוני קרינן ביה ואפר פר בר רב אשי האי דובשא דחמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ"ם זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתנן *דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מיפירות של תרומה רבי אליעור מחייב קרן וחומש ורבי ירושע "פומר א"ל ההוא מרבנן לרבא מרימא מהו לא הוה אדעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורממי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהבי והכי אמקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי 'האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן פרימא ואסור לעשות מהן שבר והלכתא 'תמרי ועבדינהו מרימא מברכיז עלוייהו בורא פרי העץ מאי מעמא במלתיידו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מוונות אמר רב חסרא ולא פליגי "הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף *ושוין ["] שבוחשין את השתות בשכת ["] ושותין זירום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא *תנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכויו ורפואה ממילא קא הויא ה"ג לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב (ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הכא *כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל כיון ראית ליה הגאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכר: ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ

שחין מתכשלים עולמית ועושים מהן חומן: מחייב קרן ומומץ . לשומה ממנו בשונג: ול' יהושע פועל. דויעה בעלמא הוא ואין שם תרומה חל עליו ואין לך פרי הניתן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד והיינו כמר בר' רב אשי: שרימה מהו. מה מברכין עליו ושם טרימא כל דבר אדעתא דרכא . לא היה מכין מהו ש שואל: א"ל. רבינא לההוא מרבק איזו טרימא אתה שואל : דקורטמי . כרכום שכותשים אותו ונותנין בו יין מ"כ מולין פכי ושוחין: או דשומשמי. להוליא שמכן: או דפורלני. כחישת ענבים לחת לחוך החרלנים מים לעשות חמד: א"ל רכא השילתא קא אמרת. מתוך דברי רבינא הבין רבא את השאלה איל דבר מעוך שאלחני כמו ביעי חשינחת דשחימת חולין (דף צב-): מותר לעשות מהן טרימא. שאיט מפסידה אלמא דבמילח' האי וכיון דהכי הוא מברכין עליה ב"פ העץ: מחכל העשרי מקמח קליות מחתח הליות שנתיבשו בחטר בעוד שהשבלים וממנין נמום לחים": עכה לחכילה עבידה . ובמילת׳ קיימא: שכוחשין . מגיסין בכף לערבו יפה במימיו: זיתום המלרי . מפורש במסכת פסחים (זף מכ:*): וכל המשקים שוחה . אלמא לאכילה מכוין ורפואה ממילא הויא הכא נמי לאכילה מכוין כו' (א): ה"ג ולכיכה דרב ושמוחל . וחמ"ג דתניה לענין שבת דחוכל הוא ומותר לאכלו בשבת אלטריך למימר דטעון ברכה: ה"ג דסד"ח כיון דלרפוחה קח מכוין לא לכעי ברכה קמ"ל כיון דמתהגי מיניה. שהרי מאכל הוא בעי ברוכי: והלכתא. ל"ג ומהלכות גדולות הוא: דאפיק משמע . שהוליא כבר והא ודאי ברכה הגונה דלשעבר בעינן שהרי כבר הוליא הלחם הזה מן הארץ שהוא בא ליהטת הימט : דכתיב אל משל ביו מוליאם ממלרים. וכשנאמרה פרשת נפיל נו. בלעם כבר ילאו: המוליא לך מים. וכבר הוליא:ורכי נחמיה סכר דמפיק משמע. שעחיד להוליא דכתיב המוליא אתכם וכשנאמר פסוק זה למשה עדיין לא יצאו והמוליא לך מים עדיין היה מוליא כל ימי היותם במדבר:דאפיקית יתכון . שאני הוא שהולאתי אתכם :

אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי אשמעינן מומ מ דאפיק משמע דכתיב °אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבגן סברי זמים המוציא ראפיק משמע דכתיב °המוציא לך מים מצור החלמיש "ורבי י נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר °המוציא אתכם מחחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאגא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב °וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לרבי זירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביר דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לירכם הביאותו לידי זמנא חרא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואטר מוציא אטר זה הוא שאמרים עליו דארם גדול הוא ובקי בכרכות הוא בשלמא אי אמר המוציא

אשמעינן שחיתא מבה מברך בורא מיני מזוטים קלישמא מברך שהכל ואף על פי שלרפואה נעשית היכא דאים ליה הנאה מיניה מברך : מסורת השית

והלבתא המוליא וכו' . ואמ"פ דבמוליא כ"ע לא פליני דאפיק השמטינן שעמא - פירושא דקרא כמו שפירשטהו ולמדט פירושו: משמע "ובירושלמי מפרש טעמא כדי שלא לערב ב ואשמעים הלכה כרכם . דהמוליא דאפיק הוא: מאי קמשמע לו .

אשמעינן מעמא ואשמעינן דהלכתא כרבנן

סי קסי פשיף כ: האוחיות כגון העולם מוליא ואע"ג דבלחם מן נמי איכא עירוב להכל מודים בזו: אף יכקות שנשתנו כי'. ואפילו הכי במילחייהו גוב ג ד מיי פיח מהלי בכנות מתג שאני החם דקרא כתיב (הכלים קד) מלמיח חליר לבהמה ועשב הַ קיימי ומברכין עלייהו בורא פרי האדמה: שלחות. כל ירק שלק:

דרש רב חסדת . כך: משום רביע . רב: שלהות אומר בורא פרי האדמה ורסיחינו כי' ומאן נינהן עולא אמר לכי יומנו שהכל . הכי הדבר במחלוקת : ואני אומר · ליישב דבריהם שחינן חלוקין יש מהן פרי האדמה ויש מהן שהכל: כל. ירק הגאכל חי שתחלתו ב"פ האדמה שלקו אפקיה ממלחיה לגריעותא ומברך שהכל ולקמן מוקי לה בתומי וכרתי: וכל. ירק שאין דרכו ליאכל חי שמתחלתו אם אכנו חי שהכל הוא ניתא וכל זהן מברך : שלקו . והביאו לדרך אכילתו הוא עיקר פריו ומברך בורא פרי האדמה: דרש רב נחמן. כך: משום רכינו . שמואל : שלקות מכרך בורא פרי האדמה וחכריע כי רב נחמן חשוב ולא קרי לעולא רבוחינו: אחר שלקות שהכל וחני אומר · שהם חלוקין בפלוגמא דרבי מאיר ורבי יוסי ודברי שמואל ודברי ר' יוחכן בכל מיני ירקות הן וחלוקין זה על זה שמואל כר"מ דאמר מבושל קאי במלחיה ור' יוחכן קאי כר' יוםי: יולחין ברקיק השרוי -במים ידי אכילת מלה של מצוה וקריכן ביה לחם עוני: אבל לא במכשל זמו לתו לחם חיקרי: אפילו ר' יוסי מודה . דלענין ברכה במילתיה קאי: אמר רב נחמן הבע שלא לשכשתיה כר' בניתון. (א) שלא שאמר משום ר' יוחנן לעיל שהכל למד וקבע שבושו כרבי בנימין עד שנתקעה בלבו ועכשיו חומר בבית המדרש בשם רבי יוחכן: תהי כה ר' זירא. במחלוקת זו שהוזכרה בבית המדרש וכי מה ענין להזכיר דברי ר' בנימין (נ) אלל דברי רבי חייא בר אבא במחלוקת בית המדרש הרי אינו כדאי לתלוק עליו: כר מן דין וכר מן דין - לבר משתי ראיות הללו שאמרתי שאין רבי בנימין (ג) כנום אנל רבי חייא יש לנו עוד ראיה ומיחכין ס. שלא אמר רבי יוחכן מימיו שלקוח דים ספין שהכל: וא"ל בורא פרי האדמה - נושונגושים אלמא אפ"ג דשלקיה קאי במלחיה: שאכל זית מליחי שהיה מלוח זה כמה ימים וקי"ל (פסחים פוי) מליח [מולץ סד: כרותח: אכל לא כמשין - בירקות של מרור היא שנויה בפרק כל שעה (דף לפ.) לומר שאין יולאין בהן שלוקין משום מרור אלמא לאי במלתייהו קיימי. שלוק הוי נימוח ספי ממבושל: דבעיט טעם מרור וליכא .

אלא ראמר מוציא מאי קמ"ל ואיהו דעבר לאפוקי נפשיה מפלוגתא "והלכתא "המוציא לחם מן הארץ דקי"ל כרבנן דאמרי דאפיק משמע: ועל הירקות אומר וכו': קחני ירקות דומיא דפת מה פת שנשתנה ע"י האור אף ירקות גמי שנשתנו ע"י האור אמר רבנאי משמיה דאביי יואת אומרת שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה (*ממאי מדקתני ירקות דומיא דפת) דרש רב חסרא משום רבינו ומנו רב שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היורדין מארץ ישראל וכנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר יכל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה ברברו שלקו בפה"א משכחת לה בכרבא וסלקא וקרא אלא כל שתחלתו בפה"א שלקו שהכל היכי משכחת לה א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה "בתומי וכרתי דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל שלקות מברכין עליהם בפח"א וחברינו היורדים מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יודגן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר במחלוקת שנויה רתניא *יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח דברי ר"מ ור' יוסי אומר ייוצאים ברקיק השרוי אבל לא במבושל אעיפ שלא נמוח ולא היא דכ"ע שלקות מברכין עליהן בפה"א ועד כאן לא קאמר ר' יוסי החם אלא משום דבעינו פעם מצה וליכא אבל הבא אפי רבי יוסי מודה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנו שלקות מברכין עליהם בפה"א ור' בנימין בר יפת א"ר יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו א"ר נחמן בר יצחק קבע עולא *לשבשתיה כר בנימין בר יפת *תהי בה ר' זירא וכי כוה ענין ר' בנימין בר יפת אצל ר' חייא בר אבא דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה ורבי בנימין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא *כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דרי יוחנן רביה ור' בנימין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמסא *רשלקי ליה שבע ומנין בקררה ואכלי ליה

בקנוח סעודה אתו ושאלו לר' יוחגן ואמר להו מברכין עלויה בורא פרי האדמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יותנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש

אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לכסוף מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מחיב רב יצחק בר שמואל * יורקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא כמים ני. ישלוקין ולא מבושלין ואי ס"ר במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן מעם מחד וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יותנן היכי מברך על זית מליח 'כיון דשקילא לגרעיניה

שם שושיש אויה פי רם לעבודת החדם להוליח לחם מן סעיף א (ונסימן כל הארץ ועל כן יש לבלוע בשתי ידיו נז ה פייי פין מכלי בעשר אלבעות נגד י' תיבות מת ומלם כלכי ו שבמקרת זה: מדכרוני ירקות סמג ששין משוש" אורה סמג ששין משוש" אורה פיי מכת פשיף ד: דומית דפת. לת הוי ירקות דומית סיי מפל מפיף ד: לומיל דפת. נח טוי בקונו וים נח ו פיי פי מכלמת דפת שהרי פת אישתכי לעלויל וים י משון ומוס סנפסיוב ירקות שחין משתכות לעלויה חלה חים סיי מענ סעיף כ: כלומר מה הפת אין בפול מגרע את נמ ו מייי פ"ח מכל הברכה אף הירקות נמי במלחייהו קיימי ולא מגרע להו הבשול: בישבחת לה בחומי וכרמי. ות"ת והרי נרחה

לעינים דהבשול משביחן וי"ל דהיינו בשביל הבשר והמלח שבתוכן ונרחין הדברים שכל דבר שהוא כל כך עוב מבושל כמו חי וחי כמו מבושל כמו מיני קטניות וכן תפוחים יש להן ברכה הראשונה שכל כך שוין מבושלין כמו חיין ומטעם זה מברכינן נמי על היין מבושל בורא פרי הגפן סשכל כך הוא טוב אחר הבשול כמו קודם נחמן וט' כרכי לכן וקרא וסלקא וכרוב וכיולא בהן בימין כר יפת שולאוכו׳ שחודיי יותר מיושלוי מחוי מחוי כרי בנימין כר יפת עד שטובין יותר מבושלין מחיין כשהן שמקע: (ג) דה מסי חיין מברכין עליהם שהכל ומבושלין וםי לכי בנימין נג יפת ב"פ החדמה וכן חוחן ערמוניות אלו: (נ) ד'ה בר מן ב"פ החדמה וכן חוחן לחכלן חיין יקי רכי בנימין כר יפש וחבושים שחיים רחוין לחכלן חיין הום דים כמו מבושלין בתחלה מברכין עליהן סיר אופש ספק בשלמת אפיג שהכל ומבושלין בורא פרי הפן אך מהיהן שניהן מברך עליהן בורא פרי העץ אפילו בחחלה וכל דבר המחקלקל בבשולו כנון חומי וכרתי וכיולא בהן כשהן חיין מברך עליהן בורא פרי האדמה ומבושלים שהכל כך נראה לרבינו יהודה ומיהו הרב חלפס פסק בשלקוח (ד) דאשתני לגריעותא ע"י בשולן אומר בורא פרי האדמה כרב נחמן דאמר שלקות מברכין עליהן בורח פרי החדמה דר' חייח בר חבח קאי נמי כוותיה ובכל שלקות מיירי ר' חייח בר אבא אף באומן דמשתנים לגריעותא מדפליג להו גמרא אהדדי ר' חייא בר אבא ור' בנימין בר יפת ואגוז מטוגן בדבש מברך עליו בורא פרי הען דאגוז טיקר: בה מלחין יומין מהדר מלמודיה לאו דוקא כל מלמודו אלא כל מה שהיה לומד בשלשים יום היה חוזר הכל לפניו ביום שלשים

מרכות כלי ב סמג

כלי יכ סמג משין כו סושיע חויח סימן כי

: 6 gup

עין משפמ

גר מצוה

הגהות הב"ה (ח) רש"י ד"כ חמר רב כשולן גייב אומר בורא:

פי' סכפור למודו

גליון השים גם׳ וכלכפה כמוניה. ואחד: זירן מליח - ומלים כרותח: " פי' תורת חיים סוכדי ע' עיא דים רי"א: תות' ד'ה משכחת לה כנישול כמו מדם לכו

אבל לענין ברכה שם פרי עליו:

אַשְמְעינָן טַעָּמָא וְאָשְמְעינָן דְּהַּלְכְּחָא בְּרַבְּנָן – for he would have then taught us the meaning of the verse,^[1] and he would have also taught us that the law is in accordance with the Rabbis.^[2] מָאי – But with that which he says "motzi," מָאי – what is he teaching us?!^[3]

KEITZAD MEVARCHIN

The Gemara remarks:

קאָיהוּ דְּעָבֵּר – And the son of Rav Zevid's reason for what he did, by saying "motzi," was לְאַפּוּקִי נַפְּשֵׁיה מִפְּלוּגְתָא – to remove himself from a matter of dispute.[4]

The Gemara concludes:

רְהָלְּכְתָא הַמּוּצִיא לֶחָם מִן הָאָרֶץ — And the law is that we recite on bread hamotzi lechem min haaretz, בְּנָנוְ – for we hold in accordance with the Rabbis, דְאָמְרֵי דְאַפִּיק מַשְׁמֵע – who say that hamotzi, too, connotes "the One Who has brought forth." [5]

The Gemara discusses the next part of the Mishnah which states:

יוֵעל הַוְיִרְקוֹת אוֹמֵר וכוי – AND ON VEGETABLES ONE SAYS etc. [the One Who creates the fruit of the ground].

The Gemara notes:

ר קּתָני יְרָקוֹת דּוּמְיָא דְּפַּת The Mishnah states the case of vegetables in juxtaposition with and thus similar to its case of bread, to teach us^[6] that מָה יְרָ שִׁנְּשְׁתַּנָּה עֵל יְרֵי הָאוֹר just as the case of bread refers to something that was transformed through fire, אָמָר רְבָּנְאי מִשְׁמִיה דְּאַבְּיִי – so, too, the case of vegetables refers to those that were transformed through fire, i.e. cooked vegetables. אַמַר רַבְּנָאִי מִשְׁמֵיה דְאַבַּיִי – Rabbenai said in the name of Abaye: זאַת אַרְמָרָת שָׁלָּהָן בּוֹרָא בְּרִי הַאַרָּמַה – This juxtaposition says, in effect,

that on cooked vegetables, we recite the blessing the One Who creates the fruit of the ground. (מְמָאִי מִדְקְתָנִי יְרָקוֹת דּוֹמְיִא דְפַתּח - From where is this known? From that which the Mishnah states the case of vegetables in juxtaposition with and thus similar to the case of bread.)⁽⁸⁾

The Gemara cites a public lecture given by Rav Chisda regarding the blessing on cooked vegetables:

רָרָשׁ רָב חְּסָרָא - Rav Chisda announced in a public lecture: - משום רבונו – It was reported in the name of our teacher שלקות מבַרְכִין עַלֵּיהֶם בּוֹרֶא פָּרִי – and who is this? Rav: שלקות מבַרְכִין עַלֵּיהֶם בּוֹרֶא פָּרִי האַדָמָה – On cooked vegetables, we recite the blessing the One Who creates the fruit of the ground. ורבותינו היורדין מאַרץ - And (Rav Chisda continued) our teachers who come down from the Land of Israel - ומנו עולא משמיה דָרָבִי יוֹחָנֵן אמר – and who is this? Ulla – said in the name of R' Yochanan:[9] On שַלַקוֹת מִבַּרָכִין עַלֵיהַן שַׁהַכּּל נָהָיֵה בַּרָבַרוֹ – On cooked vegetables, we recite the blessing that everything came into being through His word, which apparently contradicts Rav's ruling in this matter.[10] אומר – And I, Rav Chisda, say to reconcile these seemingly contradictory rulings.[11] that it depends on the vegetable: בל שתחלתו בורא פרי האדמה – In the case of any vegetable whose blessing in its initial state (i.e. when eaten raw) is the One Who creates the fruit of the ישלקו שהַבּל נְהָיֵה בְּדְבֵרוּ – if one cooks it, the ground.[12] blessing now recited is that everything came into being through $\textit{His word.}^{\text{(13)}}$ וכל שתחלתו שהבל נהיה ברברו – And in the case of any vegetable whose blessing in its initial state is that everything came into being through His word, [14] שַּלְקוֹ בּוֹרֵא פָּרִי האַדָּמָה – if one cooks it, the blessing now recited is the One Who creates the fruit of the ground.[15]

NOTES

- 1. I.e. that the meaning of Exodus 6:7 is that you will know then after I, God, deliver you from Egypt that I am Hashem, the One Who brings you forth . . . (as the Rabbis above have explained this verse see 38a note 42).
- 2. Who say that *hamotzi* is a reference to what God has already done (*Rashi*). [And thus it is also an acceptable formula for the blessing. (See, however, note 5.)]
- 3. All agree that "motzi" is a valid formula, and he has thus taught us nothing new (see Rashi). [Surely, the son of Rav Zevid did not mean to rule in accordance with the minority view of R' Nechemyah.]
- R' Zeira holds that a person should formulate his blessings in a way that maximizes what can be learned from that formula. Thus, given the choice between hamotzi and motzi both of which are acceptable according to the Rabbis the son of Rav Zevid should have opted for hamotzi, which would have taught us both the meaning of the verse and that the halachah follows the Rabbis that one does fulfill his obligation by saying hamotzi (Rosh, Pesachim 1:10; see also Taz, Orach Chaim 167:4). See, however, note 5.
- 4. Not wishing to involve himself in the matter of dispute between R' Nechemyah and the Rabbis, he gave preference to "motzi," which is universally acceptable.
- R' Zeira, however, held that it would have been better for him to say "hamotzi," as explained in the preceding note. [The Gemara below (50a) seems to indicate that, on the contrary, the avoidance of dispute in matters of blessings is preferable. See Taz, Orach Chaim 167:4, who addresses this difficulty.]
- 5. Therefore, one should recite the blessing in accordance with the view of the Rabbis, as explained in note 3.

Alternatively, the Rabbis' formula "hamotzi" is preferable to "motzi," since in the latter formula (אָפָּה מְּלֶּהְ הַעוֹלֶם מוּצִיא לֶּחֶם מוֹן), the succession of the words haolam and motzi creates consecutive $n \, (mem)$ sounds, which would tend to merge into one rather than being articulated distinctly. When reciting hamotzi, however, the הַ, ha, sound intervenes between the two mem sounds, and thereby avoids the problem of merging (Yerushalmi, cited by Tosafos and Rosh; see Ritva for another explanation). [And though the succession of mem sounds occurs anyway in the words γ , the Sages had no choice but to

- leave that expression as is, since it is taken from Scripture Psalms 104:14 (Tosafos; Rosh).]
- 6. See Pnei Yehoshua, and Tos. Anshei Shem to the Mishnah.
- 7. In effect, then, the Mishnah is teaching that even though vegetables have been cooked, they retain their original status [as "fruits of the ground"] and one recites *haadamah* before eating them [as the Gemara will now state] (*Rashi*).
- 8. The words in parentheses are apparently redundant and are indeed absent from the text cited by *Rif* and *Rosh* (see *Mesoras HaShas*). [See, however, *Tosafos* יייה מדקחני with *Maharsha*. See also *Dikdukei Soferim*, who cites a text in which it is rather the earlier words אומָר, this says, that are absent.]
- 9. Ulla would often travel from Eretz Yisrael to Babylonia [which is called "going down" because Eretz Yisrael is higher than all the other lands (see *Kiddushin* 69a-b)]. In Babylonia, he reported the teachings of R' Yochanan, one of the leading Amoraim of Eretz Yisrael.
- 10. See *Divrei David*, who explains what the rationale for the dispute would be.
- 11. Rashi; cf. Rabbeinu Yonah in explanation of Rif.
- 12. That is, a vegetable which is generally eaten raw and thus takes the haadamah blessing in its raw state (Rashi).
- 13. The transformation of flavor effected by cooking constitutes a significant change from the natural state. And since this change is for the worse (as the vegetable is generally eaten raw; see Tosafos אייה משכחת לה Rashba et al.), the blessing the One Who creates the "fruit of the ground" is no longer appropriate (see Rashi). [If, however, the change would be for the better, the haadamah blessing would be appropriate, since the vegetable would be considered to be in the ultimate state envisioned by the one who planted it.]
- 14. That is, a vegetable that is generally not eaten raw, so that one who eats it raw recites only *shehakol* [since it is not yet in the state that its planter originally envisioned] (*Rashi*).
- 15. For it is only upon being transformed through cooking that it reaches the ultimate state envisioned by the one who planted it (*Rashi*; see 36a note 10). [Thus, only then can it appropriately be called a "fruit of the ground."]

עין משפמ נר מצוה

והלבתא המוליא וכו'. ואניים דבמוליא כיע לא פליגי דאפיק אקמטיט טעמא - פירושא דקרא כמו שפירשטה ולמדט פירושו: משמע "ובירושלמי מפרש טעמא כדי שלא לערב ב ואשמעיט הלכה כרכט . דהמוליא דאפיק הוא : מאי המשמע ט . האומיום כגון העולם מוליא ואע"ג דבלחם מן נמי איכא עירוב ברל מודים בזו : אף ירקות שנשתע ט' . ואפילו הכי במילמייהו

סי קס פניף ב: האומיות כגון העולם מוליא ואע"ג דבלחם מן נמי איכא שירוב בול מודים בזו : אף ירקות שנשתט כי' . ואפילו הכי במילמייהו ב' ג דמיי פ"ם מאני החם דקרא כתיב (ההלים קד) מלמיח חליר לבהמה ועשב בַּקיימי ומברכין עלייהו בורא פרי האדמה : שלחות . כל ירק שלוק : מבלי ניכות שם מושיע אויה פיי כה לעבודת החדם להוליה לחם מו אשמעיגן מעמא ואשמעיגן דהלכתא כרבגן

דלש לב חסדה . כך: משום רכיני . רב: שלקות חומר בורח פרי החדמה ורכוחיט כו' ומאן נינהו שלא אמר רכי יוחנן שהכל . הרי הדבר במחלוקת: ואני אומר - ליישב דבריהם שאיכן חלוקין יש מהן פרי האדמה ויש מהן שהכל: כל. ירק הנאכל חי שמחלחו ב״פ האדמה שלקו אפקיה ממלמיה לגריעותא ומברך שהכל ולקמן מוקי לה בחומי וכרתי : וכל. ירק שאין דרכו ליאכל חי וכב. ירק שחין דרכו ניחכנ חי [כר"ף ורח"ש שמתחלתו אם אכלו חי שהכל הוא לישא לכן זהן מברך : שלקו . והביאו לדרך אכילחו הוא עיקר פריו ומברך בורא פרי האדמה: דרש לכ נחמן. כך: משום רכיט . שמואל : שלהות מכרד כורא פרי האדמה וחבריע כיי רב נחמן חשוב ולח קרי לעולא רבותינו: אמר שלקות שהכל ואני אומר - שהם חלוקין בפלוגחא דרבי מאיר ורבי יוסי ודברי שמואל ודברי ר' יוחכן בכל מיני ירקות הן וחלוקין זה על זה שמואל כר"מ דאמר מבושל קאי במלמיה ור' יוחכן קאי כר' יוסי: יולחין ברקיק השרוי -במים ידי אכילת מלה של מלוה וקריכן ביה לחם עוני: אבל לא במכושל - דתו לתו לחם חיקרי: אפיט ר' יוסי מודה . דלענין ברכה במילחיה קחי: אמר רב נחמן קבע שלא לשכשתיה כר' כנימין. (א) שלא שאמר משום ר' יוחנן לעיל שהכל למד וקבע שבושו כרבי בנימין עד שנתקעה בלבו ועכשיו חומר בבית המדרש בשם רבי יוחכן: תהי כה ר' זירא. במחלוקת זו שהוזכרה בבית המדרש וכי מה ענין להזכיר דברי ר' בנימין (ג) אלל דברי רבי חייא בר אכא במחלוקת בית המדרש הרי איט כדאי לתלוק עליו: כר מן דין וכר מן דין - לבר משתי רחיות הללו שאמרתי שאין רבי בנימין (ג) כלום אלל רבי חייא יש לט עוד ראיה שלח חמר רבי יוחנן מימיו שלקות דים פסין שהכל: וא"ל כורא פרי האדמה. נושינגישים אלמא אעצג דשלקיה קאי במלחיה: שאכל זית מליח - שהיה מלוח זה כמה ימים וקו"ל (פסחים עוי) מליח [תולק סד: כרותח: אכל לא כמשין בירקות של מרור היא שטיה בפרק כל שעה (דף לם.) לומר שאין יולאין בהן שלוקין משום מרור אלמא לאי במלחייהו קיימי. שלוק הוי נימוח מפי ממבושל: דבעינו טעם מרור וליכא . אבל לענין ברכה שם פרי עליו:

אלא דאכור מוציא מאי קמ"ל ואיהו דעבר לאפוקי נפשיה מפלונתא "והלכתא "המוציא לחם כון הארץ דקי"ל כרבגן דאמרי דאפיק משמע: ועל הירקות אומר וכו': קתני ירקות דומיא דפת מה פת שנשתנה ע"י האור אה ירקות נכזי שנשתנו ע"י האור אכר רבנאי משמיה דאביי יואת אומרת שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה (*ממאי מדקתני ירקות דומיא דפת) דרש רב חסרא משום רבינו ומנו רב שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היורדין מארץ ישראל וכנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה ברברו ואני אומר יכל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי הארמה בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה ברברו שלקו בפה"א משבחת לה בכרבא וסלקא וקרא אלא כל שתחלתו בפה"א שלקו שהכל היכי משכחת לה א"ר נחמן בר יצחה משכחת לה "בתומי וכרתי דרש רב נחמו משום רבינו ומנו שמואל שלקות מברכין עליהם בפה"א וחברינו היורדים מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יותנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר במחלוקת שנויה רתניא *יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח דברי ר"ם ור' יוסי אומר היוצאים ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נמוח ולא היא דכ"ע שלקות מברכין עליהן בפה"א ועד כאן לא קאמר ר' יוםי החם אלא משום דבעינן מעם מצה וליכא אבל הכאאפי רבי יוםי כודה אכר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנו שלקות מברכין עליהם בפה"א ור' בנימין בר יפת א"ר יותנן שלקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו א"ר נרומן בר יצחק קבע עולא *לשבשתיה כר' בנימין בר יפת *תהי בה ר' זירא וכי מה ענין ר' בנימין בר יפת אצל ר' חייא בר אבא ה' חייא בר אבא *דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחגן רביה ורבי בנימין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא *כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רביה ור' בנימין בר יפת לא מהדר ועוד בר כון דין ובר כון דין דהדוא תורמסא *רשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי ליה

בקנוח סעודה אתו ושאלו לר' יוחגן ואמר להן מברכין עלויה בורא פרי הארמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יותנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש

אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לבסוף מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמאל * ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא פסס מי שלוקין ולא מבושלין ואי ס"ד במילתייהו קאי שלוקין אכאי לא שאני התם דבעינן מעם מחד וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יורגן היכי מברך על זית מליח 'כיון דשקילא לגרעיניה

סמיף ה (ונפים רב החרן ועל כן יש לבלוע בשחי ידיו ספיף יב): היוון ועל כן ים ככות בקתי ידיו נז ה פיי פיו מכלי בעשר אלבעות כגד י' תיבות מתן ומנס כלכה ו שבמקרת זה: מדכרוני ירקות ספג שבין מפופים לה הירקות דומית דפת לת הוי ירקות דומית פי מכח משף ד: לומיח דפת. נת הוי התקונו וימים נה ו מיי פי מכלכת לפת שהרי פת חישתני לעלויה וים נה ו מיי מיי מיילה מפן ופנה הנכה יג סמג פשין שא מושים ירקות שאין משתכות לעלויא אלא אדה סיי מעג סעיף כ: כלומר מה הפת אין בשול מגרע את נם ו מיי פ"ח מכלי הברכה אף הירקות נמי במלתייהו נרסת כלי כ וסיג משם בני כוסיג משיע ארם סיטן כי קיימי ולא מגרע להו הבשול: סשיף א:

וא"ת והרי כראה לעינים דהבשול משביחן וי"ל דהיינו בשביל הבשר והמלח שבהוכן ונרחין הדברים שכל דבר שהוא כל כך טוב מבושל כמו חי וחי כמו מבושל כמו מיני קטניות וכן תפוחים יש להן ברכה הרחשונה שכל כך שוין מבושלין כמו חיין ומטעם זה מברכיכן כמי על היין מבושל בורא פרי הגפן סשכל כך הוא טוב אחר הבשול כמו קודם נחמן וכי לכני לכן וקרא וסלקא וכרוב וכיולא בהן גנישין בר יפה שלאוכרי פרי בנישין בר יפה שד שטובין יותר מבושלין מחיין כשהן שהקפ: (נ) ד'ה הכי חיין מברכין עליהם שהכל ומכושלין וסי לכי במימין גר ישם ב"פ האדמה וכן אותן ערמוניות אל: (נ) ד'ה גר מן ב"פ האדמה וכן אותן ערמוניות וכי רבי במיין גר ישם וחבושים שאיכן ראוין לאכלן חיין וכי רבי במיין גר יש ללום: (ד) הוא ד"ם כמו מבושלין במחלה מברכין עליהן משמחה ומי היה אלפם משמחה ומי היה אלפם משמחה ומי היה אלפם השמע לגישום אליי אותן ערמוניות שקורין לומיברד"ש בשלן גיב אומי מרא: מברך עליהן בורא פרי העץ אפילו במחלה וכל דבר המתקלקל בבשולו כגון תומי וכרתי וכיולא בהן כשהן חיין מברך עליהן בורא פרי האדמה ומבושלים שהכל כך נראה לרבינו יהודה ומיהו הרב אלפס פסה בשלקות (ד) דאשתני לגריעותא ע"י בשולן אומר בורא פרי האדמה כרב נחמן דאמר שלקות מברכין עליהן בורחפרי החדמה דר' חייח בר חבח קאי כמי כוותיה ובכל שלקות מיירי ר׳ חיית בר תבח חף בחותן דמשתנים לגריעותא מדפליג להו נמרא אהדדי ר' חייא בר אבא ור' בנימין בר יפת ואגוז מטוגן בדבש מברך עליו בורא פרי הען דאגוז עיקר: כל חלחין יומין מהדר חלמודיה לא דוקא כל חלמודו אלא כל מה שהיה לומד בשלשים יום היה חוזר הכל לפניו ביום שלשים

נה א מייי פ"ג מהלי כרכום כלי כ סמג עשין כו סוש"ע או"ח

הגהות הב"ה (ח) רש"י ד"ה חמר רב

פי' סכסור למודו

בם׳ וכלכתה כשציה . ותחד: זירן מלים י ומלים כרוסה: שי מוכת חיים סנהדי מ' מיח דים רי"ח: תוכני דים משכחת לם ומי שכל כך כוא מוב אחר סכישול כמו קודם לכן . עי'מתני' סת'ב דתרומות

מסתים חול.

The Gemara questions Rav Chisda's statement:

אָלָמָא בָּל שֶׁתְּחַלָּחוֹ שְׁהַבּל נְהְיֶה בַּרְבָּרוֹ שְׁלָקוֹ בּוֹרָא בְּרִי הָאָרָטְה |

Now, all is well with the second part of Rav Chisda's statement —

any vegetable whose blessing in its initial state is that everything came into being through His word, if one cooks it, the blessing is the One Who creates the fruit of the ground —

אָלָא בְּלְ שְּתְּחָלָּחוֹ בּוֹרָא פְרִי הָאַרָטָה שְׁלָּקְא וְסְרָא וְסִלְּאַ וְסָרְא בְּלִי שְׁתָּחְלָחוֹ בּוֹרָא בִּרְי הָאַרָטָה שְׁלָקוֹ בּוֹרָא בְּרִי הָאַרָטָה שְׁלָקוֹ בּוֹרָא בְּרִי הָאַרָטָה שְׁלָקוֹ בּוֹרָא בּרִי הַאָּרָטָה שְׁלָקוֹ בּוֹרָא בּרִי הַאָּרָטָה שִׁלְּלָּח - But the first part of Rav Chisda's statement — any vegetable whose blessing in its initial state is the One Who creates the fruit of the ground, if one cooks it, the blessing is that everything came into being through His word — מִשְׁכַּחַהְּ לָּה בּרִבִּי הַבְּרָבְּי שְׁרַבְּיר בּרִבּי how do you find it? Which vegetables are eaten specifically raw?

The Gemara answers:

אָמֵר רַב נַּחָּמֶן בֵּּר יִצְחָק – Rav Nachman bar Yitzchak said: בְּרִהְיִי - You find it in the cases of garlic and leek, which are generally eaten specifically raw.^[16]

The Gemara now cites Rav Nachman's public lecture on this matter:

דרש רב נחמן – Rav Nachman announced in a public lecture: - משום רבינו – It was reported in the name of our teacher שַלְקוֹת מְבָּרְבִין עֲלֵיהָם — and who is this? Shmuel: שַׁלָקוֹת מְבָּרְבִין עֲלֵיהָם On cooked vegetables, we recite the blessing the One Who creates the fruit of the ground. וחברינו היורדים מארץ ישראל – And (Rav Nachman continued) our colleagues who come down from the Land of Israel -אמר דְרַבִּי יוֹחַגַן אַמֵּר – and who is this? Ulla[17] – said in the name of R' Yochanan: שַׁלַקוֹת מְבָּרְבִין עַלֵּיהַן שָׁהַבּל נָהָיָה סדברו – On cooked vegetables, we recite the blessing that everything came into being through His word. במחלוקת שנונה – And I, Rav Nachman, say that it [the matter of dispute between Shmuel and R' Yochanan] is a matter of Tannaic dispute.[18] דְּחָנֵא – For it was taught in a Baraisa: יוֹצְאִין בְּרָקִיק הַשְּׁרוּי – WE CAN FULFILL the obligation to eat matzah on Pesach with a wafer of matzah that was soaked in water ובמבושל שלא נמוח – OR WITH ONE THAT WAS COOKED but THAT DID NOT DISSOLVE.[19] דָּבְרֵי רָבִּי מָאִיר — These are THE WORDS OF R' MEIR. ורבי יוסי אומר – BUT R' YOSE SAYS: יוצאים שרוי – אַרָקִיק הַשָּׁרוּי – WE CAN FULFILL the obligation WITH A WAFER of matzah THAT WAS SOAKED in water, אַבָּל לא בָּמְבוּשֶׁל אַף עַל פִּי The Gemara^[21] rejects Rav Nachman's analogy:

ן פֿא הָיא הָרָנּין אָרָטָּא שְלְּקּוֹת מְּבֶּרְכּיוּן — But this is not correct. יְבְּיבָּי עֻלְּטָּא שְלְקּוֹת מְבָּרְכּיוּ בְּּרִא הָּיִהְ בּּרִי הָאָרָמָה — For it might be that all Tannaim agree [i.e. even R' Yose] that cooked vegetables retain their original status as vegetables and that we recite upon them the blessing the One Who creates the fruit of the ground. יְצִי בְּאַרָּרְ בֹּיִ יוֹטִי הָתִּה בְּאַרְ בֹּי וֹטִי הָתִּה בְּאַרְ בְּאַרְ בְּאַרְ בְּאַרְ בְּיִ יוֹטִי הָתְּה בְּאַרְ בְּאַרְ בְּאַרְ בְּאַרְ בְּאַרְ בְּאַרְ בְּיִי וִּטְי הָּתְּה וְלִיבְּאַ בְּאַרְ בְּיִי וְּטִי הָתְּר בְּאַרְ בְּאָרְ בְּאַרְ בְּאַרְ בְּבִי יוֹטֵי מוֹדָּה – And thus far, R'yose has not said there in that Baraisa אבּבְל הְבָּא השְּבָּאוֹם בְּעִינְן עַעִם מִינְהְ וְלַיבְי וּחָבי החסר that the matzah have the taste of matzah, בְּצִי and it is not there if the matzah is cooked. (23) — אַבְּל הָבָּא – But here, with regard to the blessing on cooked vegetables, אַבְּלּי רְבִּי יוֹטֵי מוֹדָה — even R' Yose agrees that cooking does not change the vegetable's status. Thus, one cannot relate the dispute between Shmuel and R' Yochanan to the dispute between R' Meir and R' Yose. (24)

Both Rav Chisda and Rav Nachman have reported what R' Yochanan said regarding the blessing for cooked vegetables. The Gemara now cites a dispute between R' Yochanan's students as to their teacher's opinion in this matter:

אָמֶר רְבִּי יוֹחָנָן - R' Chiya bar Abba said in the name of R' Yochanan: שְּלְּקוֹת מְּבֶּרְבִּין עֲלֵיהֶם בּוֹרָא בְּרִא בְּרִי חְשָּרְאָרָבִין עֲלֵיהֶם בּוֹרָא בְּרִי - On cooked vegetables, we recite the blessing the One Who creates the fruit of the ground. וְבִּי בְּנְמִין בֵּר יֶבֶּי יוֹחָנָן - But R' Binyamin bar Yefess says in the name of R' Yochanan: רְבִּי יוֹחָנֵן - On cooked vegetables, we recite the blessing that everything came into being through His word. שְּלֵּרְנִי בְּנְתִין בַּר יִבְּיִחְ בַּר יִבְּחָל בַּר יִבְּחָל - Rav Nachman bar Yitzchak said: קבִּי בְּנְתִין בַּר יִבְּחָל - בַּר יִבָּת יִבְּי - בַּר יִבָּר יִבְּי בְּנִימִין - Ulla, who said in the name of R' Yochanan that one recites shehakol on cooked vegetables, ingrained his mistake [26] in accordance with the testimony of R' Binyamin bar Yefess. [26]

NOTES

- 16. Since they taste better raw than cooked. [Though it is plain to see that, on the contrary, these vegetables taste better when cooked, that enhancement of flavor results from the meat and salt with which they are cooked. Pure garlic and leek, however, taste better raw than cooked (Tosafos; see Rama, Orach Chaim 205:1 with Taz §3 and Magen Avraham §5).]
- 17. Rav Nachman was a [more] prominent personage [see Sifsei Chachamim] and [unlike Rav Chisda] referred to Ulla as "colleague" rather than "teacher" (Rashi).
- 18. [Literally: is recorded in the Tannaic sources as being in dispute.]
 Unlike Rav Chisda, Rav Nachman takes these two rulings to be at odds with one another, as both refer to all cooked vegetables, whether generally eaten cooked or raw. Shmuel holds that in all cases, haadamah is recited on cooked vegetables, whereas R' Yochanan holds that shehakol is recited. And their dispute reflects an earlier dispute of Tannaim, as Rav Nachman proceeds to show (see Rashi).
- 19. Though the matzah has been soaked or cooked, it [retains its original status and] is still considered עָּני, bread of affliction [see above, 37b note 26] (Rashi). [However, once it dissolves (see above, 37a note 17), it is no longer considered "bread," and it is therefore no longer fit for the mitzvah of eating "bread" of affliction.]
- 20. [Rav Nachman assumes that] in R' Yose's view, bread that is cooked

- is no longer considered "bread" (Rashi).
- 21. See Rashba.
- 22. See Mishnah Berurah 475:29; cf. Maharatz Chayes here.
- 23. All agree that it is necessary that matzah have the taste of matzah in order to be used for the mitzvah (see *Pesachim* 115a with *Rashi* and *Rashbam* מולים. The dispute between R' Meir and R' Yose is only whether the taste of cooked matzah is considered "the taste of matzah" (*Rashba*; cf. *Rabbeinu Yonah* and *Pnei Yehoshua*).
- 24. In practice, the cooking process affects different vegetables differently, and the blessing on the vegetable varies accordingly see Orach Chaim 205:1 with Mishnah Berurah and Beur Halachah.
- 25. Translation based on Rashi. [Alternatively, this is to be rendered: established his rote, i.e. his body of memorized law (see Mesoras HaShas; see also Aruch [ב] עי שבש [ב].]
- 26. Though Ulla above quotes R' Yochanan as ruling that shehakol is recited on cooked vegetables, Rav Nachman bar Yitzchak contends that Ulla did not actually hear R' Yochanan say so. Rather, Ulla heard this report of R' Yochanan's ruling from R' Binyamin bar Yefess, and committed it to memory until he came to believe that R' Yochanan actually ruled this way. This caused Ulla to report the ruling to the yeshivah in R' Yochanan's name (see Rashi).

ירקות שאין משתנות לעלויא אלא

משכחת לה בחומי וכרמי.

לעינים דהבשול משביחן וי"ל דהייט

בשביל הבשר והמלח שבחוכן וגראין

הדברים שכל דבר שהוא כל כך טוב

מבושל כמו חי וחי כמו מבושל כמו

מיני קטניות וכן תפוחים יש להן

ברכה הראשונהשכל כך שוין מבושלין

כמו חיין ומטעם זה מברכינן נמי

בתחלה וכל דבר המחקלקל בבשולו

כנון תומי וכרתי וכיולא בהן כשהן

חיין מברך עליהן בורא פרי האדמה

ומבושלים שהכל כך נראה לרבינו

יהודה ומיהו הרב אלפס פסק בשלקות (ד) דאשתני לגריעותא ע"י

בשולו אומר בורא פרי האדמה כרב

נחמן דאמר שלקות מברכין עליהן

בורחפרי החדמה דר' חייח בר חבח

האי כמי כוותיה ובכל שלקות מיירי

ר' חיית בר מבח מף בחותן

דמשתכים לגריעותא מדפליג להו

כנימין בר יפת ואגוז מטוגן ברבק

מברך עליו בורא פרי הען דאגוז מיקר: כה חלחין יומין מהדר חלמודיה - לאו דוקא כל חלמודו

וא"ת והרי נכחה

נה א מייי פ"ג מהלי כרטום הלי כ סמג עשין כו מוש"ע או"ח מהן כן פוע ב נוב ג ד מיי פית נוב ג ד מיי פית סעיף א (וכסימן רב

ספיף יב): החרך ועל כן ים לבנוע בשתי ידיו נו ה מיי פין מכלי בעשר אלבעות נגד י' תיבות שבמקרא זה : מדכרוני ירקות דומיא דפת . לא הוי ירקות דומיא ממן ומנה כלכה ו מעג עשין מ פוצ"ע חו"ח דפת שהרי פת חישתני לעלויה ויש מן ומלה הלכה יג שמנ משיו מה מוש"מ אוים סיי שעג סעיף כ: כלומר מה הפת אין בשול מגרע את נמ ז מיי מ"ח מכלי הברכה אף הירקות נמי במלתייהו נרסת כלי ב ושיג 'מ קיימי ולא מגרע להו הבשול:

על היין מבושל בורא פרי הגפן סשכל הנהות הכ"ה כך הוא טוב אחר הבפול כמו קודם (ח) רש"י ד"כ חמר רב לכן וקרא וסלקא וכרוב וכיולא בהן נחמן וס' כרכי בנימין כר יפת שלאוכוי כל שני שנחום שטובין יותר מבושלין מחיין כשהן שמקם: (נ) ד'ה חסי חיין מברכין עליהם שהכל ומבושלין וכי רכי בנימין כר יפש ב"פ האדמה וכן אותן ערמוניות אלו: (נ) ד'ה זכ מן זכי רכי בנימין כר יפש וחבושים שאינן ראוין לאכלן חיין זכי רכי בנימין כר יפש כמו מבושלין בתחלה מברכין עליהן מסק בשלמים אפיב שהכל ומבושלין בורא פרי הען אך המשמי לגרישומא על ידי אותו ההשושים בהיהני עוכו כין עליהן אותן שרמוניות שקורין לומיברד"ש כשולן גייב אומר כורא: מברך עליהן בורא פרי העץ אפילו

פי׳ סכפוך למודו במרא אהדדי ר׳ חייא בר אבא ור׳

אלא כל מה שהיה לומד בשלשים יום היה חוזר הכל לפניו ביום שלשים גליון השים בם׳ ופלכתה במוניה . וחחד: זירן מלים י ומלים כרותם: מ' פיח דיה כיי ד"כ משכחת לכ וםי שכל כי כוא פוב אחר

והלבתא המוליא וכו'. ואט"פ דבמוליא כ"ע לא פליגי דאפיק השמעיע טעמא · פירושא דקרא כמו שפירשנוהו ולמדט פירושו: משמע *ובירושלמי מפרש טעמח כדי שלח לערב או וחשמעים הלכה כרכע . דהמוליה דהפיק הוה : מהי המשמע לו . האומיות כגון העולם מוליא ואע"ג דבלחם מן נמי איכא עירוב להכל מודים בזו: אף ירקות שנשתנו כי'. ואפילו הכי במילחייהו שאני החם דקרת כחיב (הכלים קד) מלמיח חליר לבהמה ועשבים קיימי ומברכין טלייהו בורת פרי החדמה: שלקות. כל ירק שליק: לעבודת האדם להוליא לחם מן דרש רכ חסדה . כך: משום רביני . הארן ועל כן יש לבלוע בשתי ידיו

רב: שלקות אומר בורא פרי האדמה ורכוחינו כו' ומאן נינהן עולא אמר רכי יוחט שהכל . הרי הדבר במחלוקת : ואני אומר · ליישב דבריהם שאינן חלוקין יש מהן פרי החדמה ויש מהן שהכל: כל. ירק הנאכל חי שתחלתו ב"פ האדמה שלקו אפקיה ממלחיה לגריעותא ומברך שהכל ולקמן מוקי לה בתותי וכרתי : וכל. ירק שחין דרכו ליחכל חי שמתחלתו חם חכלו חי שהכל הוח ניסף והחים מברך: שלקו . והביאו לדרך אכילתו הוא עיקר פריו ומברך בורא פרי האדמה: דרש רב נחמן. כך: משום רכינו . שמוחל : שלהות מכרד כורא פרי האדמה וחכריע כו' רב נחמן חשוב ולא קרי לעולא רבותיט: אמר שלקות שהכל ואני אומר - שהם חלוקין בפלוגחא דרבי מאיר ורבי יוסי ודברי שמואל ודברי ר' יותגן בכל מיני ירקות הן וחלוהין זה על זה שמואל כר"מ דאמר מבושל קאי במלתיה ור' יוחכן קאי כר' יוסי: יולחין ברקיק השרוי במים ידי אכילם מלה של מעיה וקריכן ביה לחם שוני: אבל לא במכושל - דתו לתי לחם חיקרי: אפיט ר' יוסי מודה . דלפנין ברכה במילתיה קאי: אמר רב נחמן קבע שלה לשבשתיה כר' בניתין. (ה) שלה שאמר משום ר' יוחנו לעיל שהכל למד וקבע שבושו כרבי בנימין עד שנתקעה בלבו ועכשיו חומר בבית המדרש בשם רבי יוחגן: חהי כה ר' זירא. במחלוקה זו שהוזכרה בבים המדרש וכי מה ענין להזכיר דברי ר' בנימין (כ) אלל דברי רבי חייא בר אבא במחלוקת בים המדרש הרי איט כראי לתלוק עליו: כר מן דין וכר מן דין - לבר משתי רחיות הללו שאמרתי שאין רבי בניתין (ג) כנום אלל רבי חייא יש לנו עוד ראיה שט מכנובי מייחים כט עוד רחיה לפיחפין פ. שלא אמר רבי יוחכן מימיו שלקות דים פכי] שהכל: וא"ל כורא פרי האדמה. (נכילנגישים אלמא אע"ג דשלקיה קאי במלחיה: שחכל זית מליח - שהיה מלוח זה כמה ימים והי"ל (פסחים פו-) מליח [מלק פ: כרוחח: אכל לא ככושין - בירקות של מרור היא שטיה בפרק כל שמה (דף לם.) לומר שאין יולאין בהן שלוקין משום מרור אלמא לאי במלתייהו קיימי. שלוק הוי נימוח ספי ממבושל: דבעיט טעם מרור וליכא . אבל לענין ברכה קם פרי עליו :

אשמעינן מעמא ואשמעינן דהלכתא כרבנן אלא דאכור מוציא מאי קמ"ל ואיהו דעבר לאפוקי נפשיה מפלונתא "והלכתא "המוציא לחם מן הארץ דקי"ל כרבנן דאמרי דאפיה משמע: ועל הירקות אומר וכוי: קתני ירקות דומיא דפת מה פת שנשתנה ע"י האור אף ירקות נמי שנשתנו ע"י האור אמר רבנאי משמיה דאביי יואת אומרת שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה (*ממאי מדקתני ירקות דומיא דפת) דרש רב חסרא משום רבינו ופנו רב שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היורדיו מארץ ישראל וכנו עולא משמיה דר יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה ברברו ואני אומר יכל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בפה"א משכחת לה בכרבא וסלקא וקרא אלא כל שתחלתו בפה"א שלקו שהכל היכי משכחת לה א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה "בתומי וכרתי דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל שלקות מברכין עליהם בפה"א וחברינו היורדים מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יותנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר במחלוקת שנויה רתניא *יוצאין בריקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח דברי ר"מ ור' יוםי אומר ייוצאים ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נכוח ולא היא דכ"ע שלקות מברכין עליהן בפה"א ועד כאן לא קאמר ר' יומי החם אלא משום דבעיגן מעם מצה וליכא אבל הכא אפי׳ רבי יוםי מודה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנו שלקות מברכין עליהם בפה"א ור' בנימין בר יפת א"ר יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו א"ר נהכן בר יצחק קבע עולא *לשבשתיה כר' בנימין בר יפת *תהי בה ר' זירא וכי מה ענין ר' בנימין בר יפת אצל ר' חייא בר אבא ר' חייא בר אבא דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה ורבי בנימין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא *כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רביה ור' בנימין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמסא *רשלקי ליה שבע זמנין בקררה ואכלי ליה

בקנוח סעודה אתו ושאלו לר' יוחנן ואמר להו מברכין עלויה בורא פרי הארמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אגי ראיתי את ר' יותנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש

אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לבסוף מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמאל * יורקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא כמוס יו. ישלוקין ולא מבושלין ואי ס"ר במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן מעם מחד וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יותנן היכי מברך על זית מליח 'כיון דשקילא לגרעיניה

[:ಐ ಚಾ]

R' Zeira objects to the recording of R' Yochanan's position as a matter of dispute:

תהי בה רבי זירא – R' Zeira pondered how this dispute between R' Chiya bar Abba and R' Binyamin bar Yefess ever became recorded in the yeshivah.[27] וכי מה ענין רבי בנימין בר יפת אַצֶל רַבִּי בר אבא – Why, what comparison is there between R' Binyamin bar Yefess and R' Chiya bar Abba?[28] רָבִי חָיֵיא בַּר אבא דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה - R' Chiya bar Abba is precise when memorizing a teaching from R' Yochanan his teacher, וְרָבִּי בְּנֵיְמִין בַּר יַפַת לֹא דְיֵיִק – whereas R' Binyamin bar Yefess is not precise. ועוד רָבִּי חָיֵיא בַּר אַבָּא כֵּל תַּלְתִין יוֹמִין הדר הלמודיה קמיה דרבי יותנן רביה – And furthermore, every thirty days R' Chiya bar Abba would review his learning before R' Yochanan his teacher,[29] וַרָבִּי בָּנְיָמִין בַּר יַבֶּת לֹא מְהַדֵּר - whereas R' Binyamin bar Yefess did not review in this manner. נעור בר מן דין ובר מן דין – And furthermore, aside from this and aside from this, i.e. aside from these two general reasons for considering R' Chiva bar Abba's version reliable to the exclusion of the version of R' Binyamin bar Yefess, there is a direct proof that R' Yochanan never ruled that shehakol is recited on cooked vegetables.[30] דההוא תורמסא דשלקי ליה שבע ומנין - For with regard to this turmesa bean, which they cook seven times in a pot אָכְלֵי לֵיה בְּקְנוּחָ סְעוּרָה – and they then eat it as a dessert,[31] אָתוּ וְשָׁאֵלוּ לְרַבִּי יוֹחָגָן – they came and asked R' Yochanan as to which blessing should be recited on it, מַבַרְבִין עַלְוֵיה בּוֹרָא פָּרִי הַאַדְמָה : and he said to them: אַמָּר לָהוּ - We recite on it the blessing the One Who creates the fruit of the ground. [32] - And furthermore, there is yet another direct proof that R' Yochanan never issued the ruling attributed to him by R' Binyamin bar Yefess. אמר רבי חייא בּר אבא – For R' Chiya bar Abba said: אַני רַאִיתִי אָת רַבִּי יוֹחָגַן שַאַבַל וַיָת מַלִּיחַ – I saw R' Yochanan eat a salted olive,[33] וּבָרֵיךְ עָלָיו תְּחַלֶּה יסוף – and he recited a blessing on it both at the beginning, before eating it, and at the end, after eating it. אָי אַמְרֶתְּ בִּשֶׁלֶמָא The Gemara answers:

דילְמָא בּוֹרָא וְפְשׁוֹת רֵבּוֹת וְחָסְרוֹנָן עַל כָּל מַה שֶּבְּרָא - Perhaps, at the end R' Yochanan would recite on it the One Who creates numerous living things and their deficiencies; for all that He has created ... [87]

The Gemara now challenges the opinion of those that hold that cooked vegetables retain their status as vegetables:

קתיב רֵב יִּצְחָק בֵּר שְׁמּהְאֵל — Rav Yitzchak bar Shmuel raised an objection from the following Mishnah: רְּבָּחְ שַּׁרְּיָבְאַ מִּרְ שָׁאָרָם יוּצָא בּיִּחְ הַּשְּׁרִים יוּצָא בּיִּחְ בִּיךִ יוּצָא – ... The bitter vegetables with which one can fulfill his obligation to eat maror on the first night of Pesach... אַלָּהְן וְּבָּקְלַח שְּׁלְהָן – One can fulfill the obligation with them (i.e. with the leaves) or with their stalks... אַבְּל לֹא בְּבוּשִׁין וְלֹא שְׁלוּקִין וְלֹא מְבוּשְׁלִין – But not if Pickled, nor if stewed, nor if cooked. אַבְּילְיִיְיהוּ קְאֵי – Now, if it should enter your mind that [cooked vegetables] remain in their original status as vegetables, eating stewed or cooked maror?

NOTES

- 27. Since R' Chiya bar Abba's testimony regarding R' Yochanan's position is so much more reliable than the testimony of R' Binyamin bar Yefess [as R' Zeira proceeds to demonstrate], the latter's testimony should have been rejected out of hand, and should never have been presented as a dissenting opinion. R' Zeira finds it inconceivable that R' Binyamin bar Yefess' opinion should even be mentioned together with that of R' Chiya bar Abba (Rashi, cf. Rashba).
- 28. Literally: what is R' Binyamin bar Yefess's association with R' Chiya bar Abba?
- 29. [Though מִּלְמּתִיה his learning, generally refers to one's entire body of learning, it does not seem reasonable to interpret it that way here. Rather,] the meaning here is that R' Chiya bar Abba would review (before R' Yochanan) on the thirty-first [alternatively: thirtieth; see Tos. R' Yehudah HeChasid and Tos. HaRosh] day that which he had learned during the preceding thirty days (Tosafos) in order to ensure the accuracy of what he had learned (Ritva). [See, however, Be'er Sheva to Kereisos 27a מרייה והוא בי הוא בי ארא), who seeks to demonstrate that the reference here is indeed to his entire body of learning.]
- 30. Rashi.
- 31. If cooked fewer than seven times, however, the turmesa bean remains bitter (see Beitzah 25b with Rashi).
- 32. Evidently, R' Yochanan holds that cooked vegetables retain their status as vegetables (Rashi).
- 33. I.e. one that has been packed in salt for many days (Rashi). This kind of salting has the same effect as heat (ibid., from Pesachim 76a).
- 34. Just as cooked vegetables or those steeped in salt retain their original status, so too cooked or salted fruits. Thus, he recited on the salted olive ha'eitz before eating and Al Ha'Eitz afterwards, just as one would do for fresh olives.
- 35. And similarly, a salted olive would no longer be considered a "fruit of the tree."

36. Though the blessing that R' Yochanan reportedly made before eating the salted olive might have been *shehakol*, what is the blessing that he is reported to have made afterwards?

The Gemara's question is based on the view of Rav Yitzchak bar Avdimi (below, 44b) that *Borei Nefashos* is only recited after eating eggs or meat, but not after eating other foods. Accordingly, if the salted olive loses its status as a "fruit of the tree," rendering the blessing *Al Ha'Eitz* (which one usually recites after eating a fruit of the seven species) no longer appropriate, no blessing whatsoever would be recited afterwards (*Tzlach*; see also *Pnei Yehoshua*).

- 37. In other words, perhaps R' Yochanan follows the other Amoraim (below, 44b), who disagree with Rav Yitzchak bar Avdimi and hold that *Borei Nefashos* is recited after eating any food for which a different after-blessing is not prescribed. Thus, even if R' Yochanan's view is that a salted olive is no longer considered a "fruit of the tree," he would still have recited *Borei Nefashos* after eating it (*Tzlach*).
- 38. Pesachim 39a (see below, end of note 40).
- 39. On the first night of Pesach, one must eat *maror* [bitter herbs], as stated in *Exodus* 12:8.
- 40, שלוקט, witewed, refers to those which are cooked to a greater-than-average degree, and they are thus different from those that are simply cooked in the regular manner (see Rashi; see also Rashi to Pesachim 39a ידייה שלוקטן; see also Tos. HaRosh here).

[This Mishnah, as cited by the Gemara here, differs markedly (though not substantively) from the way the Mishnah actually appears in Pesachim 39a. What the Gemara cites here resembles more closely the Baraisa cited on Pesachim 39b. Dikdukei Soferim, however, cites texts in which the Gemara's citation here begins with but not pickled ..., which is an exact quote from the Mishnah there, and he notes that this seems to have been the reading of Rashi אבל לא חלבו און בכושין.

והלבתא המוליא וכו' . ואפ"פ דבמוליא כ"ע לא פליגי דאפיק אשמעיע טעמא · פירושא דקרא כמו שפירשטהו ולמדע פירושו : משמע "ובירושלמי מפרש טעמח כדי שלח לערב ב וחשמעים הלכה כרבע . דהמוליה דחפיק הוא: מחי המשמע ל .

ס" קס פניף כ: האוחיות כגון העולם מוליא ואע"ג דבלחם מן נמי איכא עירוב בולה מודים בוו: אף ירקות שנשתט כי'. ואפילו הכי במילחייהו ב ג ד מיי פ"ח מהלי בכנות ממג שאני החם דקרא כחיב (ההלים קד) מלמיח חליר לבהמה ועשב ב קיימי וחברכין עלייהו בורא פרי האדמה: שלקחת. כל ירק שלק:

מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני

אומר יכל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו

שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה

בדברו שלקו בורא פרי האדמה בשלמא כל

שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בפה"א

משכחת לה בכרבא וסלקא וקרא אלא כל

שתחלתו בפה"א שלקו שהכל היכי משכחת

לה א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה "בתומי

וכרתי דרש רב נחמן משום רבינו ומנו

שמואל שלקות מברכין עליהם בפה"א

וחברינו היורדים כארץ ישראל וכנו עולא

משמיה דר' יורגן אמר שלקות מברכין עליהן

שהכל נהיה בדברו ואני אומר במחלוקת

שנויה דרוניא *יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל

שלא נמוח דברי ר'מ ור' יוםי אומר ייוצאים

ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא

נמוח ולא היא דכ"ע שלקות מברכין עליהן

בפה"א ועד כאן לא קאמר ר' יוסי החם אלא

משום דבעינן מעם מצה וליכא אבל הכא אפי

רבי יוםי כודה אכור ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן

שלקות מברכין עליהם בפה"א ור' בנימין בר

יפת א"ר יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל

נהיה בדברו א"ר נחמן בר יצחק קבע עולא

*לשבשתיה כר' בנימין בר יפת '*תהי בה

ר' זירא וכי כוה ענין ר' בניכון בר יפת אצל

ר' חייא בר אבא ד' חייא בר אבא *דייק

וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה ורבי בנימין

בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא

*כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר'

דלק לכ חסדת . כך: מקום רביע . רב: שלקות אומר בורא פרי האדמה אשמעיגן מעמא ואשמעיגן דהלכתא כרבגן ורבותינו כו' ומאן נינהו שלא אמר אלא דאמר מוציא מאי קמ"ל ואיהו דעבד רכי יוחט שהכל . הכי הדבר לאפוקי נפשיה מפלונתא "והלכתא "המוציא במחטקת : ואני אומר · ליישב לחם מן הארץ דקי"ל כרבגן דאמרי דאפיק דבריהם שאיכן חלוקין יש מהן פרי משמע: ועל הירקות אומר וכו': קתני ירקות החדמה ויש מהן שהכל: כל. ירק דומיא רפת מה פת שנשתנה ע"י האור אף הנאכל חי שמחלחו ב"פ האדמה שלקו ירקות נמי שנשתנו ע"י האור אמר רבנאי אפקיה ממלחיה לגריעותא ומברך שהכל ולקמן מוקי לה בחומי וכרתי: משמיה דאביי יואת אומרת שלקות מברכין וכל. ירק שחין דרכו ליחכל חי עליהן בורא פרי האדמה (*ממאי מדקתני שמתחלתו אם אכנו חי שהכל הוא נישא נכו יפן ירקות דומיא דפת) דרש רב חסדא משום מברך : שלחו . והביאו לדרך אכילחו רבינו ומנו רב שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היורדין מארץ ישראל וכנו עולא משמיה דר יוחנן אמר שלקות

הוא שיקר פריו ומברך בורא פרי החדמה: דרש רב נחמן. כך: משום רכיני . שמואל : שלקות מכרך כורא פרי האדמה וחכרינו כו'

רב נחמן חשוב ולא קרי לעולא רבותינו: אמר שלתות שהכל ואני אומר - שהם חלוקין בפלונחא דרבי מאיר ורבי יוסי ודברי שמואל ודברי ר' יוחגן בכל מיני ירקות הן וחלוחיו זה של זה שמואל כר"מ דאמר מבושל קאי במלתיה ור' יוחכן קאי

כר' יוסי: יולאין ברקיק השרוי -במים ידי אכילח מנה של מטה וקריכן ביה לחם טוני: אבל לא במסשל - דתו לתי לחם חיקרי:

אפילו ר' יוסי מודה . דלענין ברכה במילחיה קחי: אמר רב נחמן הכע שולא לשכשחיה כר' בניתין. (א) שולא שאמר משום ר' יוחכן לעיל שהכל

למד וקבע שבושו כרבי בנימין עד שנתקעה בלבו ועכשיו אומר בבית המדרש בשם רבי יוחכן: חהי כה ר' זירא. במחלוקת זו שהוזכרה בבית המדרש וכי מה ענין להזכיר דברי ר' בנימין (ב) אלל דברי רבי חייא בר

חבח במחלוקם בים המדרש הרי איט כדאי לתלוק עליו: כר תן דין וכר מן דין - לבר משתי ראיות

הלל שאמרתי שאין רבי בנימין (ג) כלום אלל רבי חייא יש לט עוד ראיה של אמר רבי יוחנן מימיו שלקום רים פרין פ. שהכל: וא"ל כורא פרי האדמה. [ופילגושים

אלמא אע"ג דשלקיה קאי במלחיה: שאכל זית מליח - שהיה מלוח זה כמה ימים וקי"ל (פסחים עוי) מליח [חלין פי: כרומת: אכל לא כפושיו - בירקות

של מרור היא שטיה בפרק כל שעה (דף לם.) לומר שאין יולאין בהן שלוקין משום מרור אלמא לאי [:ಐ ಚು] במלתייהו קיימי. שלוק הוי נימוח ספי

ממבושל: דבעים טעם מרור וליכא . אבל לענין ברכה שם פרי עליו:

יוחנן רביה ור' בנימין בר יפת לא מהדר במי וכלכתה בשניה. וחחד: זירת מליח יומלים כרותח: ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמסא 753 *רשלקי ליה שבע ומנין בקדרה ואכלי ליה בקנוח סעודה אתו ושאלו לר' יותנן ואמר להו מברכין עלויה בורא פרי הארמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יותנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קייםי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לבסוף מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמאל * ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא ססיס 🗝. שלוקין ולא מבושלין ואי ס"ד במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן מעם מחד וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יורגן היכי מברך על זית מליח ביון דשקילא לגרעיניה

שם מוש"ע או"ח מי רם לעבודת החדם להוליח לחם מו סמיף א (וכמית כב הארץ ועל כן יש לבלוע בשתי ידיו נז ה מיי פין מכל בעשר אלבעות נגד י' תיבות שבמקרת זה : מדכרתני ירקות דומית דפת . לת הוי ירקות דומית פיי מפא פעיף ד: לומיח דפת. נה או תקוע וועו נה ו מיי פי מפלכות דפת שהרי פת אישתני לעלויה וים ירקום שאין משתטום לעלויא אלא מרה סיי מעג סעיף כ: כלומר מה הפת חין בפול מגרע חת גם ו מייי פ"א מהל הברכה אף הירקות נמי במלחייהו נרסת הלי ב ופיג כלי זכ ממ ששין כו קיימי ולח מגרע להו הכשול: משים ארת סייו כי קיימי ולח מגרע לה בחומי וכרתי ספיף א: ומ"ת וכרי גרמה

לעינים דהבשול משביחן וי"ל דהיינו בשביל הבשר והמלח שבתוכן ונרחין הדברים שכל דבר שהוא כל כך טוב מכושל כמו חי וחי כמו מבושל כמו מיני קטניות וכן תפוחים יש להן ברכה הרחשונה שכל כך שוין מבושלין כמו חיין ומטעם זה מברכינו נמי על היין מבושל בורא פרי הגפן סשכל כך הוא טוב אחר הבשול כמו הודם לכן וקרא וסלקא וכרוב וכיולא בהן שטובין יותר מכושלין מחיין כשהן שהקע: (כ) ד'ה תהי חיין מברכין עליהם שהכל ומבושלין ום׳ לכי בנימין נג ישה ב"פ החדמה וכן חותן ערמוניות אלו: (נ) ד'ה בר מן וכי רבי בנימין כד יפא וחבושים שחינן רחוין לחכלן חיין כלום: (ד) תום דים כמו מבושלין בתחלה מברכין עליהן משכחש ומי סיר חלפם הציג שהכל ומבושלין בורא פרי העד אך אותן שרמוניות שקורין לומיברד"ם מברך עליהן בורא פרי העץ אפילו בתחלה וכל דבר המתקלקל בבשולו כנון חומי וכרתי וכיולא בהן כשהן חיין מברך עליהן בורא פרי האדמה ומבושלים שהכל כך נרחה לרבינו יהודה ומיהו הרב אלפס פסק בשלהות (ד) דאשתני לגריעותא ע"י בשולן אומר בורא פרי האדמה כרב נחמן דאמר שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה דר' חייא בר אבא קאי כמי כוותיה וככל שלקום מיירי ר' חייה בר הבה אף בחוחן דמשתנים לגריעותא מדפליג להו גמרא אהדדי ר' חייא בר אבא ור' בנימין בר יפת ואגוז מטוגן בדבק מברך עליו בורא פרי הען דאגוז עיקר: בה חלחין יומין מהדר חלמודיה לאו דוקא כל חלמודו אלא כל מה שהיה לומד בשלשים יום היה חוזר הכל לפניו ביום שלשים

נה א מייי פיג מהלי משין כו מוש"ע הו"ח ממן ומנה כלכה ו סמג משין מ מוש"ע או"ח

עין משפמ

נר מצוה

הנהות הכ"ה (א) רש"י ד"כ אמר רג נחמן וכו' כרכי בנימין בר יסת שלא וכו' כר׳ בנימין כר יפת עד בשלו גייב אומר כורא:

פי' סכפור למודו

גליון השים שי מוכה חיים מנכבי חומי ד"ה משכחה לה כנישול כמו קודם לכן

The Gemara answers:

ישָאני הָתָם דְּבְעִינָן טַעַם מָרוֹר וְלֵיבָּא – It is different there, in the case of maror, for we require the taste of maror, and it is not there if the bitter herb is pickled, stewed or cooked.[41]

The Gemara raises a question on the incident cited above: אָמַר לַיִה רְבְּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא – R' Yirmiyah said to R' Zeira: יוֹחָנֶן הֵיכִי מִבְרֵךְ עַל זַיִּת מָלִיחַ — How did R' Yochanan recite a blessing on a salted olive after eating it? ביון דשקילָא לְגַרְעִינֵיה - Why, once the pit is taken away,

 $\dot{\phi}$ יינוּך ליה שִּיעוּרָא – it has less than the amount required for an after-blessing! – ? –

R' Zeira answers:

אַמֵר לוּהְ – He said to [R' Yirmiyah]: אָמֵר לוּהָ – מִי סָבְרַתְּ כְּוַיָת גָּרוֹל בְּעִינָן Do you think that we need the volume of a large olive for consumption to qualify as "eating"? בַּוִית בַּינוני בַּעִינַן — We need only the volume of a medium olive (הַא אִיכָא – and that there is in what remains of the olive eaten by R' Yochanan);[2] באַייתוּ לְקַמֵּיה דְרָבִי יוְחְנוּ – and that salted olive which they brought before R' Yochanan and which he ate יית גדול הוה – was a large olive, דאָף עַל גַב דְשָקלוּהָ לְגַרְעִינוֹתִיה – so that even though they removed its pit, פש ליה שיעורא – there still remained the required amount, which is the volume of a medium olive; דְּחָנֵן – for we learned in a Mishnah:[3] שאמרן – THE OLIVE THAT THEY [the Rabbis] SPOKE of when defining "eating" as consuming at least an olive's volume לא is NEITHER the SMALL olive, NOR the LARGE olive, אלא בינוני – BUT RATHER THE MEDIUM olive. אלא בינוני – AND THIS IS THE AGURI olive.[5]

The Gemara elaborates on the aguri olive:

ן אָמָר רְבִּי אַבְּהוּ – And R' Abahu said: יְאָמֵר רְבִּי אַבְּהוּ ואַמר רַבִּי אַבְּהוּ – Its true name is not aguri, but rather avruti is its true name. וּאָמְרֵי לָהְּ סַמְרוּסִי שְׁמוֹ – Or, as some say it: Its true name is samrusi. יְלָמָה נִקְרָא שְׁמוֹ אֲגוּרִי – And why is it called aguri? – And why is it called aguri? שׁשֵׁמִנוֹ אַגוּר בָּתוֹכוֹ – Because its oil is gathered (agur) within it. [6]

The Gemara returns to the original discussion regarding the blessing for cooked vegetables:

Let us say that the question of whether cooked vegetables retain their original status with regard to blessings is essentially an argument between Tannaim. דהַנהו תַּרִי תַּלְמִירָי דהו יתבי קמיה דבר קפרא – For there were these two disciples who were sitting before Bar Kappara. הַבִּיאוּ לְפַנֵיו בְּרוֹב רורמסקין ופרגיות – They brought before him^[7] cabbage and durmaskin [8] and partridge meat.[9] נתן כַּר קפַרָא רשות לאחר םהן לברך – Bar Kappara gave one of [the disciples] permission to recite the blessing.[10] קפָץ ובֶרָךְ עֵל הַפַּרְגִּיוֹת – Thereupon, [the disciple] hastened[11] and recited a shehakol blessing on the partridge.[12] לגלג עליו חבירו – His colleague mocked him for having recited the blessing on the partridge, when he should have recited a blessing on the cabbage.[13] בַּעָס בַּר קַפָּרָא – Bar Kappara became angry, אָמֵר – and he said: לא עַל הַמְבֶּרֶךְ אני בועס – It is not with the one who wrongly recited the blessing on the partridge that I am now angry, אַלָא עַל הַמְּלָגָלָג שני בועס – but rather it is with the one who mocked him that I am now angry. אָם חַבִּירָךְ דּוֹמֶה בָּמִי שֵׁלֹא טַעָם טַעָם בַּשֶׂר בעולם – For if your colleague is like one who never tasted the taste of meat in his life,[14] אַהָה עַל מָה לְגַלְגָהַ עַלִיז – on what basis did you have the right to mock him? חַוֶּר (אַמֶּר – [Bar Kappara] then said:[15] לא עַל הַמְּלַגְלָג אָנִי בּוֹעֶס אָלָא עַל הַמְבָרֶךְ אַנִי בועם – And it is not with the one who mocked that I am now angry, but rather it is with the one who wrongly recited the blessing on the partridge that I am now angry. אמר – And [Bar Kappara] said in explanation: אָם חַכְמָה אָין כָאן וָקְנָה אין באן – Even if wisdom is not here, is greater age not

NOTES

CHAPTER SIX

1. The Torah states the requirement to recite an after-blessing (with regard to the seven species) with the words (Deuteronomy 8:10): וְּאֶבֶלְתִּ וּבְרַכְתְּ אָחִ־הְּ אֱלֹהֶיִּף And you will "eat" and be satiated and you will bless Hashem, your God. And since the expression "eat" in the Torah denotes the consumption of at least an olive's volume [a kezayis] (see below, 41a-b), the Torah in effect commands one to recite the afterblessing only if one eats an olive's volume (Rashi; see Tosafos and Rosh). But in the single olive eaten by R' Yochanan, there was not an olive's volume of edible fruit, since the olive is composed partly of an inedible pit. How, then, did R' Yochanan recite a blessing after eating less than an olive's volume of the fruit? (see Tosafos and Rosh; see also Sheleimah Mishnaso).

[The Gemara's question is only with regard to making an after-blessing for less than a kezayis. But a prior-blessing must be recited on the smallest amount of food, since (as stated above, 35a) it is forbidden to derive [any] pleasure from this world without first reciting a blessing (Tosafos).]

- 2. [The words אִיכָּא, and there is, seem extra in light of the Gemara's elaboration that follows, and are deleted by Rashash.]
- 3. Keilim 17.8
- 4. Rashi. [The same applies to the measure "kezayis" mentioned with regard to other laws (Rashash).]
- 5. I.e. the aguri olive is the medium olive (Tiferes Yisrael ad loc.; see also Rashi to Yoma 80a אור.). Alternatively, when they spoke of a medium "olive," they did not refer to the mean of all olives, but rather to the mean of the aguri olives, of which there is also a variety of sizes (Mishnah Acharonah ad loc.).
- 6. I.e. the oil is not absorbed in the meat of the fruit as are the juices of apples and berries, but is rather collected in the fruit as in the case of grapes ready to emerge (Rashi; cf. Yerushalmi cited by Eliyahu Rabbah to Keilim ad loc.).
- 7. [Some texts read הָבִיאוּ לְפְנֵיהָם, they brought before "them" (see Dikdukei Soferim).]
- 8. Durmaskin is an herb called orache, or mountain spinach (Rashi, as rendered by Targum HaLaaz). The cabbage would not be eaten unless it was first cooked (see Gemara above, 38b) [and the orache, too, was cooked].

[Rashi cites others who translate durmaskin as prunes, but rejects that explanation; see below, end of note 12.]

9. Translation follows Rashi, as rendered by Targum HaLaaz.

10. [That is, to recite it aloud on behalf of the entire group, who would discharge their obligation to recite a blessing by listening to the recitation and answering "Amen."]

Though these foods were [apparently] brought out in the course of a meal, the blessing on the bread did not cover them since they were not being eaten with the bread. Hence, they required a separate blessing (Rashi below אין באן מחמר אלא מחמר (Rashi below אין באלא מחמר (Rashi below). [According to other Rishonim, however, these foods would not require a separate blessing if eaten in the course of a meal, even if they are not actually eaten with the bread (see Tosafos to 41b אין).]

[According to some commentators, Rashi assumes that these foods were brought out in the course of the meal because, in Rashi's view, one cannot recite the blessing for food on behalf of other participants unless they are joined together at a bread meal (see Sheleimah Mishnaso and Meromei Sadeh; see also Pnei Yehoshua to Tosafos מים מון באן and Tzlach to Rashi אין באן האין באן (ב"ה וקנה אין באן האין באן).]

11. [Literally: jumped.] I.e. without first consulting Bar Kappara as to which food he should recite the blessing on (see *Sheleimah Mishnaso*).

12. As the Gemara will explain, this disciple held that the blessing for all three foods was the same (see below), so that one blessing would cover them all. Therefore, he was supposed to recite that one blessing on the meat, because it was the food that appealed most to him [see Mishnah below, 40b].

[Rashi (above ר"ה דורמסקי) rejects the translation of durmaskin as "prunes," for the blessing on prunes is the specific ha'eitz blessing, and the disciple would certainly not have made the general shehakol blessing on the partridge before making the specific ha'eitz blessing on the prunes. R'Akiva Eiger (in Gilyon HaShas) finds difficulty with Rashi's proof: Although prunes are indeed a "fruit of the tree," the blessing on cooked prunes would be shehakol, according to this disciple (who holds that cooked vegetables lose their original status) and — by the same token — on cooked fruits as well! Meromei Sadeh, however, defends Rashi's proof. Rashi means that the blessing on the prunes must be ha'eitz because they are generally eaten raw rather than cooked. Hence, if the durmaskin were prunes, they were presumably being served raw, and their blessing indeed would have been ha'eitz.]

- 13. For reasons that the Gemara will explain.
- 14. And for whom the meat was therefore the most appealing of the foods (Rashi).
- 15. See Maharsha in Chidushei Aggados.

מאכלות אסורות כל

בון ומיי פלו מכני נפ כמים כ: חם מוח ב מנים פים!

הנהות הביח וכ"ל יוכף כים מפרש

גליון הש"ם רשיו דים דורמסקין כו׳

בצד ליה שיעורת . הייט דוקת בברכה שלתחריו דבעיכן שיעור ס א מיי פיד מסלסת אבל בברכה שלפניו אפילו פתות מכשיעור דאסור ליהנות א (פוש"ע אדת פי

בשלם הזה בלא ברכה בין לענין אכילה בין לענין שתיה אבל בברכה כמשקה ענבים: דורמסקין - אף הן שלקות מעשב שקורין אקדלשי"ם שלאחריו בעינן שיעור מלא לוגמיו על כן יש ליזהר לשתוח מכום של פא ב שש"ם מרח פרי במשקה ענבים: דורמסקין - אף הן שלקות מעשב שקורין אקדלשי"ם מיו על כן יש ליוהר נשחות מכום של ב" ריא סמף ג:" ברכה "מלא לוגמיו כדי שיברך סב ג ששיע אית פי

לאחריו מעין ג' ברכות יהר"י היה מג ד מיי פיג פסף אומר בבורא נפשות כיון דלאו ברכה נרסת פליו משים אומר בבורא נפשות כיון דלאו ברכה חשובה היא אפי' בבליר משישורא א"א סי נא סשף כ: מברכינן בורא נפשות רבות ולא סד הפיי פית מכלי מברכינן בורא נפשות רבות ולא נרחה דכיון דבורה נפשות תקנוה שם מוש"ע ה"ח סימן כנגדעל הגפן כי היכי דעלהגפן בעי שישורה ובירוק נפשות רבות נמי בעי הפאשל שלין שישורה ובירושלמי ר' יותנן היכי ופיאשל שלין דרור אינה באלא בריך אזים האלא הוי שיעורא וקאמר משום בריה דאפינו לא אכל אלא פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון בעי ברוכי משום דבבריה מברכין אפילו פחות מכזית וחולה על גמרא דידן כדמשמע הכא א"כ אין הלכה כמותו של ירושלמי (א)וה"ר יוסי היה מפרש שהירושלתי אינו חולה על הגמרא שלט דהכא מיירי שהוסרו הגרעינים ונמלח אם כן לא היה כברייתו אבלאם אכלו שלם אפי׳ אם היה פרידה אחת של רמון מברך עליו מחלה וסוף וגמרא ירושלי היה סבור שהזית היה שלם ולכך הולרך לתרן באותו ענין דאכל פרידה *דבריה (דנרים סים ואים ש ואיכן חולקים יחד ועוד יש בירושלמי היכח דבריך חתורמוסח למיכליה ונפל מידיה ושהל אחרינא בעי ברוכי זמנא אחריתי ופריך מאי שנא מאמם המים פירוש דמברך לשחות והכי אזלי והכי אחריני נינהו וא"ל לברך פעם אחרת ומשני הכא הוה דעתו מחחלה לזה שהיה יודע שילכו להן אבל בחורמוסא לא ידע שיפלו מידו ויאמר ברוך שם כבוד מלכוחו לפולם (ה) תוםי דים כצרוםי ועד משום דהוה ברכה לבטלה וכן נכון לומר על כל ברכה לבעלה בשכמל"ו: דורכוסקין פירש"י פרונ"ם - ולא נראה דבסמוך משמע דמברכין עליהן בורא פרי החדמה וח"כ בורח פרי העץ בעי ברוכי וגראה שהוא מין כרוב: ברון בר קפרא רשות לאחד מהן לברך וגראה דמיירי בברכה

שלפניו דחי בשל אחריו הא אמרינן (חולין קו-) דחין מזמכין על הפירות יומיירי בהסבו ואט אין לט שום ⁶ הסבה אלא על הפת ולכך לריך לברך כל אחד על כל דבר הן בפירות הן כמסים. קיל פל נפ ביין: תביב עדיף - וכן הלכה במסים. קיל פל נפ ביין: תביע שדיף - וכן הלכה במסים מדיף השכל אול אחסים לו שני חיני פירות לפניו חביב יהשתק מנד במל אול היד ביצי עדיף ובורא פרי האדמה עדיפא ממק במל נימעו מסים משהכל נהיה בדברו דמבוררת ספי אא שכל ממאד וחשובה לעלמה מקרית ויברך על נפונית נכי זים מלית ורש רשיי דים ושמד אותו המין ששייך בו פרי האדמה אף שון פון יפקל פון פון. על פי שאותו המין שיש לברך עליו מיסממים וד מילובים על פי שאותו המין שיש לברך עליו של של של של הכרך שלי היי בשתה בל הלומן של היי משתאי חום שה הכרכות שוות ואתו מקן הוא של היי ביי משתאי חום שה המינין יביר חתלה מל אותו של ז" ביי ביי מורגי ביי לפיל ליי. ביי מורגי ביי לפיל ליי. ביי מורגי ביי לפיל ליי. ביי מורגי המינין דעדיפי: בורא דסלקה פיילוש מיפי בשר מכ כסלקה מברכין עליה בורה פרי וטי ועידי נבסט. עי החלמה אף על פי שליון בה אלה מים שלין קי שאמם דים החלמה אף על פי שאין בה אלה מים

כלר ליה שיעורת - וגבי ברכת פירות הארץ אכילה כחיבה ואכילה בכזית : כזית שממרו - לענין שיעור כל אכילות: אגור כתוכו - מזומן לנאת ממנו שאינו נבלע בפרי כמשפה חפוחים וחוחים אלא אגור

בצר ליה שיעורא אכר ליה כוי סברת כזית נדול בעינן כזית בינוני בעינן (והא איכא) וההוא דאייתו לקמיה דרבי יודען זית גדול הוה דאע"ג דשקלוה לגרעינותיה פש ליה שיעורא *דתנן "זית שאמרו לא קמן ולא גדול אלא בינוני וזהו אגורי ואמר רבי אבהו לא אגורי שמו אלא אברומי שמו ואמרי לה סמרוסי שמו ולמה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בתוכו נימא כתנאי דהנהו תרי תלמידי דדוו יתבי קטיה דבר קפרא הביאו לפניו. כרוב ודורמסקין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד, מהן לברך קפץ וברך על הפרגיות לגלג עליו חבירו כעם בר קפרא אמר לא על המברך אני כועם אלא על המלגלג אניכועם אם חבירך דומה כמי שלא מעם מעם בשר מעולם אתה על מה לגלגת עליו חזר ואמר לא על המלגלג אני כועם אלא על המברך אני כועם ואמר אם חכמה אין כאן זקנה אין כאן תנא ושניהם לא הוציאו שנתן מאי לאו בהא קא מיפלגי דמברך סבר שלקות ופרגיות שהכל נהיה בדברו הלכך חביב עריף ומלגלג סבר שלקות ב"פ האדמה פרגיות שהכל נהיה בדברו יהלכך פירא עדיף לא דכ"ע שלקות ופרגיות שהכל נהיה בדברו והכא בהאי סברא קא מיפלגי מר סבר חביב עדיף ומר סבר כרוב עדיף דזיין אמר ר' זירא כי הוינן בי רב הונא אמר לן הני גרגלידי דלפתא פרמינהו פרימא רבא בפה"א פרימא זומא שהכל נהיה בדברו וכי אתאן לבי רב יהודה אמר לן יאידי ואידי בפה"א והאי דפרמינהו מפי כי היכי דנמתיק מעמיה אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קטרא בורא פרי הארטה דלפתא דמפשו בה קמחא מפי בורא מיני מזונות והדר אמר אידי ואידי בורא פרי האדמה והאי דשרי בה קמחא מפי לדבוקי בעלמא עבדי לה אמר רב חסרא *חבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים זכ"ש לבני מעים אמר אביי והוא דיתיב אבי תפי ועכיד *תוך תוך אמר רב פפא פשימא לי ימיא דסלקא כסלקא ומיא דלפתא כלפתא ומיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי בעי רב פפא מיא דשיבתא מאי למתוקי פעמא עבדי או לעבורי זוהמא עבדי לה ת"ש "השבת משנחנה מעם בקדירה אין בה משום תרומה ואינה מממאה מומאת אוכלים שמע מינה למתוקי מעמא עבדי לה שמע מינה אמר רב חייא בר אשי פת צנומה בקערה

בלע"ו כך ראיתי בפירוש בבא המא של רביט ילחק ברבי יהודה אבל כאן פירש פרונ"ש וכן שמעתי אני כאן ובכבא קמא (פ"י דף קמו:) פרונ"שואי

אפשר להעמידה דא"כ יהרי ברכחו ב"פ העץ והיאך קדם וברך על משנה ח הפרגיות שברכתן שהכל וחינם כדברי׳ חשובים כדמפרש ואזיל: שלא טעם טעם כשר - ונפשה הבשר חביב עליו: פרניות · בשר עוף שקורין פרדרי"ת: זקנה אין כאו סלא זקן אני וסיה לו לשאלני על איזה מהן יברך לפטור את שאר המינין ודברים הללו אינן באין ללפת את הפת אלא שלא מחמת הסעודה הן באין ואמריכן לקמן (דף מא:) דטעונין ברכה לפניהם ואין הפת פוטרתן: דמכרך סכר שלקות. דכרוב ודורמסקין שהכל ברכחן כפרגיות דעל דבר שאין גדולו מן הארץ כגון בשר בילים ודגים תנא במחניתין "שהכל וכיון דברכותיהם שוות חביב עדיף: ומלגלג מכר שלקות כורא פרי האדמה - שהיא ברכה חשובה לעלמה לדברים חשובים והיה לו להקדימו: כרוכ עדיף דויין . דתניא לקמן (דף מד:) כרוב למזון ומרדין לרפוחה: נרגלידי דלפחה . ראשי לפחוח: פרמינהו . מנושי"ר בלע"ז לשון קניבת ירק: פרימא זוטא · גריעותא היא ובשאכלו חי קאי: אבי תפי -על מקום שפיחת הקדירה: ועביד תוך חוד - כלומר ששלוק ונמחה מאד וקול רתיחתו נשמעת "כקול תוך חוד: מיא דסלקא · חבשיל של חרדין: כסלקת לענין ברכה: לשיכתת ירק שנותנין מעט בקדרה למחק בעלמה ולה להכלו הכי"ע בלמ"ו: למתוקי טעמא עביד. ומברכין על מימי תבשילו ב"פ האדמה: השכת אין כה - בבד שלה משנמנוה בקדרה והוליאוה אין בה שוב משום חיסור הרומה דהוה ליה כעץ בעלמא מדקתני משנחנה טעם ש"מ לטעמה עבירה: פת לעמה . יבשה שנחנה בקערה לשרות וכן [מאשים מא] לנומות דקות*: לריך שתכלה -ברכת המוליא עם פריסת הפרוסה מן הפת והאי פרום ועומד הוא: אפרוכה (כליא) - כיון שקרו פינ דחמרת עם פריסח הפרוסה

תכלה מאי חשיבוחא ומאי אהניתא:

6th

[ססהים מד.]

וטעם הירקות מברך עליהן כאשר יברך על הירקות אע"ג דאמרינן לעיל דמי פירות זיעה בעלמא הוא יש לחלק : פרן לנומה בקערה מברכין עליה המוליא לחם מן הארץ ופליגא דר' חייא - וא"ח היכי מיירי אם יש שלמה לפניו הא אמרינן בסמוך דכ"ע שלמה מדים ואי ליכא אלא לנומה היכי פליג עלה ר' חייא הא מסקינן לעיל (דף לה:) פרורין אף על פי שאין בהן כזים מברכין עליהן המוליא הואיל ואים בהו תוריתא דנהמא וי"ל כנון דאיכא שלמה לפניו 'וצלע מן הצטמה רב חייא בר' אשי סבר דהוי כמו שלמה מאחר שהיא חביבה [חברך עליה] ור' חייא ס"ל לריך שחכלה ברכה עם הפח ואם כן בעינן שחכלה הברכה עם בציעת הפת וכיון שבלועה קודם לכן שלמה עדיף אבל אי ליכא שלמה מודה שיברך על הפרורים "המוציא לחם מן הארץ:

מברכין עליה המוציא ופליגא דר' חייא דאמר ר' חייא צריך שחכלה ברכה עם הפת מתקיף לה רבא מאי שנא צנומה דלא משום דכי

כליא ברכה אפרוסה קא כליא על הפתנמי כי קא גמרה אפרוסה גמרה

מנתות עה: ד"ה אפילו]

here? I.e. even if you would not consider me a greater scholar, am I not undeniably one who is older than you, and whom you should have therefore consulted as to which food to recite the blessing on? It was taught in a Baraisa regarding these two disciples that Bar Kappara rebuked: רְּשָׁנֵיהֶם לֹא הֹיצִיאוּ שְׁנָהָן – AND NEITHER OF THEM LIVED OUT THE YEAR.

The Gemara now attempts to show that these two disciples of Bar Kappara, who were themselves Tannaim, [17] disagreed as to which blessing is recited on cooked vegetables:

מאי לאו בּהַא קא מיפלני – Now, is it not that they disagree in the – דמברך סבר שלקות ופרגיות שהכל נהיה ברברו following point? – Namely, that the one who recited the blessing on the partridge holds that the blessing both for cooked vegetables[18] and partridge is that everything came into being through His word.[19] הָלְכָּךְ חָבִיב עָרִיף – Therefore, since all three foods warrant the same blessing, the favorite food takes precedence, and the blessing is recited on it.[20] ומלגלג סבר שלקות בורא פרי האדמה - But the one who mocked holds that the blessing for cooked vegetables is the One Who creates the fruit of the שהבל נהנה ברברו – while the blessing for partridge is that everything came into being through His word. דהלבּך בּירָא עַדיף – Therefore, the fruit of the ground takes precedence with regard to blessing, since its blessing is more specific, and his colleague should have recited the blessing on the vegetable first.[21]

The Gemara rejects this assertion:

לא – No, this is not necessarily so. דְּבִּנִּיִּנְ עֻלְּמָא שְּלֶּקְוֹת וּפִּרְגִּיוֹת – It might be that all [i.e. both disciples] agree that the blessing for both cooked vegetables and partridge is that everything came into being through His word. וְּהָבָא בְּהָאוֹי – And here, it is in this point that they [the two disciples] disagree: מְבִּרְ מְבִּרְ עָּרִים עָדִיף – One master [the one who recited the blessing on the partridge] holds that since both foods have the same blessing, the favorite food takes precedence with regard to blessing, the favorite food takes precedence with regard to blessing, the favorite food takes precedence with regard to blessing, the favorite food takes precedence (over the partridge) because it provides sustenance. [22]

The Gemara turns to discuss the proper blessing to be recited on a different food:

The Gemara records what another Amora learned at the academy regarding the proper blessing on a particular food: אַמר רַב אַשִּי – Rav Ashi said: בי הַוינַן בִּי רַב בַּהַנָא – When we were at the academy of Rav Kahana, אַמֶּר לָן – he said to us: הבשילא דטלקא דלא מפשו בה קמחא – For the cooked beet dish, to which they do not add a lot of flour, בּוֹרֵא פָּרִי הָאָדָמָה – the blessing is the One Who creates the fruit of the ground. [26] - דלפתא דמפשו בה קמחא טפי – But for the cooked dish **of turnips**, to which they add a lot of flour. בורא מיני מזונות – the blessing is the One Who creates species of sustenance. [27] – וַהַרַר אַמֶּר But [Rav Kahana] then retracted and said: אִירָי נַאִירָי בּוֹרָא פָּרִי - For both this beet dish and that turnip dish, the blessing is the One Who creates the fruit of the ground, והאי בשְרֵי בַּה קמְחָא טְבֵי – and that which they pour more flour into it לְבַבּוּקִי בְּעֻלְמֵא עָבְדֵי לָה – they do simply for purposes of adhesion.[28]

Having discussed the blessing for the cooked beet dish, the Gemara describes the dish's benefits:

תַּבְשִׁיל שֶּל תְּרָדִין יָפֶה לֵלֵב – Rav Chisda said: קינוב – הַבְּחַידְּא – A dish of cooked beets is healthy for the heart – יְטוֹב לְעֵינִים – and good for the eyes, בְּבָי מָעֵיִם – and is certainly good for the digestive tract. יְבָל שֶּבֶן לְבְנִי מֵעֵיִם – Abaye said: יְהוּא – Abaye said: אָמֵר אָבַי הְפִי וְעָבִיר תּוּךְ תוּךְ – And this is provided that [the dish] sat on the stove until the beets became so soft that they made a bubbling "tuch tuch" sound while cooking. [29]

NOTES

16. See Rashi and Ritva.

17. This is evident from the fact that the Gemara will now attempt to show from their respective views that the question of which blessing to make on cooked vegetables is, in the words of the Gemara above, הַּחַנָּאַי [an argument between] Tannaim. [Dikdukei Soferim, however, finds it surprising that the disciples of Bar Kappara (who, though considered a Tanna himself, lived at the beginning of the Amoraic era — see Seder HaDoros עי בר קפרא (צ' בר קפרא y) should be reckoned "Tannaim," and he cites other texts, in which the critical phrase יְנִימָא בְּתַנְּאֵי is absent.]

- 18. In this case, the cooked cabbage and orache.
- 19. That the blessing on the meat is *shehakol* is stated in the Mishnah below, 40b (see *Rashi*).
- 20. See above, note 12.
- 21. The one who mocked held that the blessing for the cooked vegetables is haadamah. This blessing, because it is specific ("the fruits of the ground"), is more significant than the general shehakol blessing, and is recited on a more significant food [as evidenced by the fact that the Sages instituted a specific blessing for it]. Hence, the haadamah blessing should have come first (see Rashi).
- 22. As taught in a Baraisa below [44b], cabbage provides sustenance (Rashi).

[See Ritva, concerning which of the two explanations of the disciples' differences is considered the correct one with regard to the halachah.]

23. The Gemara is now referring to one who eats the raw vegetable [and

is no longer discussing the case of cooked vegetables] (Rashi; cf. Rashi,

- as cited by Meiri).
- 24. For in Rav Huna's view the fine dicing effects a change for the worse [from the turnip's original state; thus, it does not retain its status as a "fruit of the ground"] (Rashi; cf. Ritva).
- 25. [Thus, the fine dicing effects a positive change, and the turnip is considered to still be in the ultimate state envisioned by the one who planted it. (See also Ritva.)]
- 26. Though Rav and Shmuel ruled above that mezonos is recited on a food containing even a small amount of flour (see 36b-37a), that applies only where the flour is added as an essential food component [i.e. to enhance the flavor (Rashba to 37b רֵייה דובשא), or so that the dish be more filling (Tosafos to 36b ו(רייה כל 37b). The small amount of flour added to the beet dish, however, is done only to improve the dish's consistency; the flour is thus not an essential food component and is subordinate to the dish (see Gemara below; Divrei David).
- 27. For when that much flour is added to the dish, the flour is apparently intended for its food value as well. Thus, the ruling of Rav and Shmuel (see preceding note) applies, and *mezonos* is recited (*Divrei David*).
- 28. Rav Kahana concludes that even the considerable amount of flour added to the turnip dish is done only for purposes of adhesion and not for the flour's food value. Thus, the flour is subordinate to the dish even in this case (*Divrei David*).
- 29. ["Tuch tuch" is an imitation of the bubbling sound made by the cooking beets.]